STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 00012

DI VERK FUN YITSHAK LEYBUSH PERETS

Isaac Leib Peretz

Permanent preservation of this book was made possible by
Peter R. & Alice N. Levin
in memory of
Nathan S. Levin

FUNDING FOR THE CORE COLLECTION OF YIDDISH LITERATURE
WAS MADE POSSIBLE IN PART BY A GRANT FROM THE
DAVID AND BARBARA B. HIRSCHHORN FOUNDATION

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

די ווערק פון יצחק לייבוש פרץ. צוועלף בענד.
צוזאמענגעשטעלט אונטער דער רעדאקציאן פון
דוד פינסקי

ערשטער באנד.

ארויסגעגעבן פון פארלאג „אידיש“, ניו־יארק.
תר"פ — 1920

י. ל. פרץ

ליעדער

ארויסגעגעבען פון פארלאג „אידיש“, ניו-יארק.

Copyright 1920 by

JEWISH BOOK AGENCY

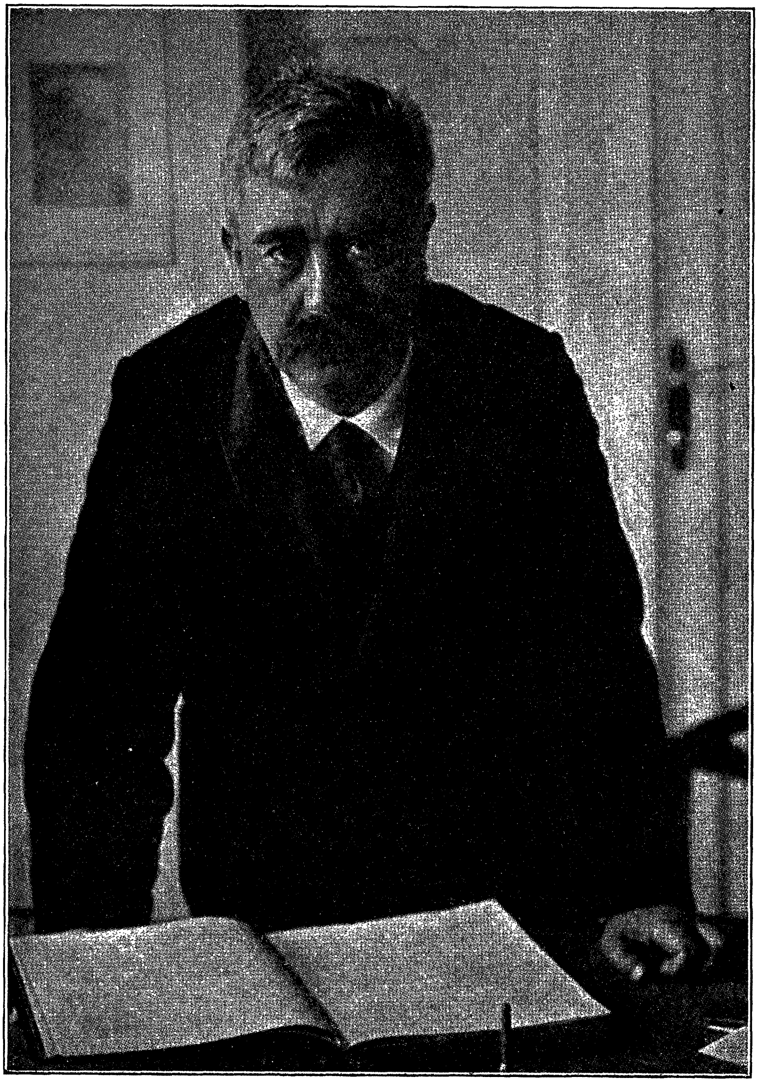

פארװארט

פון

דוד פינסקי.

פולשטענדיגקייט.

די פאַרליגענדע אויסגאַבע פון די ווערק פון יצחק לייבוש פרץ, וועלכע דער פאַרלאַג „אידיש" האָט אונטער־גענומען און אויסגעפיהרט מיט דער גרעסטער פינקטליכ־קייט אין קוים א יאָהר צייט, איז די פולשטענדיגסטע און גענויעסטע פון אַלע אויסגאַבען פון די שריפטען פון אונזער גרויסען שריפטשטעלער. און נישט ווייל זי נעמט אַריין די ווערק, וועלכע י. ל. פרץ האָט אָנגעשריעבען, נאָכדעם ווי יענע אַנדערע אויסגאַבען זיינען ערשינען, נאָר זי נעמט אויך אַריין עלטערע און עלטסטע ווערק, וועלכע זיינען אין די פריערדיגע אויס־גאַבען נישט אַריין.

איך וואָלט אפשר געזאָגט, אז זי איז די פ ו ל־ש ט ע נ ד י ג ע א ו י ס ג א ב ע, אויב איך וואָלט נישט געדענקט, אַז אפשר זיינען נאָך פאַראַן מאַנוסקריפ־טען, איבערגעבליבענע האַנדשריפטען, וועלכע פרץ האָט צוליעב פאַרשיעדענע אורזאַכען נישט פערעפענט־ליכט ביי זיין לעבען. ווי ווייט איך געדענק פון די דריי יאָהר (1893־1896), אין וועלכע איך בין געוועןן געבענשט צו אַרבייטען מיט איהם צוזאַמען, האָט י. ל. פרץ ש ט ע נ־ד י ג געשריעבען. ער האָט געשאַפען אויף זיינע שפּאַ־צירגיינג, געשאַפען, שטעהענדיג ביי זיין טיש אין דער וואַרשעווער גמינע, איז אין דער היים ביי זיך זעלטען לעדיג געזעסען, און גאַנץ אָפט פלעגט ער פאַרברייגגען ביי זיין שרייבטיש גאַנצע נעכט ביז „כעלות". ביי אַזאַ שאַ־

פונגם־פליסיגקייט האָט ער זיכער מעהר אויפגעשריבען, ווי ער האָט פאַרעפענטליכט. איך געדענק זיינע א יוגענד־שריפט, וועלכע איז קיינמאָל נישט פערעפענטליכט געוואָרען — א גרויסע פאָעמע „וואו נעם איך א העלד?“ געשריבען אין דעם סטיל פון בייראנס „טשיילד האראָלד“ און אין דער בייראנשער שטימונג, קיינמאָל נישט געענדיגט געוואָרען, אָבער, ווי ־ ווייט איך ווייס, אויך קיינמאָל נישט פערניכטעט. עס מוזען אויך ערגעץ זיין, אין זיינע איבערגעבליבענע ארכיוועו אָדער ערגעץ וואו אַנדערס, זיינע ערסטע ליטעראַרישע פערזוכען, די לידער, וועלכע ער האָט פאַרפאַסט אַלס יונג בחור׳ל ביי זיין טאַטען אין דער היים אין זאמאָזשץ, וואו זיי זיינען אפילו געזונגען געוואָרען. די אַלע מאַנוסקריפּטען, ווי פיעלע שפּעטערע, דאַרפען נישט פעהלען אין א פולשטענדיגער זאמלונג פון זיינע ווערק, כאָטש ער האָט זיי נישט געוואָלט פערעפענטליכען, ווייל ער האָט זיי נישט געפונען ראוי דערצו. אָבער איצטער זיינען זיי שוין געשיכטע. ליטעראַטור־געשיכטע. די ווערק, וועלכע זיינען געבליבען נישט פערענדיגט און נישט געדרוקט, ווייל זיי האָבען דעם דיכטער אליין נישט צופריעדענגעשטעלט, לאָזען נאָך מעהר ווי די פערענדיגטע און געדרוקטע, ארייננקוקען אין דעם שאַפונגס־פּראָצעס פון דעם דיכטער.

דער פאַרלאַג ווייס דאָס אַלץ, אָבער די צושטענדען אין וואַרשוי האָבען יעדע זוך־אַרבייט געמאַכט פאַר אונמעגליך. ביז יעצט איז דעם פאַרלאַג געלונגען אויסצוגעפינען בלויז איין כתב־יד — דעם אַרטיקעל „נאָך גראָסער׳ס לויה“, וועלכער איז אריין אין דעם דרייצעהנטען באַנד פון דער פאַרליגענדיגער אויסגאַבע. זאָלען זיך אָבזוכען נאָך מאַנוסקריפּטען, וועלען זיי גאַנץ בעשטימט צוגעגע־

בען ווערען אין א ווייטערען באנד, און אפילו אין ווייטע־רע בענד.

פון שטאנדפונקט פון פולער פולשטענדיגקייט האט מען אפשר געדארפט אריינגעבען די פערשיעדענע וואַריאציעס פון פערשיעדענע ווערק פון י. ל. פרץ. אונזער דיכטער האט ליעב געהאט צו ארבייטען אויף זיינע ווערק, צו ארבייטען און איבערצואַרבייטען. עס זיינען פאראן ביי איהם פערשידענע נוסחאות פון זיינע דראמען „די גאָלדענע קייט״, „ביי דער נאכט אויפ'ן אלטען מארק״, „אין פּאָליש אויף דער קייט״, „שוועסטער״ און נאך אנדערע ווערק. אבער דאס וואלט געמאכט די אויסגאַבע שוין מעהר אַן אויסגאבע פאר ספעציאַליסטען, און דאס איז נישט געוועזען די אבזיכט פון די פערלעגער. עס איז אריין דערפאר אין אונזער אויסגאבע זיין אייגענע לעצטע רעדאקציע פון די פערשיעדענע ווערק. דאס, וואס ער אליין האט געהאלטען פאר בעסער, פאר פארטיגער, איז גוט גענוג פאר דער ווייטערער פערשפרייטונג צווישען דעם גרויסען עולם. דאך פאר ספעציאליסטען און ליעבהאבער וועט נאך ערשיינען א באנד מיט די פערשידענע וואריאַציעס, ענדערונגען און שלייפונגען.

און אזוי איז אריין אין דער פארליגענדער אויסגאבע אלץ, וואס י. ל. פרץ האט פארעפענטליכט אין פאעזיע און אין פראזע, אין ערצעהלונגען, דראמען און פובליציסטיק (אויסער עטליכע פאפולער־וויסענשאפטליכע אבהאנדלונגען, וועלכע ער האט פערעפענטליכט אונטער דעם נאמען פון דר. שטיצער און וועלכע זיינען דאס רוב געוועזען בלויז בעארבייטונגען פון פרעמדע וויסענשאפטליכע ווערק). גארנישט איז אויסענגעבליבען, סיידען עס איז געבליבען פארבארגען פון די פלייסיגע זוך־אויגען פון די צוזאמענקלייבער פון דעם גרויסען מאטעריאל. און

פאַרבאָרגען האָט עס געקאָנט בלייבן דורך דעם זעהר אונגינסטיגען, כמעט אונמעגליכען פערקער מיט ווארשוי און אויך דורך דעם אומשטאַנד, וואָס י. ל. פרץ האָט גע־ברויכט די פערשידענסטע פּסוידאנימען, פלעגט זיך צולע־גען פערשידענע שרייבער־נעמען. אזוי האָט ער זיך אונ־טערגעשריבען פלאי, לצפר, בן תמר, לאָמפּענפּוצער, היתום מנעמיראָוו, דער לץ פון דער רעדאַקציע, ל. פינקעל, י. ל. צופעליג, ישראל שווערגעמוט. נאָר פלייסיגע אויפ־מערקזאמקייט האָט אויפגעדעקט, צום ביישפּיעל, אז י. ל. צופעליג און ישראל שווערגעמוט זיינען פרץ'ס פּסוידא־נימען. אָבער עס איז מעגליך, אז איינער אָדער צוויי פּסוידאָנימען זיינען דאָך פאַרבאָרגען געבליבען. נאָר ביז וואנען דאָס וועט נישט באַוויזען ווערען, גלויבט דער פאַרלאַג, אז ער קאָן בעהויפּטען, אז אין דער פאָרליגענדער אויסגאַבע איז אריין אלץ, וואָס פרץ האָט פאַרעפענט־ליכט אונטער זיין נאָמען און אונטער די אויבען אויסגע־רעכענטע פּסוידאנימען.

די אָרדנונג.

נישט מיט דעם אליין אונטערשיידט זיך די פאָרלי־גענדיגע אויסגאַבע פון אלע פריערדיגע, וואָס זי איז די פולשטענדיגסטע. זי איז אויך פערשידען פון זיי אין דער צוזאַמענשטעלונג, דער אָרדנונג פון די ווערק און די בענד. די פריערדיגע אויסגאַבען זיינען אפילו ערשיענען ביי פרץ'עס לעבען, און זיכער האָט ער אנטייל גענומען אין דער אַזוי־צו־זאָגענדיגער סאָרטירונג פון די פערשידענע ערצעהלונגען, דאָך האָבען מיר זיך ערלויבט צו מאַכען גרויסע ענדערונגען. מיר האָבען זיך בעשטרעבט ארויס־צוברייגען א געוויסע גאַנצקייט, וועלכע פרץ האָט אפשר נישט געהאַט אין זינען.

מיר האָבען זיך אָפּגעזאָגט פון דער כראָנאָלאָגישער מעטאָדע, וועלכע איז וויכטיג וויסענשאַפטליך און איז די נאַטירליכסטע מעטאָדע נאָך דעם דיכטערס טויט, ווען זיין שאפען האָט זיך אָבגעשטעלט אויף אייביג. אָבער זי וואָלט צושטריט יעדען איינציגען באַנד אויף אלע שבע ימים פון דער מעהרפאַכיגקייט פון פרץ'עס שאַפענדיגער פערזענליכקייט. נאָר אין זיין פובליציסטיק האָבען מיר זיך געקאָנט האלטען אָן דער כראָנאָלאָגיע, אין דער בעלעטריסטיק האָבען מיר זיך בעסער געהאַלטען אָן אינהאלט*) און אזוי זיינען די ערצעהלונגען אריין איינע נאָך די אנדערע אין דעם צוזאַמענהאנג פון א שטימונג אָדער אַן אידעע. אפילו איינער פון זיינע בערימטעסטע בענד, די „פאָלקסטימליכע ערצעהלונגען", צייכענט זיך אוים אין אונזער אויסגאבע נישט בלויז מיט זיין פולשטענדיגקייט, וואָס אין איהם זיינען אריין פאָלקסטימליכע ערצעהלונגען, וועלכע זיינען אין די פריערדיגע נישט געווען, נאָר אויך מיט א גרעסערער איינהייטליכקייט אין דער אָרדנונג פון די איינצעלנע ערצעהלונגען. ווי אויך מיט דעם, וואָס מיר האָבען ארויסגענומען פון איהם דאָס גרויסע מעשה'לע „דריי חופות", וואָס בעלאָנגט אבסאָליוט נישט צו די פאָלקסטימליכע ערצעהלונגען, נישט נאָך דעם אינהאלט און נישט נאָך דער שטימונג.

אָט די גרעסערע איינהייטליכקייט וועט דער לעזער לייכט מערקען אין דעם באנד, אין וועלכען עס זיינען אריינגעקומען די חסידישע ערצעהלונגען, ווי בכלל אין אלע בענד. איך בין זיך אבער מודה, אז דורך א פערזעהן

---

*) אין א שפּעטערען באַנד, צוזאַמען מיט די וואַריאַציעס פון ווערק, וועט דער פערלאַג ארויסגעבען אויך די פולשטענדיגע כראָנאָלאָגיע פון אלע שריפטען פון י. ל. פרץ.

האָבען עטליכע ערצעהלונגען נישט פערנומען דעם אָרט, וועלכען זיי האָבען געדאַרפט. אַזוי, צום ביישפּיעל, גע־הערט „דעם קלעזמערס טויט“ נאָך דער שטימונג נאָך היג־טער „דער משולח“.

די אָרטאָגראַפיע.

די אָרדנונג פון די ערצעהלונגען איז נישט דאָס איינ־ציגע, אין וואָס מיר האָבען זיך דערלויבט אָבצוטרעטען פון פּרץ'ען אַליין. מיר האָבען אויך געענדערט גראַמאַטיק און אָרטאָגראַפיע, די אויסלעגעכטס פון די ווערטער. מיר האָ־בען נאָכגעגעבען דעם גייסט פון דער צייט, נאָכגעפאָלגט דער ענטוויקלונג, וועלכע די אויסלעגעכטס פון די ווער־טער מאכט דורך אין דער אידישער שפּראַך. מיר זיינען אבער נישט אוועק צו דעם עקסטרעם, וועלכען ראַדיקאַלע וואָרטברעכער האָבען אָנגענומען און וואָלטען געוואָלט איינפיהרען. מיר זיינען געבליעבען שטעהן אַזוי צו זאָגען אויפ'ן האלבען וועג, ביי די אָנגענומענסטע רעפאָרמען אין דער אידישער אויסלעגעכטס, וועלכע וועלען נאָך על כל פנים א לאנגע צייט בלייבען די אלגעמיינסטע און די אנערקענטסטע. מיר האָבען זיך דאָס דערלויבט מיט דעמ־זעלביגען רעכט, מיט וועלכען די ענגלישע און די דייטשע ליטעראַטורען האָבען מיט דער צייט געענדערט די אָר־טאָגראַפיע פון זייערע קלאַסיקער. און נאָך מעהר האָבען מ י ר עס געקאָנט, ווייל פּרץ אליין האָט עטליכע מאָל געענדערט זיין אויסלעגעכטס, געשטופּט פון דעם גייסט פון דער צייט. די אָרטאָגראַפיע פון דער יובילעאום־אויס־גאבע איז שוין נישט געוועזען מעהר די אָרטאָגראַפיע פון די שפּעטערע אויסגאַבען.

אויף מעהר האָבען מיר נישט אויסגעשפּרייט אונזער

רעדאַקציע. מיר האָבען אָפט חשק געהאַט צו ענדערן אַ פּויליש וואָרט אָדער אַ הויך־דייטש וואָרט אויף אַ מעהר פערשטענדליך אידיש וואָרט. מיר וואָלטען דאָס אויך גע־קאָנט מיט דעם רעכט, וואָס פּרץ איז אין דעם לויף פון די יאָהרען אַלײן מעהר אידישער געוואָרען אין זיין שפּראַך. אָבער דאָך האָבען מיר זייגע פרעמדע ווערטער נישט אָנ־גערירט, זיי וועלען קיינמאָל נישט ווערען אידישע ווער־טער, זיי וועלען פון קיינעם נישט איבערגענומען ווערען, אין דער אידישער שפּראַך נישט איינבירגערן זיך. אבער זיי זיינען געווען פּרץ׳עס ווערטער, און זיי טאָרען נישט אויסגעמעקט ווערען.

מיר האָבען געשטרעבט אַרויסצובריינגען די ווערק לגמרי אָהן גרייזען, און מיה און געלט זיינען נישט גע־זשאַלעוועט געוואָרען אויף צו מאַכען די גענויעסטע קאָ־רעקטורען. דאָך זיינען מיר נים זיכער צי עס האָבען זיך נים אריינגע׳גנב׳עט דרוק־פעהלער און פּאַרגרייזונגען. דאָס זיינען די פערגרייזטקייטען פון די געדרוקטע עקזעמפּליאַרען אָדער אבשריפטען, וועלכע מיר האָ־בען בענוצט. ווערטער האָבען געפעהלט אָדער זיינען געוועזען צודרעהט, אין אַן אָרט אָדער צוויי האָבען פּי־לייכט שורות געפעהלט, און עס איז אונז אונמעגליך גע־וועזען אויפצושטעלען דעם גענויען טעקסט. צום גליק, זיינען אַזעלכע פערגרייזטקייטען זעהר וועניג, טאַקע נאָר געצעהלטע.

האָפענטליך וועט דעם פערלאַג געלינגען די וויטע־רע אויפלאַגען אויסצוריינינגען פון די עטליכע פער־גרייזטקייטען. וואָרום דאָס איז זיין גרעסטע אמביציע אַרויסצובריינגען די ווערק פון אונזער גרויסען שריפט־שטעלער מיט דערזעלביגער פּינקטליכקייט און פעהלער־לאָזיגקייט, צו וועלכער עס האָבען געשטרעבט די אבשרייי־

בער און אַרויסגעבער פון אונזער אַלטער ליטעראַטור. און ליעבע און דרך ארץ פעהלט איהם נישט.

ב י אָ ג ר אַ פ י ש ע ס.

א טייל פון פרץ'ס לעבענסבעשרייבונגען וועט דער לעזער געפינען אין זיינע אויטאָביאָגראַפישע „זכרונות“ אין דעם דרייצעהנטען באַנד פון דער פאַרליגענדער אויס־גאַבע. דאָס ווייטערע מוז נאָך ערסט געזאַמעלט ווערען. ווייטער ווי פון זיינע יוגענדיאַהרען, וועלכע פרץ בע־שרייבט אין זיינע „זכרונות“, איז אויך דער אַרטיקעל אין דעם „לעקסיקאָן פון דער אידישער ליטעראַטור“ קוים אַוועק. די פרץ־ליטעראַטור נאָך זיין טויט האָט אויך ווע־ניג ביאָגראַפישעס אַרויסגעבראַכט. שווערע יאָהרען זיי־נען געוועזען די לעצטע פינף יאָהר אין דעם פויליש־אי־דישען לעבען, און מען האָט זיך נישט געקאָנט אַבגעבען מיט זאַמעל־אַרבייט. אָדער — אפשר איז די אַרבייט דאָך געטאָן געוואָרען, נאָר איז זי נאָך נישט פערעפענטליכט געוואָרען. אפשר וועט זיך געפינען אונטער זיינע מאַ־נוסקריפּטען, וועלכע איך בין חושד, אַז זיי זיינען געבליע־בען, די פאָרטזעצונג פון זיינע „זכרונות“, אָבער פאַרלויפיג פעהלט אונז דאָ דאָס מאַטעריאַל פאַר אַן אויספיהרליכער ביאָגראַפיע. איך קאָן זי נאָר אָנגעבען אין קורצען, ווי זי שוועבט פאַר מיינע אויגען.

מיר איז גאַנץ אונבעקאַנט, ווי פרץ האָט גע־לעבט אין זיין געבורטס־שטאָדט זאַמאָשץ, ביז ער איז געקומען אין וואַרשוי אין 1889. ער פאַרלעבט דאָרטען זיין קינדהייט, זיין יוגענד און די בעסטע יאָהרען פון זיין מאַנהייט. אין וואַרשוי קומט ער שוין אַן א מאַן ארום פיערציג. די „זכרונות“ ענדיגען זיך מיט זיין

חתונה האָבען. ער האָט אבער מיט זיין פרוי, וועלכע די עלטערן האָבען פאַר איהם אויסגעקליבען, נישט לאַנג געלעבט. אין ווארשוי קומט ער שוין מיט זיין צווייטער פרוי, דער איצטיגער אלמנה, און מיט זיין איינציגען זוהן יוליאַן, פון דער ערסטער פרוי, וועלכער האָט איהם נאָר א קורצע צייט איבערגעלעבט.

זיין בעשעפטיגונג אין זאַמאָשץ איז געוועזען אדוואָקאַטור. ער איז געוועזען א „טשאַסטני פּאָווערעני", נישט קיין אויסגעשטודירטער און נישט קיין איינגעשוואָרענער אדוואָקאַט. אכטצעהן יאָהר איז ער דערמיט בעשעפטיגט, ביז א קאָנקורענט מסר'ט איהם, און ער פערליערט דאָס רעכט אויף זיין אדוואָקאַטורע. שריפטשטעלעריש איז ער פאַר די אלע יאָהרען זעהר ווייניג אַרויסגעטראָטען. א קליין ביכעל העברעאישע לידער, געשריבען בשותפות מיט זיין שווער, דעם פאָטער פון זיין ערסטער פרוי, אונטער דעם נאָמען „שני בעלי אסופות"; א פּאָר העברעאישע לידער אין דעם „השחר"; א פּאָר ערצעהלונגען. אבער ער בלייבט גאַנץ אונבעמערקט. ווען ער טרעט אויף אין דער צווייטער העלפט פון די אכטציגער יאָהרען אויף העברעאיש און נחום סאָקאָלאָוו'ס „האסיף" און אויף אידיש אין שלום עליכם'ס „אידישע פאָלקסביבליאָטעק", ווערט ער אויפגענומען, ווי א יונגער שריפטשטעלער, ווי א גאַנץ אונבעקאַנטער, אן אָנפאַנגער. ווען אויף מיין רייזע אין וויען אין דעצעמבער 1891, האָב איך זיך אָבגעשטעלט אין ווארשוי צו בעקענען זיך מיט דעם פערפאסער פון די „בעקענטע בילדער" און דעם רעדאַקטאָר פון „די אידישע ביבליאָטעק", האָב איך דערוואַרט צו טרעפען א יונגען מענש פון א יאָהר פינף-זעקס אונצוואַנציג. ווי בין איך איבעררראשט געוואָרען צו זעהן פאַר זיך נאָר דעם פאָטער פון דעם יונגען מענש, וועלכען איך האָב

גערעכענט צו טרעפען. פּרץ איז שוין דעמאָלט געווען איבער פיערציג.

ער האָט שוין דעמאָלט געהאַט זיין שטעלע אין דער וואַרשעווער גמינע, וועלכע ער האָט אָנגעהאַלטען ביז דעם טאָג פון זיין טויט. מיט וועלכע בעגעבענהייטען איז זיין לעבען רייך געוועזען אויף ד ע ר זייט פון דער גמינע־טיר און ווייט פון זיין שרייבטיש, דאָס דאַרף גע־זאַמעלט ווערען. געשטאָרבען איז ער דעם 4־טען אַפּריל 1915 — א חדש מיט 21 טעג פאר זיין 64־יעהריגען גע־בורטסטאָג — אלס אַן „עוסק בצרכי ציבור", אויפגעריבען אין דעם קאמפף מיט דער גרויזאַמער נויט און עלענד, וואָס איז בעפאַלען דאָס רוסישע־פּוילישע אידענטום שוין אין דעם ערסטען יאהר פון דער מלחמה. אָבער זיין ג אַ נ ץ לעבען איז רייך געוועזען מיט אינטענסיווער קהלשער טעטיגקייט. זיכער האָט ער זיך געקהלט אין זאַמאָזשץ. אויב דער פינאַנסיסט בליאָך, וועלכער האָט ארויסגעשיקט א סטאַטיסטישע עקספעדיציע צווישען די אידען אין פּוילען, קלייבט אויס פּרץ'ען אלס איינעם פון די עקספּערטען, האָט פּרץ זיכער מיט עפּעס זיך ארויס־געוויזען ביז דאמאָלס. אז ער איז געוועזען א פּאַסענדער עקספּערט אין דער דאָזיגער עקספּעדיציע, האָט ער דער־וויזען מיט זיינע בערימטע, אויסגעצייכענטע „בילדער פון א פּראָווינץ־רייזע". אזוי האָט געקאָנט שרייבען איינער, וועלכער איז איינס מיט'ן אידישען לעבען.

אין זיינע ערסטע יאהרען אין ווארשוי נעמט ער א גרויסען אנטייל אין דער העברעאישער שפה־ברורה־בע־וועגונג. ער איז סעקרעטאר פון דעם וואַרשעווער פער־איין, ביז ער ווערט נישט פערכאַפּט פון דער פאָלקס־בילדונגס־אידעע. דאָס גיט איהם אוועק אין גאַנצען דער אידישער שפּראַך און דער אידישער ליטעראַטור. איך

קען איהם שוין בלויז אלס דעם פאָרקעמפּפער פון בילדונג פאַר די אידישע פאָלקסמאַסען, אלס דעם אונערמידליכען קולטור־טרעגער. זיין גאַנצע טעטיגקייט פאַר די לעצטע פינף־און־צוואַנציג יאָהר פון זיין לעבען קאָנצענטרירט זיך פאַר מיר אין זיין זוכען וועגען און מיטלען, ווי צו צוקומען צו די אידישע מאַסען מיט בילדונג און אויפקלערונג אין וואָרט און שריפט.

אַ ביסעל „זכרונות"

אין וואָרט האָט ער וועניג וואָס אויפגעטאָן. ער איז נישט געוואָרען קיין פאָלקסרעדנער און קיין אַגיטאַטאָר. איך האָב איהם איינמאָל געבראַכט אויף אַ קאָנספּיראַטיווער פערזאַמלונג אין וואַרשוי. דאָס האָט ער זיך צום ערסטען מאָל בעגעגענט פנים אל פנים מיט אַן ארבייטער־אָרגאַניזאַציע. פון ביידע זייטען האָט מען זיך שטאַרק געפרעהט אויף דער בעגעגנונג, אָבער זי איז געבליבען די איינציגע אין יענער צייט. ביידע צדדים זיינען זיך צוגאַנגען ענטוישטע. די ארבייטער איז נישט געפעלען געוואָרען, וואָס ער האָט זיך געהאַלטען ווי אַ גאַסט, און איהם האָט פערדראָסען, וואָס מעהר ווי אַ גאַסט האָט ער נישט געקאָנט זיין. צו איז שפּעטער אריינגעטראָטען אַ דערנעהענטערונג צווישען איהם און די ארבייטער, ווייס איך נישט. אָבער ער האָט ליעב געהאַט די ארבייטער און זייער בעוועגונג, און זיי האָבען איהם געליעבט. זיי זיינען אויך געווען די פלייסיגסטע לעזער פון זיינע שריפטען און זיין בעסטער עולם.

אין די יאָהרען 1890—1892 ברייננט ער ארויס דעם ערסטען און צווייטען באַנד פון זיין „אידישע ביבליאָטעק". דער גרונד־טאָן און דער הויפּטצוועק איז — „בילדונג".

נישט השכלה, נישט שפראך־קענטניס, נישט ליטעראַטור־
שטודיום. נאָר וויסען, וואָס עס טוט זיך אויף דער וועלט,
ווי מען לעבט אויף דער וועלט. אָנפאַנג 1893, ווען איך
קום צוריק פון וויען, געפין איך איהם אַלס מיטעלפונקט
פון א קרייז וואַרשעווער אידישע סטודענטען, וועלכע
טראָגען זיך אַרום מיט דער אידעע אַרויסצוגעבען און צו
פאַרשפרייטען פּאָפּולער־וויסענשאַפטליכע ביכער און בראָ־
שורען פאַר די אידישע מאַסען. מיטינגען ווערען אָבגע־
האַלטען נאָך מיטינגען, פּרץ גיט אוועק זיין גאַנצע פרייע
צייט. ענדליך איז מען דורכגעקומען וועגען דער פּראָג־
ראַם און צוטיילט צווישען זיך די אַרבייטען. איינער האָט
געדאַרפט אויפשרייבען א בראָשורע איבער פיזיאָלאָגיע,
א צווייטער איבער כעמיע, א דריטער איבער געאָגראַפיע
און אזוי ווייטער. פּרץ האָט אָנגענומען אויפצושרייבען
א בראָשורע איבער סאָציאָלאָגיע, אויף מיר איז אויסגעקו־
מען צו בעאַרבייטען אין בראָשורען „ברעהם׳ס טיער־
לעבען“ און אויפצושרייבען אן איינליטונג צו דער גאַנצער
אונטערנעמונג אין דער פאָרם פון אן ערצעהלונג. די
איינציגע, וועלכע האָבען זייער אַרבייט געטאָן, זיינען גע־
וועזען פּרץ און איך. פּרץ האָט אויפגעשריעבען זיין דר.
שטיצער אַרטיקעל איבער סאָציאָלאָגיע, וועלכער איז
שפּעטער אריין אין דעם זאַמעלבוך „ליטעראַטור און לע־
בען“. איך האָב צוגעשטעלט מיין ערצעהלונג „רב שלמה“
און די אָבהאַנדלונג וועגען „אַפען“. ביידע מיינע אַרביי־
טען ווערען אַרויסגעגעבען פון די סטודענטען אונטער דעם
נאָמען „י. ל. פּרץ אויסגאַבען“ אין 1894, ווערען פון זיי
פערשפרייט, אָבער דאָס געלייזטע געלט ווערט נישט אומ־
געקערט. דערמיט ענדיגט זיך די אַקטיוויטעט פון די
סטודענטען, און פּרץ בייזערט זיך אויס אויף זיי אין איי־
נעם פון זיינע פעליעטאָנען.

אָבער אין דער אייגענער צייט, ווען עס זיינען אָבגע־האַלטען געוואָרען זיצונגען מיט די סטודענטען, ווערען געפּלאַנט אַנדערע אונטערנעמונגען, ווי צו צוקומען מיט׳ן געדרוקטען וואָרט צו די אידישע מאַסען. די פּלאַן־מאַכער זיינען זעלבאדירט: פּרץ, מרדכי ספּעקטאָר און איך. פּלע־נער האָבען מיר גוטע, אָבער דער עיקר אָבהאַלט איז — געלט. דער רייכסטער פון אונז דריי איז געוועזען פּרץ. ער האָט געהאַט זיין שטענדיגע הכנסה אין דער גמינע; אין צעגליאַנא נומער 1, ביי פּרץ׳ן אין די דריי צימערן מיט א קיך, האָט בעל־הבתיש אויסגעזעהן, איז געוועזען א דינסט אין שטוב, האָט מען אנשטענדיג געגעסען. ספּעק־טאָר און איך זיינען געוועזען קבצנים. דאָך ספּעקטאָר׳ס שוועגערין, דאַן פרייליין האָדעל קויפמאַן, און באַלד פרוי פּינסקי, גיט אונז 150 רובעל און מיר טרעטען־צו צו דער ארויסגעבונג פון „ליטעראַטור און לעבען“. דערמונטערט פון דעם, קריגען מיר נאָך ערגעץ־וואו געלד, כאַפּען־אויף די אידעע פון די „יום־טוב־בלעטלעך“ און נעמען זיך צו זיי. די אידעע איז געקומען צו הערר ה. עפּעלבערג, דעם קאַ־לענדאר־ארויסגעבער און שפּעטערדיגען דראַמאַטיקער. געקומען איז זי, ווייל די צענזור־בעדינגונגען האָבען נישט ערלויבט קיין אידישע פּעריאָדישע אויסגאַבען, אָבער יע־דער חדש האָט כאָטש א שטיקעל יום־טוב, און אזויערנאָך וואָלט מען געקאָנט ארויסגעבען א יום־טוב־בלעטעל יעדען חדש און האָבען א חדש־זשורנאַל אָהן דער ערלויבנים פון דער צענזור. ה. עפּעלבערג האָט אונז אָבגעטראָטען זיין אידעע, און מיר האָבען זיך גענומען צו דער ארבייט. אוים בעשיידענהייט אלס גאַנץ יונגער, אָנפאַנגענדיגער שריפט־שטעלער האָב איך מיין נאָמען נישט געוואָלט ארויפשטע־לען אויפ׳ן שער־בלאַט. זיינען געשטאַנען אויף דעם שער־בלאַט די נעמען פון י. ל. פּרץ און מ. ספּעקטאָר. אָבער נאָך

דעם דריטען „בלעטעל" האט ספעקטאר זיך אבגעזאגט — די „בלעטלעך" זיינען איהם געווארען צו ראדיקאל. זיי זיינען אוועק אין דער ריכטונג, וועלכע האט זיי געמאכט אזוי פאפולער און בעליעבט אין דעם אויפוואכענדיגען אי־דישען פראלעטאריאט.

דאך איידער מיר האבען זיך גענומען צו די „יום־טוב־בלעטלעך", האבען מיר — פרץ, ספעקטאר און איך — דורכגעפיבערט א פאר וואכען אין גרויסער ערווארטונג אויף אן ערלויבנים אויף א טעגליכער צייטונג. ספעקטאר'ס א פריינד, וועלכער וואלט געווארען א פיערטער שותף, האט געשתדלט אין פעטערבורג, און מיר אין ווארשוי, אין צעגליאנא נומער 1, זיינען דורכגעזעסען נעכט און אויסגעארבייט פראגראמען און געטיילט צווישען זיך די ארבייט און אויך — די עשירות. אבער מיר האבען די ערלויבנים נישט בעקומען, זיינען געבליבען ביי אונזער ארמקייט און גענומען זיך מיט מעהר ברען צו די „יום־טוב־בלעטלעך", וועלכע זיינען אונז אנגעקומען זעהר און זעהר שווער.

עס זיינען קיין מיטארבייטער נישט געוועזען — דאס זיינען דאך געוועזען די ערסטע יאהרען פון דער מאדער־נער אידישער ליטעראטור, וועלכע איז ארויסגעוואקסען מיט פרץ'ען. דעם גרעסטען טייל פון יעדעם „בלעטעל" האט אויסגעפילט פרץ אליין מיט זיינע ערצעהלונגען און פעליעטאנען. און גאר א סך ערצעהלונגען, לידער און ארטיקלען, וועלכע טראגען א פרעמדען נאמען, זיינען דאס רוב אזוי בעארבייט געווארען פון פרץ'ען אדער פון מיר, אז זיי וואלטען על פי יושר געדארפט אריינגעהן אין דער זאמלונג פון זיינע אדער מיינע ווערק.

אבער ערגער, ווי דער מאנגעל אין מיטארבייטער. איז געוועזען דער מאנגעל אין געלט. אט אויף די דיניקע

„בלעטלעך" פון זעכצעהן זייטען איז קיין געלט נישט גע־וועזען! און דערביי האָבען מיר נישט אויפגעהערט צו חלום'ען, אז זיי וועלען זיך פערנאַנדערוואַקסען אין ד'קע זאַמעלביכער... צום סוף האָב איך זיך געמוזט אַוועקלאָזען איבער דער פּראָווינץ צו שאַפען געלט: מיר האָבען נישט געקאָנט אויסקויפען פון דרוקער דאָס בלעטעל „הושענא"! איך האָב בעזוכט ווילנא, וויטעבסק און מאָהליוו. האָב אומעדום גערעדט אין נאָמען פון פּרץ, וועלכער האָט אָנ־געהויבען פּאָפּולער ווערען, פאַרגעלייענט פון זיינע און מיינע שריפטען, און עס איז מיר געלונגען צו גרינדען אין די דריי שטעדט „זשאַרגאָן"־פעראיינען, וועלכע האָבען אונז ארויסגעהאָלפען מיט געלט און מיט פערשפּרייטען די „בלעטלעך" — הויפּטזעכליך, דער ווילנער פעראיין. אוים מאַנגעל אין געלט זיינען דאָס ערסטע יאָהר ארויס־געקומען בלויז צעהן „בלעטלעך", אָבער דערפאַר האָט פּ.'ץ צום צווייטען יאָהר דורכגעזעצט זיין וואונש צו פערנריע־סערען די „בלעטלעך". עס איז איהם געלונגען צו פער־אינטערעסירען עטליכע גמינע־מענשען און ארויסקריגען ביי זיי אונטערשטיצונג. די „בלעטלעך" האָבען אָנגעהויבען ארויסצוקומען אין 32 זייטען.

אין דער אייגענער צייט טרעטען מיר צו מיט דעם געלט, וואָס מיר האָבען ארויסגעקראָגען פאַר „ליטעראַ־טור און לעבען", צו דער ארויסגעבונג פון דעם דריטען באַנד פון „די אידישע ביבליאָטעק". און פּרץ פערבינדט זיך נאָך מיט א הערר שווארצבערג און ברייננט ארויס א העברעאיש זאַמעלביכעל „החץ".

וועגען פּרץ'ען בכלל.

אין פריהלינג 1896 פאָהר איך אַוועק נאָך בערלין. נאָך מיין אַוועקפאָהר ברייננט פּרץ ארויס נאָך נאָך צוויי

וויעדער פערקלענערטע „בלעטלעך“. די עפּאָכע-מאַכענ־
דיגע „יום-טוב-בלעטלעך“ הערען אויף. פּרץ האָט געמוזט
האָבען די שאַפענדיגע יוגענד לעבען זיך. ער איז געווע־
זען דער גרויסער בוימייסטער, וועלכער האָט נישט מורא
געהאַט, אז די יוגענד זאָל אָנקלאַפּען אין זיין טיר. ער האָט
געוואַרט אויף דאָס אָנקלאַפּען. ער האָט געגאַרט די יוגענד
ארום זיך. מיט איהר איז ער געוועזען יונג און קרעפטיג
און ענערגיש. דריי יאָהר בין איך געוועזען פאַר איהם
די יוגענד. איך בין שטאָלץ דערמיט. די דאָזיגע דריי
יאָהר זיינען געוועזען פון די טעטיגסטע אין זיין שריפט־
שטעלערישער בוי-ארבייט פאַר'ן פאָלק. ווען איך פאָהר־
אוועק, מוז ער אָבוואַרטען אויף נייער יוגענד. באַלד קומט
זי. נישט אָן איינצעלנער, נאָר א סך קומען זיי, די יונגע.
פּיעל-פערשפּרעכענדיגע, שאַפונגסלוסטיגע. די נייע אי־
דישע ליטעראַטור צוואוואַקסט זיך, און פּרץ ווערט וויעדער
טעטיג. ער מאַכט בלויז נאָך א פּאָר פערזוכען אליין צו
רעדאַקטירען און ארויסצוגעבען זאַמעלביכער. אין יאַנו־
אַר 1904 העבט ער אָן „די אידישע ביבליאָטעק“ אלס א
מאָנאַטליכען זשורנאַל, ברייננגט נאָר ארוים 4 העפטען א.ן
מוז אויפהערען, מסתמא וויעדער מאַנגעל אין געלט. אין
1909 העבט ער אָן ארויסצוגעבען „די יודישע וואָכענ־
שריפט“, פון וועלכער עס זיינען ערשינען אויך בלויז 4
נומערן. אין 1910 רעדאַקטירט ער צוויי זאַמעלביכער
„יודיש“. אָבער עס איז גאָרנישט נויטיג, ער זאָל זיך
בויען א בימה פאַר זיך. עס ערשיינען שוין א סך זשור־
נאַלען, וואָכענשריפטען, טעגליכע צייטונגען, און פּרץ איז
אומעדום פול. אלע ווילען זיין מיטאַרבייטערשאַפט, זיין
וואָרט. און ער זאָגט קיינעם ניט אָב, ווייל ער האָט
אַזויפיעל צו זאָגען. ער איז מיטאַרבייטער אין דעם „יוד“,
ער איז מיטאַרבייטער אין דעם „פריינד“, און אין דעם

„חיינט“ האָט ער זיך זיין „ווינקעלע“, וואו ער שרייבט פון זיינע גלענצענדסטע ארטיקעל-סעריעס.

ער האָט אזויפיעל צו זאָגען וועגען דאָס אידישע לעבען. פון די פערשידענסטע זייטען, פון דעם אידישען חימעל אראָב, פון די אידישע טיעפעניסען ארויס. איין געביט בלויז לאָזט ער דורך, בעריהרט ער נישט: די אי־דישע געשיכטע. צו איהר ווענדט ער זיך נישט. ביי איהר זוכט ער נישט קיין העלדען, ביי איהר זוכט ער נישט קיין אָבשפיגלונגען פון דער היינטיגער צייט. ער שטעקט גאנץ אין דעם איצטיגען פאָלק, אין דעם פייער, וואָס דער־ווארמט זיינע מאסען, ד אָ ר ף זיי דערוואָרמען, אין דעם טרויער, וואָס פילט זיי אויס, אין דער ביינקענים, וואָס זיי טראָגען אין דער טיעפענים פון דער אָנגעוועהטאָגטער אידישער נשמה. און ער דערצעהלט פון דעם דאָזיגען לע־בען אין די פערשידענסטע פאָרמען. ער געהערט נישט צו קיין ליטערארישער שולע. ער טראָגט אין זיך אַלע שו־לען. ער איז גלייכצייטיג אַלע שולען. ער איז רעאַליסט, ראָ־מאַנטיקער, סימבאָליסט און אזוי ווייטער. ער דערצעהלט אונז רעאַליסטישע מעשות און סימבאָליזירט אונז אונזער לעבען אין גייסטרייכע מעשהלעך. ער שרייבט די „וועבער־ליעבע“, א קאַפּיטעל פּאָליטישע עקאָנאָמיע אין פערזאָנען, און שאַפט דעם ערסטען אַקט פון „די גאָלדענע קייט“ — דעם העכסטען אויפגעשריי פון דער אידישער נשמה יתירה. וואָס פאר א מהלך פון „באַנטשע שווייג“ ביז „ביי דער נאַכט אויפ׳ן אַלטען מאַרק“! אָבער ער האָט נישט דורכגעמאַכט קיין ענטוויקלונג פון שולע צו שולע. ער איז נישט ארויסגעוואַקסען, נישט אוועקגעוואַקסען. אין זיין ערסטען ביכעל „די בעקענטע בילדער“ איז ער שוין דער פערשידענאַרטיגער. אין זיינע „רייזע בילדער“ פון 1890

איז ער שוין דער פרץ פון די פאלקסטימליכע ערצעהלונגען און פון חסידיש.

און אין אלץ, פון זיין ערסטער שורה ביז דער לעצ־טער, אין זיינע דיכטונגען און אין זיינע פובליציסטישע זאכען, ליעגט דאס געפיהל, וואס איז געוועזען די טרייב־קראפט פון זיין גאנצען שאפען, פולסירט דאס גרויסע געפיהל פון ר ח מ נ ו ת צו די אידישע מאסען. ווער עס וויל פרץ'ען גוט פארשטעהן, מוז איהם זעהן דער עיקר אין דער דאזיגער בעלייכטונג. דערפאר שאפט ער נישט קיין העלדען, וועלכע וואלטען זיין רחמנות נישט געדארפט. דערפאר שאפט ער נישט קיין שטארקע כא־ראקטערען. אבער זיינע שטארקע כאראקטערען זיינען די, וועלכע קאנען אם שטארקסטען און טיעפסטען רחמנות האבען. דערפאר אפשר ווענדט ער זיך נישט צו דער אי־דישער געשיכטע, וועלכע דארף שוין זיין רחמנות נישט. זיין הויפט־העלד איז באנטשע שווייג. אין די פערשי־דענסטע לעבענסלאגען, ביי די פערשידענסטע קלאסען אידען.

זיינע געזאמעלטע ווערק זיינען א נישט־אויס־צושע־פענדיגער קוואל פון אט דעם מענשליכסטען געפיהל, גע־טראגען פון א גרויסען הארץ, געלייטערט דורך א הערליך־שיינער פערזענליכקייט, בעשיינט פון ליכטיגער קונסט. וואויל צו די, וועלכע וועלען זיך אריינלעבען אין זיי, בע־גרייפען זיי, פערשטעהן זיי, פעראייניגען זיך מיט זיי. וואס פאר בעסערע מענשען זיי וועלען דאס ווערען! און וואס פאר בעסערע אידען!

ליעדער

ראמאנצערא

1.

אויף דיין באלקאן הענגען מיינע אויגען;
זיי זעהען דיך נישט!
ס'וועלקען דארט בלומען, די טיר איז געשלאסען,
די שויבען פארווישט...

ווי א פויגעל פליהט ארויף מיין נשמה
און שלאגט זיך דארט צווישען די אייזען...
שטילערהייט קלאפט זי ביי דיר אין די שויבען,—
דו ווילסט דיך נישט ווייזען...

דאן פליהט זי צוריק, באנג און דערשראקען,
דערשלאגען און מיד;
איז הארץ אין קראנקען הויבט אן צו קלינגען
דאס טרויעריגע ליעד!

2.

עס שיינט די לבנה, עס בלאנקען די שטערען,
מיר זענען די אויגען פארלאפען
מיט טרערען; אך, זאג מיר, מיין מזל,
מעג איך נאך האפען?

צי פיהרט איהר נישט, שטערען, מיין טרויעריגען ארון
אין הימלישען וואגען?
צי וועל איך, לבנה, זעהן מארגען דיין שוועסטער? ——
וואס וועט זי מיר זאגען?

3.

וואו ס'וועט מיין מזל מיך ערגעץ פארוואַרפען
אויף לאַנגע, אויף טרויעריגע יאהרען — —
געדענק! פאר רחמנות כאָטש לאָז מיר נאָך איבער
א פיצעלע אָרט אין זכרון...

וואס איך וועל ליידען, די ערד וועל איך קיהלען,
דאס הארץ וועלען ווערים מיר אויפעסען,
איך וועל געדענקען! — איך וועל דערפיהלען,
ווען דו וועסט פארגעסען!

4.

שוואַרצע פליגעל — — שוואַרצע קראָהען — —
פינסטער־שוואַרצע געדאַנקען!
קאָנסט זיי פאַרטרייבען, לעג צו דיין האַנט נאָר
מיר, צו מיין שטערן, דעם קראַנקען!

פינסטערע וואָלקען, בלייערנע וואָלקען
ציהען און לאָזען נישט טאָגען...
און נאָר איינאיינציגער בליק דיינער אויגען
קאָן זיי פאַריאָגען...

קראַנק איז דאס הארץ... שווער איז דאס הארץ...
ווי פינסטער און גליטשיג איז דאָרט...
און דאָך קאָן דאָרט בליהען גליק אָהן א שיער —
עס דאַרף נאָר דיין וואָרט!

5.

כ'האָב מיך אויף דעם בעט געוואָרפען...
אַך, דער קראַנקער קאָפּ וויל רוהען;
איך פאַרשליס די קראַנקע אויגען — —
אין דער לופט דאָך יאַגען, פליהען,

טרייבען, מישען זיך און שוועבען
פלעקען פארביגע און שפינען
בלומען, שטערען און געזיכטער,
און עס ווערט אלץ באלד צורונען!

איין געזיכט פארהאלט זיך לענגער — —
שווארצע אויגען, פול מיט טרערען — — —
עפעס שעפטשען בלאסע ליפען,
נאר איך קאן קייןווארט נישט הערען.

6.

עס מאכט צו מיר די לבנה פון הימעל:
„איך האב א שוועסטער אויף דר'ערד:
א בלאסע, דו קענסט זי, איך האב פון דיין מויל
נישט איין מאל איהר נאמען געהערט!"

„רופסט זי פארשידען... מיט טרערען, מיט כעס...
קראנק ביסט דו דורך איהר, איך וויים!
זי מוז אבער האבען ארום זיך די שטערען —
זיי אויף מיין שוועסטער נישט בייז!

7.

א גאנצע נאכט האב איך ריימען געשמידט,
פון זילבער און גאלד;
און מיינע אייגענע הארציגע לייד
קלינגען מיר האלד...

דערנאך האט א שטראליגע, העלען גוט־מארגען
געשיקט מיר די זון...
האט זי מיין וואקסען־געל פנים געזעהן,
וויים זי, ווי עלענד איך בין!

8.

א טרער.

א וואָלקען האָט פאַרדעקט דעם הימעל,
ווי א שוואַרצער שאַרבען:
עס איז פינסטער, ווי אין קבר,
דאַכט זיך מיר, כ'וועל שטאַרבען.

אויף מיין קרענקליך הייסען שטערן
פאַלט א טראָפּען שווער;
צי וועט דאָמאָלט, אויף מיין קבר
פאַלען א י ה ר 'ס א טרער?

9.

טייל מאָל דאַכט זיך מיר,
אַז מיר זענען טויט,
נאָר אונז חלומ'ט זיך
נאָר די לעבענס-נויט!

און מיר זוכען זיך
טרויעריג און באַנג,
כאָטש מיר זענען טויט
און באַגראָבען לאַנג

10.

אין דער שטילער נאַכט,
— קיינער הערט און זעהט! —
גיסט זיך אויס מיין הארץ, —
הערסט דו מיין געבעט?

אין דער שטילער נאַכט
ליג איך אויסגעשטרעקט

און ווייז... צי האָט דיך עס
אַמאָל פון שלאָף געוועקט?

11.

טרויריג פרעגען מיינע ליעדער:
וואָס האָסט דו געוואָלט פון איהם?
נאָר וואָס האָסט דו איהם געצוואונגען
אין דיין נעץ אַריין?

שמערצליך וויינען מיינע ליעדער:
וואָס האָסט דו געוואָלט פון איהם?
ווענִיג האָט ער נעבט אָהן שטערען,
ווענִיג — טעג אָהן זון?

יאָמער קלאָגען מיינע ליעדער:
וואָס האָסט דו געוואָלט פון איהם?
און געקוילעט אָהן רחמנות
האָסט דו איהם!

12.

האָסט געצילט און האָסט געטראָפען
און—דו שמייכעלסט פאַרגעניגט!
האָסט געצילט און האָסט געטראָפען,
מיר איז דאָס הארץ מיט בלוט פאַרלאָפען—
האָסט געזיגט!

און פיין, ווי גאָלד, איז דיין פאַרשטאַנד!
און קלאָר דיין אויג, און פעסט דיין האַנט!
און שאַרף די שפּיז!
אָהן א ציטער! כ'זאָג דיר אָפען,
האָסט געזיגט, דו האָסט געטראָפען—
און—איך ליג ביי דיינע פיס!

13.

צווישען בלומען.

קאלט קוק איך אן
ז'ווילד רויטען מאן;
פארשייט און צופלאסען,
מיט פלאמען באגאסען,
ווינקט ער פון צווישען די זאנגען...

כ'באוואונדער, ווי ס'שיסט
צום הימעל די רויז;
עס פלאטערט איהר שוים,
זי ציטערט און פליסט
מיט הארציג און דופטיג פארלאנגען!

אין איהר חופה־קלייד
שטעהט די ליליע־פיין;
ווי דער פרישער שניי,
ווי דער הימעל ריין...
נישט זי דאך האט מיין הארץ געפאנגען!

ס'פארשטעקט זיך שטיל אין גראז
א בלימעלע א קליינס,
א פיינס,
א בלוי'ס, —
און ס'ציהט מיך מיט אייזערנע צוואנגען!

14.

פארגעסען און פארשטויבט
ליגט די אלטע הארף;
צוריסען און פארשמאכט
שווייגט דאס אלטע הארץ...

אפט רייסט זיך פון דער הארץ
אַפּ אַ שארפער טאָן;
עס רייסט זיך אויס פון הארץ
אמאָל אַ שווערער זיפץ.

און פארשטומען באלד
אויף לאנגע, לאנגע טעג
און — נאָר לענגערע —
שטילע, וויסטע נעכט!

15.

שטאָלץ גֶעהט אַפּ די זון,
אין פורפור געהילט!
שטאָלץ זאָגט זי: „גוט נאַכט!
מארגען שיין איך אויף.“

עס פארוועלקט די בלום
נאָר איהר ווארצעל לעבט;
אריבער וועט דער שניי,
בליהען וועט די רויז!

דער פויגעל פליהט אוועק
מיט לוסטיגען „אדיע!“
מיט דעם פריהלינג־שטראַל
וועקט אייך מיין געזאַנג!

אַלץ שטעהט אויף צוריק,
שיינט און בליהט, און זינגט...
נאָר אַ הארץ, אז ס'ברעכט —
גייז, דאס לעבט נישט מעהר!

16.

עס בליהט דער בוים גינגאָלדען,
טרייבט זיך אין דער הויך!
עס יאָגט א גרויער וואָלקען,
ר'שטעהט שוין וועלק און בלייך!

ס'בלאָזט א ווינט א קאַלטער,
ער בלייבט פאַרשטאַרט אין שרעק;
עס פאַלט א בלאַט און יאָמערט:
איך שטאַרב! איך שטאַרב אַוועק!

„נישט אייביג וועט זיין ווינטער,
דער זומער קומט צוריק;
דער בוים וועט ווייטער בליהען
צו מזל און צו גליק!“

— אמת, — קלאָגט דאָס בלעטעל, —
נאָר וואָס וועט זיין פון מ י ר?
עס פייפט דער ווינט אָהן רחמים:
מ י ס ט וועט זיין פון דיר!

17.

ס'מזל שטעלט מיר אויף א רעטזעל,
הייסט מיר טרעפען. און איך וויים,
אז עס וועט אומזיסט באַגיסען
ביי דער אַרבייט מיך דער שוויים!

ס'דרעהט אין מח, ווי אין עגבויר,
און דאָס הארץ ברעכט, ווי א שאַרבען...
מיט'ן רעטזעל וועל איך גוסס'ן,
אָהן אן ענטפער וועל איך שטאַרבען!

18.

טרויער דריקט אויף מיין נשמה
אונ דאָס הארץ טוט קלעמען,
כאָטש ער האָט מיר צוגעשוואוירען
אז ער וועט מיך נעמען!

טויזענט מאָל מיר צוגעשוואוירען,
אז ער וועט זיין מיין;
נאָר ס'קלעמט און וויינט דאָס הארץ אין מיר:
ניין, דאָס וועט נישט זיין!

19.

אוי, מיין לעבען הענגט
ביי דיר, ווי אויף א האָר;
שווערסט, צי וויים איך דען,
אז דו שווערסט מיר וואָר?

נאָר זיי נישט בייז אויף מיר,
די מאַמע מאַכט מיך באנג;
אז יעדער מאנספערזאָן, —
זאָגט זי, — איז א שלאַנג!

20.

צי כ'האָב דיך ליעב? אך, דו מעגסט מיר גלויבען,
כ'קאָן נישט לעבען אהן דיר איין מינוט!
צי דו בּיסט מיר טייער? טייערער ווי'ס לעבען —
נאָר נעמען — וויים איך — וועסט דו מיך דאָך נישט!

עס דאַכט זיך מיר, איך שטעה אינמיטען ים,
און וועל נישט קומען קיינמאָל צו קיין ברעג!
די ליעבע דיינע איז געווען מיט סם,
עס איז מיין רוה אויף אייביג שוין אוועק!

21.

געליעבטער, טייערער חתן,
מיין רייכטום ווילסט דו וויסען?
כ'האב געהאט א גארטען,
פלעג איהם פעסט פארשליסען.

נאר דו ביסט א גנב,
ביסט ארייגגעקומען
און דאס שענסטע פרי'לע
פונ'ם בעסטען צווייגעלע
האסט דו צוגענומען!

22.

די אויגען זענען טרוקען;
עס וויינט דאס הארץ אין מיר!
אז איך דארף מיך שיידען,
לעבען מיינס, מיט דיר!

דו וועסט מיך פארגעסען —
הער־זשע, וואס איך רעד:
איך וועל אן דיר הענגען
לייטען צו געשפעט!
איך וועל דיך געדענקען
אויפ'ן טויטען־בעט!

און מיין לעצטער אטעם
וועט דיין נאמען זיין —
צינדערט פאהר, מיין לעבען,
לאז מיך דא אליין!

23.

—„אוי, טאכטערשי, אוי, טאכטער־קרוין,
וואס וויינסט דו אזוי לאנג ?
פעהלט דיר עסען, טרינקען דען,
צי א שעהנער גאנג ?

„אוי, טאכטערשי, אוי, טאכטער קרוין,
מאך דאס הארץ דיר גרינג !
עס פעהלען קיין חתנים נישט,
אז מ'איז שעהן און יונג.

אוי, מאמעשי, אוי, מאמע קרוין,
וואס העלפען דיינע רייד ?
עס וואקסט פאר מיר שוין אויף דער וועלט
קיין נחת און קיין פרייד !

טרייסט מיך נישט, עס העלפט שוין מיר
קיין מיטעל אין דער נויט —
ווערמוט איז דאס לעבען מיר ;
זיס וועט זיין דער טויט !

24.

— מאמעניו, ליובעניו, הארצעניו־קרוין !
(די כלה טוט וויינען און זאגען :)
גיב מיר די חתונה־קליידער ארויס,
איך וויל זיי באוויינען, באקלאגען !

זי האט די מלבושים מיט טרערען באגאסען,
איינס נאכ'ן צווייטען כסדר.
— מאמעניו, — זאגט זי, — ציגד נעם און צוטייל
פאר ארעמע כלות די קליידער !

גיב ארעמע כלות די קליידער אוועק,
זאָל ז י י זיין צו מזל, צו גליק,
איין־איינציג חופה־קלייד נעם און צוריים,
און מאך מיר צום הענגען א שטריק!

25.

געבליהט האב׳מירביידע אמאָל —
טאקע ווי רויזען א פּאָר,
און יעדען אווענט געגלעט
האב איך די זיידענע האָר.

די אויגלעך די זיסע געקושט
די ליפּעלעך — קרעלען פול חן,
און יעדען אווענט געהאַלזט
דעם האלז פון עלעפאנט־ביין!

היינט האט זי אַן אנדער מאַן,
געהט מיט׳ן שפּאצירען און לאַכט,
און איך בין אומגליקליך ביי טאָג,
און ווער שיער משוגע ביינאכט!

26.

„כ׳האב אויסגערייזט א האלבע וועלט
און געזוכט אלע גליק;
כ׳האב אלע גליקען אפּגעלאַזט
און קום צו דיר צוריק!

„אוי, מיר העלפען דיינע רייד —
א טויטען מעדעצין!
טויזענט זעלנער קאָנען נישט,
וואס א מאמע טון!“

זי האָט געצירנט און געלאַכט,
וואָס איך זיץ און וואַרט!
און געשוואוירען האָט זי מיר,
אַז דו האָסט גענאַרט!

און געבעטען האָט זי מיך,
גע'חלש'ט און געוויינט!
און געשוואוירען, אַז דו האָסט
ערנסט נישט געמיינט!

און מען האָט מיר צוגעזאָגט
סאַמע גליק און פרייד;
און באַגראָבען האָט מען מיך
לעבעדיגערהייט!

27.

עלענד איז ער דאָ געוועזען
עלענד, ווי א שטיין;
איינע האָט ער דאָ געהאַט
איינע מיך אליין!

ציגדערט, אַז ער איז געשטאָרבען,
און איך רעד און לאַך;
איז ער, נעבעך, אָפּגעשטאָרבען
טאַקע טויזענט־פאַך!

28.

האָפּ און גלויב.

האָפּ! נישט ווייט איז שוין דער פריהלינג,
ס'וועלען שמעטערלינגען שפּרינגען!
נייע נעסטען, נייע פייגעל;
וועלען נייע ליעדער זינגען; —

גלויב, די נאכט וועט שוין פארשווינדען,
און די וואלקען אויך צורינען,
בלוי וועט ווייטער זיין דער הימעל —
נייע שטערען, נייע זונען!

נייע רויזען, נייע בלומען
וועקט דעם פריהלינגס זיסער הויך;
עס וועט שיינען, שמעקען, זינגען!
און — אויף אונזער קבר אויך...

29.

ווען איך בין א גאט, וואלט איך אנדערש געשטראפט!
איך וואלט א זינדער א הארטען
צוגעזאגט אלעס, אי נחת, אי גליק —
איך וואלט איהם געהייסען נאר ווארטען!

30.

די נאכט.

איך פרואוו דעם בלייערנעם הימעל
און קוק אומזיסט מיר אוים די אויגען;
טויט... עס ריהרט זיך נישט דער וואלקען,
און קיין שטראל איז דורכגעפלויגען.

אהן א צייכען, אז דער מארגען
נייער האפנונג און שטרעבען
זאל דעם טויטען וואלקען שפאלטען
מיט א שטראל פון נייעם לעבען...

שא, א שארך! אך, פליגעל רוישען
אין דער לופט. וואס ערוואכט?...
אך, די פלעדער־מייז!... זיי לעבען!
זייער חגא... זייער נאכט...

* *
*

א נאכט, א נאכט א חשך'דיגע
איבער בארג און טאל...
און דער הימעל איז פארפאנצערט,
סאמע בליי און שטאל!

פאר דעם קליינעם חלב־ליכטעל
שרעקט זיך נישט די נאכט;
דער ווינט, דער ליץ, נאך וויל עס לעשען!
ווי ער פייפט און לאכט...

. . . .

שא, עס הערט זיך א לויה...
און עס שפוקט און שרעקט...
מ'זאגט, דער יושר איז געשטארבען,
און דער שכל עקט.

א נאכט א שרעקליך חשך'דיגע
דריקט אויף בארג און טאל;
און דער הימעל איז פארפאנצערט
סאמע בליי און שטאל.

31.

ווער־עמען איז ערגער.

שלעכט איז דעם, נעבעך, וואס בלאנדזשעט אין מדבר;
ו ו י י ט, פאראירט פון דער היים;
אומענדליכער טרוקענער זאמד פאר די אויגען,
קייקעלט זיך אונטער די פיס.

און איבער'ן קאפ אן אומענדליכער הימעל,
עס בלאנקען אומצעהליגע שטערען.

„בלאנדזשעט איהר אויך?“ זיי בלישטשען און בלאנקען,
און שווימען, און רעדען קיין ווארט.

„א י ה ר קוקט דאך אלץ, שטערען, אראפּ פונ׳ם הימעל,
צי זעהט איהר מיין שטיבעל, מיין היים?
„צי ברענט דארטען פרעהליך אין קוימען דאס פייער?
עס ב ל י ש ט ש ע ן די שויבען, ווי גאלד?

„ז׳איז טרויעריג?... צי בענקט זי? וואס מאכען די קינדער?
א, האט רחמנות, און זאגט!“
עס שווימען נאך שטילער די זילבערנע שטערען,
און שווייגען...

. . . .

ערגער איז דעם דאך, וואס בלאנדזשעט אין מדבר
און האט נישט אין ע ר ג ע ץ קיין היים...
עס שפּילען קיין קינדער, עס ברענט נישט קיין פייער,
און ק י י נ ע ר האט נאך איהם צו בענקען.

ד ע ר ווארפט זיך מיד אויפ׳ן זאמד מיט׳ן פנים,
און זעהט נישט קיין הימעל, קיין שטערען;
ער זעהט נישט און פרעגט נישט, און ווארט אויף קיין ענטפער;
שוין אלצדינג פארלוירען, פארלאשען...

32.

א י ן ק ב ר.

(באלאדע).

אמאל איז געוועזען א מיידעל,
האט זי א אינגעל געליעבט;

עס ליעבט אויך דאָס אינגעל דאָס מיידעל;
זענען זיי ביידע באַטריבט:

דאָס אינגעל איז אָרעם, אוי, אָרעם!
דער פאָטער דעם מיידעלס — א **גביר.**
ווייזט ער, דער פאָטער דער רייכער,
דעם אָרעמען אינגעל די טיר!

דעם פאָטער מוז פאָלגען דאָס מיידעל:
מען פיהרט צו דער חופּה זי פיין;
עס געהט ווי א ליכט אוים דאָס אינגעל,
און שטאַרבט אין זיין קעלער אַליין.

דערהערט זי, אַז ער איז געשטאָרבען,
און שלייכט זיך אַרוים פון דער שטוב;
קומט זי צום קבר צום ליעבען,
עפענט זיך פאַר איהר די גרוב.

שטרעקט די הענט אוים דער טויטער
ווערט זי צום קבר געצויגען;
נעמט זי אַראָפּ איהם די שאַרבען,
קושט די פאַרשלאָסענע אויגען...

עפענט די אויגען דער טויטער,
און נעמט זי אַרום מיט א האַנט;
שליסט זיך די גרוב איבער ביידען,
ליגען זיי ביידע ביינאַנד!

הומאָר

אן איבערקערעניש.

און די לופט איז פול מיט זיפצען,
פול מיט ברענענדיגע טרערען;
מיט'ן לעצטען גוסס־אָטעם,
פול חרמות און פארשווערען;

פול מיט אסכרה, קרופּ און מאזעל,
פול מיט טיפוסען פאר הונגער...
נאר די קלאָווישען באריהרען
דיינע שמאַלע, לאנגע פינגער —

אן איבערקערעניש אויף אלעם!
ווי די טענער טאנצען, שפּרינגען...
און די לופט ווערט פול מיט לצים,
רויטע מיצלער... און זיי קלינגען

מיט די קליינע זילבער־גלעקלער,
העכער, העכער און געדעכטער...
שוין! פארשוואונדען אלע צרות
און די וועלט איז פול געלעכטער!

שכור טאנצען אלע בלומען,
וועלדער, טייכער קאנקאנירען...
די לבנה ווינקט מיט ד'אויגען,
און די שטערען קאָקעטירען...

און די שטערען — דיינע אויגען!
הויב איך אן מיט דיר צו זינגען,
און די גלעקלעך אויף די מיצלעך
קלינגען, קלינגען — נאר זיי קלינגען.

אויספארקויפט!

(א שפאס).

מיט א ווארעם הארץ געגאנגען
איז ער צו דער וועלט;
ר'איז געפעלען! ס'האט דער עולם
הארץ ביי איהם באשטעלט.

הארץ אויף לויטען, הארץ אויף קווינטען,
ווארעם הארץ אהער!
דאמען קויפען פאר א שמייכעל,
מיידלעך — פאר א זיסע טרער.

און פאר קליין־געלט קויפען לעזער...
פאר א גראשען, פאר א דרייער,
און עס שמעקט אזוי דעם עולם:
אי, דאס הארץ איז טייער!

און ער האט געהאט א מחיה —
גרויס געווען ס'פארלאנגען;
ביז ער האט פארמאכט דאס קרעמעל:
ס'הארץ איז אויסגעגאנגען!

פאלקס־מאטיוו.

שטיינערנע פאלאצען,
אייזערנע באלקאנען,
טרעפ פון ווייסען מארמאר,
גאלדענע סאלאנען.

קריסטאל'נע זשיראנדאלען
בלאנקען דורך די שויבען...
דארט וועט מיין געליעבטער
זיך א כלה קלויבען.

זיך א כלה קלויבען,
שענער און געזינטער...
און איך וועל דא פוילען,
ווי א בלאט אין ווינטער...

* *
*

איך—האב געוואלט זי שטודירען,
זי האט גענארען געוואלט;
איך האב געמיינט—זי קאן פיהלען,
זי, אז מיין קייטעל איז גאלד.

אין לאמבארד איז זי דאך ערפארען:
מיין קייטעל איז טאמבאק און הויל;
איך — אז איך האב מיך פארשפעטיגט,
איהר הארץ איז פארברענט שוין אויף קויל.

מיר זענען זיךביידע צוגאנגען,
געזאגט זיך א קאלטען „אדיע!"
פארשידענע וועגען גענומען, —
און דאך טוט דאס הארץ אזוי וועה!

דער יתום.

איך האב דיך, מיין טייערע לירע —
דערפון איז מיין לעבען נישט גרינגער;
מען וויל דיך נישט נעמען אין לאמבארד,
כ'קאן מיט דיר שטארבען פאר הונגער.

האסט, לירע, גאר זעלטענע סטרונעס,
טענער—א פרייד צו די אויערען;
דאך זעלטען באריהר איך זיי ווינטער,
כ'האב שטענדיג די פינגער געפרוירען.

און פריהלינג־צייט—ווען ביי די בלומען
די זומער־פייגעלעך רימפּלען —
בין איך אזוי עלענד פאר'יתומ'ט...
איך האב נישט פאר קיינעם צו גרימפּלען!

* *
*

קליינע מענשען, דראבנע מענשען,
זייער שילטען, זייער בענשען,
זייער לויבען, זייער שרייען,
זייער פלאמען, זייער שפּייען,
זייער בעטען מיט געוויין,
זייער קריצען מיט די ציין, —

אלץ איז דרויב,
לייכטער שטויב,
פאר דער שוואכסטער פליג קיין לאסט!
און די צייט אהן רוה, אהן ראסט
שוועבט אויף שטאלערנע, ריזיגע פליגעל...
(נישט צום גראם.)

דער געטער־געשמאק.

דער געשמאק איז, ווי ביי מענשען,
ביי די געטער אויך פארשידען —
קלינגען גלאקען אין די קלויסטערס,
איז דער קריסטען־גאט צופרידען.

„דיז־דיז־דיז“ — ווייל דער קאטוילע —
מוזיקאליש און זאבאוונע.
„בים־באם־באם! בים־באם־באם!“
שטארק און גראב — דער פראוואסלאוונע.

גאר א זעלטענעם געשמאק
האט אללא — דער מאכאמער,
אז מען רופט אין שול אריין
אויפ׳ן גאניק פון מעטשעט...

ארינינעל איז דאך גאר איינער, —
דער פון קוגעל און חרוסת:
ער האט ליעב א „שמע ישראל“,
וואס עס כראפעט איהם א גוסס!

א תפילה.

גאט, גיב אונז שוין אונזער לאנד,
גרוים כאטש ווי א גענעץ,
נאר אונזערע אביעזדטשיקעס,
יענער ביי דער גרענעץ.

גאט, גיב אונז שוין אונזער לאנד,
וויש אפ אונזער טרער!
גיב אונז אונזער פאליציי,
אונזער מיליטער!

גאט, גיב אונז שוין אונזער לאנד,
ווי לאנג איז דען דער שיעור?
גיב קייזער אונז אליין,
אז איינענעם סיביר!

נאט, גיב אונז שוין אונזער לאנד,
גוים צו להכעיס!
לאמיר אויך שוין זוכה זיין
צו אן עיר נדחת.

לאז א זקן ממרא זיין
און א פרה־אדומה...
זאג אליין, צי בענקסט דו נישט
נאך אן עולה תמימה?

פאשען וועל'ן מיר דיך מיט רויך,
מיט עולות און מיט זבחים —
פארלעגען נאך אויף אקציעס
א פאבריק מיט שבחים.

אויגען און ליפלעך.

איהרע אויגען, איהרע ליפלעך —
אויף דער וועלט צו ריהמען!
זענען פיילכען דען און רויזען
נישט די שענסטע בלומען?

פיילכען זענען איהרע אויגען,
און זיי לייכטען,ווארמען...
דאך די רויזען־ליפלעך שילטען —
זאל זיך גאט דערבארמען!

דער פאעט.

דעם גארגעל אראפ אויף די לאצען,
דאס היטעל פארשטופט איבער ד'אויערן,
די הענט אין די לעדיגע טאשען,
הונגעריג, דורשטיג, געפרוירען,

שפּאַצירט ער און פּייפט זיך אַ ליעדעל,
און קלאַפּט צו אַ צאַן אין אַ צאַן...
באַ ש ר. ער האָט נישט געגעסען?
פי! ער באַגעהט זיך דעראַן!

ראָק, הויזען, שטיוועל—צוריסען!
באַבקעס!—איהם שאַדט נישט קיין קעלט!
אי־וואָס, ער האָט נישט קיין דירה?
דער הימעל, דער איז זיין געצעלט!

באַשר, פרעמד איז ער און עלענד?
זען׳מיר דען אַלע נישט ברידער?...
איהם אַרט נאָר דאָס שטופּען, דאָס לויפען,
דאָס יאָגען, דאָס ווילדע גערודער!

„וואָס רייסען דאָ איין די נאַראַנים?
וואָס איז דאָס געיעג, דאָס געשריי?
וואָס טרעטען זיי אויף די נאַגניאַטקעס?
וואָס מאַכען זיי שמוציג דעם שניי?"

נאָר, זיין כפּרה—נאַגניאַטקעס;
דער שניי נאָר, דער שניידט איהם ביים האַרץ!—
„זיי טרעטען די ריינסטע בריליאַנטען,
און מאַכען זיי שמוציג און שוואַרץ".

ט אָ מ ע ר.

באַ, איך זאָל וויסען, אַז ס׳איז נאָר אַ חלום,
פון כח הדמיון געוועבט!
עס שרעקט זיך דאָס האַרץ דאָך: און ווען, חס ושלום,
הייסט שוין דאָס טאָקע געלעבט?

עס דרעהט מיר אין מוח דער „טאָמער“, די שטראָף,
דער עגבויר, דער „יחפּור בדקר“!
און טאָמער איז אמת פון אל"ף ביז תי"ו
דער ווילדער, דער נאַרישער שקר?

טאָמער איז אמת נאַר אַלץ, וואָס מיר הערען,
און נאַר וואָס מיר זעהען, דאָס האָ'מיר?
און ס'וועט שוין אין אייביגקייט בעסער ניט ווערען...
עס מאַכט מיך משוגע דער „ט אָ מ ע ר“...

אמת און שקר.

„שקר“, שטעהט, „אין לו רגלים“ —
אָבער אמת? ער האָט פיס!
פאָהרט דער שקר אין קאַרעטען
און דער אמת — געהט צופּיס!

פון די פיס דאָך פאַלט דער אמת...
ווי בריליאַנטען — הינער־אויגען,
קוים ער שלעפּט זיך! און דער שקר
פליהט זיך „נאָשפּיץ“ — פייל פון בויגען!

און באַשפּריצט איהם מיט דער בלאָטע,
און דערלאַנגט איהם מיט דער בייטש!
און די גאַסען־יונגען לאַכען:
וויים, וואָס „נאַבאַק“ איז דער טייטש!

ב ר י ד ע ר

ווייסע, ברוינע, שוואַרצע געלע —
מישט די פאַרבען אויס צוזאַמען!
א ל ע מענשען זענען ברידער...
פון איין טאַטען, פון אייו מאַמען!

אויד — איין גאט האט זיי באשאפען,
און — איין פאטערלאנד די וועלט —
אלע מענשען זענען ברידער,
דאס איז איינמאל פעסטגעשטעלט!

אלע מענשען זענען ברידער,
שווארצע, וויסע, ברוינע, געלבע...
אנדערש זענען נאר די פארבען,
די נאטור, די איז — דיזעלבע:

אומעטום דאס זעלבע פראלען,
כ'האב עס טויזענט מאל געהערט!
און פון זאגען ביז צו טראגען —
איז פון הימעל ביז צו דר'ערד!

. . . .

אלע מענשען זענען ברידער:
געלע, ברוינע, שווארצע, וויסע...
פעלקער, ראסען און קלימאטען —
ס'איז אן אויסגעקלערטע מעשה.

אומעטום דערזעלבער מוסר,
אומעטום דאסזעלבע ליגען —
מיט'ן מויל דער גאנצער עולם,
די פאליטיקער מיט שווייגען!

. . . .

אלע מענשען זענען ברידער!
און—זיי שפילען זיך אין פלישקעס,
די נשמות זענען ווערעמלעך —
אינ'ם טאביק פון די שישקעס...

* *
*

א טעאטער איז די וועלט,
גאט איז רעזשיסער —
ס'שטיק איז פיין, — לײדער איז
דער טײוועל דער סופלער —

די בודע איז דאס שוואכע הארץ...
דער טײוועל פעלשט דאס שטיק!
און אויב מען זאגט ארויס א גרײז,
כאפט מען נישט צוריק!

. . . .

און מען קאן דען היטען זיך,
נישט מאכען קײן סקאנדאל?
עס איז מײסטערהאפט דאס שטיק,
די גרײזען — געניאל!

און עס שטרויכעלט דער אקטיאר —
און ווען ער דארף מיט גרויל
שמעטערען פון זיך דעם כוס,
כאפט ער איהם צום מויל!

פלאמיג פערעלט זיך דער וויין,
און ער טרינקט איהם אויס...
און דער דונער אײלט זיך נישט...
גאטס געדולד איז גרויס...

* *
*

אך, מײן נשמה! דיך שטיקט דאס געוויין,
אך, זײ נישט פארזארגט און — באטריבט!
וואס שאדט דיר דער אמת? איך זאג דיר אלײן,
איך האב שוין נישט אײנמאל געליעבט!

נישט איינמאָל האָב איך אויך פאַרבומעלט א נאַכט;
פֿון זינען אַראָפּ — גאַנץ אַפּט...
געקניט, — אין די קניען מיר לעבער געמאַכט...
געליטען, געקרענקט און געהאַפּט...

מיילעכלעך רויטע נישט איינמאָל געקושט,
ביז ס'האָט געקרעהט דער האָן...
אבער מיין לעבען? דאָס אלץ איז פאַרווישט —
היינט נאָר ביסט ד ו מיין שגעון!

דו בייזערסט דיך אויף מיר, און פרעגסט, וואָס איך וויל
קוק אויף מיר, נחת מיינס, גוט!
זאָל אין די אדערען, רוהיג און שטיל,
פליסען, ווי שטענדיג דיין בלוט!

קוק אויף מיר ווארעם און האַרציג, ווי פריהער,
גלויב — איך האָב ריינעם געוויסען!
כאָטש די פאַרגאַנגענהייט געהערט נישט צו דיר,
די צוקונפט—די קאָן איך נישט וויסען;

גרענעצלאָז איז דאָך מיין ליעבע — מיין קרענק...
אומענדליך—מיין גליק און מיין לייד!
איך שווער דיר אומענדליך, כאָטש נישט אין דער לענג,—
וואָס שאַדט דען דיר, אז—אין דער ברייט?!

ביטערקייט

מיין מוזע.

ניסט קיין בלימעל איז מיין מוזע,
אויף דער וויזע וואקסט זי ניסט;
ניסט קיין שמעטערלינג, וואס זוכט
אלע בלומען אויף און קושט!

ניסט קיין נאכטיגאל מיין מוזע,
האט קיין טרעלען, האט קיין זיסע...
ז'איז א אידענע אן אלטע,
אן איינגעשרומפענע, א מאוסע;

אן עגונה מיט יתומים
און פארשפרייטע אויף דער וועלט;
און אן אביונ'טע א גרויסע,
און זי שרייט נאר, און זי שעלט...

די נאכט־וועכטער.

(א נאכגעמאכט פרום־רבנ'יש ליעדעל)

א נאכט — א מחיה! דאס נעכטעל איז טייער!
נאר היט אייך פאר פייער! נאר היט אייך פאר פייער!
נאר ניסט געקאכט און געזאטען!
פארשליסט נאך די פענסטער און טירען און טויערן,
פארמאכט נאך די אויגען, פארשטאפט אייך די אויערן,
און שנארכט אייך, ווי גאט האט געבאטען!

און קאַנט איהר נישט שלאָפען, נו, ליגט כאָטש בארוהט!
און הערט זיך שטיל איין, ווי א פלעדערמויז פליהט.
ווי שטיל, און ווי הארציג, און טייער!
און הערט איהר גערווישען, געשרייען, געלעכטער,
צי קללות — זייט רוהיג, מיר זענען די וועכטער!
און היטען אייך אלע פאר פייער!

פארשאָלטען זאָל ווערען, ווער ס'ריהרט זיך און געהט
און צינדט אָן א פייער, צי ריהרט די טראָמפּייט
צום בלאָזען, צום וועקען ביינאַכט!
מען וועט אין גיהנום די לייבער זיי דרעשען!
און דאָ וועל'מיר לעשען, און לעשען, און לעשען,
געטריי וועל'מיר דינען דער נאַכט!

שלאָפט אייך! מיר דאַוונען, מיר בעטען און קניען
פאר גאָט! דער רבונו של עולם זאָל ציהען
א וואָלקען אויף אייך, ווי א בליי!
א וואָלקען א שוואַרצען! אָ, גאָט וועט אונז הערען,
ער וועט נאָך פארלעשען לבנה און שטערען,
און דאַמאָלט — ווי אָטעמט זיך פריי!

און מיר וועלען רופען נאָך פעסטער, געטרייער:
היט אייך פאר פייער! אָ, היט אייך פאר פייער!
שאַ! קיין גערויש, קיין געלעכטער!
קיין ליכטעל אין מוח, קיין פלעמעל אין הארץ!
פרום זאָל זיין! רוהיג, און טויטליך, און שוואַרץ!
מיר זענען, מיר זענען די וועכטער!

דאָס נייע וויגען-ליעד.

שלאָף, מיין תכשיט, טייער קעפעל,
וואָיווע נישט, געזונג!
די לבנה שווימט אין הימעל
און באַטראַכט דיין וויג.

הערסט! זי זאגט דיר: לערען דיך שווימען
שטיל און אהן א שארך!
קומט א וואלקען דיר אקעגען —
גנב'ע דיך אדורך!

זעהסט איהר פנים, ס'געלע פנים? —
קופער — קאן איך שווערען!
ווילסט דו שווימען דורכ'ן לעבען,
שאף דיר אזא שטערן!

דו וועסט שווימען, דו וועסט גליקען,
האבען געלט אסך!
שלאף, מיין תכשיט! זעהסט, א קעצעל
שפרינגט אראפ פון דאך!

אייביג קאן מען נישט דעם מזל
האלטען ביי א לאץ;
פאלען מוז מען; דו וועסט קאנען
שפרינגען, ווי די קאץ!

אריין אין בלאטע מיט'ן פנים
איז נישט גוט און מאוס;
פאלען וועסט דו, וועסט דאך בלייבען
שטענדיג אויף די פיס!

שלאף מיין תכשיט! הערסט: א הינטעל
וועגשעט מיט דער גאז
מיט א גדלות, ווייל ער פיהלט זיך
אויף זיין מיסט בעל־בית!

דאס מיסט האט איהם, גלויבט ער זיכער,
גאט אליין באשערט...
וואס עם בלייבט איהם, דאס באגראבט ער
דארטען אין דער ערד!

וועסט דיך אויך ערשט גליקליך פיהלען
אויף דיין מיסט אליין;
הינטיש-העלדענמעסיג וועסט דו
שיצען יעדען ביין!

שלאף, מיין תכשיט, טייער קעפעל,
וואיווע נישט, גענוג!
שטיל—דיין „שטילקייט" הייסט „עניוות",
און דיין „שווימען"—„קלוג"!

און פאר דיינם א „שפרונג" וועט געבען
„בראוואָ" יעדע האַנט —
און דיין „ווענשען" הייסט „פארזארגען",
דיין מיסט—פאטערלאנד!

* *
*

כ'בין א רעגען-ווארעם, דו זעהסט
ווי טיף אין בלאָטע כ'בין באַגראָבען;
דאך חלומ'ט מיר אַן אַדלער-נעסט,
אַדלער-פליגעל וויל איך האָבען!

שווימען וויל איך אין דעם העלען,
הויכען זעפיר אומגעשטערט;
זאל דער וואָלקען מיר פארשטעלען
נישט דעם הימעל, נאָר די ערד!

דאָס חנוכה-ליכטעל.

עס פאלט צו די נאכט, די פינסטערע נאכט!
און שאָטען באדעקען די ווענט...
נאָר אומעטיג ווילד, פאַרציטערט און זאכט
א ליכטעל אין פענסטערל ברענט!

און עס דערצעהלט מיר די טרוי'ריגע מעהר:
אמאל איז געוועזען א שווערד...
א שווערד און א שארפע... היינט גלאנצט זי נישט מעהר...
היינט ליגט זי צובראכען אויף דר'ערד!

פארראסט איז די שווערד, און טויט איז די האנט,
וואס פלעגט אמאל מיט איהר צו פעכטען!
עס בלייבען די העלדישע ביינער אין זאמד...
ס'איז, דאכט זיך, געוועזען ערשט נעכטען?

און דאך, וויפיעל הונדערטער, טויזענטער יאהר
פעהלען די האנט און די שווערד...
טייל דריקען די אקסעל און פרעגען: איז וואר
דער נס, וואס מיר האבען געהערט?

* * *

וואס נענארט איהר בלאנקע בליצען?
און דער דונער וואס פארשאפט?
ר'זייט דעם הימעלס פוילע וויצען,
נישט זיין ל י כ ט און נישט זיין ק ר א פ ט!

ס'בליצט? — קאטאוועס טרייבט דער הימעל;
ס'בלייבט די פינסטערניש אהן ברעג!
און עס שיינט דער אלטער שימעל,
און עס דריקט די אלטע שרעק!

ס'האט געדונערט! פעסט דאך שטעהען
ד'אלטע תפיסות וואנט אן וואנט!
אינ'ם סטעפ דארט וועט עס דרעהען
רעהרלעך גלעזערנע פון זאמד!

פאלשע דונערען און בליצען — —
נישט צושטערט און נישט געשאפט! — —
ווייל איהר זייט נאר פוילע וויצען,
נישט דעם הימעלס ליכט און קראפט!

צייט־געדיכטען.

1.

אך, פארוואס האסט דו, גאט, מיך פארשאלטען,
מיין מזל זאל זיין אזוי שווארץ?
שטענדיג זאל פוילען אין מיר די לעבער,
שטענדיג זאל פלאצען דאס הארץ!

פארוואס זאל שטענדיג אין ד'אוי'רען מיר סווישטשען,
דעם שונא'ס לאכען, פארשווערען;
א האמער זאל שלאגען ביי מיר אין די שלייפען,
און זידען אין ד'אויגען די טרערען!

מקנא זאל איך זיין דעם בעטלער, דעם בלינדען,
דעם דזיאד מיט דער לירע אין טיר;
ווינשען זאל איך מיר ציגיינעריש זינגען, —
איידער צו דינען ביי דיר.

2.

רבונו של עולם, פון אלע די צרות
א קויל מאך און שיס אויף אמאל!
מיר וועלען שפרינגען אין וואסער, אין פייער!
און — „ש מ ע י ש ר א ל!“

קלייב זיי צוזאמען און לאז אויף אמאל
א קלאפּ נאך א קלאפּ!
קעם אונז מיט אייזערנע ווידלעס, די אדערען
עפּען און צאפּ!

וואס טויג דיר דאס שטעכען מיט נאדלען, מיט שפּילקעס?
א מעסער! קוראזש!
ווי א פּראוויזאר זייערסט דו טראפּען?
גיס פון דער פלאש!

ווען איינע א צרה, א גרויסע, א דונער,
פאלט פון דער האנט נישט דיין פּאן...
נאר דראבנע... די טראפּען, די לייזיגע צרות...
די גרינע גאל געהט זיך אן!!!

3.

אז אקס א יונגער גיט ראפּטום אין שטאל
— „רבותים!" א הארציג געשריי;
„אט האט ער, דער קצב, ערשט נעכטען פון שטאל
גענומען זיך אונזערע צוויי!

—„ער האט זיי ערגעץ פארטריבען, געקוילעט...
היינט, זעה איך, שלעפּט ער נאך איינעם,
רבותים, דער קצב, ער וועט אונז אויסקוילען,
ער האט קיין רחמנות אויף קיינעם!

—„שארף איז זיין מעסער, עס וועט דאך נישט בלייבען,
רבותים, קיין קלאה פון דער סטאדע"...
דאס הערען און קרעכצען ביים זשאלאב די קעלבער,
די עקסלעך מרוטשען: „אודאי!"

עס שטעהען פארצווייפעלט, און כליפען און קרעכצען
אקסען און קעלבער און קיה.
און דרעהען זיך איבער צום שטיר־אקס און פרעגען:
„רבי, וואס זאגט איהר דערצו?"

די הערנער די גרויסע הויבט אויף דער שטיר־אקס
(ווי ווייט עס ערלויבט איהם דער שטריק):
„די יונגע לייטלעך, — ברומט ער ליצנות —
„זיי זענען נאר היינט אן אנטיק!

„ליעב האבען זיי נאר צו גריבלען, צו קלערען...
רבותי, צי פאסט עס פאר קעלבער?
עס איז קיין נייעס נישט! די וועלט איז דיזעלבע,
און איך אויך „שטיר־אקס" דערזעלבער!...

„איז שטענדיג דאס זעלבע: מע' קוילערט לאחדים,
איינציגע זעהט מען נאר טרייבען;
דאס מעסער ווערט שטומפיג, דער שוחט וועט שטארבען,
איינס נאר — די סטאדע וועט בלייבען!"

4.

גאט זאגט:

די אומות העולם—זיי האבען מזלות,
פאר זיי זארג איך נאך נישט א קריש!
איינער א כראביע, דער צווייטער—א פריץ,
דער דריטער—געבוירען א סטרוזש!

דעם צאהלט דאס קרוינדעל און יענעם—די שליפעס,
דעם גיבען די גיטער צו פרעסען;
דעם וועט דער בעזעם נישט קיינמאל פארלאזען,
כ'מעג אן זיי אלע פארגעסען!

כ׳דארף אויף זיי קיינמאָל קיין אויג נישט צו ווארפען,
און דארף גאָרנישט פרעגען, ווי ס׳געהט׳ן...
אויסער, אז איינעם עם טרעפט א שלים־מזל,
און—מע׳פארשיקט איהם אין קייטען...

נאָר מיין בן־יחיד, מיין פאָלקעל ישראל,
ד אָ ס איז אן אייביגע נגע!
עס טוט מיר, כביכול, שוין באַנג דער הר־סיני,
וואָס האָט מיר געטויגט נאָר די פּגע?

דארף ער פרנסה, אָ־הָאָ! קריעת ים סוף!
דארף ער א שדוך — געה טראַכט!
מלמד־געלט דארף נאָר א שוסטער א ווייסטער,
וועקט ער מיך אויף האלבער נאַכט!

און קאָן זיך אָהן מיר נישט קיין יארמעלקע קויפען,
און אָהן מיר נישט קיין בגד פארלאַטען.
מחילה, די פּלודערען, — מאַכט זיך א שפּעלטעל,
הויבט ער אָן טאַטען און טאַטען.

און עסט נישט, און טרינקט נישט, און פאַסט נאָר תעניתים.
און גאָרנישט, ער האָט נישט קיין מזל!
און לויבט מיך: „כי הנה לא ינום ולא יישן“...
לאָזט מיך דען שלאָפען, שלים־מזל?!

5.

וואָס פאר א מין ח י ה, זאָג, ביסט דו, ישראליק,
זעה, זאָג מיר, איך בעט דיך, אַליין!
ווי לאַנג איך באַטראַכט דיך, אלס מעטאַמאָרפאָזען,
א רעטעניש נישט צום פארשטעהן!

אָט זעה איך דיך פ ל י ה ע ן, עס דאַכט זיך אַן אָ ד ל ע ר,
דו קריכסט שוין — צוריק, ווי א ק ר ע ב ס!

און דאָר, ווי א כאַרטעל, און וועלפיש דיין הונגער,
און קומט א פגירה — א שעפּס!

דריי טויזענט יאָהר שוין ביסט דו מעלה־גרה,
אַן אָקס? און שוואַך, ווי א פליג!
א האָז אינ׳ם לעבען, א פוקס אינ׳ם האַנדעל,
קומט מען דיך מעלקען — א ציג!

פון תנועות — אַן אַף, דו צאַפּעלסט — אַ פישעל!
באַגראָבען, דו לעבסט, ווי אַ קרעט!
און ווי א הונט ביסט דו דיין שלעגער געטריי
און פאַלש, ווי א קאַץ, ביי א גלעט!

געוואָרגען — אַ הוז און פּיהלסט דיך א טכויר,
און ליידסט, ווי אַן איינזעל אין מיטען,
פלוצלונג — א קליאַטשע! באַקומסט דו נאַר בייטשען,
קיין האָבער וויל קיינער נישט שיטען!

און — שטיל, ווי א טייבעל, מען הערט נישט דיין פּאַרע;
און דאַד האָב איך פון דיר געלעזען...
דו האָסט געהאַט אמאָל באַק־ציין און ווידעל,
אַ לייב, זאָגט מען, ביסט דו געוועזען!

גאָטס חֲסד.

דו ביסט דאָס רחמנות, דער חסד אליין! —
מען וואָלט אונז אויף קאַשע צוריבען!
עס וואָלט פונ׳ם שעפּעלע צווישען די וועלף
קיין שריד ופליט געבליבען!

הונגעריגע זענען און דורשטיג די וועלף —
עס וואלטען שויןביינער געלייכט!
ווען נישט דיין נאמען, דיין הייליגער נאמען,
געלויבט זאל ער זיין און געהויכט!

דיין אייגענעם שעפעלע האסטו געווארפען
צווישען די וועלף מיט א תנאי: —
„אט האט איהר דאס שעפעלע, רבותים, און פרעסט
אברים — נאר — מן החי!

שארפט אייך די נעגעל און רייסט פון איהם פאסען
מיט ציינער! און בלוט זאלט איהר כליפען!
נאר נישט צו טויטען! וועלף חס ושלום!
עס מוז אייביג זשיפען!"

א! פאר דעם „אייביג" ווי דאנקט דיר דאס שעפעלע
שטענדיג — סיי ווינטער, סיי זומער!
וואס מעהר מען צופט עס, וואס מעהר מען רייסט עס,
ווערט עס אלס הייליגער פרומער!

און העכער דערהויבט זיך זיין הייליגער „מע!"
ווי דאנק איך דיר גאט, אין דער נויט!
רבונו של עולם, אך! „מע־מע־מע!"
נאר נישט דערקוילעט אויף טויט!

השגחה פרטית.

„א פויגעל זאל צום מיטאג זיין!
עס מוז זיין!"
דער קוכער טראכט,
שטעלט א פאל פון ציגעל אויף
און שלאפט דורך די נאכט!

קוים דער מאָרגענשטערן שיינט,
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ שוין אויפ׳ן דאַך!
ערוואַכט דאָס פויגעלע און זינגט
גאָט א שירה, גאָט א שבח!

„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ עס האָט דערזעהן!
צווישען ציגעל דאָרט אויף דער ערד —
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ — גאָט, דער גוטער,
האָט א פרישטיק איהם באשערט!

און ווי קלוג געלעגט די ציגעל!
דען דער ווינט וואָלט אלץ צויאָגט.
„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ גאָט, דער גוטער,
ווי זיין חכמה שיינט און טאָגט!

„ציפּ־ציפּ־ציפּ!“ און פליהט ארונטער
גלייך צום אָנגעגרייטען גליק...
דער קוכער שטעהט ביים פענסטער גרייט,
שאַרפט דאָס מעסער שוין צום „ביק“.

מלכותא דארעא כמלכותא דרקיע.

1.

מלכותא דארעא, כמלכותא דרקיע
אויבען און אונטען איז גלייך.
ס׳געהען די „דיעליעס“ אין בית־דין של מעלה
גאַנץ זיכער אויף רוסישער שפּראַך.
א סודיא איז איינגעשלאָפען
שכור מן־הסתם.
ווייזט זיך באלד דער פּרעדסיעדאַטעל
יא טיע וו׳זובי דאָם.

2.

סאטקאוו האט די גרעסטע דעה,
גבאי אין גן־עדן:
נישטא קיין קלעק פון כרתי פלתי
א לעק פון שפאלער זיידעז.
ס'קומט אריין דער סכיזשער מגיד
צי גאר דער מהר"ל,
באווייזט זיך באלד דער שר של יון
„טי קודא נאכאל."

3.

סאמע מאסקוויטער „סלאווסיא"
און מען שפרינגט נאר „סוויאט".
אלץ פאשאל, נאר לוט זאל בלייבען,
מיט איהם לעבט מען בלאט.
פאר נח'ן האט געבעטען לוט
מען לאזט אריין דעם שפאק,
און אין דרייען טרינקט מען יין
פאנקא ניע דוראק.

4.

האלילויא און קאל סלאוועז
און באזשיע צאריא,
גאט אליין, ער הויבט זיך אונטער
און שרייט מיט אורא!"
אין סאראפאן שיינט גאר די שכינה,
רוקט ער זיך צו איהר צו;
זאגט זי איהם: וואניא, וואניא,
וואניא, ניע שאלי.

ער און איד.

זאגסט: „לי הכסף!" שרייבסט: „לי הזהב!"
דיין איז וואס ס'איז נאר פאראן!
דו, גאט, ביסט רייך! ליידער בין איד
א קבצן, אן ארעמער מאן.

דאס געבעט פון שעפעלע.

נישט אין שול און נישט אין קלויסטער
מענשען־פרום, כאטש פאנקילאט,
קניהט דאס ווייסע פרומע שעפעל,
גיסט דאס הערצעל אויס פאר גאט.

עס פארקרימט זיך מיט כונה,
טרערען קאפען צו צום „רימעל";
שטעקט די פאדערשטע צוויי פיסלעך
גלייך ארויף צום בלויען הימעל!

ס'ציטערען די ווייסע צויטען,
און איך הער זי וויינען, טענ'ען:
גאטעניו... זאל כאטש א רגע
אויף מיין קאפ דיין חסד שיינען!

שענק מיר דיין גענאד א רגע,
גיב מיר קראפט אויף איין מינוט;
לאז מיך אויך אמאל פארזוכען
שאפען־פלייש און שאפען־בלוט!

עס מוז זיין א זעלטען מאכל...
פארוואס קומט עס פון דור־דורות
נאר דעם ליבּ, דעם גרויסען וויינער,
צי דעם בער, דעם אפּיקורס?

. . . .

כסא שלמה

וואס רוישט מיר אין מח,
וואס זעצט ווי'ן א מיהל?
שלמה המלך'ס
גאלדענע שטול!

עס לאזט מיך די שטול —
די גאלדענע פראכט —
נישט רוהען בייטאג,
נישט שלאפען ביינאכט.

עס מאכען מיך טויב
די גאלדענע בערען;
עס מאכען מיך בלינד
בריליאנטען, ווי שטערען;

עס רוישען די שפּארבער,
עס וואָרקען די טויבען;
עס בלענדט אלאבאסטער
און פערעל, ווי טרויבען.

פייגעל גינגאלדענע
בלישטשען און פראנגען;

עס סאפּען אופיר'ענע
עגדישען, שלאַנגען;

עס רוישען די אָדלער
מיט גאָלדענע פליגעל,
עס בלאַנקט די מנורה —
א גאָלדענער שפּיגעל...

און אָקסען און שטירען
בלעקען און וועקען;
עס קאַפּעט דער בוימעל
פון גאָלדענעם בעקען.

*

איך וועקען אין הארצען
א זעלטען געפיהל
דריי פרויען־געשטאַלטען
פון איבער דער שטול —

און איך דערקען זיי
די פרויען־געשטאַלטען: —
אין צאָפּ אינ'ם גרויען,
אין קאַפּ אינ'ם אַלטען

דערקען איך ד'אמונה,
אין דרייען געבויגען...
און פייכטליכע, גרינע,
פאַרגלעזערטע אויגען,

פאַרגלייסטע צום הימעל
מיט תפלות, כונות —
נאָר הארט איז די שטימע!
קלינגט אהן רחמנות

פון ברויז־דארע ליפען
נאר חרם, נאר אסר;
און, ווי די דערנער
שטעכעדיג מוסר!

די חכמה דערקען איך
אן ברייטליכען שטערן,
געקרייזעלטע לאקען
אויף ד'אקסעל צולאזט;

אויגען בריליאנטען
לייכטען, ווי שטערען,
לייכטען דאך רוהיג
און קאלט, ווי דער פראסט!

און שטענדיג דורך ברילען...
א וואג אין דער האנט;
אלץ וואלט זי געוואויגען:
דעם מעך אויף דער וואנט.

די שטערען אין הימעל,
דאס קליינוואַרג אין טייך:
אלץ דארף זי וויסען,
און אלץ איז איהר גלייך!

עס שטעהט נאך די אמת...
פון קאפ ביז די פיס
פארהילט אין א שלייער!
ווייל שרעקליך און מאוס

איז נאקעטער אמת!
מען האט זי פארשטעלט;

וועך עס דערזעהט זי,
געהט פון דער וועלט!...

*

עס שמעקט און עס רוישט,
עס בלאנקט און עס בליצט,
לײדער, נישט שלמה,
נאר א ש מ ד א י זיצט

אויף כסא בן דוד!
בן לילית רעגירט!
דאס פנים, דאס שווארצע,
רוזירט, בלאנשירט;

אין כתר מלכות
די הערנער פארשטעקט...
די הינערנע פיסלעך
מיט פורפור פארדעקט.

און טרעפט אלע חידות
פון גוים און אידען...
און שטעלט א־לא־שלמה
די ווייבער צופרידען.

און שנײדט אמאל קינדער,
לעבענדיג צו טויט;
עס העלפען די חיות
ארויס פון א נויט!

און שלמה! דער וואנדערט
פארהונגערט, פארשמאכט,
שרייט „אני שלמה“, —
ווער גלויבט איהם? מען לאכט!

„ווער דען איז דארט קעניג?"
מען ווייסט דאך, מען הערט!
ווער ברענגט פון מצרים
זיך ווייבער און פערד?

ווער האט די מלכה
פון שבא־לאנד באגליקט?
מען קרעכצט אויפ'ן: נעבעך,
דער מענש איז פארריקט!

*

עס שמעקט און עס רוישט,
עס בלאנקט און עס בלענדט:
ס'האט קיינער דעם שד
אויפ'ן טראן נישט דערקענט.

אמונה — די קלערט נישט,
עס פסק'עט די צנועה:
מלכותא דארעא
כמלכותא דרקיע...

און שטיל זיך גע'פועל'ט
דערווייל א פריקאז:
פאר אומגעוואשען
באטש שמייסען אין גאס;

אפקורסים הענגען;
און ווארפען אין טייך
פאר שניידען די נעגעל
אהן עדות און גלייך...

*

פיין איז דער רויזען־אויל,
פיזעם איז נאבעל, —
ס'שטינקט דאך אין פאלאץ
ס'גיהנום, ווי קנאבעל...

די חכמה דערפיהלט עס
אונ רעדט נישט א ווארט;
פארבייסט זי די ליפּען
אונ שטעהט אויף איהר ארט:

צי האבען דען אלע
פינף חושים קיין טעות,
זי זאל זיך פארלאזען
אליין אויף דער גאז?

מען פיהלט, עס איז אמת,
נו, ס'טרעפט זיך ביי לייט...
קוים, קוים זי רוקט זיך
אפּ אין א זייט

אונ נעמט א שמעק טאבאק;
בארוהיגט זיך באלד...
איין נארישע אמת
דערפיהלט און — געוואלד!

אויף כסא בן דוד
א פרעמדער פארשוין,
ציהט אפּ דעם מאנטעל,
רייסט אפּ די קרוין!

ווערט אשמדאי צארניג,
ווערט אשמדאי שרעקליך!
אונ גענעראלען,
כהנים מיט גלעקלעך,

מיט בלוט פון קרבנות
אונ חלב פארפעצט,

אַ צעהנדליג סריסים —
  די האָט ער געזעצט

צו משפּט'ן אמת...
  עס שווייגט דער „נאַראַד"!
פיינט האָט מען אמת, —
  און ווייט איז צו גאָט;

נאָר סוחרים און שענקער
  שרייען: פאַרברענען!
עס בעטען זיך ווייבער:
  כאָטש אַדערען טרענען!

*

מען ווייסט, אַז אָהן רחמים
  וועט אויסגעהן אַ פּסק.
האָט שוין ד'אמונה
  אַ טרער אויף דער באַק.

דאָך קיינמאָל אַקעגען
  דעם מלכות געשטעלט:
אַלמלא מוראה...
  הפקר אַ וועלט!

און וואַרפט אַז עין־הרע —
  אַ בליק צו דער זייט,
ווייסט שוין די חכמה,
  וואָס ס'אויגעל באַטייט.

און זעהט, ווי'ן אַ שפּיגעל
  די אַלערליי סחורות,
מיט וואָס זי וועט האַנדלען
  עד סוף כל הדורות...

זי זעהט אינ׳ם אויגעל
אט ווידלעם צו פלייש,
הבדלות—צו בורא
מאורי האש;

צוואנגען צו נעגעל
און מעסער צו בריסטען,
און קנאקער צו ביינער —
ס׳טאר זיך נישט גליסטען!

און בלייבט פארשטיינערט,
קיין תנועה, קיין קלאנג...
עס האט זי פאר׳כשופ׳ט
די גיפטיגע שלאנג!

*

און ס׳רעש׳ט זיך אין ציון,
עס יאגען זיך מאסען,
מען לויפט אויפ׳ן וואונדער,
מען פויקט אין די גאסען;

קאסטרוי טרייבט מען אמת,
עס קנאקט און עס קנאלט...
די אמת, געשמיסען,
אנטלויפט אין א וואלד;

דארט האט זי געטראפען
א לייב צי א בער...
זאגט נאך איהר קדיש,
זי לעבט שוין נישט מעהר!

דעם לייבס לויה.

(אַ הספּד אויף אַלע צדיקים).

די וואַלד־אידעע די טראַגט דער לייב
ערהאַבען, שטאַלץ און איידעל!
ער פּרעדיגט זי מיט לייבען־קול
און בראַניעט מיט׳ן וויידעל.

פּרעגט די שאָף אויף זיינע ציין,
ער האָט זיי נישט געקאַרנט.
און ביי אייזעל, אָקס און קוה
די וואַלד־אידעע געשטאַרקט...

די וואַלד־אידעע די טראַגט דער לייב,
איידעל, שטאַלץ און פעסט;
חיות׳ס הערצער שלאַגען הייס
אין די גרעסטע פּרעסט!

עס ציהט זיך, ציהט די וואַלד־אידעע
יאַהרען גאַר אַ מענגע
דורך דער וואַלד־געשיכטע דורך,
ווי אַ רויטע סטענגע!

ציהט זיך איבער טאַל און באַרג
און פאַרבט מיט איהר קאַליר
ס׳גרינע גראַז, דעם ווייסען שניי,
טייכען אָהן אַ שיעור!

*

אַ בת־קול פליהט אַדורך דעם וואַלד,
עס בלאָזט, ווי פון אַ האָרן:
„דער לייב איז קראַנק!“ עס גיט אַ שטאָך
די חיות, ווי אַ דאָרן.

א תרועה פליהט אדורך דעם וואלד;
„דעם אפעטיט פארלוירען!“
עס כאפט די חיות אן א שרעק,
ס'ווערט דאס בלוט געפרוירען.

ס'ציהט א שברים דורך דעם וואלד;
„עס העלפט קיין גוטער איד!
מען האט איהם פיזעם שוין געגע'ן,
און דער אלטער ציהט —

אוי, ער ציהט ארויס פון וואלד
צום טאטען און צום זיידען!
אוי, ער האט זיך שוין פארבענקט
צום ליכטיגען גן־עדן!“

*

ס'פליהען שברים דורך דעם וואלד,
א הארן נאך א הארן,
און יעדער קלאנג, יעדעס קול
שטעכט—א שארפער דארן!

ביי די חיות שטארט דאס בלוט,
און דער זאפט — ביי בוימער,
אין בערלאגע גיסט דער בער
טרערען גאנצע עמער.

א שאקאליש וואיען יאגט
פון צפון ביז קיין דרום,
און די צנועות — די היענעס
רייסען איין די קברים —

*

פלוצלונג, טס! פארשטומט דער וואלד!
הערט זיך איין אין שטילען:
ודוי זאגען דארף דער לייב,
ער הויבט שוין אן צו ברילען!

און ער ברילט די ודוי אוים
מיט יאמערליך געוויין,
און קלאפט על חטא; אין אלטען בויך
קלינגען שטיין און ביין!

גראבע, פרומע טרערען פאלען
אויף די אלטע בעק,
אויפ'ן מעבר־יבוק ווערט
פון איטליכער א פלעק!

בוימער שאקלען מיט די קעפ,
טרויעריג רוישט דער וואלד...
און דער פרומער אלטער ליב
גוסס'ט אפ און — — פאלט!

*

יאמער קלאגען אלע בוימער:
דעם זכות ווער וועט האבען,
פון זיך אז ארון'דעל צו גע'ן,
דעם צדיק צו באגראבען?

ס'הויבט זיך אויף פון וואלד די קלאג
פייערדיג און פלאם,
וועקט אין מדבר אויף דאס זאמד,
פעלזען ביי דעם ים!

און עס הויבט זיך אויף דאס זאמד,
יאגט פון אלע עקען
פון דער וועלט אין וואלד אריין,
דעם צדיק צו באדעקען.

און די עלטסטע פעלזען קרעכצען:
אוי, ווער וועט דערלעבען

און פון זיך דעם אלטען צדיק
א מצבה געבען?

*

און דעם יאמער, דאכט זיך, טראגען
רוחות אדער כשוף,
איבער וועלדער, סטעפעס, ימים,
און דערגרייכט צום ישוב.

א געפלאצעריי אויף קוימענס,
ס'ווערען טעפ צופלויגען,
ז'ווילען אלע גע'ן דעם צדיק
שארבאנעס צו ד'אויגען.

און פון פלאקס אויף אלע פעלדער
פליהט צו גאט וכוחים:
פארוואס קומט זיי נישט די זכית
איהם צו גע'ן תכריכים?

בריאזעס זיפצען, דעמבעס קרעכצען,
אז עס פלאצט די קארע,
אין די ווינטען, דאכט זיך, וואיען
הינט א גאנצע סווארע...

אויבען ציהען שווערע וואלקען,
דארטען צווישען זיי
שווימען „אחרי־מות־קדושים" —
ח י ו ת א ל ע ר ל י י...

אלטע דורות, פרומע דורות
בלייערן און בלייך...
און עס טריפען זיי'רע שווערע
טרערען פון דער הויך;

און זיי פֿאַלען אויף דער מטה,
און עס קלינגען פושקעס...
און אַ פּיקסעל זאָגט אַ הספד,
אַז עס שניידט די קישקעס...

ער און זי.

(אַן אַלט־שפּאַנישע פֿאַבעל).

עס איזט איינע אַלטע געשיכטע,
אונד בלייבט דאָך איממער נייַ...
(ה י י נ ע).

מאַי — נאָר ער איז אין טאָלעדאָ געוועזען,
און דאָרט איז נישט היימליך די נאַכט...
עס ציטערט דער הימעל; לבנה און שטערען
שווימען דערשראָקען, פֿאַרשמאַכט —

מאַי — נאָר ער איז אין טאָלעדאָ געוועזען,
וואו פּרעכע מאַרמאָרענע ריזען
שטעכען מיט חוצפּה דעם הימעל דעם בלויען
מיט גאָלדענע, קרייציגע שפּיזען —

מאַי — נאָר עס זינגען קיין פֿייגעל, עס ווערען
נאָר קירכע־געזאַנגען געהערט,
געמישטע מיט קרעכצען, געשרייען און שלוכצען,
עס דאַכט זיך — פֿון אונטער דער ערד!

מאַי — נאָר עס סוד'ען זיך דאָ נישט קיין בלומען,
די גלאָקען, זיי מאַכען זיי טויב!...
עס טראָגט דער זעפֿיר נאָר אַש פֿון נשרפֿים,
פֿון אויטאָ־דע־פֿעען דעם שטויב!

עס שטעכען די שפּיזען, עס קלינגען די גלאָקען,
די קירכען־געזאַנגען — זיי וועקען

פאר׳כשופ׳טע הייזער, סטאטועז, פאלאצעז,
— עס דאכט זיך — מיט בלוטיגע פלעקעז!

דאך הינטער טאלערא דארט ליגט א גז־עדן
מיט בליטעז, און בלומעז, און בלעטער —
און דארט אין גז־עדן — עס דאכט זיך — רעגירעז
פיעל בעסערע, מילדערע געטער...

מאי — און עס איז אין גז־עדן געוועזעז,
א ווארעמע ליכטיגע נאכט!
ווי אין א ים אינ׳ם הימעל אין בלויעז
שווימט די לבנה פארטראכט!

עס בלאנקעז די פרעהליכע, לוסטיגע שטערעז,
אין גארטעז איז פריש אלץ און גריז;
עס בלאזט זיך א שטיליטשקעס ווינטעל און טראגט
די דופטעז פון בעז און יאשמיז;

זיס ערגעץ טרילערט א פויגעל פון ווייטעז,
און גיסט אויס זיין הארץ אינ׳ם ליעד
פון בענקעז און טריישאפט, פון ליעבע און גלויבעז,
און טרילערט, און ווערט גארנישט מיד.

עס טרילערט דער פויגעל, עס סוד׳עז זיך בלומעז,
באגאסעז מיט הימלישע טרערעז...
מאי אין גז־עדן! — און „ער“ און „זי“ זיצעז
פאר׳כשופ׳ט, פאר׳חלומ׳ט און הערעז.

עס וועקט איהם איהר טרוימהאפטע שטימע:—„א, דיכטער,
פארצעהל מיר פון דיינע מאטיווען!“

דער דיכטער ערוואַכט, ווי פון חלום, און ציטערט,
ענטפערט אין שטיל: „איך וועל פּרואווען"...

—טייל גרויסע—פאַרצעהלט ער—קושט גאָט ביים שטאַרבען
די אויגען—זיי ווערען דערפילט
מיט נחת, מיט שטילען, מיט ליכט פון גן־עדן,
די שמערצען — אינגאַנצען געשטילט.

דעם גאָל־טראָפּען לאָזט דער מלאך־המות,
דעם טראָפּען, דעם מוזען זיי ניפּען!
גאָטס קוש איז דאָך זיס, און עס ווערט פון'ם טראָפּען
נאָר האָניג אויף זייערע ליפּען.

מיין העלד פון דער פאַבעל איז גרעסער געוועזען,
פריהער נאָך האָט גאָט איהם באַגליקט,
און זיין נשמה געקושט נאָך אין — א ו צ ר,
ווען ר'האָט אויף דער ערד זי געשיקט...

צווישען די גרויסע געוועהלטע
איז ער געשטאַנען גאַנץ הויך:
פון גאָטס קוש איז הייליג געוואָרען
יעדער געדאַנקען אין מח!

פון גאָטס קוש איז הייליג געוואָרען
יעדעס געפיהל אין דער ברוסט;
יעדערער לעזט אויף זיין שטערן:
גאָט אליין האָט איהם געקושט.

איהם שפּאַלט זיך דער הימעל אין ד'אויגען,
זיין יעדעס וואָרט איז א ליעד — — — —

הערסט, ווי די נאכטיגאל טרילערט,
אוז טרילערט, און ווערט גארנישט מיד...

עס קאן זיין, אז זי איז זיין גלגול...
מיט איהם איז גאר זעלטען געשעהן —
ער האט דאס גיהנם — טאלערא,
ער האט הישפאניען געזעהן!

. . . .

הישפאניען זעהט אוים ווי א שלאכט־הויז...
ער זעהט זיינע ברידער, ווי שאף;
שטרעקען דעם האלז אוים צום מעסער,
לויפען אקעגען דער שטראף!

פארדארט און פארברענט זענען ליפען,
פנימ'ער — בלאסער פאר קרייד,
און גוסס'ען און שטאמלען נאר ודוי,
און שטארבען פאר שרעק פאר דער צייט.

טייל קושען דאס מעסער ביים שטארבען,
טייל דאנקען נאך גאט פאר דער שטראף —
ער זעהט זיינע ברידער פארלוירען,
פאר'כשופ'ט אין לעמער, אין שאף!

הארץ־בלוט פארגיסט זיי די אויגען,
שכור און דול פון דער נויט;
און אך! אויף די פינסטערע שטערען
הענגט זיי אן אויפשריפט: „צום טויט!“

. . . .

פינסטער קוקט ער אויף די זייטען —
קיין מזרח, קיין מערב, קיין צפון,

קיין דרום — ער הערט נאר א כראפעו,
א כראפען — טייל גוסס'ן, טייל שלאפען!

. . . .

און ווי היינט איז זיך געשטאנען
א ווארעמע ליכטיגע נאכט.
מאי — אין א ים, אין א בלויען,
שווימט די לבנה פארטראכט.

עס בלאנקען די לוסטיגע שטערען,
זיי בלישטשען און ווערען נישט מיד.
און זעפיר מיט בעז און יאשמינען...
די נאכטיגאל טרילערט איהר ליעד...

. . . .

דאס בילד האט געמוזט איהם אויף אייביג,
דאס בלוט אין די אדערען סמ'ען,
פאריאגען די גאלדענע טרוימען,
אנצינדען בלוטיגע פלאמען...

פארווישט שוין גאטס קוש פון די ליפען,
עס ברענט שוין א קללה אויף זיי,
פייער און פלאם איז זיין קללה —
עס הערט זיך זיין ווילדער געשריי:

„פראטעסט געגען שאף, געגען לעמער פראטעסט,
וואס זאגען נאך ודוי, וואס קניהען...
פראטעסט געגען גוסס'ען און שטארבען פאר שרעק,
פראטעסט געגען שלעפער, וואס רוהען.

„פון בליץ פונ'ם חלף ערוואכען זיי ערשט
אום באלד צו פארגעהן אינ'ם בלוט...
פראטעסט געגען הימעל, וואס בלאנקט אזוי בלוי
און שמייכעלט אקעגען דער רוט!

„פראטעסט אויך דער ערד! וואס זאפט זי דאס בלוט?
און ער דארט — וואס מאכט ער א שווייג?!
דער פויגעל פארשאלטען, וואס זינגט ער זיין ליעד,
זיין ליעבעס־ליעד אויף דער צווייג?!“

. . . .

און גאטס קוש האט גארנישט געהאלפען;
פארשווינדען חלומות און גליק,
עס ברענט אינ׳ם מח נקמה,
גיפטיגע מעסער — אין בליק.

פאר׳סמ׳ט איז זיין בלוט אין די אדערן,
פארשאלטען דאס לעבען, די וועלט —
פארשאלטען דער ארעמער פויגעל, —
ער לויפט אין די גאסען און שעלט!

און וואו ער קומט, זידען אויף הערצער,
דער כשוף — פארשוואונדען, פארווישט — —
מען הערט שוין די ודוי פון מענשען
מיט קללות, חרמות געמישט.

עס הויבען זיך הענט אויף און דראהען,
אלץ ווייטער לויפט ער און וועקט...
די האר צופלויגען, ווי שלאנגען,
פון בלוט זיינע קליידער געפלעקט,

פון הארץ מיט א בלוטיגער ראנע,
טריפט און עס צייכענט זיין וועג,
און וואו נאר עס דונערט זיין שטימע,
שניידט אין די הערצער א זעג.

עס זעגט אין די הערצער זיין שטימע,
א בלוט־רויטע פאהן אין דער האנט...
עס ציטערט מאלעדא, הישפאניען!
נאר ליידער —
— „דער סוף איז באקאנט".

ענטפערט זי טרוימעריש טרויריג,
„עס קלינגען מיר קייטען אין ד'אויערען...
אויפשליסען — הער איך — פארשליסען — — —
עס סקריפען די אייזערנע טויערען..."

ער ענטפערט איהר פינסטער: „נאך ערגער".
— „וואו וועסט דו דיין העלד נאך פארפיהרען?"
זי כאפט איהם די האנט אן דערשראקען:
„צי וועסט דו איהם לאזען מ ע ר ט י ר ע ן!"

„דו לאזט איהם פארברענען?"
— „נאך ערגער."
— „נאך ערגער? וואס קאנסט דו דען מעהר?"
א שמייכעל פארקרימט זיינע ליפען:
פיעל ערגער, נו הער!

— „וואס העכער דער מענש איז ביי גאט —
מעהר מישט זיך דער טייפעל אריין;
קומט אויף זיין וועג אן געפלויגען
פון וויימען א צויבער־רידוואן.

געשפאנט איז דער וואגען מיט מענשען,
מיט מענשען פאר'כשופ'ט אין פערד;
זיי פליהען און שפריצען מיט פייער,
און — ריהרען קוים ליכט אן די ערד...

אין וואַגען דאָרט זיצט אַ מכשפה,
מיט אַ שפּיצרוט אין דער האַנט,
ליליען־בלאַס איז איהר פּנים,
נאַר אין די אויגען די בראַנד!

אך, טיף, ווי ס'גיהנם, די אויגען,
און אין זיי גן־עדן — אַ תהום...
זיי שפּריצען מיט שטראַלען, און זעלען
זאַפּען זיי איין, ווי אַ שוואַם...

און ליפּען, אך, האָט זי — צוויי רויזען,
האַלב אָפען, אָט־אָט — דאַכט זיך — פליהט
פון זיי אויס די הייליגסטע פּאַרמעל,
אַ צוואַג, אַ מאַגנעט, וואַס ציהט

מיט צוואַנגען אויס האַרץ און געדערים;
און קושען, וואַס גיפטען, פאַר'סמ'ען
דאַס בלוט אין די אָדערען, גיסען
אין האַרץ אַריין פינסטערע פלאַמען...

. . . .

„און „ער" איז געבליבען פאַרשטיינערט,
פאַרוואונדערט אויך קוקט אויף איהם „זי",
און שטעהן איז דער רידוואַן געבליבען;
און ער איז געפאַלען אויף די קני"!

ער שווייגט און זי מאַנט זיך די רעשט —
ער זאָגט איהר: „דער סוף איז באַקאַנט,
פאַר'כשופ'ט אויף אייביג, מיין העלד,
ער פליהט שוין אין רידוואַן געשפּאַנט!

ער פליהט שוין און שליידערט מיט פונקען,
גלייך אַלע באַצויבערטע פערד —
און שטיל שוין און אויס פּראָטעסטירען — —
שטיל שוין אויף הימעל און ערד!

פון ווייטען נאָך רוישען די רעדער,
פערד אמאָל הערט מען נאָך סאָפּען,
שטיל מערב און מזרח, און צפון,
און דרום — מען הערט נאָר כראָפּען.

טייל שלאָפען, טייל גוסס'ען, טייל שטאַרבען,
טייל לויפען אַקעגען דער שטראָף,
עס שטרעקען שוין ווייטער די העלזער
די מענשען, פאַר'כשופ'ט אין שאָף;

מען ברענט און מען קוילערט, נאָר ש ט י ל ע ר,
און אַך — ווי א שוואַם איז די ערד!
דאָס בלוט, וואָס וויל זידען און קאָכען,
זאַפּט עס פון אונטער דער שוועדד...

און שטיל איז דער הימעל דער בלויער —
עס בלאַנקען לבנה און שטערען,
בעז און יאַשמין אינ'ם ווינטעל,
דער פויגעל לאָזט ווייטער זיך הערען...״

— „שויערינג — זאָגט זי — איז דיין פּאַבעל!...״
עס ווייזט זיך א פינסטערער פלאַם
אין זיינע אויגען. ער זאָגט איהר:
„עס איז נישט קיין פּאַבעל, מאַדאַם...

„פאַר מיינע אויגען — טאָלעדאָ!
דאָך שוואַך איז די דיכטער־נאַטור!
און רעדענדיג פיהל איך, ווי ס'רוקען
פון קאָפּ מיר אויף ד'אַקסעל די האָר...

„און שטייף ווערט די הויט מיר גאר זעלטען!
איך פיהל מיך גאנץ פערדיש, מאדאם!
און סאפע און לויף איבער וועלטען...
מיר דאכט זיך אזוי, מן הסתם!"

ער און זי.

ווען ער איז געוועזען אין גוטען הומאר,
(עס האט זיך שוין לאנג נישט פאסירט;
אלע דורכ'ן חורבן... און אפשר — ווער ווייסט?
ווי אלע פון וועלט־שמערץ געריהרט!)

נאר ווען ר'איז געוועזען אין גוטען הומאר,
האט ער, כביכול, געלאכט;
און, שפילענדיג, נייע נשמה'לעך צוויי
פון הימלישען זעפיר געמאכט!

איינע—פול שעהנהייט, פול איידעלמוט, גוטע...
מיט זיסע חלומות באשיט;
די צווייטע—פון אמת, פון יושר און משפט...
באקוקט און געשמייכעלט: ס'אי'גוט!

און נעמט זיי און ווארפט זיי אריין אין א זעקעל,
וואו אלע נשמה'לעך ליגען;
„זיי וועלען דארט אונטען זיך זוכען, געפינען" —
— שמייכעלט ער מיט פארגעניגען —

„און קוים וועט די ווארעמע זון אויף זיי שיינען,
וועט פון זיי ווערען שוין לייט!"
ער נעמט און צומישט די נשמות אין זעקעל,
און ווארפט עס אוועק אין א זייט.

דאָס וואַרפט ער פאַר כעס, — געקומען מלאכים
אונ בוקען זיך, בויגען און שפּרינגען...
און „קדוש“, און „קדוש“, און נאָכאַמאָל „קדוש“, —
ווייטער דאָס א י י ב י ג ע ז י נ ג ע ן.

און ווען ער פאַרציהט דאָרט אין הימעל די ברעמען...
נו, פיהרט דאָ דער טייוועל די וועלט;
א י ה ם האָט ער אין מ ז ר ח געוויזען זיין שטערן,
א י ה ר ע ן אין מערב געשטעלט!

ער האָט זיי פאַרשידענע וועגען געוויזען,
און וואָס אַמאָל ווייטער פאַרפיהרט
אין אייביגען זוכען און בענקען און קרענקען...
אַזוי האָט דער טייוועל רעגירט!

דערנאָך ערשט אין הערבסט, ווען אָהן בלומען, אָהן זון
איז קוויטיג פאַרגאָסען די וועלט,
האָט ער זיי ביידע צוזאַמענגעפיהרט,
אין זומפּ אַריין ביידע געשטעלט!

זיי האָבען זיך ביידע שוין גאָרנישט דערקענט,
גערעדט שוין גאָר אַנדערע שפּראַכען!
צוגאַנגען, אפילו די הענט נישט דערלאַנגט;
דער טייוועל, דער פּלאַצט שיער פאַר לאַכען!

פ ר י ה ל י נ ג.

דו זעהסט, די ערד האָט זיך באַפרייט
פון שלאָף — פון פראָסט און שניי!
דו זעהסט, די ערד האָט זיך באַנייט
און לעבט און אָטעמט פריי;

ווי מיט דער שטאר־פארהאסטער פעל
האט לייכט געמאכט אן עק
דער בלויער טייך! און אויף דער שטעל
טרייבט ער שוין זיין וועג!

אפגעשאקעלט האט דער וואלד
דעם שניי און בליהט, און שפראצט,
און אויך דאס שוואכסטע גרעזעל שפאלט
זיין „אונטער דר׳ערד״ און גלאצט,

און זוכט די זון, די פרייע וועלט,
און ציהט און זויגט זיין גליק!
און הערסט, ווי איבער בערג און פעלד — —
„ציריק! — ציריק! — ציריק! — ״

„ציריק — איך לעב, איך שטרעב, איך וויל...
איך שלאף שוין נישט, א, ניין!״...
נאר מיין פאלק איז פויל און שטיל,
נישט געוועקט נאך, ניין!

*

* *

אמאל,
אין א גאלד־באפלאסענעם טאג,
מיט גאלדענער יוגענד באשטראלט,
האב איך דעם בוים געפלאנצט.
און אין זיין קארגען שאטען
זיץ איך גאנץ איינזאם אצינד,
אונטער דער אייגענער לאסט געבויגען,
פון בלייערן־שווערע געדאנקען געדריקט...

ע ר בליהט...
ווער האט מ י י נ ע בליטען־חלומות געריסען?

מ י י נ ע בליטען־חלומות צושטרייט אויפ'ן ווינט,
און אויסגעגאַנגט מיין הארצען־זאַפט מיט דורשטיגע ליפען?!

ע ר בליהט...
פון הינטען — הינטער מיר פאַרנעם איך טריט,
רוישען פייגעל אין דער לופט
אדער — דיין מאַנטעל, ליעבסטע?!

עמיץ גענעהנט זיך שטיל,
נעמט מיר דעם קאָפּ אַרום פון הינטען,
צוויי קאַלטע הענט פאַרשטעלען און דריקען מיר די אויגען צו...
— איך בין דער טויט!
איך געה אצינד נאַר פאַרביי,
איך וועל קומען צוריק.
פאַרזינגלען וויל איך דעם קוואַל, פון וועלכען דו טרינקסט;
פאַרלעשען די פאַרבען פון וואַלד און פעלד,
פון זאַנג און בליט, אויף וועלכע דו קוקסט,
און פון הימעל און שטערען,
און פון אויג, און געזיכט...
און די פרוכט פון בוים דיר פאַרגיפטען — — —

— ווי קאַלט זענען דיינע הענט, טויט,
ווי פראָסטיג דיין אָטעם איז, —
מיט מיר טו זיין ווילען,
נאַר לאָז צורוה מיין בוים...

י ו כ ב ד.

איך שטעה ביי דיין וויגעל,
איך שטעה און איך קלער...
אויף דיין בלאַס פּנים
טריפט מיין טרער.

מיין ביטערע טרער...
קינד מיינס, דו נויגסט
צו מיר צו דיין קעפּעל;
דיר חלומ'ט — דו זויגסט...

נאָר זאָג מיר, מיין קינד,
וואָס זויגסט דו ביי מיר;
וואָס שטעקט אין דער מילך,
וואָס האָסט דו פון איהר?

זויגסט דו מיט'ן גיפט,
וואָס אין דער מילעך פליסט?
זויגסט דו מיט'ן סם?
צי דיין מאַמע גיסט

נאָר מילך פון דער ברוסט,
צי פּיאָלון פון קוואַל?
צוגעהט אין דיינע ליפּעלעך
דאָס ביטערקייט, די גאַל?

איבער דיין וויגעלע
שטעה איך איינגעבויגען;
שטראַלען שווארצע, פינסטערע
שיטען מיינע אויגען.

ראַזיג־דין דיין הייטעלע —
זיי דרינגען דורך די הויט...
קינד, זאָג, וואָס וועט זיין פון דיר...
איך שרעק מיך, אך, מיך גרוילט...

וואָס שלאָפט דאָרט אין דיין מוח'עלע?
ווייסט דו, ווער דו ביסט?
ביי דער ארבייט שטעהען מיר...
דרעהסט אַוועק פון ברוסט

דיין קעפעל צו דיין טאַטען דאָרט,
וואָס שטעהט אונטער דער רוט
נאַקעט, פון דער זון פאַרברענט,
באַפלעקט פון אייגען בלוט...

איבער זיינע אַקסעל פייפט,
שווישטשעט, ווי א שלאַנג...
און די פרעגגעס פון דער בייטש
שטעהען לאַנג, אַ, לאַנג!

דרעהסט אַוועק דעם קאָפּ פאַר שרעק,
צוריק שוין ביי דער ברוסט...
זויגסט דו אוים פון איהר דעם סם?
ווייסט דו, ווער דו ביסט?

און אז פרעה'ס טאָכטער גלעט,
לאַכסט דו מן הסתם!
פרעה'ס טאָכטער איז דיין מאַמע
און איך — בין דיין אַם?

איך זויג דיך מיט מיין בלוט, מיין קינד,
זויג דיך טעג און נעכט...
צי זויג איך אוים א פרייען מענש,
צי זויג איך אוים א קנעכט?

וועל איך צו די טויזענטער
נאָך א קנעכט דערציהען?
וועסט פאר פרעה'ס געטער נאָך
און פאר פרעה'ן קניהען?

אונז וועט טרעטען פרעה'ס פוס,
לעקען — דו זיין שטויב?
ניין! זאָל בעסער זיין דיין לייב
ווילדע פייגעלס רויב!

איך וויל אליין דערשטיקען דיך!
ווארפען אין דעם ניל!
שלינגען זאל זיך בעסער איין
דארט די קראקאדיל!

און אפשר דריקט די קנעכטשאפט שוין
די שמאך אין דיינע אויערען;
קייטען קלינגען הערסט דו שוין
ביסט אין זיי געבוירען!

אפשר זאמלען זיך שוין היינט
אין הארץ ביי דיר די קוואלען,
און עס דרינגען דורך דיין הויט
די פינסטער־שווארצע שטראלען?

אפשר פיהלסט דו דאס געיאמער,
וואס פארפילט די לופט...
און באהאלטסט ביי דיר אין הערצעל
אלע טראפען גיפט...

און דו פיהלסט שוין!... מיינע ליעדער
האלטען זיך ביינאנד
מיט'ן שווישטשען פון די בייטשען
אין דעם מצרי'ס האנט...

און עס מישט זיך אלץ צוזאמען,
אלצדינג אין דיין מח...
און דו וועסט א העלד אויסוואקסען,
דו וועסט קריגען כח...

און דו וועסט די יאך צוברעכען...
און באפרייען ברידער...

. . . .

סם איז, קינד מיינס, אין מיין מילך,
סם אין מיינע ליעדער...

די שול־קאַלניע.

פינסטער איז אין אונזער גושן,
פינסטער, ווי אין אָרון־קודש...
דורך די הויכע שינדעל־דעכער,
איינער געה'ר צום פּרנס־חודש,

און דער צווייטער צום בעל־טאַקסע;
דעם בעל־טובה'ס שטעהט נאָך העכער.
פון פּראַצענטען און מסירות
וואַקסען ריזיג הויכע דעכער,

אויך פון קמיעות און פּדיונות...
ליכטלעך ציהען קליינע קינדער,
און עס וואַקסט ביים זייפענזידער
אויך א דעכעל, גאר א וואונדער!

און אין מיטען, איינגעהויקערט
(טויזענט־יעהריג איז דער גארב!),
אנגעשפּאַרט, ווי אויף א קריקע,
אויף א קרומען גרינעם שקאַרפּ,

שטעהט ווי אין א שרעק פאַרגליווערט
ד'אַלטע, דורכגעגעצטע קלויז;
און פון שקאַרפּ, וואָס האַלט זי אונטער,
וואַקסט א קאַלינע אַרויס...

צווישען ריזיג־הויכע דעכער
וואַקסט זי פינסטער און באַהאַלטען;
ציהט פון אַלטען שקאַרפּ חיונה,
אַלטע שטיינער מוז זי שפּאַלטען!

און עס קרענקט דאָס שוואַכע בוימעל,
שטענדיג אויסגעדאַרט און בלייך...
מיטאָג... תמוז! און עס בעטעלט
קוים א שטראַל אוים פון דער הויך!

קוים א שוואַכע שטראַל, א מאַטע, —
אַך, עס פריהרט אַזוי דאָס בלוט!
ווען די גרויסע שינדעל־דעכער
גלאַנצען, ווי מיט גאָלד באַשיט

. . . .

ווי א גייער אויף א טייבעל —
פלוצלונג שיסט אַראָפּ די נאַכט
אויפ׳ן אָרעם ענגען גושן —
און די קאַלינע פאַרשמאַכט!

הויבט זיך מיט די לעצטע קרעפטען
צו דעם הימעל אויף, און בעט
נאָך א שטראַל, נאָך איין סעקונדע
וואָרעם ליכט! — אַך, שוין צו שפּעט!

ווערט שוין פול די קלויז מיט [illegible]
און זיי „דאַווענען“ און „ליינען“...
פול תכריכים, פול סקעלעטען —
און זיי שאָקלען זיך און וויינען...

אַלטע בכיות, אַלטע תפלות,
ס׳אַלטע ברעכען זיך די הענט...
און דער פוילער מתים־אָטעם
שלאָגט אַדורך די נאַסע ווענט —

און צושפּרייט זיך אינ׳ם גושן,
און עס שרעקט אַזוי, און גרוילט;
און פון שרעק און מתים־אָטעם
דאַרט די קאַלינע און פוילט.

און עס ווייכען אַלע פייגעל
די סוכאַטניצע אהן לונגען;
קיינער וויל זיך דאַ נישט נעסטען,
קיינער זעצט זיך דאַ נישט זינגען!

פליהט אַדורך אמאָל אַ פויגעל,
זעהט זי פוילען דאָרט אין עק,—
רייסט זיך פלוצלונג אָפּ זיין ליעדעל,
און ער פליהט פאַרשטומט אַוועק!

אַך, עס פליהט דער פרייער
צו דעם פרייעם פרישען לעבען,
וואו געזונטע בוימער וואַקסען,
און די גרויסע פייגעל שוועבען...

וואו דאָס ליעדעל פליסט פון האַרצען
און עס הויבט זיך העכער, העכער...
און עס פערעלט זיך די משקה
אין געגילטען לעבענס-בעכער...

און דער טאָג האָט זון און הימעל,
און די ליעבע הערשט ביינאַכט...
און די קאַלינע פון קלייזעל
בלייבט דאַ עלענד און פאַרשמאַכט!

דער בעל-עגלה.

(אַ שמועס).

— וואָס פ אָ ה ר ט איהר נישט, איד?
— „דער ו ו ע ג איז שלעכט,
די ב ל אָ ט ע — געדעכט,
דאָס פ ע ר ד ע ל מיד!

. . . .

„עס אַרבייט מיט די זייטען,
מיין בידנינקע פערד!
נישט דאס וואס פאַרצייטען —
אַלץ איז אין דר׳ערד!

„הויט און ביין ס׳פערדעל, זעהט!
און גלויבט מיר, בעל־הבית,
דער מענש אַליין, דער מענש אַליין
איז אויך שוין נישט דאס!"

2.

עס שלאָפעט דאס פערדעל
אין בלאָטע, און שלאָפעט,
דער הימעל האַלט אונטער
און קאַפעט, און קאַפעט...

עס נעמט דורך די ביינער
די נאַסליכע קעלט...
דער נעבעל פאַלט טיפער
אַראָפּ אויפ׳ן פעלד!

און אויבען, און אונטען
אַלץ גרויליך, און שיטער...
ער זיפצט אַלץ אינאיינעם:
„די צייט איז גאַר ביטער!"

שוואַך איז זיין שטימע
און טרויריג אָהן שיעור...
איך ווייס נישט, צי רעדט ער
צו זיך, צי צו מיר?...

3.

— „וואו נעמט מען די אַלטע,
וואו נעמט מען די יאָהרען?...

מע'פלעגט דאך מיט פערדלעך,
וויַ לייבען צו פאהרען!

פון גאט א פרנסה, —
ס'איז גארנישט פאראנען...
אבוואל אין מיין וויג
איז קיין בייטש נישט געשטאנען...

געלערנט אין א ח ד ר...
נאר — זעהט איהר שוין — פטור!
מען שטארבט נישט פאר הונגער
און גאט איז א פאטער!

געווען דאך א תענוג,
איהר מעגט עם מיר גלויבען...
א פייף — און עס פליהען
די פערדלעך, ווי לייבען...

די בייטש — נאר פאר גאוה...
קנאקט אבער, און אבער...
קנאקט אין דער לופטען;
עס פעהלט נישט קיין האבער!"

4.

„אוי, בעל־הבית,
גאר אנדערע צייטען;
א מענש האט געלעבט,
ווי עס לעבט זיך ביי לייטען!

זאט איז דאס פערדעל,
און דער בעל־עגלה...
געשפאנט שוין די בריקע,
באלד נאך הבדלה...

מע׳ אַרבייט — אַז אייזעל,
עס פלעגט דאָך צו לוינען...
אהין געהט די בריקע
מיט קנאַפּ גאָר פאַרשווינען...

נאָר טויזענטער רובעל
געטרויט מען אַ אידעל!...
מע׳ זיצט אויף דער קעלניע,
מע׳ זינגט זיך אַ ליעדעל!

זדראַוואַ די פערדלעך,
קיין זאַלע, קיין סאַפּ...
נאָר: העיטאַ און ווישטאַ...
נישט זעלטען — אַ קאַפּ...

און דאָס איז געוועזען,
כ׳בין מודה, אַ זינד...
און אפשר באַצאָהלט מען
דערפאַר אונז אצינד!...

ווארים (פאַרשטעהט איהר)
„אַ קאַפּ איז די טייטש:
אַן איבריגע קללה,
אומזיסטיגע בייטש;

אַ בעל־עגלה׳ם
קונצעדיג מאַיען,
וואָס צער בעלי־חיים,
ווער צער בעלי־חיים...

מע האַקט אין די זייטען
מע מאַכט זיי שיער בלינד...
וואו נעמט מען די פערדלעך,
וואו נעמט מען זיי צינד!

„וואו נעמט מען די פערדלער,
איך וואלט זיי געקושט!“
ער האט זיך בגנבה
די אויגען געווישט...

5.

— „עס ארען די פערדלער
קיין שניי און קיין רעגען,
פרייטאג פאר צוועלפען
צוריק שוין די וועגען!

פארשפייזט איז דאס שטעדטעל!
די קרעמער — א רעדעל...
ס'כאפט יעדער זיין פעקעל...
איך זיץ שוין אין בעדעל,

„און גאר אויף „ע ל י ו נ י ם“,
און קום אהיים פריש...
דער שמייסער שיט האבער,
פריידעל קאכט פיש!

און איך, בעל־עגלה,
בין רייכער, ווי קרח,
און נעם מיר אהיים נאך
אויף שבת אן אורח...“

6.

„א שולכעל האב'מיר
געהאט גאר באזונדער;
א קליינטשקעס, א פיצעלס,
נאר שעהן גאר א וואונדער!

געמאלט, א מחיה,
די טישען, די בענק...
פון יעדען וועג ברענגט מען
דער שול א געשענק!

געהט אייזען — א זאוויאסע,
א שלאס צו דער טיר;
געהט קופער — א צאפען
א נייעם צום כיור.

א שויבעל צום מזרח
טרעפט זיך — אז גלאז...
און אזוי פיהרט זיך:
דער יענעם און דער דאס!

מע קלאפט נאך צוזאמען
צו גראשען כמעט,
קריגט שוין די תורה
א כתר, א יד.

עס קלינגען די גלעקלעך...
איך פיהל מיך בעל־הבית...
דער ע נ ג פון ש ב ת,
איז אויך שוין נישט דאס!"

7.

„געוועזן גוטע יאהרען,
וואס פרעגט איהר א קשיא!
א קוגעל... א דרימעל...
און חומש מיט רש"י...

„מיר האלטען א רבי'ן...
דאס תורה'לע ציהט...
שוין, נעבעך, א נפטר
א כשר'ער איד...

איהם האב איך טאקע
אין חדר געגעבען
צו די דריי יאהר
מיין נטע'ל, זאל לעבען.

עס ווייזט זיך מיין נטע'ל,
א קעפעל — ניש־קשה!...
צום פיערטען יאהר — חומש...
א שמחה, א דרשה!

דערנאכטען — בר־מצוה —
עס פליהען די יאהרען.
דער רבי זאגט: ממש —
א ווילדער זכרון...“

8.

„און ער איז געראטען
אריין אין דער מאמען;
ד'אויגעלעך ברענען,
די בעקעלעך פלאמען...

בטבע — א דימענט,
א שטילער, א מתן;
און גאט האט געהאלפען —
ווערט ער א חתן...

איך פאהר דאך און פאהר
און זעה א שטיק וועלט;

זוך איך קיין יחוס,
אוּן דארף נישט קיין געלט...

איך טו מיט א שוסטער...
איהר האט געמוזט הערען:
דער שוסטער עקיבא...
דער עיקר — דאס קרן.

א מיידעל — אַן אוצר,
א מיידעל — א רויז...
עס פרעהט זיך מיין פריידעל,
די שמחה גאר גרויס!...

פארזארגט איהר בן־יחיד...
ווי גאט האט באשערט!
זי כאפט אלע כלים
אוּן טראסקעט אַן דר'ערד!..."

9.

נעווים שוין די מעשה
נישט איינמאל געהערט,
עס ווירקט דאך דאס „טראסקען" —
שטארק אויפ'ן פערד;

עס הויבט אויף די פיסלער,
עס געהט שוין געשווינדער.
— „אוי, — קרעכצט דער אלטער —
דאס נחת פון קינדער!

אוּן אז פון דער חופה
מיר געהען צוריק...
ווערען מיר שיער ביידע
משוגע פאר גליק...

צובעטשעט זיך פריידעל
אוּן טאַנצט מיט'ן קוכען...
און מיך אַזש צוזעצט עס,
און הויב אָן צו פלוכען!..."

10.

— „אַ מענש וויל זיך נאַרען,
וויל אַלץ פאַרזאָרגען;
ה י י נ ט איז איהם ווענִיג,
אַלץ שפּעטער, אַלץ מאָרגען...

אַ זוהן? נאָך אַן אַנעק...
מע האָפּט אויף משיח'ן,
ווינדעלער, שנירען,
פון לייליכער ציכען!...

עס איז געוועזען,
וואָס קלערט איהר, „ליהודים"!
איך שלאָף אויף דער קעלניע,
און טייל די כבודים!

און פיהר אין דער בריקע
אַ וויג, אַ פלאַש וויין!...
אַ בראָד זאָל געשעהן נאָר
דער הינטישער באַהן!"

11.

— „אוים בריקעס — וואַגאָנען!
עס פייפט שוין און קנאַקט!
טויט בעל־עגלה'ס,
באַוואַקסען דער טראַקט...

עס פליהט אן א זייט גאר,
עס פייפט און עס לויפט!...
איינס נאכ׳ן צווייטען
די פערדלער פארקויפט...

דאך נישט, ווי עס רעדט זיך,
נישט אזוי באלד;
יאהרען לאנג פאלט מען...
מע׳ פאלט און מע׳ פאלט...

עס ווילט זיך נישט גלויבען...
מע וואוינט נישט אין פעלד...
עס געהט קיין רציחות...
א וועלט איז א וועלט!

ביז ס׳איז געווארען
פון הייזעל א חורבן...
די בריקע — צופאלען...
פיין פריידעל — געשטארבען..."

12.

— „נעבער געגאנגען
פאר גויט פון דער וועלט...
און קיין מצבה
עד היום געשטעלט...

ביים שכל געשטארבען...
זי זאגט אזוי גלייך:
איך וועל מיך מיהען
אין הימעל פאר אייך.

ב׳וועל מאכען קולות,
זיין רחמים זאל זירען!

און זאָל נישט פאַרלאָזען
אַ עדה מיט אידען

זאָל שטאַרבען פאַר הונגער!
דאָס איז נישט קיין קונץ...
אַ זאַנערין איז זי
געוועזען ביי אונז

אין עזרת נשים...
געקאַנט האָט זי זאָגען!
נאָר ווער ווייסט, צי וועט זי
זיך דאָרטען דערשלאָגען?

דאָרט איז מעהר ספּראָווּעס,
ווי דאָ, מן־הסתם...
אַ וועלטעל מיט אידלעך,
און כחול הים! —

פאַר איהר איז דאָך גלייכער,
אַז ז'האָט נישט געזעהן...
די שפּעטערע זאַכען...
נייעס איז געשעהן!...״

13.

זיין שטימע ווערט שוואַכער
און רייסט זיך איהם אָפּ.
עס געהט שוין געשווינדער
דאָס פערדעל באַרג־אָפּ;

בלאָס שווימט די בלאַסע
לבנה אין דער הויך.
ער דרעהט זיך איבער
צו מיר אַזוי בלייך

און טרויעריג, און זאגט:
„עס לעבט זיך נישט גרינג...
עס שלעפען זיך צרות,
א רינג נאך א רינג.

א קייט אויפ'ן האלז!...
אנטלויפט מיר דער זוהן,
אנטלויפט דער בן־יחיד...
גאט ווייסט וואו אהין...

לאזט איבער א טאטען...
לאזט איבער א ווייבעל...
א פרומע נשמה,
א שטילע, א טייבעל.

זי וויינט נישט, זי רעדט נישט...
זיצט איבערגעבויגען
איבער דעם וויגעל,
עס רעדען דאך ד'אויגען...

און שלעפט זי דאס קינד איין
(א סוף האט זי—צוקער...),
וואס זאל איך אייך זאגען —
עס פאלט פון מיר שטיקער!"

14.

— „אט, אן עגונה,
פארהאקט און פארשניטען...
פריהער כאטש א סמיכה!...
ס'טייטש... דער מחותן...

ער האָט דאָך אַ מחיה, —
באַריהמט איז עקיבאַ'ס
וואַרשטאַט אין שטעדטעל,
אַרום די סביבות.

פון זיינס אַ פּאָר שטיוועל
פלעגט מען דאָך קוועלען...
עס זיצען ביי טישלעך
אַ צעהנדלינג געזעלען

און נישט צו געניגען —
עס פעהלען נאָך יונגען...
עד ל ב ה ש מ י ם —
דאָס קלאַפּען, דאָס זינגען...

און שיך פאַר'ן שטעדטעל,
און שטיוועל פאַר פּויערן,
פאַר פּריצים — קאַמאַשען...
שטאַרק! עס זאָל דויערן!

פון אייגענע לעדער...
ע ר פלעגט זי ברענגען,
איך פלעג זי שניידען,
אויף ברייטען, אויף לענגען!

מ'האָט איהם אויף כמה
וכמה געשאַצט...
מאַכט זיך דאָס באַהנדעל...
עקיבאַ'לע פּלאַצט...

וואַרשוי פאַרפּלייצט שוין...
קען בעסער די תורה!
און בחצי חנם...
פון גנבה'שע סחורה!

און ס'זעצט אַן עקיבא
מיין בידנענקער שנור
די קעסט מיט'ן נדן.
צינד איז זי ביי מיר...

אַלץ בעסער ווי דאָרטען...
גאָט זאָל באַשיצען...
ע ר מאַכט די כוסה...
דריי פּוידען נאַך — זיצען!..."

15.

— „און נישט נאָר מיר ביידע! —
אַלע גערען טאַנצען!
עס זינקט, גאָט זאָל היטען,
דאָס שטעדטעל אינגאַנצען:

אוים בעל־מלאכות,
דעם קרעמער נישט גרינגער;
סוחרים און מעקלער
שטאַרבען פאַר הונגער...

געמאַכט אַן א חורבה,
זאָל זי נאָר קרענקען!
עס זיצען בעל־בתים,
פאַר טרפה'נע שענקען...

ווער האָט אויף פּאַטענטען?...
מען האַנדעלט מיט גנבות!...
פריהער זיצען זכרים,
דערנאָך די נקבות.

און ס'שטעלט זיך ביים קווערטעל
א דינסט, א משרת...

און — אלמלך יושב...
וואס קלערט איהר? ס'אי' צרות!

עס וואקסט נאר דער וואכער...
ער האט זיך פארלעגט
אויף אונזערע קברים,
און נאגט נאר, און זויגט..."

16.

— „און מיר פלעגט מען שילטען,
און זידלען, און פלוכען...
וואו נעמט די באהן שוין...
מען האפט אויף משיח'ן!

איד ביז דער גלות,
די באהן איז משיח, —
עס זאל איהר אין טאטענס
טאטען א רוח!....

צינד קריכען פארשווינען,
ווי קופקעלער ביינער;
און מעסטען די בלאטע,
און צעהלען די שטיינער...

דער פרייז ווייסט דאנציג;
קען אייך שוין די תורה!
מען דארף שוין קיין סקלאדעס,
קיין לאגער אויף סחורה...

מ'קויפט אלץ אין ווארשוי,
א ראק און א שטיוועל...
מע'דארף נאר באשטעלען,
מ'שרייבט נאר א בריוועל...

און דא געהט מען לעדיג,
און פוסטע און פאס...
עס פאלען בעל־בתים
פאר הונגער אין גאס!"

17.

„מע'קריגט זיך פאר צרות!
דער שעכט און דער אסר'ט,
און שלעג, און חרמות,
מע'ברענט און מע'מסר'ט.

א העק פונ'ם שטעדטעל,
עס פאלט אויפ'ן פנים...
און פיערערליי שוחטים,
און פיערצעהן רבנים:

א חרפה פאר לייטען...
שוין עטליכע יאהרען...
צוויי פיהרט מען עטאפעס,
דריי קומען צופאהרען!"

18.

אט וייטער א טאל,
דער וועג איז שוין שווער!
עס רייסט זיך דאס פערדעל
אהין און אהער!

און ליימיג, און גריביג,
טייל ערטער געפרוירען:
עס שפרינגט שוין דער כאמאנט
דעם פערד איבער ד'אוירען.

עס סאָפּעט און רייסט זיך,
אַט, דאַכט זיך, עס פּאַלט...
עס שווימט אַרויס פּלוצלונג
פון נעבעל אַ וואַלד...

איך הער שוין דאָס רוישען,
דאָס סוד'ען, דאָס זשומען:
— „דער וועג וועט זיין בעסער,
נאָר טאָר מען נישט „דזשימען"!

אין וואַלד איז נישט רוהיג,
עס געהט היינט אַ גענגעל:
יעקב — צום קווערטעל,
עשו — צום דרענגעל!"

19.

— „אוי, גוטע צייטען!
וואָס זאָל איך אייך זאָגען...
אַ גאַנצע וואָך — גאַרנישט...
אַ מענש איז דערשלאָגען!

דאָ געהט אַ רעצעפּטעל...
אַ ברייטעל גאָר נויטיג...
קומט שבת־קדש —
נאָך ערגער וועהטאָג!

אוים בעל־עגלות!
צוזייהט, צושפּרייט...
גאָט זאָל נישט שטראָפען
מיך פאַר די רייד...

עס איז שוין אין קלייזעל
ממש חלשות...

איך איינער — אַן אַלטער,
פול פּנים חדשות...

אויס בעלי־בתּים...
ווייל קיינער נישט שוינען...
פרעמדע, נישט זייערם...
און, הערט איהר, פארשווינען!...

און אַלצדינג איז שמוציג,
פאר'מושב'ט, פארפעצט...
די „יד" איז פאר'ישב'עט,
דער כתר — פארזעצט...

זיי הייסען דאָך לומדים!...
אַלץ איז פּאַרדאַרבען!...
און פּונקט ווי אין קלייזעל —
אין שטעדטעל דער חורבן!"

20.

— „עס איז געוואָרען
פון שטעדטעל אַ העק!
די בחות די יונגע
אַנטלויפען אַוועק —

ווער קיין אַמעריקאַ;
גאָט ווייסט, ווי ס'געהט'ן...
און לאָזט זיך דאָך מאָלען
מיט גילדענע קייטען...

עס ווערען פארשוואונדען
צו צעהן מיט אַמאָל...
טייל, זאָגט מען, פאָהרען
קיין ארץ ישראל...

ווייס איך צו זאָגען,
וואָס גלייך איז, וואָס קרום?
איך האַלט מיך ביי מיינעם:
גאָטס וועלט אומעטום...

איך פלעג מיט פאַרשווינגען,
ביי בעסערע יאָהרען,
קיין לעמבערג, קיין קראָקע,
קיין פרייסען צו פאָהרען...

איך זעה נישט קיין צייכען...
איך זעה א זשאַנדאַר...
ער זאָגט מיר: גראַניצאַ,
נו, גלויב איך דעם האַר!"

21.

— „א י ך וועל דאָ בלייבען...
אַן אַלטער... א שאַרבען,
דאָ בין איך געבוירען,
דאָ וועל איך שוין שטאַרבען!

איך ווייס נישט... עס ציהט דאָך,
דער הימעל, דער וואַלד...
וואַלט נאָר נישט געוועזען
נאָס אַזוי, קאַלט...

עס ציהט מיך מיין הייזעל,
עס איז דאָך א וועהטאָג!
כאָטש עס פאַלט כורעים...
א שינדעל־דאָך — נויטיג.

עס דארף אין די זייטען
אי קאלער, אי לײם...
איך פיהל דאך מיך אינ׳ם
ביי מיר אין דער היים!

און ווייטער — די מענשען,
א דאגה—די שכנים,
כאטש כ׳האב קיין נחת,
קיין כבוד פון קיינעם...

א ב ע ל - ע ג ל ה...
נישט קיין גרויסער יחוס,
וואס בין איך? וואס טייטש איך?
נאר, צו אל־די רוחות!

מיר דאכט זיך, מיין שרש
ליגט דא אין דער ערד...
ווייס איך? מיר דאכט זיך!
און ווידער פארקערט:

האלט שוין ביי לויפען,
האלט אזוי שמאל,
איז גלייכער אהיים —
קיין ארץ ישראל!...

וויל איך כאטש זעהן,
רחל׳ס א קבר...
צי דאס בית־המדרש
פון שם און פון עבר...

דא ליגט א מלך...
א כהן... א נביא...
דאס ארט פון מקדש,
די כותל מערבי...

און טויזענטער, טויזענטער
אנדערע זאכען...
מ'זאל נאר עגונות
פון ווייבער נישט מאכען!

איך גיב אויך צושטייער!...
נאר, עולם, געלאסען, —
עס איז דאך א וועהטאג
די לעדיגע גאסען...

ס'זענען דא אידעלעך
אלערליי סארטען...
עס וועט אייך נישט פעהלען,
נישט דא און נישט דארטען...

שבת ערשט זעה איך,
אז נישט נאר מיין נטע'ל...
ווי זאלץ אין א וואסער
צוגעהט זיך דאס שטעדטעל"...

22.

— „עס, וואס איז לעבען?
א רגע, א חלום!...
אט פאהר'מיר פון וועלדעל
ארוים שוין בשלום!...

נאך א שטיק בלאטע
און נאך א שטיק ליים...
אלץ נעהנטער ווי ווייטער,
שוין באלד אין דער היים...

איך שעם מיך פאר פריידלען,
איך כאפ מיך בגנבה

אדורך דעם בית־עלמין...
נאך אהן א מצבה...

אויך דארט קיין מנוחה!...
אט קום איך אצינד...
די ארעמע שנור...
דאס ארעמע קינד...

גאט וועט נישט שענקען...
ער וועט פארגעלטען...
מיך האט זי באשווארען,
איך זאל איהם נישט שעלטען"!...

23.

— „זי בעט מיך נאך פאר'ן,
דאס ארעמע טייבעל...
און צי געדענקט ער
אמאל כאטש דאס ווייבעל?

דערמאנט ער דאס קינד זיך?...
אוי, דער נישט־גוטער!
זאגט ער כאטש קדיש
אמאל נאך דער מוטער?!...

צי וועל איך איהם זעהן נאך?
דא אדער דארט?
זעהט איהר, איך האלט מיך
און שילט נישט א ווארט"!...

פון דער ארבייט

דער נביא.

איך בין פּראָפעט: איך קוק און זעה
דעם מאָרגען ליכטיגער, ווי היינט;
איך טראָג די פאָן פון גאָטס ארמיי —
עס ציטערט אשמדאי דער פיינט.

און גאָטס ארמיי איז איבעראַל,
די פאָן איז רויט, ס'געווער איז ניי —
איך בין דער פעלדמאַרשאַל
און פיהר קריג מיט אשמדאי.

מיין נישט.

מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע — באַשאַפען
מאַכען א וועג מיט פויסטען און נעגעל
צום שענק פאַס, און פרעסען און זויפען, ווען אנדערע
קוקען פון ווייטען מיט גלעזערנע אויגען
פאַר'חלש'ט, און שלינגען דאָס שפּייאַכץ און ציהען
צוזאַמען דעם מאָגען, וואָס וואַרפט זיך אין קרעמפען! —
אָ, מיין נישט, די וועלט איז א קרעטשמע!

מיין נישט די וועלט איז א בערזע — באַשאַפען,
דער שטאַרקער זאָל האַנדלען מיט מידע און שוואַכע,
זאָל קויפען ביי אָרעמע מיידלעך די בושה,

בײ פרויען די מילך פון די בריסטען, בײ מענער
דעם מארך פון די בײנער, בײ קינדער דעם שמײכעל,
דעם זעלטענעם גאסט אויפ'ן וואקסענעם פנים — —
א, מײן ניט די וועלט איז א בערזע!

מײן נישט די וועלט איז א הפקר — באשאפען
פאר וועלף און פאר פוקסען, פאר רויב און פאר שווינדעל;
דער הימעל — א פארהאנג, אז גאט זאל נישט זעהען;
דער נעבעל — מען זאל אויף די הענט דיר נישט קוקען;
דער ווינט — צו פארשטיקען די ווילדע געשרײען;
די ערד איז צוזאפען דאס בלוט פון קרבנות —
א, מײן נישט די וועלט איז א הפקר!

די וועלט איז קײן קרעטשמע, קײן בערזע, קײן הפקר!
געמאסטען ווערט אלעס, געוואויגען ווערט אלעס!
קײן טרער און קײן בלוטיגער טראפען פארגעהען,
אומזיסט ווערט קײן פונק אין קײן אויג נישט פארלאשען!
פון טרערען ווערט טײכען, פון טײכען ווערט ימים,
פון ימים א מבול, פון פונקען א דונער —
א, מײן נישט לית דין ולית דײן!

דרײ נעהטארינס.

די אויגען רויט, די ליפען בלוי,
קײן טראפען בלוט אין באק נישט דא,
דער שטערן בלאס, באדעקט מיט שווײס!
דער אטעם אפגעהאקט און הײס — —
עס זיצען דרײ מײדלעך און נעהען!

. . . .

די נאדעל — בלאנק, די לײוועוונט — שנײ:
און אײנע טראכט איך נעה און נעה.

איך נעה בייטאָג, איך נעה ביינאַכט,
קיין חופּה־קלייד זיך נ י ש ט געמאַכט!
וואָס קומט אַרוים, איך נעה?

נישט איך שלאָף און נישט איך עס...
איך וואָלט געגע'ן אויף מאיר בעל־נס,
אפשר וואָלט ער זיך געמיהט:
אַז אַלמן כאַטש, אַז אַ ל ט ע ן איד,
מיט קינדערלעך אַ שאָק!

. . . .

די צווייטע טראַכט, איך נעה און שטעפּ,
און שטעפּ מיר אוים גאָר גרויע צעפּ!
דער קאָפּ—דער ברענט, די שלייף—זי האַקט,
און די מאַשין—קלאַפּט צו צום טאַקט:
— טאַ־טאַ, טאַ־טאַ, טאַ־טאַ!

איך פאַרשטעה דאָך יענעמס וואונק!
אַהן אַ חופּה, אַהן אַ רינג,
וואָלט געווען אַ שפּיל, אַ טאַנץ,
אַ ליעבע אויף—אַ יאָהר אַ גאַנץ!
נאָך דערנאָך, דערנאָך?

. . . .

די דריטע שפּייט מיט בלוט און זינגט:
איך נעה מיך קראַנק, איך נעה מיך בלינד.
עס צוויקט די ברוסט ביי יעדען שטאָך...
און ער—האָט חתונה די וואָך!
איך ווינש איהם נישט קיין שלעכטס!

עט, פאַרגעסען וואָס אַמאָל!...
תכריכים וועט מיר געבען קהל,
אויך אַ קליינטשיק פּיצעל ערד,
איך וועל רוהען אומגעשטערט,
איך וועל שלאָפען, שלאָפען!

וואָס טראַכטען און קלערען?

(נאָכאָמונג).

וואָס טראַכטען און קלערען
גערונצעלטע שטערען,
ווען ס'ווערען אין ד'אויגען
פארבאַקען די טרערען?
וואָס טראַכט און וואָס חלומ'ט
די שטומפיגע קוואָל?
צי בליצט דאָרט כאָטש איין מאָל
אין לעבען די שטראַל,
וואָס לייכט אונז ביים זוכען
אין פינסטערע טעג,
דער אָרעמער מענשהייטס
פארלוירענעם וועג?

וואָס טראַכטען, וואָס קלערען
די אַלע, וואָס שטופען
די מאַטשקע פון צרות
צי שיינט אויף די ליפען,
וואָס שיילען זיך, ברענען
פון אייביגע זאָרגען
כאָטש איין מאָל א שמייכעל —
אַן אָפּגלאַנץ פון מאָרגען,
פון גליקליכען מאָרגען,
וואָס אונז מאַכט באַקאַנט
דעם פינסטערן הימעלס
פארגאָלדעטער ראַנד?

וואָס טראַכט זיך דער הונגער
אין קעלער פארשמאַכט?
דער שלאָף וויל נישט קומען,
און שטיל איז די נאַכט;

צי הערט ער אין שטילען
דעם אייזערנעם קלאַנג — —
דעם טריט פון די צייטען,
פון דורות דעם גאַנג...
צי שפּאַלט זיך דער הימעל
ביי גאָט אין דער האַנט?
צי זעהט ער דעם דונער?
צי ווייס ער, ס'איז קראַנט?

דאָס געבעט.

(נאָכאַמונג).

רבונו של עולם!
נאָך וועניג געליטען?
וועז וועסט דו, רבונו
של עולם, פאַרשיטען

דעם אַפּגרונט, דעם טיפען,
וואָס טיילט דיינע קינדער
אויף שטאַרקע און שוואַכע,
אויף לעמער און שינדער?

און ברייט איז דער אַפּגרונט,
און טיף, ווי א תהום,
און זאַפּט אין זיך איין
אונזער בלוט, ווי א שוואָם!...

עס ווערען אין אַפּגרונט,
— וואו ס'מעסער נאָר בליצט, —
מיט בלוט אויך די ריינסטע
אידעען באַשפּריצט...

עס ציטערט פון דאָרטען
דער וועהטאָגס-געוויין,

דאָרט ליגט די נקמה
און קריצט מיט די ציין...

דאָרט ליגט די פאַרצווייפלונג
דערשראָקען, פאַרבליפט,
מיט ליפּען, ווי קוילען,
ביים בעכער פון גיפט...

רבונו של עולם!
נאָך ווייניג געליטען?
ווען ווערסט דו דעם שרעקליכען
אָפּגרונט פאַרשיטען?

דאָרט ברעכען די פליגעל
די אָדלער די גרעסטע;
דאָרט ווערען פאַרשטיינערט
די הערצער, די בעסטע...

רבונו של עולם,
צי שפּראָצט דען דיין ליוב
אין פינסטערען, פוילען,
אין בלוטיגען שטויב?

ביי דעם פרעמדען חופּה־קלייד.

(אַ סצענע פון וואַרשעווער לעבען).

אין א מאָדע־מאַגאַזין.

פּערזאָנען:

מאַדאַם, צוויי מאָדיסטקעס און האַנט־מיידלעך.

מאַדאַם:

היינט ווערט געשטעפּט און גענעהט,
היינט וועט מען לעדיג נישט זיצען!
טוריי — טוריי — טוריי!

זעהט נאר די גאזען, די שפיצען!
זעהט, ווי דאס זיידענס וועט בליצען!

א שלעפּע וועט זיין גאר א מורא!
אודאי צעהן איילען די שלעפּ!
היינט נאך — בריליאנטענע קנעפּ!
זעהט — מען געטרויט אזא סחורה!

האנט־מיידלעך (כאר):

אט האט איהר א וואונדער,
כ'לעבען, קיין שפּאס!
צי הייסט דען נישט „פאווע" —
יא, פאווע — די גאס.

וואו ס'שטעהט זיך א מויער
גאנץ געלבליך און בלייך,
דאך פעסט ווי א פעלזען,
דריי שטאק אין דער הויך;

די פענסטער — אין אייזען,
די טויערען — פארמאכט...
עס געהט נאך א זעלנער
ארום אויף דער וואכט!

אוי, דארטען צו וואוינען
איז טרויעריג און באנג!
עס שלאגט דורך די מויערען
דאס קייטען־געקלאנג...

עס קלינגט אזוי טרויעריג
דין־דאן... דין־דאס!
א, דיהרט נישט דאס זיידענס,
ניט טשעפּעט, מאדאם!

די ערשטע מאדיסטקע:

סאטען־דע־ליאן... און שפיצען, און גאזען,
עס פעהלט נאך בריליאנטען צום רימעל...
דיוואנען, און בלומען, און לאמפען... די כלה
וועט אויסזעהן — א מלאך פון הימעל!

האנט־מיידלעך (כאר):

נישט קיין גראשען פאר דער דירה,
און אין מויל קיין ביסען!
כ'וויל ביים מלאך פארשום בעטען!
ניין, זי וויל נישט וויסען!

מלאך, גיב פאראויס א רובל!
ניין, זי גיט נישט פריהער!
כ'וויל פארצעהלען איהר פון הונגער, —
ווייזט זי מיר די טיר!

אוי, עס זעצט מיר אין די שלייפען,
דאכט זיך מיר, אט פאל איך.
„נאר אהן קונצען, נאר אהן פאקסען!"
לאכט מיך אויס דער מלאך!

. . . .

אוי, מיך האט דעם מלאך'ס לאכען
ביז אהיים געהעצט!
און איך האב דעם מלאך זיידענס
אויף א ברויט פארזעצט!

און עס איז אראפגעפאלען
פלוצלונג, ווי פון הימעל,
אוי, דער מלאך מיט א לאפאץ,
טאקע ווי צום רומעל!

און מיך האָט פאַרזאָרגט דער מלאך
אויף די גרויסע פרעסט,
אוי, אויף גאַנצע דריי חדשים
מיט קוואַרטיר און קעסט!

די צווייטע מאַדיסטקע:

בלאָס איז דאָס זיידענציייג, פונקט ווי מיין פּנים'על,
דורכזיכטיג־דין, ווי מיין הויט...
ריהרט מען עס, קרעכצט עס „אוי!“, פונקט מיינע ביינדעלעך —
דאָס הייסט אַ גליקליכע מויד!

דערצו וועלען קומען בריליאַנטענע קנעפּלעך,
גרויסע, ווי אָרעמע טרערען!
נו, אייל דיך, רעדעלע! אייל דיך, טרעקאַטשע,
כ'זאָל מיינע ביינדלעך נישט הערען!

טראַך—טראַך—טראַך, ביינדעלע! טור—טור—טור, רעדעלע!
שלאָג'מיר דאָך גלייך מיט'ן זייגער...
טראַך—טראַך—טראַך, ביינדעלע! טור—טור—טור, רעדעלע!
ווען וועל'מיר רוהען, אַ שטייגער?

האַנט־מיידלעך (כאָר):

עס איז פאַראַן אַ שטיבעלע
אויף אַ שטילער גאַס!
ס'האָט קיין טיר, קיין פענסטערל —
אייביג שטיל און נאַס!

כאָטש מען צאָהלט קיין דירה־געלט,
וואַרפט מען נישט אַרויס!
דאָרטען רוה'ן אויף אייביג שוין,
די ביינדלעך זיך אויס!

פון קיין שטעפּען ווייס מען נישט,
עס ווערט שוין נישט געגעהט...
צום שטיבעלע קומט איטליכער
אויף אייביג שוין באַקליידט!

די צווייטע מאדיסטקע:

שטעפּ, נאָדעל, שטעפּ די בראַבאַנדערנע שפּיצען —
פאַר איהר, פאַר איהר!
תכריכים׳לעך וועסט דו גיך און באַלד שטעפּען —
פאַר מיר, פאַר מיר!

עס בליצען בריליאַנטען, עס שמייכעלט די כלה׳שי —
שעהן אַזוי, ליעב!
ווען וועט אַ שמייכעל מיין פּנים באַשיינען?
אין גרוב, אין גרוב!

ער וועט זי טוליען, צוקנייטשען די שפּיצען
אין האַרציגען שטורעם!
מיך ווער וועט גלעטען, און פּיעשטשען, און טוליען?
אַ וואָרעם, אַ וואָרעם!

„לוסטיג-לעבען"
(אַ יונג האַנט-מיידעל):

וואָס פאַר׳סמ׳ט איהר מיר דאָס לעבען?
זינגט נישט אַזוי שרעקליך!
כ׳האָב קיין סאַמעט און קיין אַטלאַס —
נאָר די רויטע בעקלעך!

כ׳האָב קיין שפּיצען, קיין בריליאַנטען, —
ווייס איך, וואָס זיי טויגען!
כ׳האָב אַ האַלז — אַן אַלאַבאַסטער,
צוויי בריליאַנטען—אויגען!

כ׳דאַרף קיין פּערעל — זעהט די ציינדלעך,
אַך, ווי זיי געפעלען!
און די יונגע, פרישע ליפּלעך
זיינען מיינע קרעלען!

פּעהלט מיר גאָלד דען? זעהט די לאָקען!
און וואָס גליק איז — ווייס איך!
לאָזט מיך לאַכען, לאָזט מיך לעבען —
„לוסטיג־לעבען“ הייס איך!

האַנט־מיידלעד (אויסער לוסטיג־לעבען):

אויף יעדער גאַס, אין יעדען הויז
שטעהט אַ קאַסטען מיסט!
קלייבען לאָזט מען פּראַנק און פריי
שמאַטעס גאָר אומזיסט!

און—ווערט „לוסטיג־לעבען“ אַלט,
ווייסט איהר, וואָס איהר גלוסט?
מאַכט אַ שטעקעלע זיך פיין,
גראַבעלט זיך אין מיסט!

די ערשטע מאַדיסטקע:

יונגערהייט אַ העזעלע,
געשפּרונגען און געקושט;
ציינד האָט עס קיין נעזעלע,
און קיין גומען נישט!

די צווייטע מאַדיסטקע:

זי וועט זיצען צווישען בלומען
אויף אַ דיוואַן — רייך!
און מיר מאַכט אויף דר'ערד אַביסעל
שטרוי גאָר גלייך!

זי דאַרף שפּיגלען, זשיראַנדאָלען,
לאָמפּען אַלערליי;
מיר צוקאָפּענס — גראַשענדיגע
ליכטלעך צוויי!

אהן מוזיק אויך פיהרט מיך לעגען,
ווען אויך היינט בייגאכט...
ווילט איהר דוקא — ווײנט אביסעל,
ווילט איהר — לאכט!

מ א ד א ם:

שטילער, שטילער, שטילער,
שטיל איין אויגענבליק!
טוריי — טוריי — טוריי!
אט דאס הייסט מוזיק!

וואס האט איהר פון די ליעדער?
דריקעניש — נישט מעהר!
עס ציטערען די ברעמען,
אט, אט, פאלט א טרער...

און אז טרערען פאלען
פון דער שווערער נויט —
אויף די ווייסע קליידער
ווערט א פלעק אויף טויט.

טוריי — טוריי — טוריי!
אט דאס הייסט מוזיק —
האט איהר נישט קיין אייגענס,
זינגט פון פרעמדען גליק!

א ל ע (כאָר):

עס איז געװען א מיידעלע,
א מיידעלע א פראכט —
עסען עסט עס יעדען טאָג,
שלאפט זיך יעדע נאכט!

ליפּלעך האָט זי רויטינקע,
רויטינקע, וואָס נישט?
נאָך נישט קיין צוביסענע,
נאָך נישט אויסגעקושט!

און זי האַלט דאָס קעפּעלע
חנ׳עוודיג און שטאָלץ! —
זאָרגט עס אויף אַ ברייטעלע,
קוילען אָדער האָלץ?

און אויגעלעך — פאַר׳חלומ׳טע,
בלימעלעך געגוי!
בלימעלעך און כלה־חן
ליגט אויף זיי, ווי טוי!

צינד נעהען מיר דעם מיידעלע,
צו מזל און צו גליק,
אַ זיידען חופּה־קליידעלע,
אַ קליידעלע אַ שיק!

מען וועט איהר גע׳ן אַ מאַנעלע,
אַי, דעם יונגען בלוט...
כאַ—כאַ—כאַ! דאָס מאַנעלע
דאָס קענען מיר דאָך גוט!

מ א ד א ם:

אוי, נאַרישע קנאה!
איך קען דיך פון לאַנג,
איך קען אויך דיין צינגעל —
די גיפטיגע שלאַנג!

אוי, נאַרישע קנאה!
די גאַל איז דיין הארץ —

גאלד וואס איז? בלאטע!
דער שניי איז דיר שווארץ!

די זון האט דאך פלעקען,
די שטערען — צו קליין!
מיינט — זי פרעסט יעגעם,
און פרעסט זיך אליין!

א ל ע (כאָר):

עס איז געווען א מאמעלע,
א מאמעלע א פיינס!
זי האט געהאט א טעכטערל,
א טעכטערל א קליינס!

און עס האט דאס מאמעלע
דאס טעכטערל געקושט,
געקושט, געהאלזט, געווארענט עס:
„זיי קיין נאשער נישט!

„קוק נישט אויף קיין איינגעמאכטס,
ד'אויגען האלט פארגלייסט!
טו נאר, וואס דער טאטע וויל,
און וואס די מאמע הייסט!

„און וואס גוטע, פרומע לייט
עס ראטען דיר, מיין קינד!
זעהסט דו נאשען, קוק אוועק!
בעסער — מאך דיך בלינד!

„זאגט מען, חס־ושלום, דיר:
„איינגעמאכטס איז זיס!"
זאלסט דו ווערען פייער־פלאם,
טופען מיט די פיס!

„פאר דאס וועל איך שפעטער דיר
קויפען אויפ'ן מארק,
אם ירצה השם, א ניסעלע, —
ווייסט, איך בין נישט קארג!

„פאר א גאנצען גראשען געלט —
א ניסעלע פון גאלד,
פאר דיר אליין א שפילעכעל,
וועסט עס האבען האלד!

„פאר א גאנצען גראשען געלט,
און נאר פאר דיר אליין...
און דו וועסט עס קושען פריי,
און קנאקען מיט די ציין!"

און עס פאלגט דאס טעכטערל,
וואס טאטע־מאמע הייסט;
און זי האלט א גאנצען טאג
די אויגעלעך פארגלייסט!

רויטעלט זיך, אז איינגעמאכטס —
זאגט מען איהר — איז זיס!
ס'צאפעלט איהר דאס יונגע הארץ —
זי טופעט מיט די פיס!

עס קומט די צייט, דאס מאמעלע
האלט איהר ווארט, נישט קארג!
פאר א גאנצען גראשען געלט
קויפט זי איהר אין מארק

א פארגאלדעט ניסעלע.
אוי, ס'איז מלא חן!
מיט ציטערדיגע הענטלעך
כאפט ז'עס אויף די ציין!

באפט עס אויף די ציין און קנאקט —
איי! די נום איז פויל!
עס שפייט און שפייט דאס ווייבעלע —
טאביק פול אין מויל!

— מאמע, — וויינט דאס טעכטערל, —
די יאנדערע וואו איז?
„מאמעשי" און „מאמע־קרוין",
איז דאס דער טעם פון ניס?

דאס הארץ טוט וועה דעם מאמעלע;
דאס פנים מאכט זי גלאט:—
„עס איז אזוי! דיין מאמעלע
האט אויך אזוינס געהאט"!

מאדאם:

נישט דארט איז גליק, וואו צירונג בליצט,
וואו עדעלשטיין מיט פונקען שפריצט;
נישט אלץ איז גאלד, וואס בלאנקט און גלאנצט,
נישט דאס איז פרייד, וואס לאכט און טאנצט
עס מיידט גאנץ אפט דאס גאלד'נע בעט
דער שלאף; דעם גרויסען זאל — די זעט,
ווי אויך דאס גליק דעם זאק מיט געלט,
דאס ווייסט שוין לאנג די גאנצע וועלט!

די ערשטע מאדיסטקע:

אמאל איז געוועזען, נאר וואו? מן־הסתם
דארט ערגעץ אין בויבערג, אויף יענער זייט ים!
נאר — צי איז געוועזען? איהר פרעגט נאך, איהר קלערט?
איך האב עס אליין פון מיין באבען געהערט!
די מאמע — געשטארבען, דער טאטע אוועק,
די טרויעריגע ווינטער־נאכט האט גאר קיין עק!
די פענסטער — פארשמידט, די טיר איז פארשנייט,

און ס'רייסט זיך דער ווינט, ווי א הונט אויף דער קייט!
הורורו — הורורו — וואיעט און קלאָגט.
דאָס האַרץ איז דערשראָקען, עס ציטערט, עס נאָגט...
„באָבע!" זי הערט נישט, נאָר „דיא־דיאָם־דיאָם!"
די טויבע פאַרצעהלט מיר פון יענער זייט ים!

אלע:

געננוג שוין הקדמות,
נישט פלוידער, נישט קוועהל;
פאַרגעס אָן דער באָבען,
די מעשה פאַרצעהל!

די ערשטע מאָדיסטקע:

אויף יענער זייט ים איז געשטאַנען אַמאָל
אויף הינערנע פיסלעך א הייזעל אין טאָל,
געשטאַנען זיך איינפאַך, אָהן עזות, אָהן שטאָלץ,
אָהן פוצעכץ, אָהן צירונג — פון ליים און פון האָלץ!
א פענסטער א פיצעלס, נאָר חנ'עוודיג האָלד!
די זון זי באַשיט עס טאָג־טעגליך מיט גאָלד!
לבנה און שטערן
פאַרהאַלטען זיך גערן
און מאָלען מיט זילבער די שויבען.

דאָס האָט דער הימעל די ליעבע באַלוינט!
עס האָבען אין הייזעל צוויי ברידער געוואוינט!
עס האַלטען צוויי הערצער צוזאַמען געטריי.
שווער איז די אַרבייט, נאָר ס'אַרבייט זיך פריי!
ווייס איז דאָס מעבעל, מיט קלייען דאָס ברויט,
נאָר אַלץ איז צוזאַמען — די פרייד און די נויט!
עס האָט זיך געלעבט,
די צייט האָט געוועבט
איהר לאַנגען, איהר כשר'ען פאָדעם!

נאר איינמאל באווייזט זיך א גאסט אויף דער שוועל,
פול גינגאלד, שמאראגדען, עס פינקעלט זיין פעל!
די שלאנג איז געקומען מיט גלאנץ און מיט פראכט;
דער עלטערער ברודער דערזעהט זי און טראכט:
עס איז אויף דער וועלט דאך רייכטום פאראן!
ווען איך האב א שמאראגד, איך ארעמער מאן,
כ'פארקויף איהם, וואס ניט?
ז'וואלט אויפ'ן יריד
געקויפט מיר צו מעלקען א קוה!

די שלאנגען — זיי ווייסען, וואס ס'טראכט זיך ביי לייט;
זי ווינקט איהם און רופט איהם אוועק אין א זייט,
און זאגט איהם: „אי, ברודער, וואלסט דו נאר געוואלט,
שיטסט דו דיר אן פעסער פול גאלד,
קרעלען, דיאמאנטען, בריליאנטען א וועלט,
און אלץ, וואס מען קאן נאר באקומען פאר געלט!“
איך מאך נישט קיין שפאס,
פאראן אזא סוד,
איך קאן איהם דיר זאגען אין וואלד!

די שלאנג איז אוועק, און דער יונגערער קלערט:
ווי גאט האט זיך יעדען זיין שעהנקייט באשערט;
געה פרעג'ן: דער גלאנץ און די שעהנקייט וואס טויג?
די ליידענשאפט פלאמט שוין אין עלטערנס אויג:
קרעלען, דיאמאנטען, בריליאנטען — אך, גאט!
זי זאל נאר נישט נארען און זאגען דעם סוד!
קוקט ער צום וואלד,
און גנב'עט זיך באלד
פון ב ר ו ד ע ר א ר ו י ס צו דער ש ל א נ ג!

די זון געהט שוין אונטער, פארגאלדט נאך די זוים
פון וואלקען אין הימעל; און אונטער א בוים
זיצען שויןביידע, — דער מענש און די שלאנג;
זיי זיצען צוזאמען און שמועסען שוין לאנג.

ער ציטערט און ווייסט נישט — פאר פרייד צי פאר שרעק?
זי וויקעלט דאס הארץ איהם ארום מיט'ן עק.
און רעדט פון דיאמאנטען,
קרעלען, בריליאנטען,
„אלץ ועסט דו האבען גאר גרינג!"

„באטראכט נאר דיין ברודער, דאס איז א פאבריק
פון קרעלען, בריליאנטען, דיאמאנטען און גליק!
עס טרעפט זיך, ער ארבייט, און וואונדערליך הייס
ווערט איהם, דער שטערן באדעקט זיך מיט שוויים,
עס טריפען די טראפען!... ער ווישט מיט דער האנט;
לאז נישט! דער טראפען דאס איז א דיאמאנט!
נאר ארבייטען היים!
קלויב אויף דעם שוויים!
שיטסט דו אן פעסער דיאמאנטען!

„עס טרעפט און איהם פאלט פון די ברעמען א טרער;
מיינסט דו, דו נאר, עס איז וואסער נישט מעהר,
און טרייסט'ן, און האלזט'ן, דו האלטסט עס נישט אוים,
און קושסט איהם די טרערען פון ד'אויגען ארויס!
פארשווענדסט דיין פארמעגען, דו נארישער קאפ!
לאז וויינען, לאז טריפען! און קלויב יעדען טראפ!
א טרער, האב פארשטאנד,
דאס איז א בריליאנט, —
רייך וועסט דו זיין, ווי א קעניג!

„דערנאך — האט דיין ברודער אן איידעלע פעל,
א שטאך מיט א נאדעל — דו האסט שוין א קרעל!
בלוט — זאגסט דו — איז עס, בלוט — זאגסט ד ו — א קאפ?
דו נאר! עס איז קרעלען, דו צאפ נאר און צאפ!
זאל ער נאר בלוטען און בלוטען נישט קארג!
אנשיטען וועסט דו שוין קרעלען א בארג!
דו האסט א פאבריק,
און מאך דיר דיין גליק,
ביסט שטארקער און ווייסט שוין דעם סוד!"

די ליפּען פאַרביסען, די פויסטען געבאַלט,
געהט שוין דער עלטערער ברודער פון וואַלד,
די אויגען, זיי ברענען און זיימען זיך שוואַרץ,
דאָך צאַפּעלט די ליעבע צום ברודער אין האַרץ,
ער טרייסט זיך: „איך וועל דאָך נאָר מאַכען אַ פּרואוו,
אַ שטאָך וועל איך געבען אַ קליינעם, נישט טיף;
מיין ברודער? איך וויים!
נאָר טרערען און שוויים,
זענען בריליאַנטען, בריליאַנטען!“

עס הערט די לבנה נאָך ד׳אייגענע נאַכט,
ווי ס׳האָט אינ׳ם שטיבעל געוויינט און געלאַכט,
עס קוקען די שטערען אין פענסטער אריין:
ווי לאַכט עס אַ ברודער ביים ברודערס געוויין?!
די זון האָט צומאָרגענס געוואונדערט זיך שטאַרק:
ווי שלאָגט עס אַ ברודער דעם צווייטען אין קאַרק?
עס וואונדערט צוגלייך
דעם וואַלד און דעם טייך:
וואָס איז עס אין שטיבעל געשעהען?

און עס איז געקומען אויף ביידע גאָטס שטראָף!
דאָס גליק איז פאַרשוואונדען, עס ווייכט זיי דער שלאָף,
אוועק איז די ליעבע, דער פרידען אוועק! —
דער שלאָפט נישט פאַר וועהטאָג, דער צווייטער — פאַר שרעק;
דער שרייט: ס׳איז מיין עשרות, מיין רייכטום, מיין גוט!
און יענער: ס׳איז טרערען, מיין שוויים און מיין בלוט!
דיאַם, דיאַם!
אויף יענער זייט ים!
רייסט מען זיך שוין ביי די האָר!

א ל ע (כאָר):

מען שלאָגט זיך, מען רייסט זיך,
טראַך־טראַך, טראַך־טראַך! —

נאָר וואָס איז געוועזן
דער סוף פון דער זאַך?

דער סוף פון די ברידער
פון שרעקליכען הויז?
פאַרצעהל שוין און ציה נישט
די הערצער ארוים.

די ערשטע מאַדיסטקע:

אוי, ס'איז געוועזן א שרעקליכע נאַכט!
איך ליג ביי דער באָבען אין שוים און איך טראַכט:
וואָס לעגט זיך דער שאָטען, אזוי לאַנג, אזוי ברייט?
וואָס רייסט זיך דער ווינט, ווי א הונט אויף דער קייט?
וואָס ברעכען די מויערען, וואָס רייסט זיך דער דאַך?
צי הער איך די באָבען, צי בין איך נאָך וואַך?

איך ליג ביי דער באָבען אין שוים און איך טראַכט:
צי זעה איך אין חלום די שרעקליכע נאַכט?
צי הער איך א מעשה? צי בין איך דען וואַך?
וואו ברעכען די מויערען? וואו רייסט זיך דער דאַך?
וואו רייסט זיך דאָס הייזעל אוועק פון זיין אָרט?
הורורו — הורורו — דאָ אבער דאָרט?
שטענדיג געקלערט
און קיינמאָל געהערט
דעם סוף פון דער שרעקליכער זאַך!

א ל ע

(אויסער מאַדאַם):

דער זייגער שלאָגט! איי, צעהנען שלאָגט.
געענדיגט שוין די מיה!
אהיים, ווער נאָר א היים פאַרמאָגט,
אהיים ביז אין דער פריה!

אין בעט אריין, א בעט ווער ס'האט,
נאר שלאפען געהט, געדענקט אן גאט!
שלאפען דארף די נויט!

מיידלעד:

שלאפען איז א פיין געשעפט,
מען רוהט זיך אוים! און טיילמאל טרעפט
עס חלום'ט זיך — א ברויט!
אך, צעהנען שלאגט, צום עק די מיה —
גוט־נאכט, מאדאם —

מאדאם:

קומט מארגען פריה!

גנמישט

דער אידישער קוועסטאר*)

(א לעבעדיג בילד פון ווילדא).

מען זעהט איהם טאג־טעגליך שוין א דרייסיג יאהר
מיט זיין טרויעריג פנים און די פייכטע אויגען,
מיט זיין שלאנקען וואוקס, קיילעכיג געבויגען,
און דער לאנגער בארד מיט פארגרויטע האר;
מען קען גוט זיין קאפטאן, איין גאט וויס, ווי לאנג
ר'איז זיין צווייטע הויט, האלט זיך ווי עס איז;
און מען קען זיין טריט, זיין וויגען זיך אין גאנג,
אויף זיינע, האלב בארוועס, געראניעטע פיס —
ער געהט — נישט פאר זיך, אנדערע — זיין ציל,
כאטש מען זאגט שוין לאנג: א איד איז אהן געפיהל!

אויף אלע הינטער־גאסען איז ער גוט באקאנט, —
פון א בלאטע ארויס, אין א בלאטע אריין,
מיט א בלעכענער גרויסער פושקע אין דער האנט,
ער קלינגט מיט איהר: „א האלבען גראשען ווארפט אריין!"
דאך פון גרויסע פריצים האלט ער זיך גאר ווייט,
ער האט קיין העזה נישט צו בעטען זייער גאב;
פאר געמיינע לייט, ביי געמיינע לייט
בעט ער האלבע גראשען; קיינער זאגט נישט אפ.
אידען ווארפען גראשען, ער רעדט מיט זיי נישט פיעל,
כאטש מען זאגט שוין לאנג: א איד האט קיין געפיהל!

נאכדעם זעהט מען איהם אויףביידעם און אין קעלער,
וואו ד'ארעמע נדבות — ער ארעמע צוטיילט! —

---

*) קוועסטאר—א זאמלער פון נדבות.

וואו נאר א דלות וואוינט, וואו עס קרענקט א פעהלער,
קינדער וויינען ברויט, וואו נאר הונגער ווילט,
אן אלמנה שטרעקט נישט פאר בושה אוים די האנט,
וואו דער לעצטער פונק פון פרייד איז שוין פארלאשען,
וואו מען דארף יתומים מציל זיין פון שאנד, —
דארטען איז ע ר דא, טיילט שוין האלבע גראשען.
ער הערט נישט אוים קיין דאנק, רעדט מיט קיינעם פיעל,
כאטש מען זאגט שוין לאנג: א איד איז אהן געפיהל!

נאכדעם זעהט מען איהם פון טיילען געהן צוריק.
ארבייט זוכט ער צינד, זוכט זי ביי קבצנים;
און ער ארבייט שווער, ס'רינט דער שוויס פון פנים,
צי ער שטעהט ביים מיעך, צי ער דרעהט א שטריק,
צי שטעהט ע ר איינגעבויגען אין דרייען ביי די פרעסען
אין דער אליעארניע, ביי קאפארען קלעמען —
און אזוי פארדינט ע ר זיך אליין זיין עסען;
פון פושקע, חס־ושלום, וועט ער קיינמאל נעמען!
פון זיין ארבייט לעבט ער, ארבייט שווער און פיעל, —
כאטש מען זאגט שוין לאנג: א איד האט קיין געפיהל!

מען זעהט איהם נאך דערנאך נאך האלבער נאכט
אין שענק ביי א ספר געבויגען איז דער קאפ;
ביי א האלב ליכטעל, קייט זיין ביסעל באב,
ער קוקט זיך גארנישט אום, וואס דער עולם לאכט.
שכור איז דער עולם, חוזק מאכען לייט,
און טרויריג איז זיין פנים, און די אויגען בענקען!
נאר נישט פון דעם לאכען; ר'איז פון דאנען ווייט...
ווייט פון די שכורים, ווייט פון אלע שענקען,
ווייט פליהט זיין נשמה, ציון איז איהר ציל,
כאטש מען זאגט שוין לאנג: א איד איז אהן געפיהל!

מען זעהט איהם יעדען טאג, עס קען איהם קינד און קייט;
א י ד ע ן קוקען נאך, ווייסען ווער עס געהט!
און איבער „הונדערט" יאהר וועלען זיך אלע שלאגען,

ווער עס זאָל די מטה אויף די אַקסלען טראָגען.
און עס וועלען לויפען שוואַרצע, גרויע בערד.
אַלע וועלען וויינען, אַלע גיסען טרערען.
און מען וועט איהם שיטען ירושלים־ערד.
און עס וועט א נייע שורה הייליג ווערען.
מע וועט דאָרט פאַר א קבר צאָהלען זעהר פיעל,
כאָטש מען זאָגט שוין לאַנג: א איד האָט קיין געפיהל.

א ליטעראַטור־סצענע.

(געווידמעט טייל יונגע דיכטער).

(אַ וואַלד. אַ שטיבעל ביים וואַלד. אַן אויסגעשטערענטער זומער־אָוועגט. אויפ'ן הימעל מעג זיך באַווייזען א וואָלקען, אפילו א שוואַרצער, נאָר פון אַ זייט, פון וויַיטען. עס באַווייזען זיך: פרוי פובליקום און דער יונגער פּאָעט, די איינציגע פערזאָנען פון דער סצענע. דער פּובליציסט, כאָטש פרוי פּובליקום רעדט פון איהם, באַווייזט זיך נישט. פרוי פּובליקום געהט פון וואַלד אַרויס צום שטיבעל צו מיט א פולער שירץ שלאָף־עפּעל. פון אַ זייט, געהענדיג צום וואַלד, קומט אָן דער יונגער פּאָעט. זיי זעגען בײדע פאַרטראַכט און זעהען זיך נישט, ווי דער שטייגער איז אויף דער סצענע. צו דער רעכטער מינוט וועלען זיי זיך דערזעהן).

פרוי פּובליקום

(מיד):

ס'פלעגט זיך שלאָפען גאָרנישט שלעכט
גאַנצע נעכט!
און ביימאָג
פלעגט זיך כאַפּען אויך א דרימעל —
נאַ דיר, נאַ! — א שטראָף פון הימעל.
א נייע פּלאָג!

כאפט זיך אריין אין קוימען א גריל, —
קיין רגע שטיל! —
גרילט און וועקט,
פּישטשעט, שרעקט:
גנבים ביים שלאָס,
גזלנים מיט העק אין די חענט
ברעכען איין די ווענט!
אדער גאר: עס ברענט!...
אזא פּארדראָס!
און ווי דאָס הייסט!
„פּובליציסטען־גריל!"
און פרעג זי, וואָס זי וויל,
אסור, אויב זי ווייסט!
און עס העלפט קיין מיטעל!
ווי איך בין נישט אָרעם,
צום גוטען איך א קוויטעל,
אויף מאיר בעל־הנס אויך א גילדען צוויי,
היינט פון אפּאָטייק פּולווער אַלערליי —
און אַלץ אומזיסט!
(שלאָגט זיך אָן מיט'ן פּאָעט, שפּרינגט אָפּ).
און דו ווער ביסט?

דער פּאָעט
(שפּרינגט אויך אָפּ):
פּאַרדאָן! איך — דער פּאָעט!

פרוי פּובליקום
(בייז):
פּאַרדאָן איז א לאָקשען־ברעט!...
וואָס איז דיין געשעפט? ענטפער, נאר פלינק,
צי ביסט דו נישט קיין גריל?

דער פּאָעט:
איך זינג!

פרוי פובליקום

(באטראכט איהם נייגיריג, בארמהארציג):

און שלעפט זיך ווי א שאטען,
אין דער האנט די הארף...
און די גרויסע אויגען
ברענען ווילד און שארף.
און דער קאפּ — צושויבערט,
די ליפּען — בלאנע־בלוי — —
וואס האט עס דיך געטראפען
אין א בייזער שעה?
צי האסט דו נאך קיין ביסען
אין מויל געהאט די וואך?
זאג, איך בין קיין מילדע,
העלפען קאן איך דאך!
כ'האב אין שטוב א ברייטעל,
קום און ביים אריין...

דער פּאעט

(שטאלץ):

המ... איך לייד קיין הונגער...

פרוי פובליקום:

ביסט נישט הונגעריג? ניין?
נו, האט דיך א מיידעל
געווים געמאכט צום שפּאס...
דעריבער קלעמט דאס הערצעל,
און דאס אויג איז נאס.
קאנסט אהן איהר נישט לעבען,
ראכט זיך דיר אצינד...
הונדערט רויטע בעקלעך;
דו ביסט פּארבען־בלינד!...
איינע איז געוועזען...
עס איז דאס הארץ פּארלאפען...

וואס? שאקעלסט מיט'ן קאפ
ניין? נישט געטראפען?
וואס דען־זשע, זאג, באטייט
דיין פנים מיט'ן חורבן?!
וואס דען איז געשעהען? —

(נאך ווייכער):

איז דיר ווער געשטארבען?
א פאטער צי א מוטער? —
אלץ נאך — ניין און ניין?
אפשר א געליעבטע?

(דער פאעט גיט דעם זעלבען צייכען אויף נישט. — פרוי! פובליקום בייזערט זיך):

דאך נישט דו אליין?!

(מעסיגט זיך, גיט זיך א קלאפ אין שטערן):

אהא, נו איך פארשטעה!
דו ביסט פון יענע לייט!
אויך א נייער פויגעל
פון דער נייער צייט!
מיט א ניי געזאנג,
א ביטערס, ווי די גאל...
צי באוויינסט דו זיך,
צי באקלאגסט דעם כלל?
צי די זויערע ארבייט
מיט שווארצען ברויט...

(שטארקער געריהרט):

און אפשר גאר די אידישע
טאפעלט שווערע נויט?!
ניין?
אלץ נאך ניין און ניין!

(בייז):

צו אל־די שווארצע יאהר!
האסטו גלאט געגעסען כריין.

אדער ציבעלעס א פּאר?
און גאר...
און דאָס רינען דיר די אויגען...

ד ע ר פּ אָ ע ט
(באַליידיגט):
נישט געשטויגען, נישט געפלויגען...

פ ר וי פּ ו ב ל י ק ו ם
(אויסער זיך):
וואָס דען? מיט דער צונג אַרוים, נאָר פלינק!
ס'איז דאָך פון דער הויט צו שפּרינגען...

ד ע ר פּ אָ ע ט:
רעדען קאָן איך נישט, נאָר זינגען —

פ ר וי פּ ו ב ל י ק ו ם
(פאַראינטערעסירט):
מהיכא־תיתי, זינג!

ד ע ר פּ אָ ע ט
(דעקלאַמירט):
צי דער טאָג איז העל,
צי די נאַכט איז שוואַרץ,
שאַרפע נעגעל האָב איך,
קראַץ איך מיך איין האַרץ!
קראַץ מיר וואונדען אוים —
די נעגעל זענען שאַרף...

פ ר וי פּ ו ב ל י ק ו ם:
אָבער נאָר וואָס? צו וואָס?

ד ע ר פּ אָ ע ט:
מען באַדאַרף.
(דעקלאַמירט ווייטער):

עס רינט דאס בלוט פון הארץ,
פארבט די וועלט מיר רויט —
און איך זינג מיין ליעד,
מיין בלוטיג ליעד פון טויט!
עס קרעכט מיר צו דאס הארץ —
קרעכצען מיר ביינאנד...

פרוי פובליקום:
משוגע צי מטורף?
צי נאר א קאמעדיאנט?

דער פאעט
(באליידיגט):
דיר איז דאס לעבען זיס,
מיר, ווי פיאלון ביטער —
הער מיין שרעקליך ליעד,
אלטע, הער און ציטער!

(געהט אפ אין א זייט, מאכט א טראגישע מינע, די ריכטיגע פויזע און דעקלאמירט):

פלאץ, הימעל, פלאץ,
צוזאמען מיט דיין שיין,
מיט לבנה, שטערען!
צושמעטערט זאלט איהר ווערען
דא אויפ'ן פלאץ!
און אויך צושטערט
זאל ווערען די ערד! —
מיט אלץ וואס לעבט
און שווימט, און שוועבט,
איבערגעקערט!...
אלץ וויל איך פארדארבען,
צוברעכען, ווי שארבען —
ווייל איך וויל שטארבען...
שטארבען, שטארבען!

פרוי פובליקום

(צאָרניג):

הא! דאס איז שוין געמיין!

(רופט איהם נאָך):

הער נאר, יונגער שנעק!
ווילסט שטארבען, שטארב אליין,
דא אויפ'ן פלעק!
נאר וואס שרייען, שעלטען?
וואס ארען דיך די וועלטען? —

דער פאעט:

שטארבען, שטארבען, שטארבען!

פרוי פובליקום

(אויסער זיך):

נאר ברעך, ווי א שארבען,
פלאץ, ווי א פאביר, ווי א זייפען־בלאז!...
וועלטען שמעטערען נאך וואס?

(אָפּגעקיהלט, איראָניש):

בא, אז איך האב קיין נאז
צו דעם געשטאנק!
עס טוט מיר באנג
די צייט, וואס כ'האב פארבראכט,
א האלבע נאכט...
טפוי...

(געהט אריין אין שטוב, פארפראלט די טיר. דער פאעט פארשווינדט אין וואלד, עס הערט זיך—די גריל).

לשנה טובה תכתבו.

ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו
אלע, אלע וואו איהר זייט!
צי אייך האט דאס הארטע מזל
אויף א וויסטען סטעפ פארשפרייט!

צי איהר קיהלט די הייסע שטערען
ביי דער נאסער מערב־וואנט,
צי איהם שיפט אייך איבער ימים
צו א נ י י פארשפראכענ לאנד!

צי איהר טראגט די יאך די שווערע,
מיט א שמייכעל: איי, ווי גרינג!
און איהר קויפט די לופט צום לעבען
און איהר צאהלט פאר יעדען שלונג!

אלע אייך צום יאהר צום נייעם — —
יעדער שפראך און יעדעם קלייד: — —
ל ש נ ה ט ו ב ה ת כ ת ב ו,
אלע, אלע, וואו איהר זייט!

ד י צ י י ט.

די איי ביגע צייט, זי געהט זיך איהר וועג,
זי ווייס קיין חדשים, קיין וואכען, קיין טעג,
זי געהט זיך אהן אויפהער איהר אייגענעם וועג,
און ווייס נישט, וואס „נאהנט" איז און „ווייט"!

עס העלפען קיין טרערען, קיין בעטען, קיין צארן,
עס ציהען קיין לייצען, עס העלפט נישט קיין שפארען,
זי זעהט נישט קיין גריבער, קיין שטיין און קיין דארן
און געהט זיך איהר אייביגען וועג!

עס דונערט וועזואווי, עס פלאטערט א שטויב,
עס פישטשעט א ווערעמעל, ניאגארא מאכט טויב!
זי הערט עס ווי אונזער קריטיק אדער לויב
און געהט זיך איהר אייביגען וועג!

וועז טויזענטער נחת'ן, טויזענטער נויטען,
זאל בליצען דער מארגען מיט גאלדענע צויטען,
זי גריסט נישט דאס לעבען, באוויינט נישט דעם טויטען
און געהט זיך איהר אייביגען וועג!

טרייסט.

טרייסט מיין פאלק, עס דארף די טרייסט,
שטארקט דאס הארץ, מאכט פעסט דעם גייסט.
זייט נ י ש ט דער ווינט, וואס לעשט די פלאם,
נאר בלאזט זי אויף, ווייל נאכט איז סם!
נאר בוימאויל גיסט און פוצט די קנויט,
ווייל נאכט איז גיפט און שלאף איז טויט!
טרייסט מיין פאלק, עס דארף די טרייסט!

מאכט פעסט דאס הארץ און שטארקט דעם גייסט, —
עס האט געלויכט שוין נישט איין נאכט,
עס האט געזיגט שוין נישט איין שלאכט.
און נישט געלאזט די פאן פון האנט!
עס שטעהט — אן אייזען־פעסטע וואנט!
אין וויסטען, ווילד־פארקאכטען ים!
א, שטארקט דאס פאלק! בלאזט אויף די פלאם!

א, שטארקט דאס פאלק! נישט אפגעשלאפט!
זאל שפריצען העל די לעבענס־קראפט.
אלס פייערדיגע זייל ביינאכט — — — —

עס זינקט די נאַכט, דער טאָג ערוואַכט!
און שיקט די שטראַל — א גאָלדענע פייל —
אלס גרוס דער פייערדיגער זייל! —
א. טרייסט מיין פאָלק, עס דאַרף די טרייסט,
מאַכט פעסט דאָס הארץ און שטאַרקט דעם גייסט!

* *
*

איך געה ארום אין פרעמדען וואַלד.
עס לייכט די זון, דאָך מיר איז קאַלט.
זינגען וויל איך, מיין געזאַנג
ווערט פארשטומט אהן ווידערקלאַנג!

עס איז קיין פרייע ליעבע וועלט,
עס גרינט און בליהט דאָס פרעמדע פעלד;
איך ריים א בלום און לעג אין שוים,—
אַך, מיך שטעכט די פרעמדע רויז!

* *
*

וואָס איך וויל פון דיר?

אין די וויסטע לאַנגע נעכט,
ווען דער גרויער וואָלקען
טריפט מיט פייכטער קעלט
אויף דער גרויער ערד...

און די נשמה — גרוי,
מיט פייכט־גרויע שאָטען דורך און דורך געוועבט,

אין פוילען ליבער פארציטערט,
קאן זיך קיין ליכט נישט דערמאָנען,
און קיין הימעל, קיין צושמייכעלט בלויעס...
ווען ס׳דאכט זיך: אויף אייביג שוין
איז די זון פון אונזער וועלט פארשוואונדען,
און פון לעבען,
און פון חלום איבער לעבען,
בלאסע קינדער וועקען זיך
פון קראנקען שלאף,
ליגען מיט שטאר געעפענטע אויגען און פרעגען :—
מאמע, איז ווירקליך געווען אמאל א טאג,
האט ערגעץ ווירקליך אמאל א זון געשטראלט?
אדער דו האסט עס אויסגעטראכט,
א מעשה׳לע דערצעהלט...
גאט האט קיינמאל קיין זון נישט באשאפען,
און עס איז קיינמאל קיין טאג נישט געווען...

א, דאמאלט קום
און הויב די שווערע ברעמען אויף;
און גלייבען גיב
אין ליכט, אין טאג.

וואס איך וויל פון דיר?
ווען דער טויט פארשפרייט
זיינע ווייסע פליגעל איבער בארג און טאל...
די אויסגעבלייכטע נשמה, אהן קלאנג און פארב,
אהן האפענונג און פרייד,
פריהרט ביז׳ן טיפסטען און ציטערט...
און פארשנייטע הערצער קלאפען שטיל, שטיל,
שטערבליך מיד און ווי פאר׳סמ׳ט...
און דאס בלוט אין ד׳אדערען קיהלט;
און שווער, ווי בליי, פאלען די ברעמען

איבער מידע וויס־אנגעזאפּטע אויגען,
און בלאַסע, ווייסע ליפּען ציטערען, פרעגען:
האבעןווירקליך ב ל ו מ ע ן אמאַל געבליהט?
האבען ווירקליך ר ו י ז ע ן אמאַל געשמעקט?
און גרינע גרעזלעך האבען געשפּראָצט?
און אונטער'ן בלויען הימעל
גאָלדענע זאנגען זיך געוויגט?...
אָדער דיכטער האבען אויסגעוויגט,
מיט חלומות וועגען פארבען,
און מיט טרוימען וועגען בליהען
די הערצער מיד...

. . . .

אַ, דאמאָלט, דאמאָלט קום צו מיר,
זאָל דיין אָטעם אן רויזען דערמאָנען...
און איך וועל פיהלען און גלויבען,
און געהן ארוים צו דער וועלט מיט אַ בשורה:
פאַראַן! פאַראַן!

און אין מיין לעצטער מינוט...
אַ, דאמאָלט קום צו מיר!
איידער עס ברעכט דאָס אויג,
דיך וויל איך די ל ע צ ט ע זעהן,
און נעמען מיט אהין דיין בילד
אויף אייביג שוין...

דאָס יאָהר.

שעהן איז דער פריהלינג!
שעהן מיט די געצווייגענע
אויף שמיקער, צוויטען, פעדעם און שפּינוועבס
צוריסענע, צוקראַכענע, וואָלקען און נעבעל.

שעהן מיט די שטילע, חנ׳עוודיג שטראלענדיגע,
בלוי פארשמייכעלטע שטיקער הימעל.
און מיט דער זון, וואס שווימט — א פארוויינטע כלה —
פון ווייסען שלייער-נעבעל ארוים
און טיקט צוריק אונטער, פארשעמט.
און שעהן איז דער ערשטער ציטער פון וואלד —
פון א גוטען חלום, דורך א גוטער בשורה
געוועקט.
ער ציטערט,
וויל ווארפען אראפ פון זיך די שנייענע תכריכים
און אויסברייטען נייי-אויפגעבליהטע צווייגען
פאר די געפליגעלטע זינגער, וואס קומען פון דער פרעמד.
שעהן איז דאס האפען;
שעהן איז די בשורה, וואס טראגט זיך אויף די לייכטע
ווינט-פליגעל, איבער טאל און בארג,
איבער טייך און פעלד —

בארג אפ, בארג אפ
יאגען, רוישענדיג, קלינגענדיג,
געשלענגעלטע, טיף-בלויע וואסער-לענטען
צווישען ווייסע שנייענע פעלדער —
שפיציג-גרינע, לעבענס-דורשטיגע קעפלעך
קוקען שוין דא און דארט פון שניי ארוים
און פרעגען: ווען?

און עס וואקסט דאס הארץ ביי דעם, וואס האט עס!

שעהן איז דער זומער.
דער פרייגיביגער, רייכער זומער,
מיט דער פייער-פלאמענדיגער קרוין איבער׳ן קאפ,
אין געוואנט פון גאלד און בראקאט
אויף די העל-געשטיקטע דיוואנען...

פון צופלאסען-גאלדיגען ים
פלאמט ארוים דער מאן,

קוקען פאר'חלומ'טע האבער־אייגעלער שטיל —
און די שארע שרעקיגע, לוסטיגע פייגעל
איבער'ן ים —

פארטראכט אין זיך פליסען שטיל די טייכען,
געלאסען און זיכער געהט זייער וועג
צום ים, צום ים!
מיט'ן בלאנקען בלויען הימעל
אין דער פארשפיגעלטער שוים.

ברוין געזוימטע וואלקען אנטלויפען פאר דער זון,
געררויטעלטע, לייכטע. זילבער־נעבעל יאגען זיך נאך
שפילענדיג — —
דאס פייפעל הערט זיך אין וואלד,
דאס שניטער־ליעד פון פעלד —
דעם פליסאקס געזאנג פון טייך —

אונטער דער לאסט פון גאלדענע עפעל
בויגט זיך דער בוים — —
ערגעץ וואו צוואויגט זיך א גלאק — —
פון ערגעץ וואו קומט ציטערדיג זיין קלאנג — —
זאל בעטען, ווער עס האט וואס און ביי וועמען...

שעהן איז אויך דער הערבסט, —
ווי אז אונטערגעהענדיגע זון
אין געדיכטע פארבען צופלאקערט —

אין פלאמען געזעגענט זיך דער וויין,
גאלדיג זוימען זיך די בלעטער.
גינגאלדען — די שטאמען — —

דער טאנץ פאר'ן טויט,
דער געזאנג פון לעצטען אטעם — —
א בעכער שוימענדיגען וויין

אין א פארציטערטער האנט —
אויפגעפלאמטע אויגען —
צום לעצטען מאל... צום לעצטען מאל...

זאל טרויערען, ווער עס קאן...

— — — — — — — — — — — — — — —

אם ליעבסטען דאך האב איך דעם ווינטער —
דאס גלאטע, דאס קלארע, דאס אויפגעקלערטע, —
דאס רוהיגע, דאס בריליאנטען־בליצענדיג טויטע —
וויים, אהן א גרענעץ,
קלאר אהן א גרענעץ;
שוין נישט געהאפט,
שוין נישט געשראקען,
נישט געדענקט,
נישט פארלאנגט,
נישט געלעבט און נישט געליטען...
קאלטע, בלאנקע, שטילע רוה...

צוריק אין דער אלטער היים.

1.

קענסט דו דעם ארט, וואו חלומות בליהען, ווי רויזען,
וואו די שטערען טריפען סודות אריין אין דער נאכט;
וואו העלע געזיכטער מיט שטראלענדיגע אויגען
שפינען ליעבליכע נעצען ארום דער נשמה,
ארום הארץ?

וואו דער טאג־גערויש ווערט איינגעזאפט מיט פרייד,
און ליעב און באקאנט איז יעדע מויער, יעדער שטיין,
און יעדער שאטען, וואס בויגט זיך ארום

צווישען טאג און נאכט פון יעדעם שפאלט
דערצעהלט זיס־שוידערהאפטע זאכען
אזוי ליעב?

דאס איז די היים.
די אלטע היים.

2.

אומשולדיג־שטיל־היימישע נאכט.
כ׳וויל מיך וואשען ריין
אין דיינע שטיל־ציטעריגע וועלען;
אין דיין שטיל־ציטעריגער זילבער־גלאנץ.
היל מיך איין.
כ׳וויל צוריק זיין דיין אמאליג קינד,
דיין אמאליג ריין־גלויביג קינד —
דערצעהל עפעס, דערצעהל...

3.

דא בין איך, מאמע,
צוריק דיין קינד,
דיין ריין, אומשולדיג, גלויביג קינד —
כ׳וויל פארגעסען די גאנצע צייט
פון אפגעריסענקייט פון דיר —

הינטער דיין טיר
האב איך זי געלאזען...
אין דיין שויס, מאמע, וויל איך אלץ פארגעסען:
די בלומען, וואס האבען פארבליהט,
די דערנער, וואס האבען געשטאכען...
די שלאכטען, וואו איך האב געזיגט
און די וואונדען, וואס בלוטיגען, בלוטיגען..

ניין,
עס טוט גארנישט, גארנישט וועה...

אויף מיין קאפּ ליגט דיין האנט, און ער טוט נישט וועה...
ניין, ער איז נישט גרוי...
קרייזעל מיר די לאָקען, מאַמע...
שווארצע לאָקען האָב איך, זעהסט?
און די רויטע בעקלעך בליהען,
און ווי קליין איך בין,
און ווי ריין מיין שטימע קלינגט —
א זילבער־גלעקעל, וואס?

4.

געשלאָסען אויפ'ן אַלטען, מעכטיגען שלאָס,
איז דער געשמידעטער אייזען־טויער פון שול.
אויף געבלענדטע, האלב־קיילעכדיג גרויסע שפּאָקולען
קוקט זי מיט א שווערען אומעט
אין דער נאַכט אריין.
פאַרשטומט די קינדער־פרייד,
די רוישענדיגע שוואַלבען־שאַר.
וואס שלאָגט זיך גאַנצע טעג
אין די אַלטע, גרין־פאַרגאָלדטע שויבען־שטיקער,
און פּלאַנטערט זיך אין רעגענבויגען־פאַרבינגען שפּינוועבס,
רוהען אין די נעסטען,
איינגעהילט אין שאָטען...
די שול איז מיט מתים פאַרנומען,
מיט מתים פון מיין צייט און געשלעכט...

5.

אין דער שטילער נאַכט
געה איך איינער אליין
אויפ'ן אַלטען מארק ארום.

ניין, נישט אליין!
עס געהט מיין גאַנץ געשלעכט...
שאָטען ריהרען מיך אָן.

ווישענדיג זיך אז מיינע קליידער,
פון פארענט און פון הינטען,
און פון יעדער זייט.

עס געהט מיט מיר מיין גאנץ געשלעכט...
און אלץ, וואס ער האט איבערגעלעבט
פלאטערט און שוועבט
ארום אין דער לופט, ווי שאטען
פון לאנג איינגעפאלענע מויערען,
וואס האבען זיך פארבלאנקעט און פארוויקעלט
און ציטערען אויסער דער צייט...

. . . .

6.

אז עולם געהט...
א גרויסער, פרעהליכער עולם:
מענער, פרויען, קינדער...
גלאנצענדיגע קליידער טראגען זיי, די מענער;
אטלאס, זייד, שפאגעל נייע קליידער — —
בענדער, העל־פארביג־לוסטיגע בענדער
איבער ווייבער־קעפ!
פון אונטער ברעמען, שפראצען, שפריצען
בליקען שטראלענדיג־פרישע...

רויטע פאנען טראגען פרייד־גערויטעלטע קינדער —
היינט איז — שמחת תורה!

ביי מיר, אין פארבארגענעם
הייליגען ווינקעל, אין הארץ,
אין קינדערישען קדשי־קדשים,
בליהט דאס הייליגע גליק
מיט הייליגען ווייהוויך לייכט פארנעבעלט...

כ'זעה!
צופלאַסען גאָלד, א שטראָם צופלאַסען גאָלד
זענען איהרע לאָקען — —
פאר איהרע בליקען בלייכען זיך די פלאַמען
פון פאַקעל און הבדלות —
ווי א פלאַמענדיגער מאַן אין פעלד
איבער אַלע זאַנגען שיסט
מיין ליעב אַרויס.
איבער אַלע קעפּ!

. . . .

7.

עי, נייז, קלעזמער שפּילען,
עטוואָס וואַקעלט זיך דער עולם —
פורים־שפּילער, שטעלצען־געהער,
אַלערליי שלח־מנות טרעגער
ווימלען רעכטס און לינקס.

הער, איינגעלע,
שטעל דיך, אַרעם איינגעלע
פון אחשורש שפּיל!
נאַ דיר, נאַ, א צעהנערעל,
טרעט מיר נאָר דיין מאַסקע אַפּ
מיט דער רויטער נאָז...

— דאָס בין איך, מלכה'לע,
שרעק זיך נישט...
געגנעהן דיך נאָר,
זעה, ווי גוט איך שפּיל...

. . . .

8.

עס מי'שען זיך די שאָטען דורך...
אך, ווי שטיל דער עולם טרעט,
ווי גייסטערהאפט עס קלינגט:
צדקה תציל ממות...

וויין נישט, קינד...
זעה, איך וועל דיר טאטע זיין,
מאמע זיין...

9.

שטיל האָט דורכגעשוועבט די נאכט,
און שוועבענדיג,
א פענסטער נאָך א פענסטער פארלאָשען...

א פאר'חלומ'ט זילבער־גרוי
שוועבט, קוים־קוים הערעוודיג,
איבער'ן סקווער...
אין די צווייגען
האבען די מידע פייגעלעך
די קעפלעך אונטער די פליגעל
באהאלטען...

טס...
יעדעס ארעם גרעזעל האט זיין שלאָפגעטראנק באקומען —
זיין טראָפען טוי...

אין פאר'חלומ'ט זילבער־גרוי
טריפט די לבנה שטיל
איהר ליכט אריין...

אויף פייכטע, שטילע אָוועגט־פליגעל
שווימען די זכרונות אָן:

קינדער־טעג,
נעבעלדיגע קינדער־שאָטען.

10.

ביסט אליין ?
אין דער פינסטער אליין ?
איך האָב עס געוואוסט,
און דעריבער געקומען.

צינד נישט אָן קיין ליכט...
ניין, ניין !
זעה מיך נישט, און גלויב,
אַז איך בין דער זעלבער —
וואָס אַמאָל...

נישט געראָנצעלט איז דער שטערן,
גרוי — איז קיין איינציגע האָר...
און דאָס הארץ איז ווי אַמאָל —

זיי דו אויך אַזוי...
דו ביסט אַזוי ? וואָס, ניין ?

דאָ,
וואו מיר זענען אַמאָל געזעסען,
און צום לעצטען מאָל...
גיב מיר דיין האַנט,
דיין ווייסע שמאָלע האַנט...

דו רויטעלסט זיך ?
איך זעה נישט, קינד,
פיהלען פיהל איך עס...

און — וואָס קלאַפּט אַזוי ?
שלאָגט אַ זייגער וואו ?

פיקט א פויגעלע אז שטייג?
אדער דיין הארץ שלאגט?
אדער — מ י י נ ס?

11.

אין שאטעז פון אלטעז הויז,
שטעהט אז אלטע באנק...
איך זיץ, זי — נעבען מיר.
איהר ווייס קלייד בליצט מיר פאר די אויגען.
דער הייסער מאן אין די שווארצע האר...
און, ווי פון ווייטע, ווייטע וועלטען,
איהר שטימע קלינגט:
—„איך וועל שוין לאנג נישט לעבען...“
און אויף מיין האנט טריפט
א טרער נאך א טרער...

. . . .

12.

זייט געזונט!
טרוימען רופט מען נישט צוריק...
און פארהילכט א טאן,
קאן ער נישט איבערקלינגען...
צוויי מאל פליהט דער זעלבער שאטען נישט אדורך!...

ט ר ו י ע ר.

1.

זיסע נאכטגיאל, נאך וואס?
נאך וואס זינגסט דו?
וועמען קלינגסט דו
פון קליינעם הארץ ארויס, וואס גליהט,

דיין ליעבעס־ליעד, דיין לעבענס־ליעד ? —
נאך וואס ?
פאר וועמען גיסט דו דיינע טרעלען ?
פאר'ן נידריג־שטומען גראז,
פאר די גוסס'דיגע בלעטער,
טויבע מענשען, שטאלצע געטער ?
ווענען שענקסט דו דיינע פערעל,
דיינע טרעלען ?

2.

און דו, וואסער, נאך וואס קוועלען ?
ווענען נוצט דיין ווילדער טאנץ
אין אווענט־גלאנץ,
איבער שטיין און ביין ?

נאך וואס נעקען ?
נאך וואס וועקען ?
נאך וואס רוישען, איבערשרעקען
וואלד און טאל
און דאס מידע גראז ?
און דו, שטיל באהאלטענע פלאנץ,
פלאנץ, אהן נאמען,
פלאנץ, אהן קראפט,
נאקעט און גאל...

ווענען טויג דיין גאנץ באמיהען,
נאך וואס ציהען
פון דער ערד ארויס דעם זאפט
און פארשפרייטען זאמען ?

3.

אין דער בלויער שטילער הויך,
פון ליעבעס־קוואל און לעבענס־קוואל

ציטערט בלייך
א הימליש אויג —
און עס ציטערט, און עס שוועבט,
און עס פליסט, און שפינט, און וועבט
פון הארץ ארויס א גאלדענער שטראל — —
מען האט דערפון אסך?
פון דעם אלעם וועט נישט זיין —
אויף א הייזעל — ניט א שטיין!
און קיין שינדעל אויף א דאך!
פאר דעם, וואס וואנדערט אין דער פרעמד,
אפגעמאטערט, נאקעט און גאל!
און קיין פאדעם אויף א העמד,
אויף תכריכים נישט צו מאל!
און קיין קערענדעל אויף ברויט,
קיין ארבעס־שויט!

4.

ציטער, זיסע פלאנצען־שוים!
פלאם און פלאטער, ווילדע רויז!
נאר אייל דיך, אייל!
עס שטעקט זיך שוין א האנט ארויס
דיך אפצופליקען!

זילבער־גלעקעל, טייכעל מיין!
וואס טאנצסט אין אוונט־גלאנץ אליין...
זינג נאר, קלינג נאר, און דערצעהל
אלע סודות, וואס דו האסט —
נאר געשווינד!
עס געהט דער ווינט,
ער אטעמט קעלט, ער הויכט מיט פראסט,
ער וועט דיך דערשטיקען!
פארזייה וויפיעל גאלד דו האסט,
שטערנדעל־רייז, שטערנדעל־פיין,

אין גאָלדענעם האַרץ!
נאָר היט דיך, היט,
א וואָלקען ציהט
גרימיג־שוואַרץ
און שלינגט דיך איין —
און א סוף פון אלע גליקען!

5.

נאַכט. א הוילער בוים אין פעלד,
איינזאַם, שטום און בלינד!
און א קלאָג־ליעד אויף דער וועלט
בלאָזט אויף איהם דער ווינט!
און אויפ'ן בוים א שוואַרצע קראָה,
זיצט און לאַכט,
און דאָס אלץ זאַפּט אין זיך איין
די גרויע נאַכט!

* *
*

פון אלע זייטען קרייזעלט דער ווינט,
בלאָזט ער וואַרעם, בלאָזט ער קיהל...

דרעהט די פליגעל פון א מיהל...
שליידערט בליץ־געשווינד
פון דאַך צו דאַך די פלאָם...

צי ער פּאַטשט דעם ים —
וואָל מיט וואָל ווערט שנעל באַדעקט,
אויפגעשטעלט א וואַסער־וואַנט
און דער אָפּגרונט ווערט אַנטפּלעקט.

צי זיין שטילער אָטעם שמעקט
און ער זשומט א פריהלינגס־ליעד,
און ער טראָגט פון שטראַנד צו שטראַנד
זאַמען־שטויב און זאַמען־בליט...

צי ער ווירבעלט אין ווייטען סטעפּ,
וואָלקען פון שטויב, זיילען פון זאַמד
און די פעלזען ווען ער שפּאַלט...

צי ער ראַנגעלט מיט'ן וואַלד,
בויגט איהם זיינע ריזען־קעפּ,
רייסט די טאַנען ביי די צעפּ...
אָדער טרייבט, ווי שאָף און רינד,
אין וואָלקען הויך, אין ווילדען שפּיל...

עס קרייזעלט דער ווינט
דער זעלבער ווינט.
ימים פיעל, טייכען פיעל
און דאָס זעלבע וואַסער רינט...
ווערט געענדערט אָרט און גאַנג,

ווערט געענדערט אָרט און גאַנג
ווערט געטוישט פאָרם און קלאַנג, —
מורמעלט זילבערן דער קוואַל
און ס'באַטויבט דער וואַסער־פאַל,
גלאַנצט און בלענדט דער טורקוס־זעע
טאַנצט דער וואַלד־שטראָם, ווי די פעע,
שפּריצט די ערד, דער הימעל גיסט...
אַלץ דאָס זעלבע וואַסער פליסט...

צי פון מוטער־לייב געקראָכען
פון איין איי זיך אויסגעשטאָכען,
צי אנטוויקעלט פון א רויג, —
קוקסט דיך צו, אין יעדען אויג

פינקעלט, שימערירט און בליצט,
פון עמיצענס האמער צושלאָגן,
אויף מיראַדען פונקען צושפּריצט...
דאָס זעלבע לעבן...
און געשטאַלטען שוועבן,
און מיראַזשען־בילדער יאָגן,
טויזענט־פאַרביג צויבערט די וועלט,
טיר און מענטש, פעלקער, ראַסן,
קלאַסן
און געשלעכט...

און זעהט מען זיך נישט ר ע כ ט,
ווערט לעבן פון לעבן נישט דערקענט, —
קאָן ווערן לעבן דעם לעבן צולאַסט!
ווערט לעבן פון לעבן געליעבט און געהאַסט,
פאַרהייליגט, פאַרשוועכט, פאַרגעטערט, געשענדט!
שטרייט מען און בענקט, האָפט מען און ראַנגעלט, —
ווערט געלאָקערט, געיאָגט און געאַנגעלט,
און יענעמס שאָטען געקושט, דער שטויב געלעקט!

א ווירוואַר פון געפיהלען געוועקט...
און דאָס ציהט און דאָס שרעקט!
איז אייביג נע־ונד די וועלט!
פעלזן און באַרג, וואַלד און פעלד,
און איבעראַל די זעלבע ערד,
ווי דער הימעל, ווי די שטערן...

און אָפּען איז דאָס אויער און הערט
און ווערט נישט קיינמאָל פול פון הערן...
ס'אויג נישט שטראָל־ און פאַרבען־מיד...
פאַר יעדען טאָג א בענקשאַפט בליהט,
גליסט דאָס האַרץ און ווערט נישט זאַט...
און הערט נישט אויף אויפסניי צו פרעגן...

פיםווערען מאַט...
און מיט שטויב פון טויזענט וועגען,
פון טויזענט לענדער
אין די פעלדען אין געוועב
דריקען די געוועגדער...

שוועב צו, נאַכט, שוועב...
דיין שאַטען איז ווייך, דיין אָטעם לינד,
איך קום פון ווייט, פרעג נישט פון וואנען,
און איידער דיין שלייער צורינט,
געה איך פון דאַנען —
און נישט פרעג,
וואו אהין עס פיהרט דער וועג...
אפשר ווייסט ווער אין דער הויך...

לאָמיך רוהען אין דיין שוים...
דו ביסט נעבעל־שאָטען רייך,
שפּין א טרוים מיר אוים,
וויג מיר איין דאָס הארץ,
שפּין גרוי, שפּין שוואַרץ,
שפּין רויט,
שפּין פון לעבען... שפּין פון טויט...

בענקשאַפט און טרויער.

איך בענק צו דיר! —
ווי די דורכגעברענטע ערד
צום ערשטען טראָפּען טוי;
ווי דער גרויער אָווענט
צום ערשטען פינקעל־שטערן —
בענק איך צו דיר!

עס ציטערט מיין ארעם הארץ
און צאַפּעלט צו דיר!

ווי דער פריש־געפאַנגענער פויגעל אין שטייג
צום פרישען וואַלד,
צום פרישען, גרינעם, פרייען וואַלד,
בענקט עס צו דיר!

מיין נשמה לעכצט נאָך דיר!
ווי דער ארויסגעוואָרפענער פיש פון ים
אויפ'ן הייסען זאמד
צו דער ערשטער גרינער כואַליע,
וואָס וועט'ן באַפרייען פון טויט,
לעכצט זי צו דיר!

אַ, שטערן מיינער, אַ, מזל מיינס,
וואו פיהרסט דו מיך?
וואו געהט מיין וועג?

מיט וואָס האָסט אויפגעפלאַמט?
צי מיט פליסיג גאָלדען־גליק,
צי מיט בלוט?
און ווער איז די ווייסע געשטאַלט,
וואָס שטראַלט אַקעגען מיר?
האָפנונג אָדער טויט?

אַ ווייסע, אַן אויסטערליש ווייסע,
אַן אומגעהויער ווייסע, ריינע בלום
האָט אויפגעשפּראָצט, האָט אויפגעבליהט
אַמאָל ביי מיר אין האַרץ.

געה איך אַרום מיט אַן אָפען האַרץ,
געהט אַן אויג אַ שלעכטס פאַרביי
און שטעכט זי מיט'ן שאַרפען בליק,
און זי איז פאַרביי!

א זילבער־בלייכען פאַדים שפּינט
מיר איינמאַל אוים דאָס האַרץ
אין שטילע באַנגע נעכט
פון שטילען באַנגען שמערץ!

דעם זילבער־בלייכען פאַדים טרייבט
דאָס האַרץ אַרויף, אַרויף!
צו דער בלויער טיפער הויך,
צו מיין שטערנדעל פון גאָלד,
צו מיין הייליג שטערנדעל
אין בלויער, טיפער הויך!

פליהט א פלעדער־מויז פאַרביי —
דער פאַדים איז פאַרביי!

פאַראַן אויף דער וועלט
אַזוי װעניג גוטס,
אַזוי װעניג ריינס,
אַזוי װעניג שעהנס...

גלויבען מענשען נישט
און דערקענען נישט,
און שפּייען,
געהענדיג פאַרביי...

און עס וויל זיך לעבען,
צו וויסען דעם סוף;
און עס וויל זיך שטאַרבען,
ווייל עס גלויבט זיך נישט...

און ווי דאָס גלות לאַנג
ציהט זיך, ציהט די נאַכט...

ז ו י זעהט אוים די זון?
ז ו י זעהט אוים א שטראל?

א גוטע נאַכט.

צוגעדעקט די פיסלעך.—
איך ברענג דיר מאַרגען ניסלעך,
פרישע ניסלעך פון וואלד;
זאָלסט, מיין קינד, נאָר שלאָפען באלד.

דרימעלט איין מיין קינדעלע פעסט,
קומען באלד די ליעבע געסט;
קומען, קומען אַנגעפלויגען
מלאכים׳לעך מיט זיסע אויגען.

די פייגעלעך פון לויטער גאָלד,
זיי האָבען שטילע קינדער האָלט,
און זיי קומען צו באהיטען,
צו באהיטען און באשיצען
מיט חלומות שטילע, שעהנע,
ווי עס פאסט פאַר קינדער קליינע.

מאַך נאָר צו די אויגעלעך,
זיי פליהען אַז, ווי פייגעלעך,
הערסט, מיין קינד, הערסט, מיין קרוין,
די פייגעלעך, זיי רוישען שוין.

זיי פליהען אַז ווי פייגעלעך,
מאַך נאָר צו די אויגעלעך,
שטיל, די אויגעלעך פאַרמאַכט,
האָב א גוטע, זיסע נאַכט.

באַלאַדען

מאָניש.

איהר ווייסט — מן הסתם —
די וועלט איז אַ ים,
מיר זענען פיש!
(טייל זענען העכט,
שלינגען ניש'־שלעכט...
זאגט, אפשר ניש'?)

די וועלט איז אַ ים,
ברייט אהן א שיער;
די פיש זענען מיר,
דער פישער איז ס"ם.*)

*   *
*

ער האָט זיך אַלס פישער
ביים לעבען געשטעלט!
די תאוה — דאָס ווערעמעל! —
פיהרט איבער די וועלט?

עס כאַפּט וואויל די אַנגעל
אַ פיש נאָך אַ פיש;
עס דאַכט זיך א ווערעמעל —
אַ בליק נאָר, אַ קוש...

---

*) ס"ם: ראשי תיבות (איניציאַלען) פון סמאל, דעם שר פון גיהנום.

נאר באלד נאכ'ן ווערעמעל
גערט — האקען און שטריק;
גנעקט מיט'ן לעבען,
א סוף פונ'ם גליק;

* *
*

און יעדערער ווייסט עס,
און יעדערער קען איהם,
דעם שמד'ניק, דעם שטן,
דעם שר פון גיהנום;

און זעלטען איז עמיץ
באשירמט און באהיט...
אט, אייך צו ווארענען,
זינג איך מיין ליעד!

א.

ס'אי' געווען אמאל אן עלוי,
נישט געקענט די וועלט אפילו,
נ י ש ט געווען אין קלאס;
פרום דער טאטע, פרום די מאמע,
די משפחה—לומדים סאמע,
גאר פון עקסטען פאס!

סאמע גאונים און למדנים
מיט אן „אלף־בית רבנים",
ס'קלינגט מיט איהר די וועלט;
און מבינים גרויסע זאגען:
זיי וועט אלע איבעריאגען,
מאוויי אונזער העלד!

מאניש איז א וואוילער יונג,
ר׳האט א קעפּעל פייער־פלינק,
אנגעפילט מיט תורה!
טרעפט אויך באלד אריין אין קארב,
מעג דער רמב״ם זיין, ווי הארב!
און דערצו נאך א בעל־קורא!

און א שעהנער יונג — א פּראכט!
שווארצע לאקען, ווי די נאכט,
קארמען ליפּען — רויזען צוויי!
שווארצע ברעמען, ווי די בויגען,
ווי דער הימעל בלויע אויגען,
און א פייער ברענט אין זיי!

יעדעס ביינדעל אין איהם לעבט,
און ער געהט נישט, נאר ער שוועבט;
אנצוקוקען איז א פרייד!
מיידלעך ווערען רויט און בלאס,
אז ער ווייזט זיך אויף דער גאס,
אז דער שעהנער מאניש געהט!

ד׳יונגע רבי׳צין אין חדר
זיצט א גאנצען טאג כסדר,
הערט, מכלומר׳שט, ווי מע׳קנעלט!
ס׳לויפט די יויך, די מילעך ברענט,
און זי זיצט פארלעגט די הענט,
קוקט אויף מאניש׳ן און קוועלט!

און דער שכנה — שיינע האדעל,
פאלט פון האנט ארוים די נאדעל,
לאזט זיך אונזער מאניש הערען!
עס פארפעהלט איהר אטעם, דאכ׳,
און עס גיט אין הארץ א שטאך,
און — עס קאפּען הייסע טרערען...

* *
*

דאך — ווי גאָלד איז אונזער מאַניש,
פון דעם אַלעם ווייסט ער גאָר־ניש׳;
שטן, ביסט געפּלעפט!
ער האָט ליעב אַ בלאַט גמרא,
ער האָט חשק צו אַ סברא,
„שור שנגח את הפרה“,
דאָס איז זיין געשעפט!

געלעבט האָבען דאַמאָלט
נאָך ד׳אַלטע בעלי־בתים,
מיט מעשענע ברילען
און זילבערנע בתים.

גאָלד׳נע עטרות
און אייזערנע מחות;
אַנדערע יאָהרען
נאָר אַנדערע כחות.

פול ס׳בית־המדרש
מיט קאָרפּענע קעפּ!
מען לערנט נאָך אין פּאָליש,
מען זיצט אויף די טרעפּ.

עס ווערט נישט פאַר חצות
קיין ליכטעל פאַרלאָשען;
און פּראָזשבעס צו רענדלער:
און תורה מי׳גראָשען!

און דאמאלט האָט מאַניש
אַלס עלוי גע׳שמ׳ט;
די גרעסטע רבנים,
פון ווייט, פון דער פרעמד:

דער פּטיש 1) פון לאַשטשעוו
דער „סיני" 2) פון קאַזיץ,
דער מאור הגדול 3)
פון קליין־מאַזעלבאַזשיץ, 4)

זיי קומען אומישנע
פאַרהערען דעם עלוי!
און טאַנצען פאַר שמחה:
„אתחלתא־דגאולה" 5)

— „וואויל איז דעם טאַטען, וואָס האָט אַזאַ זוהן,
וואויל איז דער מאַמען, וואָס וועט׳ן ערציה׳ן,
וואויל איז דעם דור, וואָס איהם פאַרמאַגט!
אין משיח׳ס צייטען ווערט אַזוינס געבוירען!
אַ, ירושלים, עפען דיינע טויערען!"
דאָס האָבען אַלע רבנים געזאָגט!

ב.

אויפ׳ן בארג ארדט
אויפ׳ן הויכען באַרג,
וואָס טראָגט דעם אייביגען
שניי אויפ׳ן קאַרק.

---

1) אַ האַמער.
2) דער באַרג סיני.
3) דער גרויסער לייכטער — די זון, דאָס אַלץ זענען טיטולען פון גרויסע רבנים.
4) „מאָדלע־באָזשיצע", א פוילישׁ שטעדטעל.
5) משיח׳ס צייטען.

אויפ'ן בארג ארדט —
לויט עס איז באשריבען —
איז מיט דער תיבה
נח שטעהן געבליבען.

און איז ארויס פון קאסטען
מיט שם און חם און יפת,
און מיט אלע חיות,
בהמות און עופות...

און זיי אלע זעהען
מיט ד'אייגענע אויגען,
ווי ס'הענגט אין הימעל
גאט'ס פיילענבויגען!

און הערען גאט'ס שבועה:
„דא שווער איך דיר, וועלט!
עס וועט דיר נישט פעהלען
קיין היץ און קיין קעלט!

כאטש רצח'ע און הרג'ע,
כאטש גנב'ע און מסר,
איך וועל דיך נישט טאפיען
שוין קיינמאל אין וואסער!"

געטאנצט האבען חיות,
חם האט געלאכט,
נח האט די ערשטע
כוס'ע געמאכט.

געשטארבען שוין אלע...
א פעקעל מיט יאהרען!
עס שטעהט דאך די תיבה
ביז היינט לזכרון

דארט אונטער די שנייען!
און ס'הענגט אויף דער וואנט
עד היום דער צהר,
דער גרויסער בריליאנט.

און דארט, אין דער תיבה,
אין שנייען און פרעסט,
דארט האט זיך ס מ א ל
געפלאכטען א נעסט.

און געגען דעם צהר
קעמט אל' אין דער פריה
לילית די גאלדענע
לאקען זיך צו.

זי קעמט זיי און קרייזעלט,
און פלעכט זיי קאקעט,
און ס מ א ל ליגט זיך און רויכערט
און רויכערט אין בעט;

זיי שמועסען פארטרויט
פון דעם און פון יענעם,
ווען צו פאקען
אריין אין גיהנום;

ווען צו שמייסען
מיט אייזערנע ריטער,
ווען צו פרעגלען
צום פרישטיק אויף פוטער!

אין א שעהנעם מארגען
קלינגעלט עס שטארק,
עס ציטערט די תיבה,
עס צאפעלט דער בארג,

עס שפּרינגט שיער סמאָל
ארוים פונ׳ם בעט.
„אריין!“ עס באַווייזט זיך
דערשראָקען א שד.

מיטגעבראַכט האָט ער
אן עקסטרא־„ראַפּאָרט“,
קוים וואָס ער שלוקערצט
א וואָרט נאָך א וואָרט; —

— „אָ, גרויסער מלך!
עס ציטערט דיין טראָן...“
— וואָס איז געשעהען?
געשווינד, הער באַראָן!

— „אין קעניגרייך פוילען,
האַרט ביי דער גרענעץ,
ליגט זיך א שטעדטעלע
גרוים, ווי א גענעץ.

„און קוים וואָס מען זעהט עס,
מען הערט עס אויך זעלטען;
הייזלעך, ווי ניסלעך,
פון שמות געצעלטען...

„אינגאַנצען א צעהנדליג,
צו צעהלען אויף פינגער!
עס בייסען די ציגען
די דעכער פאר הונגער!

„און שטיל, ווי א קברות;
מענשען, ווי מתים.

קיין גאווה, קיין תאווה,
מע׳ לעבט פון תעניתים;

„קיין חסידים, קיין דייטשען —
האט תורה א קיום,
וואקסען רבנים,
מע׳ פאשעט עלוים...

„צינד וואקסט נאך א גאון!
וואס וועט נאך פארשעמען
גאנץ פוילען און ליטא,
און זאמוט און בעהמען.

„און לאזט דו איהם וואקסען,
און לאזט דו איהם פריי,
ביסט דו — חלילה! —
הוד מלכות, פארביי!

„האסט דו פארלוירען
גאנץ פוילען און ליטא...
איז — חס ושלום! —
אז עק פון נישט גוטע;

וועט ער אונז יאגען
מיט שרעקליכען האס,
און ברענגען משיח׳ן —
חלילה וחס!" —

דער ימח־שמו
ווי ר׳האט עס דערהערט —
איז איהם די שמחה
געווארען געשטערט.

ליגט ער און טראכט.
טאג אזוי נאכט.
און רייבט זיך, און רינצעלט דעם שטערן:
— ג'וואלד! לילית קרוין!
אן עצה גיב! שוין!
אזוינס קאן די וועלט איבערקערען!

— די גום איז הארט!
נאר, מיין מאן,ווארט.
זי קנאקט דאך אונטער די ציין,
נצחון איז זיס!
גרייט אן די שפיז,
דער בראטען וועט קומען אליין.

א. גאט, האב רחמנות,
זיי זוכען נקמה!
האלט, אידען, תענית
פאר דער נשמה!

עס שווינדלען די אויגען,
היים ווערט און קאלט...
זי הענגט אויף א הערעל,
אט, אט, אט, זי פאלט!

אט, פאלט פונ'ם הימעל
א ליכטיגער שטערן;
אט, וועט אין גיהנום
א שמחה שוין ווערען!

ג.

טרא־רא־רא, טראך!
וואס איז געשעהן?
צי האט נישט דארט עמיץ
משיח'ן געזעהן?

ווען בלאָזט מען שופר?
דאַך אלול נישט תמוז!
צי איז ער משוגע
געוואָרען, דער שמש?

וואָס בלאָזט עס און פייפט,
וואָס דונערט און קנאַלט?
צי פּלאַצען די דעמבעס
און סאָסנעס אין וואַלד?

עס פייפט און קנאַלט,
עס זעצט און עס קנאַקט...
עס יאָגט אַן עקסטראַ־
פּאָסט פון טראַקט!

אַך, ווער האָט אַזאַ
קלינגען געהערט?
עס פליהען, ווי רוחות,
נאַשפּיץ די פערד!

עס קלינגען די גלעקלעך
וואָס אַמאָל פרייער!
עס שפּריצען די פּאַדקאָוועס
פונקען און פייער.

עס שלענגעלט זיך, קנאַקט
אָהן רחמים, די בייטש!
מען שטעהט מיט אָפענע
מיילער: וואָס טייטש?

צוזעהן דאָס וואונדער
זענען אַרויס
קראַנקע פון בעטען,
לומדים — פון קלויז.

קינדער פון חדר —
אײנס אין דער מיט,
אין האַנט די תחתונים —
פון אונטער דער רוט.

דאָרט לויפט א שוחט,
בלייך, ווי די וואַנט,
א נישט דערקוילעטער
האָן אין דער האַנט.

ער האָט אינמיטען
דאָס פּייפען געהערט
און — במקום דעם האָן —
דעם חלף — אויף דר'ערד!

און פליהט אויפ'ן רבי'ל
ארויף ווי א קויל
אריין מיט'ן חוטם*)
אין אָפענעם מויל!

און דאָ לויפט א טויבע
און ברעכט זיך די הענט;
„שרייט, אידען, העכער —
אידען, וואו ברענט?"

אויסגעלאָזט האָט זיך
די מעשה גאָר פּראָסט:
א דייטש איז געקומען
פון דאַנציג מיט פּאָסט!

---

1) נאָז.

מיטגעבראַכט האָט ער
גאָר אוצרות מיט געלט!
געהן וועט א מסחר!
זיין וועט א וועלט!

און גאָט האָט דאָס שטעדטעל
מיט מחיה באַגליקט,
ער האָט זיי פון הימעל
אַן אוצר געשיקט:

עס האַנדעלט דאָס דייטשעל
מיט כל ערליי תבואות,
און צאַהלט אַלץ אין באַרען!
און מאַכט נישט קיין שהיות!

אַלץ ווערט מיט גאָלדענע
רענדלעך געוואויגען,
דעם סוחר ווערט פרעהליך
און ליכטיג אין ד'אויגען!

הויבען אַן האַנדלען
די שוחטים... דינים...
עס לויפען, עס קויפען
מלמדים, בטלנים...

אַז אַלעם איז סחורה,
פון פאַרשום — א רעגען!
און פויערען מיט פוהרען
פאַרלעגען די וועגען!

און אַלץ איז א סחורה,
געקויפט און געשטעלט!
שיטען אַן אידעלעך
פעסלעך מיט געלט!

אך, ווער געדענקט
אזא גאָלדענע צייט?
מען טראָגט אין דער וואָכען
נאָר אטלעס און זייד!

און חתונות מאכט מען
טאָג־טעגליך כסדר:
באוואָרפען די שניידער
מיט חתונה־קליידער.

עס זענען אהן הענט שוין
די קלעזמער געבליבען,
די חופּה צוריסען,
די שטאַנגען צוריבען.

עס האָט שוין דער בדחן
קיין כח צו לאַכען;
מען קריגט שוין קיין וואקס נישט,
הבדלות צו מאַכען:

לעקעך פאר ברויט שטאָט!
און ניס, פּאָמעראַנצען!...
עס קאָכט, ווי א קעסעל
דאָס שטעדטעל אינגאַנצען!

נאָר דער דייטש האָט מיטגעבראַכט
אַ בת יחיד'לע אַ פּראַכט:
גאָלד'נע לאָקען ביז די פּיס!
אויגען בלישטשען, ווי די שטערען,
און אַ קול—אַ פרייד צו הערען!
און אַ שטימע—צוקער־זיס!

און זי געהט נישט, נאר זי שפרינגט,
און זי רעדט נישט, נאר זי זינגט,
פרעהליך, לוסטיג טאג און נאכט!
און לאזט ארוים איהר קול מאריע,
העלפט דאס גאנצע הויז איהר צו,
קנאקט פאר לאכען, ווען זי לאכט!

כא! כא! קלינגט עס, ווי א גלאק!
יעדעס שטיינדעל, יעדער טשוואק,
וואנט און דאך! דאס הויז אינגאנצען!
עס לעגט די אל אוועק דער שוסטער,
און דער מארשאלעק דער ויסטער
כאפט זיין גרונע טאנצען!

דער שמש איז א פעסימיסט,
און—א׳ד־לעבען—נישט אומזיסט,
מיט א שלאנג איז ער געזעסען!
און לאכט מאריע, נו, לאכט ער מיט,
און לאכט פון הארץ, געזונט און גוט,
„קול באשה״? — גאר פארגעסען!

און אז מאניש געהט כסדר
יעדען מארגען פריה אין חדר,
בלייבט ער שטעהן ביים טויער...
דאמאלט זינגט א פראכט מאריע,
און איהר טרעלען־מעלאדיע
דרינגט איהם טיף אין אויער!

עס דרינגט אריין אין הארץ איהם טיף!
און אויפ׳ן אייגענעם מאטיוו,
מיט דער זעלבער מעלאדיע,
זינגט דערנאך ער די גמרא,
און איז מטעים יעדע סברא,
דרעהט נאך מיט׳ן פינגער צו!

נאַר אַ שוויים ליגט אויפ'ן שטערן,
און די אויגען — פייכט פון טרערן,
און דאָס פּנים בלאַס, ווי קרייד.
דער רבי זיינער זיצט פאַרצוקט,
ס'שטעהט די רבי'ציז און קוקט:
„אוי, ווער ווייסט, וואָס דאָס באַטייט!

* *
*

דער פאָטער — פאַרנומען,
אין אַלעם פאַרגעסען;
אין דער היים — זעלטען
אַ שבת געגעסען.

עס זעהט דאָך די מוטער,
ווי מאַניש פאַרשווינדט;
זי שרעקט זיך און פרעגט איהם:
וואָס איז דיר, מיין קינד?

וואָס לאָזט זיך דיין קול
אַזוי וויינענדיג הערען?
וואָס האסט דו אין ד'אויגען
נאַר טרערען און טרערען?

וואָס ביסטו אַזוי בלאַס,
מיין איינציגעס קינד?
ווער האָט דיר פאַרלאָשען,
זאָג, וואָס פאַר אַ ווינט.

די אויגעלעך דיינע,
די שעהנע הבדלות?
וואו האָסט דו גענומען
נגונים — יללות?

אחז אז ע י ן ־ ה ר ע,
געזונט זיי און שטארק,
דו פלעגסט דאך צו זינגען,
פונקט א קאנאר'ק.

א שטייגער, א וואלאך,
צי אנדערע זאכען!
עס פלעגט דאך פאר תענוג
דאס הארץ אין מיר לאכען.

אז דו פלעגסט זינגען
די זמירות ביים עסען; —
היינט האסט דו גאר יענע
נגונים פארגעסען!

היינט זינגסט דו גאר אנדערש,
היינט זינגסט דו ניש' גוט,
עס קלעמט מיר דאס הארץ צו,
עס קיהלט מיר דאס בלוט;

עס שניידט, ווי מיט מעסער,
אין הארץ דיין געזאנג!
וואס איז פאר א שטייגער,
וואס איז פאר א גאנג?

. . . .

פלעגסט אמאל העלפען
דעם חזן אין שול...
גאר אנדערע קולות,
אז אנדער געפיהל;

אצינד עמיץ אנדערש
זינגט פון דיר ארויס!
וואס איז דיר, מיין לעבען,
דער מאמען זאג אויס!

. . . .

— צי וויים איך דען, מאמע,
וואס ס'זינגט דארט אין מיר?
איך וויים נאר, אין הארץ איז
גאר אנדערש, ווי פריהר!

איך וויים נישט, וואס ס'איז מיר,
עס נאגט דאך אין הארץ;
און פלוצלונג פאר ד'אויגען
ווערט פינסטער און שווארץ...

עס הויבט אן צו ברענען,
ווי פייער אין מח;
עס רייסען זיך קולות
פון האלז אויס מיט כח!

און אטעם פארפעהלט מיר,
ס'איז ענג אין דער ברוסט,
איך וויל זיי פארהאלטען,
די טענער, אומזיסט!

זיי פליהען, ווי פייגעל,
ארויס פון א נעסט...
און — אזוי זינגט זיך...
אט, ווי דו זעהסט!...

ד.

אנדערש וואלט מיין ליעד געקלונגען,
כ'זאל פאר גוים גוי'ש זינגען,
נישט פאר אידען, נישט „זשארגאן"! —

קיין רעכטען קלאנג, קיין רעכטען טאָן!
ס'האָט פאַר ליעבע, פאַר געפיהל
נישט קיין פאַסענד וואָרט, קיין סטיל...

אונזער אידיש האָט נאָר וויצען,
האָט נאָר שפּיצען, בלאַנקע בליצען;
ווערטער, ווי פאַר'סמ'טע שפיזען!
איז איהם לאַכען, ווײנען ריזען!
ר'איז ווי גאַל, ווי פּיאָלון ביטער,
און ער דרעשט דאָס לייב מיט ריטער!

ר'איז אינגאַנצען בלוט און טרערען!
קאָנסט אין יעדען אויסדרוק הערען
ווי דער ים—פון צרות זידט,
ווי עס ברעכט דאָס הארץ דעם איד...
נאָר, כאָטש פּלאַץ דאָ אויפ'ן אָרט,
ס'האָט קיין לעבליך וואַרעם וואָרט!...

קיין איינציג וואָרט איז צאַרט און גלאַט,
עס איז פאַר ליעבע טויט און מאַט —
„הערצעל", „זעלע", „שאַץ" און „שעצעל"—
ס'האָט א טעם, ווי לאַקריץ-פלעצעל;
עס האָט קיין טעם, עס האָט קיין זאַלץ,
און עס שמעקט נאָך חזיר-שמאַלץ!

איך האָב צו אייך קיין טענה-מענה,
וואָס די ליעבע איז אייך פרעמד;
ווענוס שפּרינגט אַרויס פון פּיאַנע,
ז' מיטען ים און אָהן א העמד!

און אמאָר מיט בלינדע אויגען,
באַרוועס, נאַקעט לויפט ער, פליהט;

שפּילט זיך מיט אַ פּיילענבוינגען —
קאָן דאָס פּאַסען פאַר אַ איד?

*   *
*

ווייבער האָב'מיר סאַמע צנועות!
ס'וועט קיין ליעבע נישט פאַרלאַנגען!
אונזער טאָכטער מאַכט קיין שהיות:
נדן, תנאים, חופּה־שטאַנגען!

און מען לעבט דאָך ביי אונז אידען
גאַנץ בשלום, גאַנץ צופרידען;
ווי פּ אַ ס אַ ל י ע ס שיט מען קינדער!
טרעפט זיך זעלטען, פאַר אין ברירה,
טוט אַ איד אויך אַן עבירה;
דם־ובשר, ס'איז קיין וואונדער!

נאָר ער וועט נישט פּלעטשען, פּראַלען:
„זאָגע, מאַנד און זילבער־שטראַלען"
נישט פאַר וואַסער, ניש' פאַר פייער!
ר'לויפט אין מקוה אריין געשווינד,
וואַשט פון לייב אַראָפּ די זינד,
וואַרפט דערנאָך אַ האַרטען דרייער

דעם בעל־נס אריין אין פּושקע;
וויל ער, פאַסט ער נאָך אַ תענית
און ער שווערט זיך אויף נאמנות:
ס'איז איינגאַנצען ווערט אַ שישקע!

*   *
*

אינ'ם שטעדטעל איז געוועזען
פון קדמונים אַ מפּולת:
דאָרטען פלעגען לצים וואוינען,
מוזיצירען, מאַכען קולות.

קרעהען, מיאוטשען, קוויטשען, בילען,
אדער סווישטשען ווי דער ווינט,
אויפ'ן דאך געהט אויף דער וואך
ארום אן אלטער שווארצער הונט!

ס'פלעגט ארויסצואווארפען שטיינער,
גאנצע פודען אויף דער וואג,
און עס פלעגען זיך באווייזען
די נישט־גוטע טאג אויף טאג!

ווייבער, מענער, אידען, קריסטען
ווייכען לאנג די גאנצע גאס;
און מיט הויכע גראז באוואקסען
שטעהען הייזלעך פוסטע־פאס!

דארט ביינאכט באווייזט זיך מאניש,
צו דער חורבה געהט ער צו,
ס'קלאפט דאס הארץ, ווי ביי א גזלן:
דארטען ווארט אויף איהם מאריע!

איהם באגלייטען צוויי מלאכים:
אין דער לינקער זייט א שלעכטער,
און, מיט טרערען אין די אויגען,
געהט דער גוטער אין דער רעכטער!

און דער גוטער מלאך רוימט איהם
אין דעם רעכטען אויער אריין:
„האב רחמנות! דיין נשמה
זאל פאר גאט ניש' זינדיג זיין!

„וויים, די וועלט האט ער באשאפען,
וואס אין הימעל, וואס אויף דר'ערד!
זון, לבנה, אלע שטערען,
אלע אקסען, אלע פערד,

„ער פארזארגט אויך לייבען, בערען,
גיט פרנסה שאף און רינדער...
האט דעם מענש זיך אויסגעקליבען,
ער זאל לויבען זיינע וואונדער.

„און דעם תמצית פון די אומות
האט ער אידען אויסגעצוינגען,
און זעקס־הונדערט־דרייצעהן מצוות
אפגעמאסטען, אפגעוואויגען!

„טו נאר תשובה, און ער וועט דיך
מ י ט ש"י עולמות פארגעלטען!
אוי, בארעכען! איז מאריע דען
ווערט דריי הונדערט מיט צעהן וועלטען?"

חוזק מאכט דער שלעכטער מלאך,
רוימט אין לינקען אויער אריין:
„האסט נאך צייט אויף עולם הבא!
און ער וועט דיר מוחל זיין!

„צי האט ראובן נישט געזינדיגט?
אדער דוד און בת־שבע?
אלע זענען אין גן־עדן...
ווייל ער האט א גוטע טבע!

„און א ליאדע קרום, א טרער,
אין א ווינטער־טאג א תענית,
און א ווארט, „איך וועל נישט מעהר!"
און ער גלויבט דיר אויף נאמנות!"

אזוי טענ'ען די מלאכים.
און דער ישוב דויערט ניש' לאנג...
אט זי ווייזט זיך שוין אין פענסטער,
און עס הערט זיך איהר געזאנג!

פלאַמען ברענען איהר אין ד'אויגען
אַלע תאוות — אין איהר ליעד!
און ער פליהט שוין פייל פון בויגען,
און דאַס בלוט עס קאָכט און זידט!

טויזענט גרילען, טויזענט שפּינען,
פלעדער־מייז און איילען הערען
זייער זינגען, לאַכען, קושען,
זייער קושען, האַלזען, שווערען...

און ער שווערט איהר הייסע ליעבע
ביי זיין לעבען, ביים געזונט;
דאָך זי שמייכעלט: אַזא שבועה,
טראָגט אוועק דער ליכטססטער ווינט!

און ער שווערט איהר ביי די ציצית,
ביי די פּאות, ביי די תפלין,
און ביי שופר של משיח...
— „זאָג, וואָס נאָך? אום גאָטעס ווילען!"

און ער שווערט איהר הייסע ליעבע
אַלץ פאַרברענטער און פאַרשייטער,
און זי שמייכעלט, און זי בעט זיך:
שווער נאָר ווייטער, ווייטער, ווייטער...

און ער שווערט איהר ביי זיין טאַטען,
ביי דער גוטער פרומער מאַמען;
ביי דער באָבען, ביי דעם זיידען,
און ביי אַלע נאָך צוזאַמען...

אויף איהר ליפּעל שפּילט אַ שמייכעל
און די אויגען איהרע גלאַנצען,

און זי בעט זיך: ווייטער, ווייטער!
זי וויל זיכער זיין איינגאנצען!

ווייל א בחור קאן פארפיהרען,
קאן פארגעסען, האט זי מורא...
און ער שווערט איהר ביים פרוכת,
ביי דעם כתר, ביי דער תורה!

און זי בעט זיך העכער! העכער!
זי וויל זיכער זיין איינגאנצען!
און זי כשופ׳ט מיט איהר אָטעם
און די אויגען בלישטשען, גלאנצען...

און ער גרייפט אלס העכער, העכער,
האט גאָטס נאָמען אויסגערופען!...

. . . .

פונ׳ם הימעל קנאַלט א דונער;
פון גיהנום פונ׳ם טיפען

א געלעכטער, א גערודער,
און פון שוועבעל יאָגט א ריח
און ער פליהט שוין „פּאַד קאנוואיעם“
אויף א בעזעם אין דער הויך.

אויפ׳ן בארג אררט דאָרטען
איז א לעבען, א געפילדער,
ס׳איז א באַל דאָרט אין דער תיבה,
און א שרעקליכער, א ווילדער!

און קאפעלען (יענע וועלטיגע
ציגיינער) מוזיצירען,
און שאמפאניער — ווי וואסער,
און די רוחות קאנקאנירען!

לאמפען — טויזענט פעסער סמאלע
די רשעים זענען קנויטען;
ס'געהט ארום אַן עקסטרא שד'ל
מיט א שערעל צו די צויטען!

און די קעניגין איז לילית!
אין די אויגען האט זי בליצען;
און ס מ א ל טראגט איהר לאנגע
שלעפ מיט בראבאנדער שפיצען.

. . . .

אין דער טיר דארט שטעהט געשלאסען
אונזער מאניש אויף א קייט...
און מען לעגט שוין אַן א פייער
און די שפיז איז צוגעגרייט!

מאַניש.

(נײַ באַרבײַט)

צו וואס איז אונזער לעבען גלײַך?
צו א טײַך!
און די מענשען — צו די פיש!

ס'וואסער איז געזונט און פריש,
וואלט'מיר שווימען אהן אן עק;
שטעלט דער שווארצער זיך אוועק,
ווי א פישער אויפ'ן ברעג — —

שטעהט דער שטן אויפ'ן לאנד
מיט דער ווענטקע אין דער האנט —
כאפּט די פיש.

אויף א ווערעמעל נישט קיין רײַנס —
אויף א תאוה'לע א קלײנס,
תענוג אויף אן אויגענבליק...
אנגעצויגען שוין דער שטריק.

אין דער לופטען קוים א טרעסעל,
ס'פליהט דער העכט שוין צונ'עם קעסעל
אויפ'ן פײַער פון גיהנום...
און געפּרעגעלט און געבראטען...

און — ימח שמו — מע'קען איהם
און מען ווייסט: ס'איז מעשה־שטן

און ס׳גערא͏ט׳ס.
ווייל דאס ווערעמעל ציהט און ציהט...

כ׳זינג דעריבער אויך א ליעד!
לעגט די אויערען צו און הערט!

* *

ס׳איז געווען אמאל אן עלוי —
כ׳וויים נישט ווען און וואו אפילו,
נאר אין פוילען, און, אפנים,
אין דער גוטער אלטער צייט...
און ביי גוטע פרומע לייט:

פרום דער טאטע,
פרום די מאמע;
די משפחה —
לומדים סאמע.
און זיי שמ׳ען
אויף דער וועלט,
און מבינים גרויסע זאגען:
זיי וועט אלע איבעריאגען
מאניש — אונזער העלד...

צינד אינגאנצען
זיבען, אכט!
און א מתמיד —
טאג, ווי נאכט!

תורה זאפט ער, ווי א שוואם;
און א קעפעל — ווי א בליץ,
צי ארויף — צום העכסטען שפיץ,
צי אראפ — אין טיפסטען תהום!
ווי א וואסער זופט ער ט״ז;
מעג דער רמב״ם זיין, ווי הארב

טרעפט ער באַלד אַריין אין קאָרב,
און אַ בקי שוין אין ש"ס...

און אַ שעהנער יונג — אַ פּראַכט:
שוואַרצע לאָקען, ווי די נאַכט;
רויטע ליפּלעך — רויזען צוויי,
שוואַרצע ברעמען, ווי די בויגען,
ווי דער הימעל בלויע אויגען, —
און דאָס פּייערל אין זיי!

אָנצוקוקען איז אַ פרייד.
מיידלעך ווערען רויט און בלאָס,
אַז ער ווייזט זיך אויף דער גאַס, —
אַז דער שעהנער מאַניש געהט...

די יונגע רבי'צין אין חדר,
זיצט אַ גאַנצען טאָג כסדר,
קוקט אויף מאַניש'ען און קוועלט —
אויפ'ן קוימען לויפט און ברענט,
און זי זיצט פאַרלעגט די הענט,
הערט, מכלומר'שט, ווי מען קנעלט...

און דער שכנה — שעהנער אַדעל
פאַלט פון האַנט אַרויס די נאָדעל, —
לאָזט זיך אונזער מאַניש הערען!
פרעסט דאָס הערצעל מיט'ן הענטעל,
דריקט דאָס אוי'רל צו צום ווענטעל,
און עס קייקלען זיך די טרערען — — — —

אָבער ריין, ווי גאָלד, איז מאַניש,
פון דעם אַלעם ווייס ער גאָר ניש'!
וואָס האָט אונזער מאַניש האָלד?
ער האָט ליעב אַ בלאַט גמרא,
ער האָט חשק צו אַ סברא...

„שור שנגח את הפרה“!
אז מען שמועסט, א גאלד...

*

און איז יענער צייט
האט מאניש אלס עלוי גע׳שמ׳ט!
קומען לומדים פון דער פרעמד
און רבנים פון נאהנט און ווייט
דעם עלוי פארהערען:
א נייער שטערן!
עס טאנצען פאר שמחה די זילבערנע בערד, —
וואויל דער מאמען, וואס האט׳ם געטראגען,
וואויל דעם טאטען, וואויל איז דעם ארט!
כ׳גיב עס איבער ווארט אין ווארט,
נאר וואס ארט זאגען?

*

געלעבט האבען דאמאלט
די אלטע בעלי־בתים, —
מעשענע ברילען,
זילבערנע בתים,
גאלדענע עטרות,
אייזערנע מחות...
אנדערע יאהרען,
אנדערע כחות...

אין בית המדרש —
קעפ אויף קעפ;
מ׳לערנט אין הייזעל,
אויף די טרעפ,

ס׳ווערט פאר חצות
קיין ליכט פארלאשען —

אַ פּראַשבע — אַ רענדעל;
תורה מ׳גראַשען!

*

הויכע בערג פאַראַן אַסך,
נאָר אררט פון תנ״ך
מיט די שנייען אויפ׳ן קאַרק
איז אַן אויסטערלישער באַרג;

אויף זיין רוקען, ווי באַשריבען,
איז די תיבה שטעהן געבליבען
נאָכ׳ן מבול. און מע׳הערט,
ווי זיין ליעבער נאָמען שווערט
אייביג לעבען פאַר דער ערד...

„רצח׳ע, מענשעל, גנב׳ע, מסר,
כ׳וועל נישט טאַפּיען דיך אין וואַסער;
איך פאַרשטעל מיר בעסער ד׳אויגען״...
ג׳הענגט אַרויס אַ פּיילענבויגען
אויפ׳ן הימעל לזכרון...

אַמאָל איז געווען, אַ פּעקעל מיט יאָהרען, —
עס זיצט נאָך די תיבה טיף אין שנייען,
און עס לעבען דאָרט אין צווייען
ס״ם און לילית — מאַן און ווייב,
צוליעב דער קעלט און צייט־פאַרטרייב,
פון גיהנום גאַנץ פאַרבאָרגען,
נישט אַ ליעבער טעט־אַ־טעט?

איינמאָל פריהמאָרגען
סמאָל ליגט נאָך און רויכערט אין בעט,

לילית מאכט טואלעט
קעגען דעם צהר*), —
עס קלינגט אין טויער,
„העריין!“
באווייזט זיך, דערשראקען, א שד,
קלאפט מיט די ציין,
פאלט אויפ'ן פנים און צאפעלט אויף דר'ערד!

— א, קעניג מיין,
האסט פאר דער וועלט
דיין פנים פארשטעלט;
האסט גארנישט געהערט,
גארנישט געזעהן...
און צינד איז שוין שפעט, עס ציטערט דיין טראָן.

ס"ם שפרינגט אויף: הער באראן,
וואס איז געשעהן?

אין קעניגרייך פוילען
הארט ביי דער גרענעץ,
שטעהט זיך א שטעדטעל
גרויס, ווי א גענעץ.

(כ'רעד נישט פון מקום!)
הערט מען עס זעלטען, —
הייזלעך, ווי ניסלעך;
שמות — געצעלטען!

דרעהען זיך אידלעך
ארום, ווי די מתים;
מ'האט קיין פרנסה,
מ'לעבט פון תעניתים.

*) אייגענטליך, א פענסטער; לויט לעגענדע, א טייערער שטיין, וואס האט באלויכטען די תיבה!

אהן האנדעל, אהן וואנדעל,
האט תורה א קיום,
מ'פאשעט למדנים,
ס'וואקסען עלויים...

וואקסט צינד א פרי,
וועט עס פארשעמען
פוילען און ליטא,
פרייסען און בעהמען...

וועט ער אויסוואקסען,
לאזט דו איהם פריי,
זע'מיר פארפאלען,
ביסטו פארביי!

מיט אייזערנע ריטער
וועט ער אונז דרעשען;
און וועט אין גיהנום
ס'פייער פארלעשען!

וועט ער אונז יאגען
מיט שרעקליכען האס;
ברענגען משיח'ן,
חלילה וחס!

ווי ס"ם האט די ווערטער דערהערט,
איז איהם די שמחה געווארען געשטערט,
פלאמען איהם אויף די אויגען רויט,
און ער שוויצט מיט טייוועל'ס קויט,
ווי א קעסעל אויפגעברויזט,
לויפט צו לילית מיט דער פויסט...

זי איז שולדיג, זי אליין!

— די נוס איז הארט,
נאר, מיין מאן, ווארט
זי קנאקט דאך אונטער די ציין...
נצחון איז זים;
גרייט אן די שפיז,
דער בראטען וועט קומען אליין!

ענטפערט לילית און פארשווינדט
אויף די פליגעל פון א ווינט. —

*

טרא־רא־רא, טראך!
וואס איז געשעהן?
האט נישט ווער ערגעץ
משיח'ן געזעהן?

ווען בלאזט מען שופר?
אלול, נישט תמוז.
צי איז משוגע
געווארען דער שמש?

ס'בלאזט טראמפייט,
ס'קנאלט און קנאקט,
אן עקסטרא פאסט
קומט אן פון טראקט!

בלאזט די טראמפייט,
קנאקט צו די בייטש,
שטעהט מען מיט אפענע
מיילער: וואס טייטש?

וואס טייטש?
געקומען פון דאנציג א דייטש;

האנדעלט מיט ווייצען, האנדעלט מיט קארען,
ס'איז אינ'ם שטעדטעל א מחיה געווארען.
איינמאל א קונה! איינמאל א צאהלער!
ס'בליצען די רענדלעך, ס'בלאנקען די טאלער!

פון פארשוס א רעגען!
פארלעגען די פויערען מיט פוהרען די וועגען.
האנדלען בטלנים,
שוחטים, דיינים,
מען לויפט, מען קויפט און פארשיקט...
גאט האט דאס שטעדטעל מיט איינמאל באגליקט!

און ס'איז געקומען א גאלדענע צייט,
מ'טראגט אין דער וואכען אטלעס און זייד —
חתונות מאכט מען טאג־טעגליך כסדר,
באווארפען די שניידער מיט חתונה־קליידער!

עס זענען אהן הענט שוין די קלעזמער געבליבען,
די חופה צוריסען, די שטאנגען צוריבען.
מ'האט שוין פון בדחן קיין כח צו לאכען,
מע קריגט שוין קיין וואקס ניש', הבדלות צו מאכען.

מ'האט מיט איינמאל פארגעסען די נויט:
ווער נעמט עס אין מויל, מע' באקט נישט קיין ברויט!
ס'ווערען געגעסען נאר לעקעך און פלאדען,
און משקה — צום באדען!

האט דער דייטש זיך מיטגעבראכט
איין איינציג טעכטערל — א פראכט:
גאלדענע לאקען ביז די פיס,
אויגלעך העלע, ווי די שטערען,
און א קול — א פרייד צו הערען,
האניג־זיס
און אין סאמעט איינגעהילט!

רעדט זי, גלייך א פידעל שפילט!
לאכט זי — א קאסקאדע פרייד!
און דער טרעגער אונטער דער לאסט,
און אין קלויז, דער פרוש, וואס פאסט,
נאר מען לאכט, קינד און קייט!
דאך דער עיקר איז דאס ליעדעל,
ס'רעדט א פידעל, ס'זינגט א פידעל...
עס ווערט אזוי זיס, ס'ווערט אזוי באנג...

מאניש לערענט שוין לאנג אין קלויז,
און טאג אויף טאג פארביי דעם הויז
מיט זאנג און קלאנג
געהט ער אין דער קלויז אריין,
און ער שטעלט זיך אפ אין טויער,
זאפט די ליעדער איין אין אויער.
און ס'פאר'שכור'ט איהם ווי וויין, —
(א זינדיגען מענשען, עפר לאפר!)
נעמט דערנאכדעם זיך צום ספר,
שווימען די זעלבע נגונים ארויס,
זינגט זיי שטונדען אויפ'ן זייגער,
און עס הערט פארבליפט די קלויז:
נישט קיין וואלאך, נישט קיין שטייגער,
און עס ציהט די קליי ארויס...

א חבר קוקט,
זעהט ער, מאניש זיצט פארצאגט,
און פארציטערט, ווי אין פיבער,
און א שטערן בלאס, ווי קרייד,
און פארקוקט ערגעץ ווייט
פון פענסטער ארויס, פון ספר אריבער, —
אוי, וואס איז דיר, מאניש, זאג? — —
און אזוי טאג אויף טאג,
טאג אויף טאג!

זעהט די מוטער, ווי מאַניש פאַרשווינדט:
— וואָס איז דיר, מיין קינד?
ווער האָט פאַרלאַשעז, וואָס פאַר א ווינט,
די אויגעלעך דיינע, די שעהנע הבדלות?
וואו האָסטו גענומען נגונים — יללות?

פלעגסט דאָך זינגען גאָר אנדערע זאַכען,
ס'פלעגט דאָך פאַר תענוג ס'הארץ אין מיר לאַכען
ביים חזן אין שול, צי שבת ביים טיש;
ווי א פויגעל פריי, ווי א גלעקעל פריש,
היינט — עפּעס אַנדערש זינגט פון דיר אַרויס,
וואָס איז דיר, מיין קינד, דער מאַמען זאָג אויס!
עס שרעקט זיך די מאַמע דיין!

— ווייס איך דען, מאַמע, וואָס ס'זינגט אין מיר?
כ'וויל גאָרנישט זינגען, עס זינגט זיך אליין!
ס'פליהען די קולות, ווי פייגעל פון נעסט...
און אזוי זינגט זיך, אזוי ווי דו זעהסט!

און אין מקום איז געווען
פון קדמונים א מפולת:
(כ'וויל נישט נעמען אויף משקולת, —
פון א קלויסטער, צי א שלאָס;
כ'גיב עס איבער אות באות,
כ'האָב עס אין א בוך געלעזען...)

וואוינען לצים אין דער חורבה,
און מע קרעהט דאָרט און מע לאַכט,
און זיי בילען, און זיי מיאוטשען,
און זיי שרעקען נאַכט אויף נאַכט.

וואַרפען שטיינער פון די לעכער,
איבער הייזער, איבער דעכער,
און אויפ'ן דאַך

געהט אויף דער וואַך
אַרום אַ הונט, קודלאַטע, ווילד,
וואָס האָט קיינמאָל נישט געבילט,
נאָר געשטשירעט מיט די ציין...
מילא, ציטערט הויט און ביין,
אידען און, להבדיל, קריסטען,
וויכען לאַנג די גאַנצע גאַס,
און מיט הויכען גראָז באַוואַקסען,
שטעהען הייזלעך פּוסטע־פּאַס!
קומט די נאַכט, באַווייזט זיך מאַניש
אין די שאָטען פון די ווענט...
און ער שלייכט זי צו דער חורבה,
מיט די לאַצען אין די הענט —

איהם באַגלייטען צוויי מלאכים:
אין דער לינקער זייט אַ שלעכטער,
און מיט טרערען אין די אויגען
געהט דער גוטער און דער רעכטער.

און דער גוטער מלאך רוימט איהם
אינ׳ם רעכטען אויער אַריין:
האָב אויף דיר אַליין רחמנות,
זאָלסט פאַר גאָט נישט זינדיג זיין.
דען די וועלט האָט ער באַשאַפען,
וואָס אין הימעל, וואָס אויף דר׳ערד!
און די אַלע שבעים אומות,
וועלכע לעבען אויף דער שווערד!
נאָר אַ תמצית פון די פעלקער
האָט ער אידען אויסגעצויגען,
און זעקס הונדערט דרייצעהן מצוות
אָפּגעמאָסטען, אָפּגעוואויגען!
און וועט די היטער פון זיין תורה
מיט ש״י עולמות פאַרגעלטען —

זאג־זשע, בחור, איז א דייטשקע
ווערט אזוי פיעל שעהנע וועלטען?

חוזק מאכט דער שלעכטער מלאך,
רוימט אין לינקען אויער אריין:
וועסט דערנאכדעם תשובה טון,
און ער וועט די מוחל זיין!
האט דען ראובן נישט געזינדיגט,
אדער דוד מיט בת שבע?
און זיי לויכטען אין גן־עדן!
ווייל ער האט א גוטע טבע —

און א ליאדע קרום, א טרער,
און א ווינטער־טאג א תענית,
און א קרעכץ: איך וועל נישט מעהר,
און ער גלויבט דיר אויף נאמנות...

הערט ער, מאניש, די מלאכים,
און דער ישוב דוי'רט נישט לאנג.
זי באווייזט זיך שוין אין פענסטער,
און עס כשופ'ט איהר געזאנג.

קוים געהערט און קוים געזעהען,
און ער פליהט שוין פייל פון בויגען...
בלייבט דער גוטער מלאך שטעהן
מיט די טרערען אין די אויגען...

*

און אין חורבה ברענט די ליעבע;
פלעדער־מייז און שפינען הערען.
זייער זינגען, זייער לאכען,
זייער קושען, זייער שווערען!

זי פארלאנגט, ער זאל איהר שווערען,
אז עס איז קיין לעדיג פלוישען,
אז ער וועט זי נישט פארגעסען,
אויף א צווייטע נישט פארטוישען.

און ער שווערט איהר ביי זיין רבי'ן,
ביי דעם טאטען, ביי דער מאמען,
און ביי אלע נאך צוזאמען!...

— זאגט, וואס נאך, אום גאטעס ווילען?
און זי שעפטשעט: ווייניג, ווייניג,
און ער שווערט איהר ביי די פאות,
ביי די ציצית, ביי די תפלין,
אלץ פארברענטער און פארשייטער,
און זי שמייכעלט און זי בעט זיך:
שווער נאך ווייטער, שווער נאך ווייטער!

ווייל א בחור קאן פארפיהרען,
קאן פארגעסען, — האט זי מורא...
און ער שווערט איהר ביים פרוכת,
ביים פרוכת, ביי דער תורה...

און זי רופט אלץ: העכער, העכער,
זי וויל זיכער זיין אינגאנצען,
און זי כשופ'ט מיט די ליפלער,
און די אויגעלעך — זיי גלאנצען,

און זיי פליסען לויטער כשוף,
און ער האט קיין לאנגען ישוב,
שווערט ביים שופר של משיח,
„העכער, העכער!" ביז ער האט
דעם נאמען גאט...
— פון זינדיגען מויל ארויסגעזאגט

פון דער הויך א דונער שלאָגט!
פון גיהנום — א געלעכטער —
און פון שוועבעל געהט א ריח,
און ער פליהט שוין, פייל פון בויגען,
אויף א בעזעם אין דער הויך!

*

אויפ'ן בארג אררט דאָרטען
איז א לעבען, א געפילדער,
ס'איז א באַל דאָרט אין דער תיבה,
און א שרעקליכער, א ווילדער!

און ציגיינער פון גיהנום,
צעהן קאַפעלען מוזיצירען,
און שאַמפאַניער — ווי וואַסער,
און די רוחות קאַנקאַנירען.
לאַמפען — טויזענט פעסער סמאַלע!
די רשעים זענען צוימטען,
געהט ארום אַן עקסטרא שמש
מיט א שערעל צו די צוימטען!
און די קעניגין איז לילית,
אין די אויגען האָט זי בליצען,
טראָגט סמאָל די לאַנגע
שלעפע מיט בראַבאַנדער שפּיצען...

אַן דער זייט פון תיבה־טויער
ביי דעם לעפעל פונ'ם אויער
אַנגעשלאָגען, מאַניש שטעהט...
ס'פייער ברענט... די שפּיז איז גרייט...

רב חנינא בן דוסא.

(אַ תלמוד'ישע זאַגע).

1.

אַ ווייב האָט געהאַט רב חנינא בן דוסא,
זיין זכות זאָל אונז ביישטעהן, הלואי!
הערט איהר, אַ רייטערקע, אָבער אַ גרויסע,
עס זאָל איהר נישט זיין צו קיין גנאי!

עס פליהען די קללות פון מויל איהר, ווי פייגעל:
„חנינא, גיב עסען, גיב שיך!"
וואו זאָל ער נעמען? עס פלאַמט שוין איהר אויגעל,
עס פליהט שוין „אַ רוח", נאָך „אַ רוח"!

„וואָס טויג מיר דיין תורה? דו לערנסט גאָר אַ יואונדער.
ווּעסט קריגען דאָרט שליפּעס און טרעסען!
שלינג און שלאָנג געה איך אַרום מיט די קינדער,
חנינא בן דוסא, גיב עסען!"

אַצינדערט געדענקען עס ביידע אין פריידען,
זיי זיצען און קוועלען און לאַכען!
און ר' חנינא פאַרצעהלט אין גן־עדן:
„זי פלעגט עס גאָר קונציג צו מאַכען!"

2.

דאָס קאָן מען נישט זאָגען, ליעב האָט זי געהאַט איהם,
זי פלעגט איהם אין ד'אויגען צו לעזען!
זי האָט געוואוסט שוין, דאָס טויג איהם, דאָס שאַדט איהם —
נעבעך, אַ קראַנקער געוועזען!

ער איז געווען איהר דאגה די גרעסטע,
געפוצט און געלאַטעט זיך בלינד!
איהם און די קינדער דאָס שענסטע, דאָס בעסטע,
כאָטש זי דאַרף זויגען אַ קינד!

און זי וואָלט געטרונקען זיין ברוד פון די פיס,
די פאות — געגעסען פאַר ברויט!
קוים גיט חנינא בן דוסא אַ הוסט,
ווערט זי שוין בלאָס, ווי דער טויט...

און שטיל, ווי אַ טייבעל, זי קוועלט פון זיין צורה!
עס לויכטען איהר די אויגען די גרויע...
פעהלט אָבער עסען, צי פעהלט אויף אַ דירה,
ווערט זי אַ חיה נוראה!

הויבט נאָר אָן פּישטשען אַ קינד, עס וויל עסען,
קוים הויבט עס אָן הוסטען פאַר קעלט,
האָט זי שוין אין אַלעם, אין אַלעם פאַרגעסען,
און שרייט שוין, און רייסט זיך און שעלט!

און ציפּט ביי די לאָצען; „חנינא בן דוסא!"
„הערסט?!" און ווייזט איהם אַ האַנט...
אַ רייטערקע איז זי געווען אַ גרויסע,
עס זאָל איהר נישט זיין צו קיין שאַנד!

3.

„דער קורצער פרייטאג, הערסט דו, איז מאָרגען,
דאָנערשטאָג איז היינט, דו הערסט!
נישט דאָ וואו צו לייהען, נישט דאָ וואו צו באָרגען, —
חנינא, וואָס טויג מיר, דו קלערסט?

„דו קלערסט קיין פרנסה! ס'איז פינסטער מיין מזל;
דיין תורה, דאָס ווייס איך, איז טייער;

אבער וואָס העלפט עס, דו ביסט א שלימזל,
און קאָנסט נישט פאַרדינען א דרייער!

„אומזיסט איז געוועזען מיין שעלטען און פליכען,
דו ביסט נאָר א בריה אין קלויז!
און איך האָב צו טראָגען, און איך האָב צו זויגען!
דאָס פיערטע וויל אויך שוין ארויס!

„בין איך דיר מוחל, וואָס כ'האָב שוין געליטען,
נאָר צינדערט, חנינא, גיב ברויט!
הערסט דו, חנינא, איך בעט דיך מיט גוטען,
שטעל דיך פאַר אונז אין דער נויט!

„דו קאָנסט דאָך צום הימעל, צו גאָט אלע וועגען,
דו האָסט אלע שליסעל אליין!
טוסט אוים א שוך, דאָס וויסט מען, געהט רעגען
דעם צווייטען — דער הימעל איז ריין!

„פאַר דיינע אייגענע וועט דיר זיין גרינגער,
פאַרקרים דיך נאָר, לאָז נאָר א טרער!
מ'וועל'מיר דאָך שטאַרבען אום שבת פאַר הונגער...
אויף שבת! וואָס וויל איך דען מעהר?

„זעהסט דו, חנינא, איך בעט דיך פריהצייטיג,
וואָרף פון די פיס נאָר די שקראַבעס;
מאָרגען איז פרייטאָג און קורץ איז דער פרייטאָג,
וועסט האָבען א פינסטערען שבת!

„עס וועט דיר נישט העלפען דיין קנאַבעל, דיין קדוש!
חנינא, דיין סוף וועט זיין מאוס!
איך רעד פאַר פייער, פאַר וואַסער. קיין חדוש — — — —
חנינא'שע, בעט כאָטש א פוס!"

4.

ער קוקט אויף דער טיר, זי האָט זי פאַרשלאָסען:
„דו געהסט אהן א פּוס נישט אַוועק!"
זי שווערט אויף נאמנות, א קינד האָט גענאָסען,
ער מוז, זעהט ער, מאכען אַן עק!

פאַרגלייסט ער די אויגען: „גאָט, טראַכט ער, דו ווייסט,
קיין עצה, קיין ראָט האָב איך נישט"...
און קוים האָט חנינא די אויגען פאַרגלייסט,
עס ליגט שוין א פּוס אויפ'ן טיש!

5.

א נאכט איז געוועזען א לאַנגע, א גרויסע,
דער פרייטאָג דער קורצער שוין טאָגט!
כאַפּט זיך אויף גרינג: „חנינא בן דוסא"...
זי פאַלט צונ'ם צו און זי קלאָגט:

„אוי, כ'האָב געזינדיגט, צינד פיהל איך די זינד,
א נאַרישער אידענעם מויל!
דעם קאַלב־פּוס גיב אָפּ דעם הימעל געשווינד,
עס האָט מיך גע'חלומ'ט — א גרויל!

„דיין שטול אין גן־עדן האָב איך געזעהן,
מיין בענקעלע אונטער דער שטול,
פון גינגאָלד, חנינא'שי, איז זי געווען,
מיט טייערע שטיינער גאָר פול!

„ז'איז צווישען ד'אבות'ס שטולען געשטאַנען,
און צווישען די אמהות מיין אָרט;
איך זאָל מיך ניט קאָנען גאָר ריהרען פון דאַנען,
זאָג איך דיר ליגענט א וואָרט!

„נו, הערסט דו, חנינא, וואס מיך האט געקוועלט,
כ'בין שיער געשטארבען פאר שרעק:
דיין כסא, הערסט, האט א פיסעל געפעהלט.
מיין איך, אז ס'איז שוין מיין עק!

„די אמהות קוקען מיט רחמים און שווייגען,
די שפחות נאר שמייכלען גאר מאוס,
און בלהה און זלפה, זיי ווייזען מיר פייגען:
„ווי פרעסט מען עס אויף א פוס!"

„דו ווייסט דאך, חנינא, וואלט איך דען געגעסען?
דו און די קינדער!... נאר שוין,
גיב איהם צוריק, כ'וויל אלצדינג פארגעסען, —
נאך איינמאל פארקרים זיך, מיין קרוין!

„זאל מען נישט טייטלען אויף מיר מיט די פינגער,
א טרער לאז, א, מאך נאר דיין שפיל!
זאלען מיר אלע דא שטארבען פאר הונגער,
און דארט זאל נישט לאמען דיין שטול."

ר׳ יאָסעל.

(פּאָעמא)

כי עזה כמות אהבה
(די ליעבע איז שטאַרק, ווי דער טויט)
(שיר השירים)

א.

אַ שם אויף דער וועלט האָט ר׳ יאָסעל געהאַט,
אַלס גאַר אַ באַריהמטער מלמד;
גרעסער פון פאָטער ר׳ בערעל כמעט,
נאָך אפשר גרעסער זיין מעמד.

עס פליהען פעטש ביי ר׳ בערלען, ווי האָגעל,
אַ מוהל־נאָגעל — אַ שערעל! —
ליידער, שוין גנגז געוואָרען דער נאָגעל,
ליידער, ער לעבט נישט, ר׳ בערעל!

עס לעבען דאָך מאַנכע פון זיינע תלמידים,
עס שפּראָצט נאָך עד היום זיין זאָמען;
עס לעבען דאָך מאַנכע — מתנגדים צי חסידים,
זיי בענשען עד היום זיין נאָמען.

זעהסט דו אַ דאַרקייט, אַן „איכות אָהן כמות"
קיין טראָפּען בלוט אין די ליפּען,
זעהסט עמיץ ציטערט אין זומער, אין תמוז —
איהם האָט ר׳ בערעל געקניפּען!

זעהסט דו אַ פרומען, אַ שטילען, אַ שוואַכען,
די אויגען פאַרלאָשען, פאַרטריפט —

דו הערסט איהם נישט רעדען, דו הערסט איהם נישט לאכען —
ער זיצט אין עין־יעקב פארטיפט.

זיין אשה שניידט קריעה, זי יאגט זיך און האנדעלט,
און מוז נאך די קינדער פארזארגען,
ער לעבט — אין א חלום, א נאכטוואנדלער וואנדעלט,
ווייסט נישט וואס היינט און וואס מארגען —

ס'איז זיינס א תלמיד! — עס קאכט זיך ביי לייטען,
עס געהט וועגען שוחטים, דינים;
מע הרג'עט, מע מסר'ט, ער זיצט פון וויטען,
פארקרומט און פאר'חלש'ט זיין פנים.

נישט זיין איז דאס שטעדטעל. ער וויל גארנישט וויסען,
און לערנט זיך עין יעקב כסדר —
איהם האט גאנץ זיכער ר' בערעל געשמיסען,
א שריד ופליט פון חדר!

ריהרט איהם נישט אן, לאזט רוהיג איהם לעבען,
לאזט ביים עין יעקב צופרידען! —
עס האט קיין למדנים ר' בערעל געגעבען,
נאר ציכטיגע קראנקליכע אידען!

אין אייגענעם וועג איז ר' יאסעל געגאנגען,
ער צוכטיגט די גרעסטע קונדיסים;
ר' בערעל — א שערעל, ר' יאסעל איז צוואנגען,
און שרעקט נאך מיט רוחות, מיט מתים.

עס האבען די קינדער ס'גיהנום געפיהלט,
סמאלע ברענט ביי זיי אין מוח'ל,
דאס יונגע בלוט אין די אדערען קיהלט,
מע זעהט אויף א ליפ נישט קיין שמייכעל!

קוים האָט ער פון אונטער די ברעמען געבלינצעלט,
עס ווערען די אויג'לעך פאַרלאָשען!
עס ווערען די הייטלעך, ווי פאַרמעט געדינצעלט —
ער האָט מיט קבלה געדראָשען!

דאָס איז פאַר עלטערען טאַקע דערקוויקענד,
מע האָט איהם געליבט און געהויכט:
נשמה'לעך האָט ער געדרויכערט, געטריקענט
און גופים, ווי לייוונט געבלייכט!

עס האָבען די קינדער עכט אידישע פאַרבען!...
חנ'עוודיג: הויט נאָר אוןביינער...
עס טרעפט אפילו טייל קינדערלעך שטאַרבען,
נאָר ד י נ ע ן, חלילה, וועט קיינער!

אַ לאַד איז אַ חטא, און אַ שמייכעל איז גיפט,
פאַר אלעם דעם ברענט מען און בראָט,
און לצים, און רוחות באַוואָוינען די לופט,
די בריקלעך פון הינטער דער שטאָדט!

וואו נאָר אַ מפולת, אַ קרעטשמע, אַ מיהל,
פול אלם טייוולאָנים און מתים...
און יעדע נאַכט איז פול מתים אין שול,
דאַוונען אין קיטלען, טליתים!

עס וואַלגערן זיך רוחות אין לעדיגע גאַסען
אַחוץ אין גיהנום, אין תפת,
אין עולם הדמיון — מיליאָנען, מיליאַסען,
גלגולים אין חיות און עופות!

אין וועלדער בלאָנדזשען געקאָוועט אין דיבעס,
עס פוילט זיי פון רעגען דער רוקען,

אין חיות הקדושות אין שרפים נוראים,
און קלאגנז, און בעטנז זיך תקון!

אחוץ נאך פון יענע „מורידין ולא מעלין“...
(וואס טרעפט זיך נישט איין אפיקורס).
אין כף הקלע געשליידערט, ווי פיילען,
געווארפען עד סוף כל הדורות!

א מלאך, אז ס'זינדיגט, וויל גאט נישט הערען,
קיין תירוץ, און עפענט די „שלויסען“...
עס פאלט פונ'ם הימעל א ליכטיגער שטערען —
גאט האט א מלאך פארשטויסען!

עס זינקט שוין דער ליכטיגער שטערן אין ים,
עס דינט שוין דער מלאך אין גיהנום דעם „ס"ם“
אין חיות הקדשות אין שרפים נוראים,
געפינט דער רבונו של עולם חטאים —
וואס האפט נאך א בשר ודם?

ס'גיהנום באשרייבט ער גאר לייכט, ווי א פעדער:
עס דאכט זיך גאר טייכען און פעלדער!
תי"ו מאות פרסא, גאר גערטנער אין סעדער,
און סאמע אנטיפקע די וועלדער.

נישט מיט'ן אויג צו דערזעהען די לאנקעס,
פאשען בהמות זיך טאג אזוי נאכט,
און איבער זיי, פליהען דארט אסעס און באנקעס —
א רשע דערזעהט עס און לאכט!

באלד ווערט איהם פינסטער און חשך פאר ד'אויגען,
א שרעקעניש ליגט אויפ'ן פנים!
עס זענען קיין פייגעל, נאר רוחות געפלויגען,
עס פאשען זיך סאמע טייוולאנים!...

ימים און טייכען נאָר שוועבעל אויף בעדער...
היים ווערט דעם רשע און קאַלט —
דערנער און פּאַקשיווע וואַקסען אין סעדער,
ס'איז קיין אַנטיפּקע דער וואַלד!...

פון שוואַרץ פייער נאָר וואַקסען דאָרט ריטער!
די לאַנקעס—געמויזעכטס צום זינקען...
עס ציהט, ווי א סמאָלע, ס'איז זומפּיג און שיטער,
זיי ווערען אין נעבעל דערטרינקען!

באַלד שלעפּט אַן אָסע, א באַנק ביי די האָר,
ער שלעפּט, און עס קנאַקען די גלידער,
און שטעלט זיי צוריק אין געמויזעכטס אנידער
און זינקען שוין ווייטער א יאָהר!...

און פּאַליעס, און רעדער, און תליות צום הענגען,
און קעסלען מיט סמאָלע צום בריהען,
און קאַלך־אויוועגס צום בראָטען, צום זענגען,
און צוואַנגען די נעגעל צו ציהען,

און פייער, און פלאַמען, און אויטאָ־דע־פעען,
און — אלץ וואָס א איד האָט אין גלות געזעהען
און — אָפּגעלעגט אין גיהנום ארכיוו,
דאָס אל דינג פאַרטיילט ער, די שרעקליכע זאַכען,
פאַר מוקצה, פאַר רעדען, פאַר שטיפען, פאַר לאַכען,
און לויט דעם שטרענגסטען טאַריף!

ב.

איינגאַנצען א שטוב מיט אַן אלקער די וועלט,
וואו ס'האָט געלעבט און געליטען מיין העלד!
(א אידישער גבור, וואָס האָט איהר געטראַכט!)
אין שטוב וואוינט גבריאל עם ציפּע זוגתו,

א איד נאר א פראסטער, ו פ ר נ ס ו :
א שוסטער בייטאג און א וועכטער ביינאכט!

קרום איז דאס הייזעל, פארזונקען, געבויגען,
דער דאך מיט א דיוואן פון מעך איבערצויגען,
באוואקסען — אן אלטע מצבה!...
די שויבען פאר עלטער פארגרינט און פארגעלט;
דאך האט אינ'ם שטיבעל קיין ליכט נישט געפעלט:
עס איז דא א „צהר" אין תיבה!

דער צהר איז ציפע, מען פלעגט זי אלס מיידעל
צו רופען ביים פאטער „דער קונדאס אין קליידעל";
געשטיפט נאר, קאטאוועסלעך געטריבען...
דאס הארץ איז א גאלדענס, דאס צינגעל זג קניפיק;
היינט איז דאס זעלבע, זי טראגט נאר—א טשיפיק,
דער קונדאס, דער שפאס איז געבליבען!

דער קוימען־אויוועז איז אפגעשיילט גאל...
די כלים: נאר דראטוועס און פלעקער, און אל,
א שענקעל, צוויי ארעמע בעטען...
וואס איז ער? א וועכטער, א שוסטער אינגאנצען,
נאר אלץ הויבט אן שיינען און לייכטען און גלאנצען,
אז ציפע הויבט אלץ אן צו גלעטען

מיט ליכטיגע שטראלען פון ד'אויגען די בלויע,
זיי שלאגען זיך אפ ביי גבריאל'ען אין גרויע,
מיט ליכט ווערט באגאסען די שטוב!
און שטיל, וואו מ'הערט נישט דאס לעבען פון גאס,
נאר דארט אינ'ם אלקער, ווי טרויעריג און נאס,
דארט, וואו ס'האט קיינער נישט ליעב —

וואו הייליגע ספרים ארום אויף די ווענט,
ווי א קאגאניעץ אן אייביגער ברענט,
דארט איז ר' יאסעלעס וועלט!

זוי ס'פליהען נאר פליגען און שפינען נאר וועבען,
דארט פליהט ר' יאסעל און שפינט אפ זיין לעבען.
דארט לערנט ער קבלה און קנעלט!

ער האט זיך באדונגען אויף קעסט און קוואטיר,
ליכט ברענגט אביסעל די שויבענע טיר...
איך וויים נישט; אן אלמן, א גרוש?
נאר עלענד א שטיין, נאר תעניתים, סגופים,
ענויים און שמות, השבעות, צרופין —
אויף אייביגע יאהרען א פרוש...

אין אלקער דארט קנעלט ער און ס'טרעפט זיך ביינאכט,
ר' יאסעל בלייבט זיצען גאר ראפטום פארטראכט,
און גלאצט מיט די אויגען גאנץ לאנג אויף דער טיר;
עס דאכט, ער שווייגט, און עס לאזט זיך דאך הערען,
א פרעמדם, א קול גאר, פול וועהטאג, פול טרערען,
און לערנט מיט די קינדער דעם שעור!...

עס שרעקט די תלמידים, עס לעכערט אין אויער,
עס שטעלען זיך האר און נעגעל קאפויר,
און פלוצלונג — דאס קול הויבט אן לאכען!...
מע וויימט עס אין שטעדטעל, מע קלערט, און מע טראכט,
א סברא דער „מגיד" באוויזט זיך ביינאכט...
מע ווארט נאך אויף גרעסערע זאכען!

ווינטער ביינאכט, און קיין קריש אפגעבראכען,
דאס ליכט נישט אפילו מיט שפילקעס געשטאכען,
קיין האר געצויגען, ווי ס'טרעפט אין חדרים;
פאר „אונזערס" א תלמיד איז דאס גישט קיין שטיינער,

אויסגעברענט האָט עס, ס׳איז ניין דער זייגער, —
די קינדער פאַרמאַכען די ספרים!

עס שלייכען אין שניי שוין די אָרעמע קינדער,
עס פריהרען די פיסלעך, מע געהט נישט געשווינדער,
דורך אָרץ, די אויג׳לעך פאַרגלייסט!
פון שניי נישט קיין קוילען, דאָס איז נישט קיין אָרט,
אהיים געהט מען רוהיג, פּאַמעלעך... וואָס וואַרט
דאָרט אויף די קינדער? ווער ווייסט?

וואָס קומט איהם אַקעגען, ווען ר׳עפענט די טיר!
דעם טאַטענס א שמייכעל: צי קענסט דו דעם שעור?
א קניפּ... און גאָר אפשר — די מוטער?
זי שטעלט איהם ביי וואַרעמע אויוועו אַנידער,
זי ווישט איהם דעם שטערן, דערוואַרעמט די גלידער,
באַגיסט איהם קאַרטאָפּלעס מיט פוטער.

איין אינגעל בלייבט דאָך אין חדר אליין,
אויף איהם האָט קיין הארץ נישט געקלעמט!...
איהם וואַרט נישט קיין מוטער, ער האָט נישט קיין היים;
א יתום, א קינד פון דער פרעמד.

ער איז ביי ר׳ יאָסלען אויף דירה און קעסט,
ער ליגט שוין אין בעטעל פאַרקנוילט...
ער שלאָפט שוין און ציטערט אינגאַנצען; ווער ווייסט,
וואָס פאר א חלום איהם גרוילט!

גאָט ווייסט, וואָס איהם חלומ׳ט! צי שמייסען איהם שדים,
און פייערדיג פיהלט ער די רוט!
צי בייסט איהם דער הונט פון גיהנום דער שוואַרצער,
און זויגט אפשר לילית זיין בלוט?

און אפשר געוואָרפען אין גרוב צווישען שלאַנגען,
מע גיסט איהם גאָר שוועבעל אין מויל!...

ער שווימט אין זיין אייגענעם שוויס אינ'ם קאלטען,
עס יאגט אין דיביינדלעך א גרויל.

אין בעט קענגענאיבער שלאפט נאך נישט ר' יאסעל
פארטראכט און דער שטערן פארצויגען,
אין פינסטערען אלקערל לייכטען און גלאצען,
ווי פאספאר, די ווילדע צוויי אויגען...

און דורך א שפארע פון טיר שלאגט אדורך,
און פאלט אויף זיין פנים א ליכטיגע שטראל,
ווי בלאס איז זיין פנים, אויף איהם איז צוגאסען,
א מין עגמת נפש, א שרעקליכער קוואל...

עס הערען פון הינטער'ן ווענטעל זיך שטימען
פון ליכטיגען צימער ארויס;
גבריאל, דער וועכטער, געזעגענט זיך צינדערט
מיט טשיפען, זיין ווייב, ביז כעלות...

ערשט נאך א חתונה קושען זיך ביידע...
— „גאט זאל גע'ן בעסערע צייטען,
קאן איך אלם שוסטער אויך האבען פרנסה...
און לעבען, ווי ס'לעבט זיך ביי לייטען.“

דערוויל גאט צו דאנקען, האב'מיר דאך פרנסה...
ציפע, ס'איז שפעט, לאז מיך געהן“...
זי כאפט איהם די באק אן, און קושט איהם נאך שטארקער,
— „האסט אויף דער באק אלע ציין!“

ארויס געהט דער וועכטער, ר' יאסעל שליסט ד'אויגען,
און זיפצט אפ פון הארץ, פונ'ם טיפען...
ער עפענט זיי ווייטער, זיי גלאצען נאך ווילדער,
הערט ער פון דרויסען דאס רופען:

„חיט אייך פאר פייער!" „פאר פייער", „פאר פייער!"
און ציטערט און שווידערט אינגאנצען...
שטיל איז אין שטוב שוין, דאס ליכט איז פארלאָשען...
נאר זיינע אויגען — זיי גלאנצען!

פיבערהאפט גלאנצען די ווילדע, די אויגען,
ער ליגט אלץ פארטראַגען, פארטיפט;
מיטערנאכט זעצט ער זיך אויף, ווי דערשראָקען:
„חיים'ל", וועקט ער און רופט...

חיים'ל כאפט זיך מיט שרעק אויף פון חלום,
אין ד'אויגען נאך ציטערט א טרער,
— „חיים'ל" — הייסט ער איהם, לעג צו געשווינדער,
צום ווענטעל די אויערען און הער:

„צי שלאפט שוין די אשה, צי שלאפט זי שוין דאָרטען?
„בויג צו די אויערען און האָרך!"
און חיים'ל ענטפערט: ס'איז פינסטער אין שטוב שוין,
מען שלאפט שוין, איך הער נישט קיין שאָרך!

— „א, חיים'ל, הער", מאכט ווייטער ר' יאסעל,
ערגער ווי שעטנז, ווי טרפות,
א, טויזענט מאל ערגער נאך זענען די נשים,
די נשים, זיי זענען מכשפות!"

„און שטאַרק איז דער כשוף, פון ווייטענס דער כשוף,
ער ברעכט דורך מויערען און ווענט,
עס ליגט דאס גיהנום ביי זיי אין די אויגען,
עס ווערען נשמות פארברענט!

„עס שפריצען פונקען ארויס פון די אויגען,
דאס פייער — גיהנום'דיג שווארץ!...
מיר שלינגען איין מיט'ן אָטעם נצוצין,
פון זיי שטריקט זיך פעדים אין הארץ!

„דער יצר־הרע פלעכט ווייטער די פעדים,
איז מיט זיי מבלבל דעם מח,
און בינדט די נשמה מיט ד׳אייגענע פעדים,
ביז זי בלייבט ליגען אהן כח!...

„ער בינדט און ער פלעכט, די נשמה בלייבט ליגען,
פונקט ווי אין שפינוועבס א פליג...
ביז זי בלייבט ליגען פארשמאכט און פאר׳חלש׳ט...
און זעהט ער, אז ס׳איז שוין גענוג.

„באווייזט זיך ארויס ערשט דער שטן המשחית,
אין צ ל ם פון אשה פארשטעלט...
עס ציטערט און צאפעלט די פליג, די נשמה,
זי זעהט שוין, עס עקט זיך איהר וועלט!"

„און פונקט, ווי א שפין מיט א פליג אזוי טוט ער,
דער שטן המשחית, דער ס"ם,
ער זויגט אויס איהר חיות, איהר זאפט און איהר בלוט...
און לאכט זיך נאך אויס מז־הסתם!"

ווילד הויבט זיך אויפ׳עט ר׳ יאסעל און זעצט זיך,
חיים׳לען פונקט קעגענאיבער,
„דעם יצר־הרע ווער גובר איז, חיים׳ל,
הערסט דו, איז טאקע א גבור!

„א, חיים׳ל, הער, איך זאג דיר נישט מעהר,
די וועלט — צו וואס איז זי גלייך?
די מענשען — וואס ניש׳? — זיי זענען נאר פיש,
זיי שווימען ארום אין א טייך...

פארשטעהסט מז־הסתם, דער פישער איז ס"ם,
ער שטעהט זיך ביים טייכעל, ביים ברעג...

און לאזט אפּ דער ליִ, די אשה — זיין נעץ...
רחמנא־לצלן, איז אַן עק!"

ג.

פינסטערע רוחות און שדים — צורינט!
צויאָגט אייך, טייוולאָנים! גיהנום — פאַרשווינד!
צוריים זיך, דו שפּינוועבס! — ווי שפּיציגע פיילען
שטעכען די זוניגע, גאָלדענע שטראַלען.

עס איז גרויסער טאָג שוין! איך טרייב קיין קאָטאָוועס,
די פּראָסטע זון מיין איך! ר׳ יאָסעלס בעל־בית,
דער שוסטער בייטאָג און דער וועכטער ביינאַכט,
צוציהט זיך און עפענט די אויגען — ערוואַכט!

ער זאָגט: „מודה אני" און רייבט זיך גוט דורך
די אויגען; איהם וואונדערט, ער הערט נישט קיין שאָרך,
עס וועקט איהם אויף ציפּע טאָג־טעגליך כסדר,
וואו איז זי געגאַנגען? וואָס קנעלט נישט דאָס חדר?

צי איז עס א חלום? ער קנאַקט זיך די הענט,
ער קוקט אויפ׳ן קוימען — א פייערל ברענט,
עס קאָכט זיך א יויכעל, ער פּיהלט עס אין מויל,
ער שפּרינגט שוין אַרויס פונ׳ם בעט, ווי א קויל!

ער כאַפּט די שטיוועל, ער ציהט שוין ביי די אויערען,
שמייכעלט, עס ווערט דאָך דער שמייכעל געפרוירען,
עס ווערען נאָך טריבער די אויגען די מאַטע,
און דרעהט דעם פאַרמאַרזשעטען קאָפּ דעם קודלאַטע,

וואו זענען זיי אַלע, ר׳ יאָסעל, די קינדער? —
עס ווערט איהם אומהיימליך, עס שרעקט איהם דאָס וואונדער;
ער קנייטשט זיך זיין שטערן, ער הויבט שוין אַן זאָרגען,
פּונקט יאוועט זיך ציפּע פון אַלקער: „גוט מאָרגען!"

פארשוואונדען דער וואלקען, די זארג שוין פארפלויגען,
און ליכט אויפ'ן פנים און פרייד אין די אויגען!
זיי קוקען און שמייכלען גוטמוטיג, ווי קינדער;
קיין צייט איז צו פרעגען, פארגעסען דאס וואונדער.

ער גיסט אפ די נעגעל, זי גיסט אויס די שיסעל,
און וואשט איהם דעם קאפ שוין, איהם פרעסטעלט אביסעל,
דאס גרויסע קינד ציטערט, זי זייפט איהם און ווישט,
און קעמט איהם, ער שמייכעלט דערקוויקט און דערפרישט.

דעם תפילין־זאק כאפט זי אראפ פון דער וואנט,
דערלאנגט איהם — „צינד דאוונען!" ער כאפט מיט איהר האנט,
עס רייסט זי אויס ציפע „ניין, מארזאק, צינד ניש'!"
ער דאוונט, זי שוימט שוין און גרייט שוין צום טיש.

אט וואסער צו וואשען, אט פעפער און זאלץ,
אט מעסער און לעפעל און רעטעך מיט שמאלץ;
עס דינען די פינגער אלס גאפלען גאר פיינע,
זיי מאוס'ען זיך נאך נישט — א שיסעל נאר איינע...

ער שפייט אויס „עלינו", און שמייכעלט גאנץ ליעב.
זי גיסט שוין דאס יויכעל, עס שמעקט שוין אין שטוב,
געבראקט אינ'ם יויכעל דריי נעכטיגע בייגעל...
נאר פלייש גאר א פיצעל, עס דאכט זיך פאר פייגעל...

דער קאפ דער קודלאטער ער הויבט זיך אן בויגען,
עס ווילט זיך דעם נאשער, ער בלאזט אויף די ליפען;
ציפע פארשטעהט איהם און טראגט איהם אקעגען,
א קוש גאר, א הייסען דאס מויל צו פארשטופען!

נאר זי דערמאנט זיך, ווערט טרויריג און באנג,
עס איז איהר גאר פון די געדאנקען ארויס.
„צי ווייסט דו, גבריאל, דער יתום איז קראנק,
דעריבער דאך קנעלט היינט ר' יאסעל אין קלויז!...

ר'איז חרב דער יתום, גאָט היט און באַשירעם!
וואָס קלערסט דו, ער פּייניגט די קינדער, די וועלים,
צינד שלאָפט ער, נאָר פריהער, דו זאָלסט געוועזען הערען,
א גאָטס רחמנות! — „עס ווייזען זיך טרערען".

און טונקעלער ווערען די אויגען די בלויע,
די ברוסט איז איהר ציטערט, דאָס פּנים ווערט ווייס,
„ר' יאָסעלע — הערסט — איז א חיה נוראה.
איך וואָלט איהם צוריסען אויף שטיקלעך פאר כעס!"

— ציפּע, פאַרוואָס? — אך „א קלייניגקייט גאָר,
מע נעמט אזא אינגעל, א יתום פון ווייט..."
— געה שויז, געה, ציפּע... אויף מיר אזא יאָהר,
ווי פון דעם יתום וועט ווערען א לייט!

—„דערווייל, זעה איך, איז ער פאַר'חלש'ט אָהן כח!...
ווי האָט מען קיין יהדות צו מוטשען א קינד!"
— „אוי ציפּע, ציפּע, דו שריי נאָר נישט הויך,
פאר דער נ ש מ ה איז דאָס אלץ געזונט!"

ער ציהט זי צו זיך, זעצט זי אויף דער שויס,
„אַזוי רעדען, ציפּעניו, רופאים נאָר, דראַבעם!
מיין נאָר נישט, ציפּע, ס'רחמנות איז גרויס...
זאָלסט הערען אלשיך אין שולעכען שבת.

„אוי, דו זאָלסט הערען! „נשמה" איז אש,
אש איז נשמה, ד אָ ס הייסט: א פייער!
און אז זי פלאַקערט, פאַרברענט זי דאָס פלייש...
נאָר, אז זי ברענט, אז זי פלאַקערט איז טייער!

„זעהן בחוש קאָנסט דו, עס וואַקסט אין דער ברייט,
עס וואַקסט אין דער לענג נאָר א שוסטער א גראַבער,
א שניידער, א קצב; דאָס רבּ'יל קוק אָבער,
אָהן חיות, אָהן לעבען און קוים וואָס עס געהט!

„באטראכט די דיינים! פאר דאם זייער לוין
איז דארט. וואו דער גוף איז שוין גארנישט קיין גאה;
אין בית דין של מעלה, וואו, ציפעניו קרוין,
קיין שניידער, קיין שוסטער, האט גארנישט קיין דעה!

„ווייל דארטען — אוים עזות, דארט מאכט מען קיין כוסה,
קיין שניידעריש ווערטעלע גילט גארנישט דארט;
דארט זיצען אבות, צדיקים גאר גרויסע...
און גאט אליין לערענט, מען הערט יעדעס ווארט!

„הלואי וואלט דיין מאן אזא פנים געהאט,
און זאל נאר די שווארציטשקע פינטעלעך לעזען!“
דא שפרינגט אויף ציפע: און א י ד זאג דיר גלאט,
אז איך וואלט דאמאלט דיין ווייב נישט געוועזען!

„א י ד בין א שניידערם א טאכטער, מעגסט לאכען,
מיין שכל וועט אייביג שוין שניידעריש בלייבען,
מען זאל באדיי פעקעל־פלייש דארט פון מיר מאכען,
הערסט דו, גבריאל: קאסטרוי זאל מען טרייבען,

„איך וויל קיין געווייקטען, קיין הערינג, קיין גולם,
א יך קאן נישט ליידען, און מעג דיך פארדריסען,
עס שלאגט מיר קאפויר, דערזעה איך דעם עולם,
די וואנסעם מיט טאבאק, דאס הוסטען, דאס ניסען“...

זי זעצט זיך צוריק אויף דער שוים ביי גבריאל'ן,
„גיב מיר נאר, מארזאטש, די וואנסעם צו שפילען,
זיי מיט דיין אלשיך נישט גרוים!
תורה קען א י ד דאך, פון „צאינה וראינה“,
תורה איז תורה, צי די, צי יענע...
הוידע מיך נאר אויף דער שוים!

„שרעק דיך נישט! גלייך אוים דעם שטערן, און שמייכעל,
א י ד וועל דיך לערנען, דיין ציפע האט שכל!
ז י י פיהרען ארום ביי דער נאז!

פאַרוואָס קומט גן־עדן, זאָלען זיי מיר זאָגען,
נאָר געלעניש־זאַכעניש, נאָר חולה־מאָגען?
גבריאל׳טשע, איך פרעג דיך, פאַר וואָס?

„צי זענען געוועזען אויך שוואך און אָהן אָטעם
יעקב אבינו׳ס עשרת השבטים?
געדענקסט: אַז אַ קול זאָל דערלאַנגען
ביז פרעה׳ן צום פּאַלאַץ, געדענקסט דו, גבריאל,
פרעה פאַר שרעק — אַ טאַלעץ פון דער שטול...
און היינט־זשע דאָס שפּרינגען אויף זאַנגען!

„און יוסף הצדיק האָט נישט קיין גן־עדן?
און איז דאָך געוועזען גאָר שעהן, ווי די וועלט,
און — האָט זיך גאָרנישט דאָס פּנים פאַרשטעלט,
כאָטש אויף איהם קוקען אי ווייבלעך, אי מיידען!

„און וואָס איז געוועזען, זאָג, שמשון הגבור?
ווייל זיי פאַרדרעהען דעם קאָפּ, די גנבים?!
הערסט דו, גבריאל, איך זאָג דיר דעריבער...
הער נישט די שוטים, הער נישט די כלבים!"

דעם פינגער לעגט ציפּע אַרויף אויפ׳ן נעזעל:
„און וועסט נאָך, גבריאל, אמאָל ווערען געוואַר
ס׳שטיליטשקע וואסערל, ס׳קליינטשיקע גרעזעל,
איז דאָך..." זי רוימט איהם אַ סוד אויפ׳ן אויער...

ער שמייכעלט האַלב גלויביג: עס קאָן אפשר זיין!
זיי שפּרינגען אויף ראפּטום, זיי האָבען געהערט
אַ זעץ פונ׳ם אַלקער, זיי לויפען אריין,
אַראָפּגעפאַלען איז דאָרט דער יתום אויף דר׳ערד.

פון מיילעכעל פּיענע: „אַ. מאַמעניו קרוין!
קום שווין געשווינד, מיר די שפּין צו פאַריאָגען;

זי שטעהט אויף מיין קעפעל, אט נאגט זי מיך שוין,
זי וועט מיר דאס בלוט מיינס... זי וועט מיך אויסנאגען!"

גאנץ לאנגזאם איז צו זיך דער יתום געקומען,
און קוים איינגעשלאפען נאך טיי מיט ציטרין...
— „דיר וועל איך, ר' יאסעלע, צאהלען מזומן...
פאר איהם זאל זיין מוטער אין הימעל זיך מיה'ן!"

„שניידעריש" וועט זי איהם שטעלען שוין א חופה,
און גאט זאל דעם יתום די כחות דערפרישען!...
פאר כעס און רחמנות ציטערט אזש ציפע,
זי הויבט אן דעם יתום צו גלעטען, צו קושען...

ער בלייבט שטעהן א רגע, גלייך ר'האט א ישוב,
די ליפען פארבייסט ער, דאס פנים פארביטערט,
ער לעגט די הענט אויף דער קליאמקע, זי ציטערט
און שעפטשעט: „רבונו של עולם! א כשוף..."

גבריאל דערזעהט איהם, בלייבט קאמיש דערשראקען,
עס פאלט פון דער האנט איהם דער האמער, דער פלאקען:
דער קוימען איז לעדיג, ר' יאסעל קומט עסען;
זי האט זיין יויכיל פאר צרות פארגעסען.

דורך געהט ר' יוסעל, אין אלקער איז טונקעל,
דערזעהט ער נישט ציפע'ן, געהט גלייך צו צום ווינקעל,
צום קינדערישען בעטעל, דערזעהט זי אין עק,
און בלייבט שטעהן פלוצלונג פארשטיינערט פאר שרעק.

און ציפע שמייכעלט: „זייט מוחל, איך בעט אייך,
איך האב מיך פארשפעטיגט, איך געה אייך ערשט קאכען;
מען טאר נישט אפטרעטען פון קראנקען, איהר זעהט דאך,
א שפין איז אויף איהם דא אין חלום געקראכען.

„נאר זאגט איהם כאטש היינט נישט קיין מוסר, ר׳ יאסעל,
אויסרוהען זאל ער זיך, אויסשלאפען פריהער!
איך וועל אייך גרייטען צו טיש, היינט, ביי מיר,
אט, מאך איך שוין פייער און שטעל צו דעם ראסעל.

„און וועט זיין אלץ פארטיג, וועל איך אייך שוין רופען.
צוהאק א פאר שפענדלער, געשווינדער, גבריאל!"
ר׳ יאסעל זיפצט אפ פונ׳ם הארץ, פונ׳ם טיפען,
און פאלט אנידער ביים בעט אויף דער שטול...

ער זיצט אויפ׳ן בענקעל אהן אטעם, אהן כח,
עס פלאמען ווילדע געדאנקען אין מוח,
און צינדען אונטער די אויגען, זיי ברענען...
ער שפארט דעם קאפ אן ביים יתום צו־פוסען;
איהם ווילט זיך די וועהטאג פון הארץ ארויסגיסען,
עס ווילען זיך די טרערען פון ד׳אויגען נישט טרענען.

זיי זידען אין ד׳אויגען און ווערען פארברענט.
„רבונו של עולם!" פארברעכט ער די הענט.

„רבונו של עולם, דו הייסט דאך „רחמנא",
צי בין איך פארביי שוין, האב איך קיין תקנה?

עס העלפט נישט קיין חלש׳ן, בעטען און שרייען,
„הבא לטהר..." וואו׳ז דער „מסעיין"?

„דער יצר הרע איז פרעה... מצרים...
זאל זיין, רבונו של עולם „בשלח"!
עבודת הפרך... דיין עבד... באפרייען!...
שיק מיר דיין הילף שוין, באדיי דורך א מלאך.

„אין זכות פון צדיקים, קדמונים און אבות,*)

---

*) עין תפלה ליצ"ה סדור אורח חיים.

זאָל זיין מיין רעכטע און לינקע מרכבות...
איך ברען, ווי א גלאָווניע, גאָט, שלעפּ מיך אַרויס
פון העלישען פייער, עס ברענט שוין מיין פליייש!
לאָז ווערען מקוים: כאוד מוצל מאש;
א ניט לעש — דאָס העלישע פייער שוין אויס!

„ווי א קינד ביים טאַטען בעט איך זיך ביי דיר,
גאָט, מאַך זי מגונה, גאָט, מאַך זי מכוער.
אָניט — כאָטש זאָל בלייבען דער וועכטער אין שטוב!
איך וויל נישט קיין יחוד, כ'וויל בעסער שטאַרבען!
כחרס הנשבר! צוברעך, ווי א שאַרבען,
איידער דער יחוד שוין בעסער אין גרוב!

„און געהט ער אוועק נאָר, און רופט זי מיך עסען...
גאָט! כ'וועל דיין הייליגען נאָמען פאַרגעסען...
די שלעכטע מחשבות, זיי ברענען און זידען!
רבונו של עולם, דאָס זעהסט דו נאָר איינער,
אין האַרץ און אין מח, אין מאַרך פון די ביינער,
אין רמ"ח אברים, אין אַלע שס"ה ג י ד י ן!

„די קליפּה וועט גובר זיין, ס'וועט איהר געראָטען,
רבונו של עולם! שריי נ א ד אַן דעם שטן!
איך וויל קיין נסיון, אַ! לאָז ער זיך ווענדען,
צו ג ר ו י ס ע צדיקים, צו ש ל מ ה'ס א בעט,
וואו ס'וואָלטען איהם „ששים גבורים" געפּלעט
מיט שווערדען פון אונטער די לענדען!"

דער וועכטער געזעגענט זיך צינדערט מיט איהר,
ער הערט איהם אַרויס געהן, עס קלאַפּט צו די טיר.
„חבל על דאבדין!" רופט ער פאַרביטערט!
ער רייסט זיך די פאות, קנייפּט זיך די באַקען,

און הויבט אָן די פינגער צו ברעכען, צו קנאַקען,
ער בענקט נאָכ'ן רופען און שרעקט זיך, און ציטערט!

ד.

ער ריטשט זיך פון בענקעל, ער בלייבט ליגען כורעים,
ער וויל זיך אויפהויבען; אומזיסט זיין באַמיהען,
ער הזר'ט און חזר'ט אלץ: „ששים גבורים",
און די גבורים, זיי שלעפען און ציהען

דעם רעשט שיר השירים אַרויף אויף די ליפען;
די פסוקים זיי יאָגען זיך, שטויסען און שטופען
(אין מוקדם ומאוחר אין הייליגען ווערק!)
די פסוקים — זיי יאָגען זיך, וויקלען זיך, מישען,
און פון „ישקני" (אַ, לאָז ער מיך קושען!)
ביז „הרי בשמים" (פון בשמים די בערג)!

איהם דאַכט זיך, אַז ציפּע—זי שטעהט איהם אַקעגען:
זי האַקט איהם אלץ איבער אינמיטען מיט פרעגען;
צי מיינט איהר דען טאַקע די כנסת ישראל?
איך האָב אלע ציינדלעך, דאָס קאָנט איהר מיר גלויבען;
ציינדלעך, ווי פערעל, און אויגען, ווי טויבען,
— „צי האָט איהר באַטראַכט מיינע אויגען אַמאָל?

„אַ ליליע בין איך!" זי שמייכעלט און לאַכט:
„זעהט נאָר מיין העלזעל, מיין פנים באַטראַכט!
זעהט נאָר די בעקלעך — ווי רויזען אין טאָל!
די גביר'ישע טעכטער, טוען זיך אָן הערנער!
איך בין דאָך די שענסטע, אַ רויז צווישען דערנער!...
מ י ך מיינט איהר, נישט כנסת ישראל!

— „צי בין איך נישט שעהן, ווי שולמית און יונג?
צי רינט נישט מיר מילך, און האָניג פון צונג?
פון מיין קול ווערט איהר ג אָ ר נישט נתפעל?

איך שיין — די לבנה, איך שיין, ווי די זון,
א י ך בין שולמית, איהר ו ו י י ס ט ווער איך בין!
מ י ך מיינט איהר, נישט — כנסת ישראל.

„אין כנסת ישראל פארגעסט שוין, און זעהט,
דא שטעה איך, שולמית, און שלמה זיימ א י ח ר!
קומט, דריקט אייך צו — ווי א חתימה צו מיר,
מיין אטעם איז עפעל, מיין גיבען איז מעד!

וואס שרעקט אייך, ר׳ יאסעל, וואס קריצען די ציין,
איהר מיינט, ס׳איז דער טייוועל, ער מאכט אייך צו שפאט!
א, חס־ושלום! איהר זאגט דאך אליין:
„שלהבת יה״, די פלאם איז פון גאט!

די פלאם איז פון הימעל, פון גאט איז די פלאם,
זי ווערט נישט פארלאשען... קיין טייכען, קיין ים,
זעהט, ווי איך שמייכעל, בין גליקליך און קוועל!״

און קוים רופט די אמת׳ע ציפע: „ר׳ יאסעל!
„איך בראק אייך שוין בייגעל, איך גים שוין דעם ראסעל״
טרעט ער שוין איבער די שוועל!

ה.

דאס קאן איך אייך זאגען מיט ריינעם געוויסען:
ער האט זיך געוואשען, און אפגעווישט ריין,
נאר „שאו ידיכם״ — דאס קאן איך נישט וויסען,
צי זאגט ער באמת, ר׳ יאסעל, צי ניין.

מיר דאכט זיך, ער שעפטשעט נאר: קליפה און קליפה,
און זאגט פון דער ברכה קיין וואָרט.

„נו, זעצט אייך, ר׳ יאסעלע! שמייכעלט נאך ציפּע.
זעצט אייך, אַט דאָ אויף מיין אָרט!
„און מאכט שויז, ר׳ יאסעלע, א מוציא, איך בעט אייך...
איהר זאָגט אַליז, און זאָגט אָהן א שעור״.
ער פאָלגט זי. — „אַט זאָליז, מיט א שטיקעלע רעטעך.
— עס זעהט אוים, איהר מאוסט אייך פאַר מיר?!

„וואָס מאוסט איהר אייך פאַר מיר, פאַר וועלכער דרשה?
צי זעה איך אייך אוים אַזוי מאוס?
מיין מאַן, גבריאל, זאָגט אויף מיר „נישט קשה״...
און שמייכעלט דערביי אַזוי זיס...

„א צוקערקע — זאָגט ער — נאַר אייך? ווער קאָן וויסען —
איהר זייט גאַר אַן אַנדערער איד!״
(עס וואַרפט איהם דאָס פיבער, עס שטיקט יעדער ביסען,
עס ברענט איהם אין הארצען, עס זידט).

„מיין מאַן גבריאל... גוט איז ער זעהר
און... כ׳זאָל אַזוי וויסען פון שלעכטס,
וויים איך, וואָס פעהלט איהם... נאַר גראָב אָנגעהויער —
(דאָ גיט זי פון הארצען א קרעכץ).

„ער קעמט זיך אפילו... אָהן שפּיצען די באָרד...
און פאה׳לעך, ווי א י ד האָב ליעב,
נאַר גרעבליך!... ר׳ יאסעל... ווען איהר וואָלט געטאָרט...״
(עס דרעהט זיך ארום איהם די שטוב).

„ווען א י ה ר אָהן פּאות, א בערדעל אָהן שפּיצען!...
אך, אידען! איהר זייט גאַר נאַראָנים!
עס שלאָגט אייך די תורה אין ד׳אויגען, ווי בליצען,
די חכמה, זי שיינט אויפ׳ן פנים.

„און ווייבלעך די שענסטע... זיי וואָלטען געשטאָרבען!...
פאַרשטופּען זיי ד׳אויגען אין דר׳ערד...

און מאכען פון ליכטיגען פנים א חרבן,
מיט קאַלטאַנעס — פאות און בערד..."

פרעגט וואו האט ציפע די שפּראכע געלערענט?
א שניידערס א טאָכטער געוועזען,
גאר ווייט פון ביכער, ראמאנען ענטפערענט,
אפילו נישט „שמ"ר" געלעזען.

א שניידערס א טאָכטער, פון טאטען, פון זיידען,
וואו נעמט זי די קונצען — די זאכען,
וואו נעמט זי דאס זיסקייט אין שמייכלען, אין לאַכען?
דאס איז אלץ — די שלאנג פון גן־עדן!

אזוי האט געדרייבערט די שלאנג,
עס האבען זיך די ווערטער, עס האט זיך דער קלאנג
אין וואַקסענעם הערצעל אפּפאַנאַגראפירט!...
און חוה פאַר'ירש'ענט אויף אייביג די טעכטער,
דעם ווייץ — אינ'ם רעדען, דעם מעד אין געלעכטער,
א שמייכעל — וואס ציהט און פאַרפיהרט...

דאס ווערט נישט געלערענט, דאס ווערט נישט שטודירט:
דעם וואקס־צילינדער קוים האסט דו באריהרט,
עס קלינגט שוין, ווי האניג און ווערטער־שעפּטאלען!
בלומען באַשיטען דיין זעלע מיט שטויב,
עס דאכט זיך, עס זינגען מלאכים דיין לויב,
דו טאַפּיעסט אין גאַלדענע שטראַלען.

דאס איז די שלאנג אליין, נישט נאר אונזער זיידען,
האט זי פאַרטריבען פון שטילען גן־עדן,
נישט אדם הראשון אליין!

און נישט איין שמשון הגבור געשוואכט,
נישט איינעם די טויערען פון הימעל פארמאכט,
מע זאגט נאך, אז שקר החן.

הבל היופי! דאס בלוט הויבט אן וועלען;
קוים גיסט זיך דער האניג פון ליפען, ווי קרעלען;
עס קלינגען די טענער, ווי זילבערנע גלעקלעך,
און דער טאג שמייכעלט אויף ראזיגע בעקלעך.

און אויגען בריליאנטען, זיי לייכטען און בלישטשען —
ווער ווערט נישט שכור פון די ארבע כוסות?
עס הויבט אן ר' יאסלען אין העלזעל צו שווישטשען,
און קוים, וואס ער אטעמט, ער כראפעט—א גוסס...

ער גוסס'עט, ער כראפעט: א, ציפעניו קרוין,
נו, נא דיר די פאות, א, נעם זי דיר שוין...
איך בין זיי דיר מקריב!... איך וויל זיי נישט מעהר,
און נעם דיר די שפיצען, א, נעם, אויף נאמנות...
און ציפע פיהרט אוים דעם שפאס אהן רחמנות,
זי שמייכעלט און — האלט שוין די שער...

ו.

קענט איהר די ווילדע טראפעען פון שלאכט?
בלילה ההוא, אין דער דאזיגער נאכט,
האט ציפע דלילה געוויזען מיט גאות,
איהר מאן, גבריאל'ן, די ווילדע טראפעען,
ער האט זי מיט שרעק באטראכט און באזעהען:
שמשון הגבור'ס — ר' יאסעלעס פאות.
און שפיצען פון בערדעל! ער האט זיי דערקענט...
זיי האבען די האר אין דער גרוב פארברענט.

זיי שטעהען דאך טרויעריג; עס פרעגט זי זיין בליק:
צי האסט דו פאר דעם נישט פארהאנדעלט מיין גליק,
צי האסט דו נישט מ י ך פארקויפט דא אין זאק?!

איהר ווערט אויך טרויעריג, עס וויל זיך איהר כליפּען,
זי האלזט איהם און קושט איהם; „צי גלויבסט דו נישט ציפּען,
איך האב'ן געווארפען ארויס, דעם צבוע'ק!"

כאטש שפּעט נאר אין ציפּען ערוואכט דאס געוויסען,
עס קלעמט זי ביים הארץ שוין אצינד,
און פּלוצלונג ווערט איהר דאס קול אפּגעריסען,
פארשטעלט זיך דאס פּנים געשווינד.

זי פאלט אויף זיין אקסעל, זי הויבט זיך אן שעמען,
— „געזינדיגט... איך וויים עס אליין...!"
און פיבערהאפט ציטערען ליפּען און ברעמען,
ציגד לאזט זי ארויס א געוויין!

„גבריאל'טשע, ס'טוט באנק... אוי, גבריאל'טשע, ס'איז מאוס"...
זי קלעמערט איהם פעסטער ארום,
„איך וועל איבערבעטען... איהם וואשען די פיס!"...
גבריאל'טשע שטעהט טרויעריג און שטום...

פארשוואונדען ר' יאסעל, מען ווייסט שוין כסדר
אין שטעדטעל אין גאנצען, ווי ס'איז געשעהען:
„אליהו הנביא אין פּויערשע קליידער
(עס האט איהם נישט איינער ביינאכט נאך געזעהן),

„איז פארטאג געקומען און האט איהם גערופען,
נאר ווייט פונ'ם ישוב, וואס האט איהר צו זארגען!...
אין א הייל זעגען זיי ערגעץ פארבארגען,
זיי מאכען אין מדבר צרופין..."

דעם יתום האט מען דערווייל אפּגענומען,
אנדערע — ווארטען און האפען.

מ'איז זיכער אין שטעדטעל, ר' יאָסעל וועט קומען,
עס האָט זיך אַזוינס שוין געטראָפען!...

אַזוינס דאַרף צו דויערען אַ חודש לערך;
ר' יאָסעלעם קעפּעל איז פייער און פלאַם,
ער וועט זיך נישט זשאַלעווען קפיצת הדרך,
און וואַרפען דעם גאַרטעל אַריבער אַ ים!

דאָך יאָהרען פאַרגעהען, דער אַלקער שטעהט לער,
אַלץ טרויעריג גבריאל, און ציפּע? ווער ווייסט?
אַמאָל בלייבט זי שטעהן מיט די אויגען פאַרגלייסט,
און פון זיי קאַפּעט אַ טרער!

איבערזעצונגען

פריי אוים נארסאָן.

1.

קום שוין, קום, אַ נביא! מיט דער גאַנצער קראַפט
פון אומגליק און פון ליעבע רופען מיר צו דיר!
קוק, ווי שוואַך מיר זענען, מיד און אָפּגעשלאָפט,
ווי שטאַרק עס איז דער פיינד, ווי אומבאַהאָלפען — מיר.

עס איז די לעצטע צייט. אַ, ראַטעווע פון שאַנד!
דאָס געוויסען שלאָפט, די נאַכט איז אָהן אַ שטראַל;
פאַרלאָשען שוין די בושה, פאַרבלאַנדזשעט דער פאַרשטאַנד,
און די מיטעלמעסיגקייט פּרעדיגט איבעראַל!

2.

ביסט דו מיין פריינד,
אָהער גיב דיין האַנט!
מיר וועלען שטרייטען
און ליידען בייזאַנד!

אויב פיינד, שטעל דיך
פריי און פעסט אַקעגען!
נאַר אַראָפּ פון וועג,
אויב ס'איז דיר נישט געלעגען!

3.

מיט פערעל פון טוי
צירט זיך אוים די נאכט...

(א! שרעקליכע געדאנקען
לאזט א רגע אפ!)
אט א פויגעל ריהרט זיך
אין די צווייגען זאכט..
און א פיצעל שטערנדעל
ציטערט, פאלט אראפ!

(א! שרעקליכע געדאנקען,
א רגע זייט געלאסען!)
דער לבנה'ס שטראלען
ציהען זיך און ציהען
אויפ'ן שטילען טייכעל
און לעגען זיך אין פאסען —
(טרויריגע געדאנקען,
לאזט א רגע רוהען!)
ווי שטיל זיי זיך באוועגען,
ריהרען אויף און אפ...
(א! שרעקליכע געדאנקען,
לאזט א רגע אפ!)

4.

זאגט נישט, אז ר'איז טויט,
ניין, ער לעבט, ער לעבט!
אפגעפליקט די רויז,
נאר איהר אטעם שוועבט!
צובראכען איז די הארף,
ס'וויינט דאך דער אקארד!

צובראכען דער אלטאר,
ס'פייער ברענט נאך פארט!

5.

מיר האט זיך גע'חלומ'ט:
מיט א גרויסער מענגע
געה איך, דאך באזונדער...
געהען געה'ן מיר לאנג!
פינסטער איז די נאכט...
אונטען איז א תהום,
און דאס וועגעל — קרימט זיך,
דרעהט זיך, ווי א שלאנג

אויפ'ן גלייכען פעלזען,
ווי א שארפע שמאל —
און די פלאקער ברענען,
רייסען אוים אמאל

פון פינסטערניש א פנים;
עס איז רוי און קאלט
און, צום שארפען בליק,
די ברעמען איינגעצוינגען;
צי א יונגע ס א ס נ ע
אויפ'ן תהום געבויגען
מיט די גרינע צווייגען,
דאכט זיך — אט זי פאלט!

צי א שפאלט אין פעלזען,
מאר־באוואקסען, שווארץ...
און קיין שארד, קיין אטעם,
שטיל! עס ווייסען אלע,
אז א פאלשער טריט נאר,
שמעטערט מען פון פעלז

אריין אין טיפסטען תהום...
דאַר רוהיג איז מיין האַרץ,

און מיין טריט איז פעסט!
. . . .

6.

כ'האָב נאָר געזעהן אַ חלום:
אַ שטאָק־טויבע נאַכט,
און אַ ווילדער פעלזען
וואַקסט אין וויסטען לאַנד;
און די שטומע נעבעל
אויפ'ן פעלזענס רוקען
גלייך ווי ברייטע ימים
גיסען זיך ביינאַנד...

אויפ'ן פעלזען שטעה איך,
אונטען איז אַ תהום,
און מיין שאַרפער בליק
גרייכט נישט ביז צום גרונט...
נאָר דאָרטען איז נישט לער,
דאָרטען רוישט און זידט —
און שטימען אַלערליי
טראָגט אַרויף דער ווינט!

עס הערען זיך אינמיטען —
הייזעריגע שרייען,
שוואַכע האַרפען־טענער,
זיפצען פון אַ גוסס...
עס גיסען זיך צוזאַמען
וואונדערבאַרע שטימען,
אַט עס קלינגען שווערדען,
קייטען באַלד און בעכער...

נישט רוהיג איז מיין הארץ,
און איך שטעה פארשטארט.

. . . .

7.

געפעהרליכער אלס צרות,
חרמות און געיעג,
שרעקליכער פאר קייטען,
גזלנים און געשלעג
איז די לוסט צום שלום,
עס העלפט נישט קיין פארשטאנד, —
רייס אוים פון הארץ דעם פיינד
מיט'ן הארץ בייגאנד!...

עס טוען וועה די ק י י ט ע ן,
דריקען דריקט די יאך,
בלומען דאך אין גארטען,
אויף וויזען, אויפ'ן פעלד;
און אויסער פרייען ווילען,
פיהלסט דו, קאן מען נאך
זיך א גליק געפינען
אויף דער בלומען־וועלט!

8.

נאר טרויריגע ליעדער,
טרויריגע געדאנקען,
צי בין איך דען שולדיג?
ס'איז אזוי מיין לעבען!
עס בליהען מיר קיין רויזען,
און קיין שטערען בלאנקען —
מען האט מיר אויך קיין גוטען
חלום נישט געגעבען!

*

איך וואָלט פרעהליך זינגען אפשר אויך געקענט,
נאָר אין מיין קרענצעל שטעקט א שטעכענדיגער דאָרן;
איהם האָט איינגעפלאָכטען מיט אייזערנע הענט
מיין מזל, און פון אַלעם איז שטעכעדיגס געוואָרען.

ליעדער.

(נאך מאריא קאנאפניצקא).

כ'האב געזעהן ליעדער! טייל ווייסע, ווי שניי,
און שעהן און באשמעקט, ווי די בלומען אין מאי,
און ריין, ווי דער בלויליכסטער הימעל ביינאכט,
דערביי — ווי דער טרויעריגסטער מלאך פארטראכט —
זיי האבען ליעבע געזונגען!

דערנאך איז געקומען די צייט מיט דער קאסע,
זי האט זיי געשניטען, ווי היי מיט ראסע;
עס האט זיך א לופט פון גן־עדן פארשפרייט;
עס טראגט זיך דער ריח גאנץ ווייט און גאנץ ברייט —
ס'איז דאך קיין ברויט נישט געוועזען!

אך! איך האב אלערליי ליעדער געזעהען,
פון טייל איז אין הארצען גאר וואונדער געשעהען!
עס רייסט זיך פאר בענקשאפט און ס'בלוט אהן אן עק,
ס'פארגעהט שיער פאר שרעק און ווי זים איז די שרעק...
זיי האבען באלאדען געזונגען!

דערנאך איז געקומען די צייט! אויפ'ן שטערן
האט זי א ברענענדע זון, און עס ווערען
וואלקען און נעבעל צושווימען, צורינען...
איך קאן פון די ליעדער קיין זכר געפינען;
גלייך מיט די נעבעל פארשוואונדען!

קלאג־ווייבער־ליעדער האב איך אויך געקענט:
ווי ערד איז דאס פנים, געבראכענע הענט.

געלעבט אין בית־עולם, געלויבט און געוויינט,
קרענץ פאר די קברים געפלאָכטען, געקרוינט
מצבות, געקושט און געהאַלזט!

דערנאָך איז געקומען די צייט און געשניטען
אויף שיעצקע פאר קעלבער די קרענץ און די בליטען;
גענוצט די מצבות צו הייזער אַלס שטיינער,
און צוקער געלייטערט אויף הייליגע ביינער —
קלאָג־ליעדער זענען פארשוואונדען!

אויך ליעדער, וואס האבען געדינט דער מינוט,
גע׳חנפ׳ט דעם שטאַרקען, געשמייכעלט דער רוט;
ביי רייכע געבעטעלט, פארהייליגט דעם רויב,
פון רינשטאָק געטרונקען, געגעסען דעם שטויב —
זיי האבען אַרען געזונגען.

די צייט איז געקומען — זי בלאָזט אויפ׳ן האָרן
א וועק־ליעד! עס זענען פארזאַמעלט געוואָרען
דיכטער און זינגער פון נאָהנט און פון ווייט.
זי האט זיי געמוסטערט... די קרעציגע לייט
ארויס פון דער מחנה פארטריבען!!!

. . . .

א סצענע.

(אוים היינע).

(די זון, דער דיכטער, אפען, פרעש, מויל־וואורפען
און א גליה־ווארעם).

די זון:

וואס געה'ן מיך דיינע אויגען אן,
אז איך טו מיין רעכט?
שטראלען מוז איך, יא—איך מוז!
אויף הער און קנעכט!

וואס געה'ן מיך דיינע אויגען אן?
דו — טו אויך דיין זאך! —
נעם א ווייב דיר, האב א קינד,
מיך נאר לאז געמאך!

שטראלען מוז איך, יא, איך מוז,
כ'קאן נישט געהן צוריק! —
און וואס ארט דיך, אז איך ווארף
אמאל אראפ א בליק?

דער דיכטער:

אט מיט דעם האלט איך מיך גרויס,
וואס איך לייד דיין בליק!
שעהנהייט זעה איך נאר אין ליכט
און אין פלאמען — גליק!

צינדערט בין איך, ליידער, שוואך,
האסט מיך מיך געמאכט!

אויף די מידע אויגען פאלט
שווער אראפ די נאכט!

די אפען
(כאר):

מיר אפען, מיר אפען,
מיר קוקען און גאפען
ארויף צו דעם ברענער, צום אלטען!
ער קאן אונז נישט שטערען,
ער קאן זיך נישט וועהרען,
ער קאן זיך פאר אונז נישט באהאלטען.

די פרעש:

אין וואסער איז נאס
און גוט, אהן א שפאס!
עס לעבט זיך דאך בעסער און פרייער!
ווער ווייסט פון א קוואל?
עס דעמפט זיך די שטראל,
עס קיהלט זיך דאס העלישע פייער!

נישט מיט אזא כח
שלאגט דא שוין אין מח
דער מערדער, דער הימלישער ברענער!
שטיל לעבט זיך און — שא!
קווא — קווא, קווא — קווא!
אין זומפעל איז בעסער און שענער!

דער מויל־וואורף:

לא היה ולא נברא! אין הימעל זאל ברענען
א גאלדענע שיסעל!
טיילמאל דערפיהל איך אביסעלע ווארעם
און קראץ מיך אביסעל!

דער גליה־ווארעם:

זעה נאר די גרויס! ווי זי פלאמט אינ'ם ראד!
און ברענט אין די אויגען, מען שוויצט, ווי אין באד!
זעה נאר דאס גרויסקייט, די פראכט!
פיש! איך בין אויכעט א ליכטיגע זאך,
און ברען נישט די אויגען, און פראל נישט קיין סך,
און לייכט מיר גאר שטיל ביי דער נאכט!

אן אדום.

(לויט היינע).

לאנג שוין ליידען מיר זיךביידע,
ווי עס פאסט פאר ברידער פיינע;
דו ליידסט, נעבעך, אז איך אטעם,
און איך די—שגיונות דיינע!

לאנג שוין ליידען מיר זיך ביידע —
טיילמאל, פון מיין קרענק געריהרט,
האסט דו מיר מיט פרומע הענטלעך
די געדערים מאסאזשירט!

איז א שווערע נאכט געקומען,
האסט דו לעמפלעך אנגעצונדען
פון מיין חלב... און אויף קנייטלעך
מיינע אדערען געשונדען...

אונזער פריינדשאפט ווערט צינד שטארקער,
איך וועל אויך די קונץ שוין קענען;
איך ווער משוגע'נער פאר דיר,
די געהירן — פיהל איך — ברענען!

דער בעכער.

(פון פּרוג).

זאָג מיר, מאַמעשי, איך בעט דיך,
איז דאָס אמת, וואָס עס האָט
מיר פאַרצעהלט דער אַלטער זיידע,
אַז אין הימעל דאָרט פאַר גאָט,

אַז פאַר גאָט דאָרט שטעהט אַ בעכער, —
און ווען מיר קוועלען זיך דאַ שווער,
האָט דער גרויסער גאָט רחמנות,
לאָזט אין כוס אריין אַ טרער?

— אמת, קינד מיינס!
— אַך, מאַמע, מאַמע,
איז אויך אמת, איז אויך זיכער,
אַז משיח, דער וועט קומען,
קוים וועט ווערען פול דער בעכער?!

— אמת!
און דאָס קינד פאַרקלערט זיך,
ווארט אַ ווייל טרויריג, שטיל,
פרעגט דערנאָכטען: אָבער, מאַמע,
וועט דער בעכער זיין ווען פול?

און עס הויבט די בלויע אויגען
טרויריג צו דער מוטער אויף:
„צי איז אָהן אַ דנאָ דער בעכער,
וואָס מיר לײדען אָהן אַ סוף?

װי לאַנג מיר לײדען שװין אין גלות,
אונ דער כוס װיל פול נישט װערען!
אפשר טריקענען דורך די יאָהרען
אינ'ם בעכער אױס די טרערען?"

אונ צורודערט בלײבט די מוטער
איבער'ן פרומען קינד געבױגען,
אונ עס ציטערען די ברעמען...
פון די מוטערליכע פײכטע אױגען.

פאַלען טרערען — צװײ בריליאַנטען
אױפ'ן קינדס פאַרקלערטען שטערען!

. . . .

גאָט אין הימעל, האָב רחמנות,
נעהם אין כוס אַרײן די טרערען!

פון ביאליק.

1.

זיי מיר גוט...

זיי מיר גוט!
זיי א מוטער, זיי א שוועסטער מיר!
זעהסט,
איך בין אזוי עלענד און קום נאך טרייסט צו דיר,
אין דער שווערסטער מינוט — —
מיין קאפ — די נעסט
פון פארשטויסענע תפלות לאז רוהען אויף דיין שויס;
אלע הימלען זענען פאר זיי פארמאכט —
און אין דער שטילער שעה צווישען טאג און נאכט,
הער מיך אויס...

מען זאגט: פאראן יוגענד אויף דער וועלט
און בליהען בליהט זי, ווי א רויז...
פאראן מן־הסתם!
נאר וואו איז מיינע? צי האט זי געטויט די קעלט,
צי פארברענט די פלאם?
דאכט זיך, גארנישט געוועזן...

אויך ליעבע איז פאראן, אזוי זאגען לייט.
זאג מיר, וואס באטייט
דאס ווארט, פאר מיר א הוילער קלאנג?
און דאס מאכט אזוי באנג, דאס מאכט אזוי באנג —
און וואס איז פרייד?

אזוי שטיל און צארט
האבען שטערען אמאל געוואונקען צו מיר און — גענארט...

אַ חלום געווען... מען האָט׳ן פאַרטריבען,
און עס איז מיר אין לעבען גאָרנישט געבליבען,
און איך וועלק און איך פריהר...
זיי מיר גוט, איך קום נאָך טרייסט צו דיר. —

2.

„משא נעמירוב"

שטעה אויף!
מענש, שטעה אויף און געה,
און געה צו דער שטאָדט, וואו די שחיטה איז געווען,
וואו דאָס בלוט איז פאַרגאָסען געוואָרען!
מיט די אייגענע אויגען זאָלסט דו זעהן
און אָנטאַפּען מיט אייגענע הענט די צוימען,
די שטיינער, די ווענט
מיט׳ן פאַרטריקענטען בלוט,
מיט די פאַרגליווערטע געהירען
פון די דערשלאָגענע —
צווישען חורבות וועסט דו געהן,
צווישען איינגעבראָכענע מויערען,
צוזאַמענגעשטירצטע ווענט —
מיט לעבער,
ווי אָפענע וואונדען שוואַרצע — —
פון אונטער דיינע פיס פליהען פעדערען און שמות...
טרעטסט אויף צובראָכענע כלים,
אויף ספרים,
אויף פאַרמעט,
אויף שטיקער צופּלאַצט לעבען —
דו אנטלויפסט —
צו ליכט און לופט אנטלויפסט דו!
דער הימעל לאַכט אויס דיר,
די שטראַלען פון דער העלער זון שטעכען דיר.

די גלאנצען פון צובראכענעם גלאז, וואס ליגט נאך אויף די גאסען,
לעסטערען דיך!
אלץ ארום — דער בליהענדיגער בוים,
דאס פריש־אויסגעשפראצטע גראז,
לאכט אויס דיר...
וואס פיהלסט דו? בליטען, אדער בלוט?

אין טאג פון דער שחיטה האט זיך דער פריהלינג צובליהט!
דער שוחט האט געשאכטען, די זון האט געשיינט
און באשאטען דעם שוחט מיט גאלד!
דער טאג האט צו איהם געלאכט!
די בוימער האבען געבליהט!
דו אנטלויפסט,
ווילסט דיך באהאלטען אין א הויף?
זעה, זעה, אט א בערגעל,
אט א בערגעל מיסט,
צוויי זענען געקעפט געווארען אויפ'ן בערגעל:
א איד און זיין הונט — —
איין האק האט זיי געקעפט,
דא, אויף איין מיסט האט מען זיי געווארפען...
און אז אונטערגעגאנגען איז די זון,
זענען חזירים געקומען
און ביידע געלעקט,
און אונטער זייער פוס
האבען זיך ביידע געקאלערט —
שא!
מארגען וועט געהן א רעגען
און וועט אפשווענקען דאס בלוט —
עס וועט שוין נישט שרייען,
נישט שרייען ארוים פון מיסט,
עס וועט פארלוירען ווערען ערגעץ אין תהום —
און אפשר אנטרינקען א בוימעל צו דער זעט —

און אלץ וועט זיין ווי פריהער,
אלץ ווי פריהער —
וואס איז דען געשעהען? וואס?

באהאלטסט זיך אויף א פינסטערען בוידעם?
פיהלסט די טויט־שרעק, וואס שוועבט נאך ארום אין דער
פינסטער,
אין דער פינסטערער שטילקייט!
זעהסט? פון אלע לעבער, פון אלע שפאלטען און ריצען,
קוקען אויגען ארויס;
אייגען קוקען אויף דיר שטאר און שטום,
דאס קוקען די נשמות פון די „קדושים“ —
די פארוואגעלטע, פארוויסטע נשמות — —
הא־הא־הא!
זעהסט. דארט, אין ווינקעל האבען זיי זיך צונויפגענומען,
צוזאמענגעפרעסט, און געשוויגען;
דא האט זיי דאס אייזען געטראפען,
דא זענען זיי געבליבען!
דא שטעהען זיי נאך און שעפען,
און אטעמען אין זיך אריין
דעם גאנצען טרויער פון זייער אומזיסטיגען טויט —
נישט טראגיש,
קוים טרויעריג איז דער טויט —
הערסט? זיי פרעגען:
נאך וואס?
נאך וואס געלעבט, פארוואס געשטארבען?
מיט שרעק און ציטערניש פרעגען זיי.
די קדושים:
און — אל ארך אפים, —
ער שווייגט!
שפינוועבס אין די ווינקלען —
פרעג די שפינען,

וואס דא איז געשעהען,
לעבעדיגע עדות!
זיי וועלען דיר פארצעהלען
פון געשפאלטענע טראכטען מיט פעדערען געפילט —
נעגעל און נאז־לעבער, קעפ און האמער —
פון מענשען געפאלענע אין דער פינסטער, אהן צייט צו קרעכצען,
פון קינדער, וואס האבען פריש בלוט געזויגען פון
געשפאלטענע ברוסטען,
פון א האלב־קינדערישען רוף: מא... און „מאמע" נישט
געענדיגט,
א מעסער האט איבערגעשניטען דאס ווארט!
און נאך... און נאך...
מעשיות, וואס וועלען דיר פארברענען דעם מח —
די געהירען אויף אש
און די נשמה טויטען,
אויף אייביג, אויף אייביג — — —

רוף נישט! וועק נישט די טויטע,
אנטלויף מיט'ן פארשטיקטען געשריי אין דער קעהל,
מיט דער פאר'שרפ'עטער טרער אין אויג —
אנטלויף —
צוריק צו דער זון אין גאס —
העי, עס בליהט, עס שיינט, עס קלינגט!
קאנסט עס נישט ליידען?
זוך דיר שטילע שאטען אין קעלער!
קום אראפ —
זעהסט, דא איז די שאטען,
צווישען די קיהלע שאטען
זענען די צנועות,
דיין פאלקס כשר'ע טעכטער — — —
פארשטעהסט?
איינע אונטער זיבען, איינע אונטער זיבען!

דער מוטער אין די אויגען — די טאָכטער,
די מוטער אין דער טאָכטערס אויגען — געשענדט!
און פאַר'ן קוילען און נאָכ'ן קוילען — —
טאַפּ אַז מיט די הענט די פאַרבלוטיגטע לאָקען,
די קישען —
דאָס בלוט מיט עפּעס אַנדערש צוזאַמען
פאַרגליווערט — —
זעהסט? און דאָרט הינטער די פעסער —
הינטער די אַנגעוואָרפענע כלים,
אין ווינקעל דאָרט
זענען געלעגען,
אַהן אָטעם געלעגען זענען דאָרט זייערע פאָטערס,
זייערע מענער, ברידער און חתנים —
און האָבען מיט אָפענע אויגען דאָס אַלץ געזעהן —
ווי די לייבער האָבען געצאַפּעלט
אונטער'ן גוי און אונטער זיין אייזען —
און געהערט מיט אָפענע אויערען
די געשרייען די פאַרשטיקטע, די איבערגעהאַקטע — — —
אַ שטראַל בלוט — אַן אָפּגעהאַקט וואָרט —
שאַ — — —

פאַר שרעק פאַרגליווערטע, פאַרשטיינערטע הערצער...
און אויב איינס האָט נאָך געצאַפּעלט,
האָט עס, פיליכט, נאָך געבעטען:
רבונו של עולם,
טו אַ נס,
זאָלען זיי מ י ך נישט זעהן,
פאַרבלענד זיי, זאָלען זיי מיך נישט זעהן!

מענער—פאָטערס—ברידער—חתנים...
און פון די מענער,

אויב וועלכען עס איז א נס געשעהען
און איז לעבען געבליבען,
איז מאנכער,
ווען די שרעק איז אריבער,
פון קעלער ארויסגעקראכען,
צו זיין גאט, אין זיין גאטס הויז אריינגעלאפען
און געדאנקט פאר'ן נס,
וואס א י ה ם איז געשעהען!
און דערנאך צום רב געלאפען:
צי מעג ער מיט זיין ביילען נאך לעבען?!

חער, ארויס קריך!
קום,
קום צו די מיסטען,
צו די שטאלען פון חזירים, קום,
צו די באהעלטענישען פון דיינע ברידער
אין שחיטה־טאג!
דיינע פאלקס־קינדער,
חשמונאים,
בר־כוכבא'ס דיינע,
דיין הייליגען טאטענס קינדער —
צוואנציג אין א לאך,
דרייסיג אין א הייל — — —
די, וואס הייליגען מיין נאמען!
די ווערים צוקראכען,
ווי מייז זיך פארשטעקט —
און — ווי די הינט געשטארבען!

און צו־מאָרגענס איז אַרוים אַ זוהן
און דערזעהן דעם פאָטערס פּגר אין מיסט —
וואָס פאַרשטעלסט דו דיין פּנים, מענש!
וואָס קריצסט דו מיט די ציין?

גענ צום טאָל הינטער דער שטאָדט.
אַ גאָרטען בליהט דאָרט אין טאָל,
באַשיט פון דער גאָלדענער זון, ווי אַ כּלה —
בליהט ער, דער גאָרטען...
און דאָרט איז פאַראַן, אין דעם גאָרטען, אַ הייל —
די ב ל ו ט י ג ע —
דאָרט זענען איינגעשלאָפען די מערדער,
נישט ווייט פון טייערע קרבנות ליגען זיי
שכּור און שלאָפען...
און אַרום די כּלים —
די רעדער מיט אויסגעזעצטע ספּריכען,
ווי מערדערישע פינגער צו עמיצענס האַלז —
מיט די נאָך בלוטיגע, שוואַרץ־בלוטיגע שפּיצען —
בלוט מיט געהירען!
און אַז דער טאָג וועט טרעטען אָפּ דעם אָוונט,
די זון וועט אין מערב־זייט אונטערגעהן
מיט בלוטיגע וואָלקען געהילט און געשליידערט,
און פייעריג צופלאַמט — —
דאַן גענ אַהין צום טאָל,
אין גאָרטען אַריין גענ,
זוך אָפּ די הייל...
און גנב'ע זיך שטיל אַריין...
טסס...
אַ שרעק שוועבט אין דער לופט...
אַ שרעק, אַ צאַפּלען, אַ גסיסה —
הוילע קרעכצען, הייזעריגע שרייען, פאַרשטיקטע רופען, —
דאָס אַלץ וואַלגערט זיך אַרום צווישען די כּלים.

און ריהרט די רעדער,
און דרעהט זיי איבער,
און שלאגען זיך אַן די שפּיצען,
אַן די העלצער,
און קומען ארויס פון לעבער און שפּאלטען —
ארום — קרעכצען —
איבער דיין קאָפּ פארגליווערטע קרעכצען —
א שטומער צער שוועבט,
א שטומער וועה —
נאָך וואָס? פארוואָס?

יסורים שטומע פלאטערען,
א שכינה, א שווארצע, א טויט־מידע,
א דערשלאָגענע
רוהט איבער אלעם —
און געפינט נישט קיין רוה!
הארץ־רייסענדיג! —
וויל וויינען און קאן נישט,
וויל שרייען און שווייגט,
אין אייגענעם טרויער דערשטיקט —
די פליגעל איבער די הרוגים פארשפּרייט זי
און וויינט אָהן א קול...
און אויפ'ן בית־עלמין געה,
אויף די קדושים'ס קברים!
אהין שלייך זיך אין דער שטיל,
זאל קיינער דיין טריט נישט הערען,
זאל קיינער דיך נישט זעהן...
פארדעק דיך פאר חרפּה!
געה און קוק אויף דיינע הייליגע!
וויינען וועסטו נישט איבער זיי...
צוגעהען וועט וועלען דיין הארץ;

איך וועל עס פארגליווערען אין דיר —
וועסט וועלען די ברעמען אראפ אויף די אויגען לאזען.
איך וועל זיי דיר אויפשטעלען, ווי נעגעל!
שרייען וועסט דו וועלען
ווי א שטיר, צום שחיטה־באנק געבונדען,
ברילען...
איך וועל דיר דאס קול דערשטיקען אין האלז —
זעהסט, ווי געשאכטענע קעלבער ליגען זיי,
האסט פאר זיי קיין קלאג,
קיין זיפץ —
—„פארגיבט מיר, הייליגע טויטע,
פארצייט מיר, איהר אייביג פארשעמטע,
פאר אייער ארעם לעבען
פאר'ן ארעמען טויט,
ה ע ל פ ע ן קאן איך נ י ש ט!

„מארגען וועט איהר קלאפען ביי מיר
און פארלאנגען אייער לוין — —
איך ה א ב נישט!
א יורד בין איך
ארעם, אזוי ווי איהר!
אומזיסט זייט איהר געפייניגט
געווארען און געשטארבען,
ווי אומזיסט איהר האט געלעבט...
א רעטעניש נישט צום פארענטפערען
איז אייער טויט, ווי אייער לעבען
איז א רעטעניש!"
און אין וואלקען הילט די שכינה איין
איהר קאפ און וויינט,
פאר שאנד און שפאט וויינט זי!
— נאכט אויף נאכט וועל איך אין דער שטיל

אויף די קברים אראפּ
און וויינען אין דער שטיל
פאר שאנד!

און דו, מענש!
דו, וואס האסט מיך געזוכט און געפונען
אין מיין ארעמקייט, אין מיין טרויער,
געה נישט צוריק מיט לערע הענט!
נעם ביי מיר,
א טייל פון מיין שטילען וועהטאג, נעם
און וואַרף עס אין דעם שוים פון די לעבעדיגע,
פון די נאָך־געבליבענע — —
זיי זאָלען נישט פארגעסען!
און, געהענדיג צוריק,
רייס אוים אביסעל גראז, —
— עס איז פריהלינג,
עס בליהט,
עס איז זאפטיג דאס גראז —
רייס אוים א פולע האנט
פון שפּראָצינגע, זאפטיגע, פרישען קברים־גראז
און וואַרף ה י נ ט ע ר דיר —
און זאג:
גראז איז מיין פאלק,
אפגעריסען גראז.
קאן דאס אפגעריסענע לעבען?

געה!
געה צו לעבעדיגע,
צו די נאָך געבליבענע,
אין גאנס הויז אריין געה,
דארט זענען זיי פארזאמעלט —
זיי פאסטען דארט און בעטען!
הערסט די יאמער?

עס צוגעהט נישט דיין הארץ אין דיר?
שטעלען זיך דיר נישט די האר קאפויר? —
דאס געקלאגעריי —
דו ציטערסט נישט?
אזוי קלאגט אן ארעמע, דערשלאגענע
דינסט פאר א גראשען,
וואס זי פארלירט אין מארק...
אין זייערע הערצער,
אין זייערע דערשלאגענע דינסטען־הארץ אריין קוק —
ווי לער איז דארט און וויסט!
קיין איינציג גרעזעל האס!
קיין קערנדעל נקמה!
קיין פלוך אויף זייערע ליפען!
זיי   ב ע ט ע ן!
קוק אין זייערע הערצער אריין,
נישט אויף זייערע ליפען — —
פאלש איז יעדעס ווארט!
א י ך זאל ז י י פארצייען,
איך זאל פ א ר ג ע ב ע ן זייערע זינד!
זינדיגט א צובראכענער שארבען?
זינדיגען ציטעריגע שאטען אויף די ווענט?
פארוואס בעטען זיי און שטורעמען נישט?
וואס הויבען זיי קיין פויסטען נישט אויף?
פארוואס פאדערען זיי נישט?
פארוואס רייסען זיי די הימלען נישט איין,
נישט דעם כסא הכבוד?

און הער —
הויבט אויף דער חזן זיין קול
און רופט:
„טו פאר די געשאכטענע,
פאר קליינע קינדער טו,
פאר זויגענדיגע קינדער"...

און נאכשרייען וועט דער עולם
און ציטערען וועלען די זיילען אין הויז — —
אויף דיר וועל איך מיך דערבארמען!
דו וועסט נ י ש ט וויינען,
נישט וויינען מיט זיי — — —
און הויבט זיך אין דיר א געשריי אויף,
דערשטיק איך עס!
צווישען דיינע ציין דערשטיק איך עס!
דו זאלסט דאס אומגליק נישט פארשוועכען!
נישט באקלאגט,
נישט באוויינט זאל עס בלייבען!
ק י י ן טרער!!
און די נישט אויסגעוויינטע טרער
פארגליווערען זאל זי אין דיין הארץ
און ווערען צום שטיין!
אויף דעם שטיין וועל איך מיין פעסטונג בויען —
אייזערנע מויערען — קופערנע שפיצען —
פאר האס, צארן און טויט
א היילינגטום!
אין דיין הארץ וועט עס שטעהען
און וואקסען —
פון גיפטיגען בלוט גענעהרט
וועט עס וואקסען —
א פעסטונג,
א היילינגטום,
א שלאנגען־נעסט
פאר גיפטיגען, צארניגען, גרימיגען טויט
פ א ר ד י י ן פ א ל ק!
און צו־מארגענס
זעה, וואס זיי טוען...
אויפ׳ן בית־עלמין וועלען זיי מארגען געהן,
די דערשלאגענע,
די איבערגעבליבענע,
די האלב טויטע,

מיט די האלב אויסגעפּאַכטע נשמות,
האלב אויסגעפּוילטע הערצער...
אויפ'ן בית־עלמין געהען זיי,
מענער, ווייבער און קינדער געהען;
מיט טאַרבעס,
מיט קבצנ'ישע טאַרבעס
אויף די געבויגענע אַקסעל
געהען זיי...
און זעה, מענ'ש, וואָס זיי טוען! —
צו די פרישע קברים געהען זיי,
צו די קדושים —
און עפענען די קברים אויף —
און צורייסען זייערע לייבער
מיט די תכריכים צוזאַמען,
אויף שטיקער, אויף שטיקער צורייסען זיי,
און יעדערער כאַפּט א שטיק,
יעדערער אין טאַרבע אריין א שטיק —
זיי וועלען בעטלען געהען
אין נאַמען פון די קדושים,
מיט זייער פלייש און ביין, —
פון יריד צו יריד וועלען זיי געהען,
פון שטאָדט צו שטאָדט
און בעטלען:
זעהט דאָס הייליגע פלייש, — רחמים!
די הייליגע ביינער זעהט — רחמים!
אידען בני רחמנים,
רחמים, א גראשען גיט!
און א לאַמער,
און א בלינדער,
און אַ אַלטער, א געבויגענער,
און מיט קרומע ביינער
שלעכט גענעהרטע קינדער
וועלען בעטלען מיט'ן פלייש
מיט די ביינער פון די קדושים

און לידער זינגען!
קבצנ׳ישע הונגער־לידער,
איבער הייליגע,
איבער אומגעקומענע על קדוש־השם — —
פאר א גראשען!
און אצינד געזונט, מענש!
אנטלויף!
לויף אין דער וויסטעניש אריין
און שריי —
אויפ׳ן ווינט, וואס יאגט אין דער מדבר;
אויף זיינע פליגעל זאל ער כאפען דיין געשריי
און צוטראגען אויף אלע עקען פון דער וועלט
אבער קיינער זאל נישט וויסען. —

פון יחזקאל.

1.

נאט זאגט מיר אזוי צו זאגען:
די „נביאים“ וועל איך קלאגען,
די שקרנים, די כזבנים,
מיט׳ן אומפארשעהמטען פנים
און פארגלייסטע אויגען!

*

פונ׳ם פינגער ווייל זיי נאגען,
ווייל זיי טראכטען אוים און זאגען
אין מיין נאמען נאר דמיונות,
פאר מטבעות, פאר פדיונות,
נישט געשטויגען, נישט געפלויגען!

*

אויסגעטראכט און אויסגעקלערט!
נישט געזעהן און נישט געהערט,
און געזאגט, וואס גאט באשערט,
וואס איך קלער און טראכט...
נאר געשפינען, נאר געוועבט!
נאר געפרעסען און געלעבט!
נישט קיין לאך אין וואנט פארקלעפט,
נישט קיין צוים געמאכט!

*

כלומרשט, איך האב זיי געשיקט!
נאר צו מיר ארויף געקוקט,
און פון ציבוק אויסגעפיקט,
געשיט נאר און געשיט!

*

איך האב זייער צונג געשארפט,
דעם רעשט שכל צו באטייבען!

ווייניג פרעסען בערען, לייבען,
האָב איך פוקסען נאָך באַדאַרפט?
*

ווייניג האָט מיין פאָלק געליטען,
דאַרפט איהר נאָך זיין יאָך באַשווערען?
ווייניג בלוט נאָך, ווייניג טרערען? —
אויסגעריסען זאָלט איהר ווערען
*

און פאַרטיליגט און פאַרשניטען —
איהר זאָלט מיר נישט זיין אין מיטען!
אייער נאָמען מעק איך אויס
פון מיין הייליג בוך אַרויס!

2.

גאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי:
„צו די הירטען געה און זאָג...
איי, די מערדער, איי, די הירטען,
עס וועט זיין צו זיי אַ קלאָג!"
*

איי, די מערדער, איי, די הירטען,
עס וועט קומען אייער שטראָף!
ווייל זיי האָבען ז י ך געפּאַשעט,
ז י ך געפּאַשעט, נ י ש ט די שאָף!
*

נאָר די בעסטע וואָל געטראָגען,
און דאָס פעטסטע פלייש געפרעסען;
נאָר אום זיך אַליין געקימערט;
און די שעפעלעך פאַרגעסען!...
*

נישט געשטאַרקט די אָפּגעשוואַכטע,
און—נישט אויסגעהיילט קיין וואונד;

די פארוואונדעטע און די קראנקע
נאך געווארפען פאר די הינט!
*

נישט געזוכט גאר די פאראירטע,
א פארבלאנדזשעטע—פארפאלען!
און געפיהרט זיי אין א מדבר
אהן א גרעזעל, אהן א קוואלען!
*

און געיעאגט זיי אויף די בערגער,
וואו א שטיין און וואו א דארן;
ווילדע טירע, חיות רעות
זענען פון זיי זאט געווארען!
*

און פאר זיך אליין געקוילערט,
ז י ך געפאשעט, נ י ש ט די שאף...
אוי אייך שעפער, וועה אייך הירטען,
עס וועט קומען אייער שטראף!

3.

אויך וועל איך אייך א חשבון מאכען
מיט די שעפסען, מיט די טריקעס,
מיט די איינגעדרעהטע הערנער
און די שארפע, ווי די פיקעס!
*

וואו ס'איז נאר געווען א פאשע,
אנגעפרעסען זיך גאר מאום!
און די רעשט נאך צוזקנוידערט!
און צוטרעטען מיט די פים!!!
*

וואו א פאשע איז געוועזען
האט איהר אייך געשווינד דערפרישט!

און די רעשט נאָך **צוצוקליצעט**,
מיט דער בלאָטע אויסגעמישט.
*

און געלאָזט די אויסגעדאַרטע —
אויסגעטרוקענטע פון ווייטען...
מיט די פיס אוועקגעקאַפּעט,
אָפּגעשטויסען מיט די זייטען.
*

הערט, איהר הירטען, הערט, איהר טריקעס,
עס וועט קומען אייער טאָג!...
איך וועל מאַכען אייער חשבון,
עס וועט זיין צו אייך אַ קלאָג!

4.

און עס הויבט מיך אויף אַ ווינט...
פון דער הויך זעה איך אַ טאָל,
פול מיט ביינער, און די ביינער
זענען אויסגעדאַרט און געל!
*

נישט קיין פלייש און נישט קיין אָדער
ווי צוואָרפען און פאַרפוילט!...
אויסגעמישטע טויטע ביינער!
ווי דער גרויער שימער גרוילט!
*

—„קאָן דאָס לעבען?“ פרעגט אַ בת־קול,
און איך ענטפער: גאָט, דו ווייסט!
—„באַטש זיי זענען טויט, צוואָרפען?“
אַלץ איז מעגליך, ווען דו הייסט!
*

רופט דאָס בת־קול: זאָג די ביינער,
אַז איך הייס אַזוי און וויל!

קלויבען זיך צונויף די ביינער,
און זיי ווערען זאפטיג פול!
*
צונויפגעקליבען און געשלאסען!
שוין סקעלעטען אויסגעשטרעקט!
און מיט פלייש ארומגעוואקסען,
מיט א הויט שוין אויך בּאדעקט!
*
—„היים, די ווינטען זאלען בלאזען!"
היים איך בלאזען און איך זעה:
ווי עס לעבען אויף סקעלעטען,
עס מארשירט שוין גאַנץ ארמיי!

5.

(קאפּיטעל ל"ג)

ס'שלייכט צו א שטאדט ביינאכט
די שווערד!
נאר אויפ'ן טורעם דער וועכטער וואכט —
ער הערט!

און בלאזט טראמפּייט
און שמעטערט מיט מאכט,
עס ציטערט די נאכט
דאס פאלק ערוואכט — —
דער שונא געהט, דער שונא געהט!
און עס פלאקערט אויף די שלאכט

אין הויף, אין גאס,
אויף מויער און וואנט,
פאר ווייב און קינד,
פאר פאלק און לאנד!
פאר רעכט, און פריי געהט אלץ אין קאן!

ווער זיגען ווערט, דאס ווייסט איין גאט;
דער וועכטער האט
דאך זיינס געטאן!
ער האט זיין עהרע נישט באפלעקט,
ער האט געוועקט!
ער האט געדינט זיין פאלק, זיין לאנד!

נאר וועה דעם וועכטער, שפאט און שאנד,
וואס האט ביינאכט
אן אויג פארמאכט
און ערוואכט
ערשט אין דער בראנד!

ירמיהו'ס בריף.

(אגרת ירמיהו — כתובים אחרונים).

1.

און אין בבל ווערט איהר וואוינען,
צווישען פרעמדע פעלקער לעבען,
דארט, וואו גאט האט אייך פארטריבען,
ביז עס קומט די צייט!

דארט אין בבל ווערט איהר וואוינען,
צווישען פרעמדע פעלקער לעבען,
און ווערט פרעמדע זיטען זעהען,
פרעמדען גלויבען, פרעמדע געטער, —
שרעקט אייך נישט פאר זיי!

דארט אין בבל ווערט איהר זעהען,
אויף די אקסעל געטער טראגען,
שעהן געשניצטע, פיין געקליידעטע —
גאלד־ און זילבער־געצען!

זיי פון פארענט לויפט אן עולם,
הינטען לויפט זיי נאך א מענגע;
אלטע, יונגע, מענער, פרויען, —
שווייגען מוזט איהר, נאר אין הארצען
לאכט אייך אויס פון זיי!

זעהט, די צונגען ביי די געצען
האט א מייסטער אויסגעשלאגען,
אויסגעשניצט און אויסגעקינצעלט
פון דעם רייגסטען גאלד!

נאר פארגעסען האט דער מייסטער
אויסצולערנען די געשמידטע
צונגען, כאטש א ווארט!

און געשמאק האט אויך דער מייסטער!
אויסגעפוצט האט ער די געטער,
ווי א כלה צו דער חופה, —
קרוינען אויף די קעפ!

דאך פארגעסען האט דער מייסטער
אין די קעפ ארייננצושלאגען
שכל, כאטש א פונק!

גאלד און זילבער האט דאס געטעל;
עס באשטעלט איהם דאך דער פריסטער
און פארשווענדט זיין גאנס פארמעגען,
זיינע קליידער אין די הייזער,
וואו ער דארף נישט זיין!

און וואס העלפען זיי די קליידער,
גאלד און זילבער פיין געשטיקטע,
אז זיי קאנען זיך נישט וועהרען
פאר דער קלענסטער מילב!

אז מען טוט זיי אן די קליידער,
נעמט א פעדערוויש דער פריסטער,
רייניגט דאס געטער־פנים,
ווישט זיי אפ די נעז!

שטאלץ שטעהט מאנכער, ווי א ריכטער,
אין דער האנט — א בינטעל ריטער, —
מעגסט דאך שפייען איהם אין פנים:
שמייסען קאן ער נישט!

איי, נאָר שטרענגער איז דער צווייטער:
אין דער האַנט אַ שווערד אַ שאַרפע
צי אַ שווערע האַק!

ליידער, קאָן ער זיך נישט שיצען
פאַר אַ גנב, איבערשרעקען
אויף דער וואַנט אַ פליג!

אַז זיי זיצען אין די טעמפעל
און די גענצענדינער קומען,
און זיי בוקען זיך און קניען,
ווערט דערפון אַ שטויב;

שפּעטער פאַלט דער שטויב אַרונטער
און פאַרשוואַרצט דאָס געטער־פּנים,
און פאַרבלענדט די געטער־אויגען,
און באַשמוצט די קרוין.

פאַר גנבים מוז דער טעמפעל
זיין פאַרמאַכט אויף שלאָס און ריגעל;
נישט די געטער שיצען מענשען,
מענשען שיצען זיי!

אַט עס קומט די נאַכט און פּריסטער
צינדען ליכטער פאַר די געצען;
העל־באַלייכטע געטער שיינען, —
עס איז נאָר גאָלד און זילבער גלאַנצען —
דער גאָט אַליין איז בלינד!

און עס הויבען פון דער ערד זיך
אויף די ווערעמלעך, און זיי קריכען
אויף די קליידער פון די געטער,
פון די קליידער אויף די לייבער, —
און זיי שטעהען אומבאַהאָלפען
קעגען קליינע ווערים!

און עס פליהען דורך די פענסטער
פלעדער־מייז אריין אין טעמפעל,
און ווי פראנק און פריי זיי פליהען,
פון א געטער־קאפ צום צווייטען,
ס'יאגט זיי נישט אוועק!

און די זון זעהט יעדען מארגען
פלעדער־מייז, פארשמוצטע געטער,
און זי זעהט אויך, ווי עס קומען
און עס וואשען זיי די פריסטער,
און זיי פוצען, און זיי שוויצען,
ביז דער גאט ווערט ריין!

2.

טייער זענען דאך די געצען,
ווייל עס שטעקט אין זיי פארמעגען:
זילבער, גאלד און מייסטער־ארבייט —
גאר קיין לעבען נישט!

מאכט א קריג זיך: פרעמדע פעלקער
ווילען לאנד און פאלק באצווינגען;
וועלען שיצען זיי די געטער?
וועלען געבען הילף?

ניין! עס כאפען זיי די פריסטער
און אנטלויפען, און באהאלטען
זיך צוזאמען מיט די געצען
ערגעץ אין א הייל!

טרעפט, עס ברעכט ארויס א פייער
אינ'ם טעמפעל און די פריסטער
רעטען איילינג זיך דאס לעבען,
און די געצען ברענען.

ווי א מענש פון שטרוי קאָן היטען
פאַר גנבים פעלד און שייער,
אזוי שיצען אויך די געצען
פעלקער, לענדער, שטעדט!

ווייל די געטער, כאָטש זיי זענען
פון דעם רייַנסטען גאָלד געגאָסען,
מיט די קליידער און די קרוינען —
ווייל די געטער, כאָטש עס קניען
פאַר זיי מאַסען און געָנעהנען
זיי קרבנות — ווייל די געטער
איז קיין קלענסטער ווארעם מקנא,
ווייל זיי לעבען נישט!

ווי פאַר טויטע שטעלט מען פאַר זיי
עסען, טרינקען, פעטע פליישען;
דאָס באַ׳גנב׳ענען די פריסטער
און פארקויפען, און די ווייבער —
זיי פארזאַלצען און באַהאַלטען
אויף א שלעכטען טאָג! —.

פון ישעיהו.

פון אדום ווער קומט עס,
פון בצרה ווער געהט,
מעכטיג די טריט,
געררויטעלט דאס קלייד?

— איך דער פארגעלטער
און העלפער אין נויט!

— וואס איז דיין קלייד אזוי
פלאמענדיג רויט?
האסט דו געטראטען
ווייין אין א קעלטער?

— געפארבט איז מיין קלייד
פון בלוטיגען וויין;
אין קעלטער געטרעטען
און — איינער אליין!

פול איז דער קעלטער,
און איך בין נאר איינער;
די פעלקער גערופען,
געקומען איז קיינער!

האב איך מיין ארעם
צו הילף מיר פארבעטען,
מיין גרימיגען צארן, —
און פעלקער געטרעטען.

וי טרויבען אין קעלטער,
איך איינער אליין!

און ס׳טריפען די קליידער
מיט בלוטיגען וויין!

אקדמות.

איך טו די לעפצען אויף!
בעפאר דאס ווארט איך שפרייט,
בעט איך דערלויבעניש
פון אייער ליעבליכקייט!

פון באשעפער זינג איך
און זיין אלמעכטיגקייט!
אומענדליך איז זיין מאכט,
ווער שפעט זי אויס מיט רייד?

ווען אלע הימלען — פארמעט!
און ווייט ארום און ברייט —
אלע וועלדער — פענעס,
שרייבער—קינד און קייט, —

נאך קיין גאנצער שטראל
פון גלאנץ און אייביגקייט!
ער האט די וועלט באשאפען
אהן מיה און מידיגקייט,

נאר איינציג מיט זיין ווארט
די הימלען אויסגעשפרייט,
און די ערד באפעסט, —
אין טעג אין זעקס,—די צייט!

און האט זיך איינגעהילט
אין זיין הערליכקייט,
געזעצט זיך אויף זיין טראן,
און דאס ליכט,—זיין קלייד!

און טויזענטער, טויזענטער שארען
פארצוקט אין לויטערקייט,
אין רעגען־בויגען־פארביג־
שטילער זעליגקייט.

קוקען אויס זיין וואונק,
צום ערפילען גרייט,
מיט דער דונער־מאכט,
בליצען־שנעליגקייט!

און אלע זינגען שירה,
יעדער אין זיין צייט!
כרובים און גלגלים
ריישען אין פארבייט!

און אלע נאך נייע שארען
כארען און באגלייט.
ווער עס קומט — געבוקט:
די פליגעל — אויסגעשפרייט!
אויף יעדער צונג די לויב:
„אויף אייביג־אייביגקייט!

„זיי, דו האר, געלויבט!
„און דיין צושפרייט
„פון אומענדליכקייט,
„ביז אומענדליכקייט!"

און אפגעלעבט — פארביי!
ס'קומט נישט צוריק די צייט!
יעדען מארגען־פריה —
שאר און כאר באנייט;

אומענדליך איז די צאהל
פון כארען און באגלייט!

און אויפ'ן פאלק ישראל
וועט געקוקט מיט נייה!

עס איז פון האר אליין
געוועהלט צו דעם באשייד!
זיננט עס פריה און שפעט,
לויבט צו יעדער צייט!

מעג אויף אלע וועלטען
זיין זיין לויב צושפרייט,
און איבער אלע ימים
זיין געזאנג צוזייהט!

זיי זוכען, זיי צו זאמלען,
ווי א מלך גרייט!
זאמעלט ער די תפלות
מיט גרויסער צערטליכקייט. —

פלעכט ער פון זיי קרוינען...
אויף יעדער קרוין באשייד:
„גליק און הייל דער אומה,
וואס דינט דער איינציגקייט!"

דעם באשעפערס קאפ
אין לויטער הערליכקייט,
מיט די קרוינען קרוינט ער,
פארצוקט מיט ליכטיגקייט!

וואס איז „וואויל" און „הייל"?
פון ל ו י ז אצינד באשייד!
פירשטען שטעהען אויף,
שפעטען יעדער צייט!

מלאכים שטעהען אויף,
אויסצושפּעטען גרייט!
ווי די וואַסער־אינדען,
ריהמען זיי פאַרשייט:

„ווער איז דיין געליעבטער
„דיין הארציג פּיין און לייד?
„ווער איז דיין געטרויטער,
„קינדיג, שטאָלצע מייד!

„צו וואָס אזוי פארטרויערט
„דיין גאַנצע לעבענס־צייט?
„קום צו אונז און טייל
„גלאַנץ און לוסטיגקייט!“

קעניגען און פירשטען,
הערט מיין קורץ באַשייד!
אייער שטאָלץ און גלאַנץ —
לויטער נישטיגקייט!

דער טאָג פון הויכען לוין —
געזאַמעלט, וואָס צושפּרייט!
און עס קומט דער טאָג
פון לויטער זעליגקייט!

ציון — אויפגעבויט
זיין קעניגרייך — באַנייט!
אין דעם הימעלס פּראַכט,
געטליך לויטערקייט!

נעבלען — ריין קריסטאַל,
ווי חופות אויפגעשפּרייט!
און פון באַלזאַם־טייכען
ווערט דער דופט צושפּרייט!

און אין גינגאָלדענע קרוינען,
און טראָגען זענען גרייט!
פאַר צדיקים'ס קעפּ!
לוין — פאַר עהרליכקייט!

שטראַלען זייערע פּנים'ער —
שטערען אין הימעל צושפּרייט;
באַווייזט זיך כביכול
אין הערליך־הערליכקייט!

— „דאָס איז ער, דער געליעבטער,
„געקומען איז די צייט:
„און ער וועט מיך פיהרען
„אין גלאַנץ פון אייביגקייט!"

צינדערט הויבט זיך אָן
צאָרניג און פאַרשייט
אין דעם שור־הבר
דער לויתן־שטרייט!

אייזערנע פלאַסען,
שלונד — וויט און ברייט!
ווי אַ אָפּגרונט אָפען,
אַ וועלט צו שלינגען גרייט!

און יענער—הערנער־שטאָל!
שפּיציג און געדרעהט!
אומגעהויער צוויי,
אויף טויט און לעבען גרייט!

דער גוג ומגוג שפּיל...
ווי ענדיגט זיך דער שטרייט?
דער שעפּפער ציהט זיין ברעם,
צוקט די שווערד פון שייד!

ווי פון בליץ געטראָפען,
בײדע אויסגעשפּרייט!
און — מעדני מלך
פאַר צדיקים גרייט!

אויף טישען פון גאַרפינקעל
און יאַספּיס געשפּרייט!
עס פּערעלט זיך אין בעכער
אין זיין קלאָריגקייט

דער וויין און טרויב, געהיט
פון דער אָנהויב צייט!
אַלעם ווערט אַנטפּלעקט,
אויס פאַרבאָרגענקייט!

בלייבט מיר נאָר צו ווינשען,
אַ. גוטע פרומע לייט,
באַקומט אייער פּלאַץ
ווען עס קומט די צייט.

אין דער ערשטער רייהע
פון לויטער זעליגקייט!
ביי דעם טיש, נעדעקט
פון ז י י ן נערעכטיגקייט!

און זעהט דאָס ליכט, דאָס ריינע,
די זון — אַרויס פון שייד!
דאָס ווינש איך אייך פון האַרצען,
דער האַר הערט מיינע רייד!

געלויבט זאָל זיין זיין נאָמען
און זיין גלאַנץ צושפּרייט
איבער אַלע וועלטען
אין דער אייביגקייט!

חד גדיא.

דער טאטע האט א ציגעלע
פון ערגעץ וואו געברענגט, —
פאר צוויי גילדוין א ציגעלע
די קינדערלעך געשענקט.
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

טאנצט ארום דאס ציגעלע
דאס וויסינקע אין הויף.
איז א שווארצע קאץ פאראן,
כאפט זי און פרעסט עס אויף.
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

היט זיך, היט זיך, קעצעלע,
דער הונט איז אויפ'ן פלאץ!
ער גיט א ביל, ער גיט א שפרונג, —
אז עק שוין פון דער קאץ!

אויסגעצויגען ליגט זי שוין
צוביסען און דערשטיקט,
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

קומט ארויס דאָס שטעקעלע,
א שטעקעלע פון וואַלד,
וואַרפט זיך אויפ'ן הונט אַרויף,
וואַרפט זיך און צושפּאַלט

דעם הונט, דעם הונט, דאָס קעפּעלע,
וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט,
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרצוקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

פליהט אַרויס פון ערגעץ וואו
און באַפאַלט דעם שטאָק,
א פייערל א רויטענקע,
צינגעלער א שאָק!

מיט צינגעלער, ווי שלענגעלער,
צישט עס און פאַרברענט
דאָס שטעקעלע, וואָס האָט דאָ ערשט
נעבראָכען ריק און לענד

און קאָפּ דעם הינטעלע,
וואָס האָט די קאַץ דערשטיקט;
די קאַץ, די קאַץ, די שוואַרצע קאַץ,
וואָס האָט דאָס ציגעלע פאַרצוקט!
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין,
פאַר צוויי גילדוין דאָס ציגעלע.

פליסט זיך אָן א וואַסערל,
דעם וואַסערל פאַרדריסט:
„וואָס ברענט אַזוי דאָס פייערל?"
נעמט עס שנעל, פאַרגיסט!

פארטיליגט שוין דאס פייערל,
וואס האט דעם שטאק פארלענדט,
ווייל ער האט דעם הינטעלע
געבראכען ריק און לענד

און קאפ דעם הינטעלע,
וואס האט די קאץ דערשטיקט, —
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

דאס דערזעהט אז עקסעלע,
צום וואסערל א שפרונג!
ווייל דער אקס זיך נוקם זיין,
צי גלאט, ער וויל א טרונק!

ווער פארשטעהט, וואס וואלגערט זיך
אין מוח'ל ביי א רינד?!
א שפרונג, א זופ און א לעק,
און דאס וואסערל פארשווינדט!

אוים דאס וואסערל, וואס האט
דאס פייערל פארלענדט —
דאס פייערל, וואס צארניג האט
דאס שטעקעלע פארברענט.

ווייל ער האט דעם קאפ געפלעט
דעם הונט, וואס האט דערשטיקט,
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

באווייזט זיך באלד א שוחט׳ל,
גערעכט, צי נישט גערעכט,
כאפט ארויס דאס חלפ׳ל,
כאפט דעם אקס און שעכט!

דעם אקס, דעם אקס, דעם גרויסען אקס,
וואס האט דאס וואסערל פארלענדט,
ווייל פארלעשט דאס פייערל,
וואס האט דאס שטעקעלע פארברענט!

ווייל ער האט דעם קאפ געפלעט
דעם הונט, וואס האט די קאץ דערשטיקט,
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

האט עס דער מלאך פון טויט דערזעהן,
מיט די טויזענט אויגען!
צושפרייט ער באלד די פליגעל שווארץ,
קומט ער אנגעפלויגען.

„אוי, וואס האסט דו, מענש, געטאן?"
געווערט עס קוים איין אויגענבליק,
כאפט דעם שוחט ביים גרגרת,
כאפט דאס מעסערל און — כיק!

ווייל ער האט דעם אקס געקוילעט,
וואס האט א וואסערל פארלענדט,
ווייל עס האט א פלאם פארגאסען,
וואס האט דאס שטעקעלע פארברענט.

ווייל עס האט דעם קאפ געשפּאלטען
דעם הונט, וואס האט די קאץ דערשטיקט
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

ווערט דער כביכול צארניג:
„נאר גראנגעלט און געפּאכטען!"
און האט, אין זיין גערעכטיגקייט,
דעם טויט אליין אויף טויט געשאכטען!

און, ווי אלע טויטע טויט,
ליגט דער מלאך אויסגעשפּרייט,
וואס האט דאס שוחט'ל געקוילעט,
ווייל ער האט דעם אקס געטויט,

וואס האט דאס וואסער אויסגעטרונקען,
וואס האט דאס פייערל פארלענדט,
ווייל ער האט מיט רויטע צינגלעך,
דעם האלצערנעם שטאק פארברענט,

ווייל ער האט דעם קאפ געפּלעט
דעם הונט, וואס האט די קאץ דערשטיקט,
די קאץ, די קאץ, די שווארצע קאץ,
וואס האט דאס ציגעלע פארצוקט!
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין,
פאר צוויי גילדוין דאס ציגעלע.

דאס ליעד דער ליעדער־שלמה'ס.

(שיר השירים אשר לשלמה).

פארווארט.

איז דאס בוך ווירקליך שלמה'ס?

„אשר לשלמה" איז נאך נישט שלמה'ס, ווי „מזמור לדוד" איז נאך נישט „מזמורי של דוד", נישט „מזמור־דוד". עס קאן זיין פון שלמה נאר געזאמעלט (ער איז דאך דער „זאמלער"־קהלת), זאגאר — נאר איהם דערלאנגט, איהם, צו זיין עהרען, געווידמעט. „אשר לשלמה" וואלט בארעכטיגט אויך — וועגען איהם און זיינע ליעבשאפטען געזונגען. — און גראד האבען מיר פאר זיך ליעדער פון ווייגהויז...

וועל' מיר לאזען די פראגע אפען פאר די וויטערע פאר־שער; דאס ביז אהער געשריבענע איז נישט איבערצייגענד, — ווענינסטענס פאר'ן איבערזעצער.

ווי עס זאל נישט זיין, דאס בוך — א זאמלונג פון שעפער־טאנץ־וויין־ און האכצייטס־ליעדער, —ווארפט א רעטראספעקטי־ווע פלאם אויף אן אלט־העברעאישען ווינקעל, פון א גאנץ אומבא־קאנטען לעבען, וואס באווייזט זיך ערשט, ווען מען נעמט אראפ דער־פון דעם שלייער פון רעליגיעזער סימבאליק: עס בלאנקט אויף א נאטור, נישט אין „ברכי־נפשי"־סטיל געשילדערט; זי רעדט צו אונז אויסשליסליך פון—ליעבע! פון דער ליעבע, וואס וועקט זיך צוזאמען מיט דער נאטור. און באזונגען ווערט מיט ליעבשאפט דער פרויען־לייב, דער גאנץ אדער האלב־נאקעטער, אדער נאר, ווי

ביי דער טענצעריז שולמית, — מיט א רויזען־שנור ארום די לענ־דען געגורט. דער פרויען, ווי אויך דער מענער־ליִיב, אריענטאַליש „געריייניגט" (פאַרגלייך מיט דער יונג־פרויען רייניגונג אין מגלת אסתר), פערפיומירט מיט היימישע און פון הענדלער, טענדלער אימפּאָרטירטע אייִלען. — ווייז, ווייב, טאַנץ און געזאַנג...

די געגענד: ביי בעל המון, וואו שלמה האָט זיינע וויינגערט־נער און זיין ווינהויז, וואו די ג ע מ י ש ט ע יוגענד זאַמעלט זיך, קוים „ווייכען די שאָטען, וואָס לעגען זיך אויף דער זון, און עס קיהלט זיך דער טאָג".

אויסער שעפּער־ליעדער, דעם שולמית־טאַנץ און זיין רעזול־טאַט — די שולמית־ליעבע, געהט דורך, אלס א גאַנצע פּאַבולאַ, די ליעבשאַפט צווישען שלמה און א וויינבערג־היטעריז, וועלכע ער באַגעגענט, פיהרט אין וויין־הויז אריין, פלאַנצט איבער איהר זיין ליעבעס־פאַהן און זי ערקלערט זיך איהם אין ליעבע.

עס ווערט „געשמויסט" — „סיעסטאַ" געפיהרט אין וויין־הויז, אויך אין דעם פרייען, אויף פריש־גרינע לאַגער... וואָס איז, גלייך אונזערען טיי, די אויפנאַמע. דער קעניג בלייבט א ווײלע מיט זיין באַגלייט, זי מאַכט איהר „רייניגונג", פערפיומירט זיך און קומען זיך צוזאַמען ביים וויין.

דער ווינטער צושיידט. דער פריהלינג קומט, מיט איהם וועקט זיך די ליעבע אויפ'ס ניי, ער רופט זי אראָפּ פון דער פעלזען־הויך, וואָס זי וואוינט איבער די וויינבערג — די ליעבשאַפט געהט אויפ'ס ניי.

צו־הויז בענקט זי נאָך איהם. טרוימט וועגען זיין קומען. עס געשיהט. ער ווערבט וועגען איהר ביי די ברידער. זיי צווייפלען אבער וועגען איהר רייפקייט און יונגפרויליכקייט. זיי האָבען זי דאָך אין צארן פאַר א היטעריז צום וויינבערג געשטעלט, אויס'ן אויג געלאָזט. זי פאַרזיכערט, אז זי איז רייף און יונגפרויליך. זי

באַגליקט איהם! זי זאָגט זיך אָפּ פון כלה־גאַב, נאָר „צוויי הונ־דערט“ פאַר די ברידער אויסקויף־געלט.

דאָס ווערט געזונגען פון אַן אַלט־העברעאישער „געישאַ“ אין וויין־הויז; זעהט אויס — אין שלמה׳ס געגענוואַרט. קאַמעראַדען הערען צו. ער פאַרלאַנגט אין זיין און זייער נאָמען — נאָך; זי געזעגענט זיך אָפּ, דער הייסער טאָג קומט —

„ברח דודי...“

באַמערקונגען:

1) לויט דעם טעקסט רעדט „זי“ צו איהם אין דער דריטער פּערזאָן און געהט באַלד אריבער, ערמוטיגט, צו דער צווייטער.

2) דער פערזמאָס פון דער איבערזעצונג איז אונטערגעוואָרפען דעם אינהאַלט, צוליעב דעקלאַמאַציאָן.

3) וואָס אָנבאַלאַנגט פאַרגלייכונגען מיט „ראָס“ (פערד) און רייט־וואָגען, מוז מען זיך פאַרזעצען אין דעם פּרימיטיוועז אָריענט, ווען דער רייטוואָגען איז געווען דאָס נייעסטע און דאָס שענסטע, צו דער צייט פון איין: „אבי, אבי, רכב ישראל ופרשיו“.

1.

זאל ער קושען מיך,
קושען מיט זיין מויל, — 1)
דען דיין פריינדליכקייט
ליעבער שמעקט אלס וויין.

צום גערוך ווי פיין
דיינע אוילען זענען; 2)
און דיין נאמען שויז 3)
איז א תורק אויל!

די יונג־פרויען אלע
ליעבען דיך דארום!

א, ציה מיך ציה,
מיר לויפען דיר נאך;
ברענגט דער קעניג מיך
אין זיינע קאמערן! 4)
וועל'מיר לוסטיג זיין
פרעהען זיך מיט דיר!

און דערמאנען וועל'מיר, 5)
נישט אזוי דעם וויין,

1) אין טעקסט: פון די קושען (מנשיקות). ביי פאליגאמיע איז די פרוי אהן רעכט אויפ'ן גאנצען מאן, אויף זיין גאנצער צערטליכקייט.
2) די הויפט־זאך אין הייסען אריענט, ביים קנאפ־געקליידטען לייב.
3) דיין לויב, דיין רוהם.
4) אין וויין־הויז.
5) געדענקען. דאנקבאר דערמאנען.

ווי דיין פריינדליכקייט!
ווי טריי מיר ליעבען דיך!

— שווארץ בין איך דאך שוין,
ירושלים'ס טעכטער, —
ווי די קדר־צעלטען,
ווי די פארהענגג שלמה'ס!
נישט קוקט, וואס ברוין איך בין,
מיך האט די זון געברוינט!
ס'האבען מיינע ברידער מיר,
מיינער מוטער־זיהן 1) געצירנט,
און צום וויינבערג מיך
אלס היטערין געשטעלט, —
האב איך דעם וויינבערג־מיין
נישט געהיט!

2. (2

— אך, זאג מיר דו,
וואס מיין זעלע ליעבט,
וואו פיטערסט דו,
וואו לאגערסט דו —
צו מיטאג־צייט?
נאך וואס אויסזעהן זאל ביי לייט,
אז איך לויף 3) די הערדען נאך
פון דיינע קאמעראדען?
— וויסט עס נישט,
דו שענסטע פרוי?
געה נאך די טריט

---

1) אין פאליגאמישען מוטער־הויז הערשען די ברידער.
2) שעפער־ליעד, דועט.
3) „עטה" — עטה אל השלל, יאגען, לויפען נאך וואס.

פון שעפעלער. —
און פיטער דיינע ציקעלער
ביי די שעפער־צעלטען.

צו דעם ראָס אין פרעה'ס וואגען
גלייך איך איך, אָ, ליעבסטע מיין! 1)
אַך, ווי שעהן עס זענען דיינע
באקען אין די קייטעלער
און דיין האלז אין שנירען!

גאָלדענע קייטעלער מאכען מיר דיר,
מיט זילבערנע פליטערלער!

3.

עס ווילט דער קעניג נאָך
מיט זיין באגלייט 2)
און מיין נארד
האט אויפגעדופט!

אַ בינטעל־מירא
איז ער, מיין געליעבטער, מיר, —
צווישען מיינע בריסטען רוהט ער —
אַ באלזאם־שטענגעל איבער מיר,
פון עין־גדי'ס גארטען...

— שעהן ביסטו, געליעבטע מיין, 3)
שעהן!
אויגען — טויבען גלייך!

---

1) רעיה — שעפערין, פריינדין, געליעבטע.
2) אַפוואַרטענדיג איהר פערפיומירונג.
3) געזאַנג ביים וויין — שעפער־ליעד.

— שעהן ביסטו, געליעבטער מיין
און זים!
און פריש און גרין
איז אונזער בעט! 1)
אונזערע הייזער
פון צעדער געבאַלקט, 2)
די גאַלעריע — ציפּרעסען!

4.

— איך בין די ליליע פון שרון,
איך בין די רויז פון טאָל!

— וואָס די רויז איז צווישען דערנער —
מיין געליעבטע צווישען פרויען!

— וואָס דער עפּעל־בוים אין וואַלד — איז
מיין געליעבטער צווישען מענער!

גלוסט זיך רוהען אין זיין שאָטען,
שמעקען זים די פרוכטען־זיין 3)

האָט צום וויינהויז מיין געליעבטער
מיך געפיהרט!
און איבער מיר אויפגעפלאַנצט
זיין ליעבעס־פאָהן! 4)

---

1) זיך־בעט ביים טרינקען. (ביי אחשורוש — מטות זהב וכסף).
2) אין פרייען — אין שאָטען פון צעדערען.
3) ער — דער בוים; די פרוכט — זיינע ליעבקאָזונגען.
4) וואהל־סימבאָל, לעבט זיך איבער אין האַרעם אין איינפאַכערער פאָרם: עס ווערט צוגעוואָרפען דאָס טוך אליין.

אַ, קרעפטיגט מיך מיט טרויבען־זאַפט!
און מיט עפּעל לעהנט מיך אונטער!
איך בין ליעבעס קראַנק!

אונטער מיין קאָפּ
זיין לינקע האַנט
און זיין רעכטע
האַלזט אַרום...

איך באַשווער אייך,
אַ, ירושלים׳ער טעכטער,
ביי דעם הירש
און רעה אין פעלד —
וועקט די ליעבע נישט!
וועקט זי נישט,
ביז זי בליהט נישט אויף אַליין!

5.

אַ, די שטים!
מיין געליעבטער קומט!
שפּרינגט שוין איבער די בערג,
היפּט שוין איבער היגעל, —
דעם רעה,
דעם יונגען הירש צוגלייך!
אַט שטעהט ער שוין הינטער דער וואַנט!
דורך די פענסטער קוקט ער,
דורך די גראַטען בליקט ער!
רופט זיך מיין געליעבטער אָן,
זאָגט צו מיר:
שטעה, מיין געליעבטע, אויף!

לאז דיך געהען! (1
דען דער ווינטער איז פארביי,
געוויכען איז די רעגען־ציים,
שפראצען האבען זיך באוויזען
איבער דער ערד!

און די צייט איז געקומען
פאר געזאנג! —
עס לאזט די טורקעל־טויב זיך הערען
אין אונזער לאנד!

דער פייגענבוים,
ער טרייבט די קנאספען!
דער וויינשטאק גרינט,
און לאזט זיין דופט, —

א, שטעה אויף, געליעבטע, און געה,
שעהנע פריינדין, לאז זיך געהען!

א, טויב דו־מיין
אין פעלזען־שפאלט,
אין פארבארגענהייט פון שטאפעל, —
א, באווייז מיר דיין געשטאלט,
און מיך לאז דיין שטימע הערען!

6.

דען דיין שטים איז אנגענעהם;
הערליך — דיין געשטאלט!
אויף מיין געלעגער,
אין די נעכט,

1) איבער די גערטנער.

זוך איך דעם,
וואס מיין זעלע ליעבט. —
זוך איך איהם; געפין איהם נישט!

וועל איך אויפשטעהען,
געהן אין שטאדט,
אויף מארק און גאס זוכען דעם,
וואס מיין זעלע ליעבט, —
זוך איך און געפין איהם נישט!

באגעגענען די היטער מיך,
די, וואס קרייזלען אין דער שטאדט,
— האט איהר, פיליכט, געזעהן דעם,
וואס מיין זעלע ליעבט?
קוים פארביי, טרעף איך איהם,
ד ע ם, וואס מיין זעלע ליעבט!
כאפ איך איהם
און לאז נישט אפ!

פיהר איך איהם
צום מוטער־הויז,

אין מוטער־צימער
ברענג איך איהם! 1)
באשווער איך אייך,
ירושלים'ס טעכטער!
ביי דעם הירש
און רעה אין פעלד!
וועקט זי נישט, 2)
וועקט די ליעבע נישט,
ביז זי בליהט נישט אויף אליין! 3)

1) טרוימעריי.
2) מיט ליעדער, געשפרעכען. רעד נישט!
3) ליעדער־רעפריין.

7. (1

אך, ווער שטייגט
פון וויסטעניי
אין די רויכיגע זיילען,
מיט מירא און ווייררויך געדעמפפט,
און אלע טענדלער־פולווערס ? !
— — — — — — — — — — —

אט דאס איז שלמה׳ס בעט,
זעכציג העלדען — ארום,
פון די שטארקסטע אין ישראל !

אלע זענען שווערט־געגורט,
אלע זענען שטרייט באהאוועגט !
מענער — שווערטער ביי די לענדען
פאר די שרעקען פון דער נאכט !

און א זענפט האט קעניג שלמה
זיך געמאכט פון צעדער־האלץ !
און די זיילען מאכט ער — זילבער,
און די אנלעהן 2) גאלד־געטריבען !
און פון פורפור איז דער זיץ,
מיט דער ליעבע אויסגעבעט
פון ירושלים׳ס טעכטער !

קומט ארויס, ציון׳ס טעכטער,
קומט, דעם קעניג שלמה זעהט,
אין דער קרוין, מיט וואס די מוטער

---

1) ברוך־שטיקער פון שלמה׳ס א האכצייט ליעד, כלה־עמפפאנג, קאַ־מערן־שוי, — שלמה פון דער מוטער, לויט צייט־געברויך, אלס חתן גע־קרוינט.

2) „רפד“ — אונטערלעהנען.

האט צום האכצייטס־טאג געקרוינט איהם,
צום טאג פון זיין הארצענס־פרייד!

8.

שעהן ביסטו, פריינדין־מיין,
שעהן!
דיינע אויגען דורכ'ן שלייער —
טויבען גלייך!

און די האר —
די געמזען־הערד
פון דעם גלעד־בערג געגליטשט!

און די ציין —
לעמער ווייסע רייהען צוויי,
אקארשט פון דער וואש ארויס,
גאנצע, אהן א פעהל!

און די ליפען — פורפור־פעדים!
דיין רעדענס־ארט, ווי אנגענעהם!
די שלייף, וואס קוקט
פון אונטער דער הויב —
א גראנאטען־שניט!

דער האלז, דער ריינער דוד־טורעם,
שטאלץ געהויכט, און באהאנגען —
טויזענט שילדען!
גאנצע טויזענט קריגער־שילדען!

די ברוסטען־פאר — א רעהען־פאר —
א יונגער הירשען־צווילינג־פאר,
וואס פיטערט זיך אין רויזען!

(1 9.

ביז עס קיהלט נישט אפ דער טאג
און די שאטען וויי̈כען,
געה איך מיר צום מירא־בערג,
צו די ווייראויך היגעל!
אך, דו ביסט אינגאנצען שעהן,
פריינדין מיין,
און אהן א פעהל!

(2 10.

מיט מיר,
מיט מיר פון לבנון, כלה,
מיט מיר פון לבנון קומסט דו!

קוקסט פון אמנה־הויך,
פון דעם שניר־ און חרמון־שפיץ!
פון דער לייבען־היים,
פון די טיגער־בערג!

האסט באהארצט מיך,
שוועסטער כלה,
מיט איין אויג פון דיינע אויגען,
פון דיין האלזבאנד מיט א שנירעל:

און ווי שעהן דיין ליעבשאפט איז,
שוועסטער כלה!
ווי שמעקענדיגער פאר'ן וויין

---

1) אפשוידס־ליעד.
2) כלה־גאנג. אויפנאמע.

דיין ליעבשאפט איז!
און דיינע אוילען —
שטייגען אלע אוילען איבער!
זיסקייט טראפען
דיינע ליפען, כלה!
האניג און מילך איז אונטער דיין צונג!
און דער דופט פון דיינע קליידער —
דער לבנון דופט!
— — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — —

און א גארטען, א געשלאסענער
איז מיין שוועסטער־כלה!
א קוואל א פארשלאסענער,
א ברונען א פארזיגעלטער!

די ארעם זיין — דער פאראדיז!
גראנאטען און די זיסטע פרוכט!
ציפער־בליט און נארד!

נארד, און קראקוס, און די קאנא,
שאפראן, ווייריויך און אלאע,
מירטען און די אלע פיינסטע
פון געווירצען!

א גארטען־קוואל ביסטו מיר,
א קוועלענדיגער וואסער־ברונען 1)
פון לבנון אנגעפלאסען!

(די כלה:)

— וועק דיך, נארד,
פליה אן, זיד! 2)

1) וואסער־האלטער, רעזערוואואר.
2) נארד־ און זיד־ווינט.

בלאזט מיין גערטעל אויף, —
זאלען פליסען זייגע ג'ווירצען, —
און זאל מיין געליעבטער קומען
צו זיין גערטעל און זיך לאבען
מיט זיין פרוכט!

כ'בין געוועזען, שוועסטער כלה,
אין מיין גערטעל!
און מיין מירא דארט געקליבען
און די דופטיגע געווירצען!
און געלאבט זיך מיט מיין האניג,
און מיין זיסען וויין געטרונקען!

עסט, קאמעראדען,
טרינקט, בארוישט אייך,
ליעבע פריינד!

(1 11.

שלומער איך,
מיין הארץ איז וואך, —
א שטים!
מיין געליעבטער קלאפט!

— עפען מיר,
שוועסטער ליעבע,
זיסע טויב!
דען מיין קאפ איז פול מיט טוי,
און די לאקען —
מיט די טראפען פון דער נאכט!

---

1) ראמאנצע. אן אנדערע באארבייטונג פון מאטיוו 6.

— איך האב מיין קלייד שוין אויסגעטאן,
ווי זאל איך אנטון עס?
ריין געוואשען מיר די פיס,
ווי באשמוץ איך זיי?

דורך די גראטען שטעקט מיין ליעבער
אוים זיין האנט, —
ברומט צו איהם מיין איינגעווייד!

שטעה איך אויף און עפען איהם!
מירא טריפען מיינע הענט,
פון די פינגער טריפט מיר מירא
אויף די קעפלעך פון די ריגעל.

כ'האב געעפענט מיין געליעבטען, —
אוועקגעשליכען און פארשוואונדען, —
מיין געליעבטער!
און מיין זעל איז דאך פארגאנגען
ביי זיין שטים!

זוך איך איהם, געפין איהם נישט!
רוף איך איהם, ער ענטפערט נישט!

באגעגענען די וועכטער מיך,
די וואס קרייזלען אין די גאסען!
שלאגען מיך, ביילען מיך!
רויבען מיר דעם שלייער צו,
די היטער פון די מויערען!

באשווער איך אייך
ירושלים'ס טעכטער!
טרעפט איהר איהם,

דעם געליעבטען מיין,
וואס זאגט איהר איהם? 1)
— איך בין ליעבעס־קראנק!

— וואס איז דיין פריינד
צווישען פריינד,
דו, שענסטע פרוי,
וואס באשווערסט דו
אונז אזוי?

— לויטער איז, מיין פריינד, און ראז,
אונטער טויזענטער די פאהן! 2)
לויטער גינגאלד איז זיין קאפ,
און די לאקען — ראבען שווארצע!

די אויגען־זיין —
טויבען ביי די וואסער־קוואלען, —
פולע, באדען זיך אין מילך!

און די באקען — ווייררויך בייטען,
דופטענדיגע ווייררויך־היגעל,
און די ליפען, ווי די רויזען;
מירא פליסען זיינע ליפען!

זיינע הענט — גאלדען וואלצען,
מיט טאפאזען אויסגעפילט!
די שטאטור — אן עלפענביין,
מיט סאפירען אויסגעדעקט!
און די שענקעל — מארמאר־זיילען,
אויף גינגאלדענעם געשטעל!

---

1) (זאגט איהם:)
2) דער העכסטער, שענסטער.

די געשטאַלט פון אַ לבנון,
און די וואוקס איז פון אַ צעדער!
און זיין גומען — זיסיגקייטען
און אַ גליסטונג ער אינגאַנצען!

אַ דאָס איז מיין פריינד,
דאָס איז ער,
מיין געליעבטער,
אַ, איהר טעכטער ירושלים׳ס!

— און וואו איז דיין פריינד געגאַנגען,
שענסטע צווישען פרויען?
וואו האָט זיך געווענדט דיין פריינד, —
זוכען וועל׳מיר איהם מיט דיר!

— צו זיין גערטעל האָט גענידערט,
דער געליעבטער־מיין,
צו די ווייררויך בייטען, —
ווײדען וועט ער אין די גערטען,
און זיך קלייבען וועט ער רויזען,
איך בין מיין פריינדס,
מיין פריינד איז מיין, —
דער, וואָס פיטערט צווישען רויזען. 1)

12.

שעהן ביסט דו,
פריינדין מיינע,
תרצה־גלייך!

---

1) רעפריין.

ווי ירושלים ליעבליך,
און אפשרעקיג 1) ווי באפאהנטע ! 2)

ווענד אפּ פון מיר די אויגען דיין,
זיי איבערוועלטיגען מיך !
אך, די האר — די געמזען הערד,
וואס גליטשט אראפּ פון גלעד־בערג !

און די ציין, די לעמער־הערד,
אקארשט ערשט פון וואש ארויס,
ווי צוגעפּאסט און אהן א פעהל !
און פון אונטער דער הויב די שלייף —
א גראנאטען־שניט !

13. (3

זעכציג זענ'ן די קיניגינס,
די קעבס־ווייבער — אכציג !
יונגפרויען — אהן א צאהל !

איינע נאר מיין ציכט'גע טויב,
איינע ביי איהר מוטער אויך,
ביי איהר געבערערין — א קלארע !

די יונגפרויען זעהען
און לויבען זי !
די קיניגינס,ביישלעפערינס
באוואונדערען :

---

2) נישט צוגענגליך, נישט צוטריטליך, שטאלץ, אפּוויזענדיג.
3) פלעצער, באנער־פלעצער, וואו צוגעהן איז נישט ערלויבט.
4) צווישען דער און דער שפּעטערער סטראָף וואָלט געפּאסט די ערשטע פון זיבען.

— ווער איז די,
וואס שטראלט, ווי מארגענגלאנץ,
און איז ליעבליך, ווי דער מאנד,
און איז לויטער, ווי די זון?

14.

צום ניסעז־גערטעל נידער איך,

איך וויל דאס גרינס איין מאל באזעהן!
צי האט דער וויינשטאק אויפגעבליהט
און די מילגרוים קנאספט?

ווייס איך דען,
וואס מיין זעלע מאכט פון מיר,
ווי די וואגענס עמינדיב'ס! 1)

15. (2

קער זיך אום,
ווענד זיך אום,
א, שולמית! 3)

קער דיך, ווענד דיך,
לאז דיך זעהן!

— וואס זעהט איהר דען,
וואס געפעלט אייך אין שולמית,
ווען זי געהט דעם קריגער־טאנץ? 4)

---

1) אזוי לייכט און באוועגט.
1) נישט צוגענגליך, נישט צוטריטליך, שטאלץ, אפווייזענדיג.
2) פלעצער, באנער־פלעצער, וואו צוגעהן איז נישט ערלויבט.
3) צווישען דער און דער שפעטערער כטראף וואלט געפאסט בײ

— ווי שעהן עם זענען דיינע טריט,
נדיב׳ס טאכטער 1) אין די שיך!

די רונדע פון די היפטען־ביין —
רינגען פון א מייסטער־האנט!
און דער נאפּעל גלייך דעם בעקען
פון מאנד, דעם פולען, אהן א פעהל!
און דער לייב — א ווייצען־גארב!
מיט דער רויזען־שנור געגורט!

די בריסטען־דיין, א רעהען פּאר,
א יונגער הירשען־צווילינג פאר!
און די אויגען, ווי די קוואלען
וואס ביי חשבון! —
ביי דעם טויער פון בת־רבים!
די נאז — דער טורעם פון לבנון,
דער, וואס אויף דמשק קוקט!

און א כרמל־בארג דער קאפּ,
די פריזור אין פורפור בענדער —
א קעניג,
אין רעגאליען געשנירט!

אך, ווי שעהן,
ווי זים דו ביסט,
די פאראייניגונג
פון ליעבשאפט און גענום! 2)

דיין געשטאלט — דער פאלמען־בוים,
און די בריסטען — טרויבען־גינטער!
גליסט מיך שטייגען אויף מיין פאלמע,

1) מעגליך: פירסטען־טאכטער.
2) קונסט גענום!

זאָלען מיר דיינע בריסטען זיין,
ווי די טרויבען־שטראַנגען!
דיין אָטעם־דופט — עפּעל־דופט!

(שולמית:)

איך געהער מיין פריינד,
און איך בין זיין באַגעהר!

אַ, קום, פריינד,
לאָמיר געהען אין פעלד אריין!
נאַכטען אין דערפער!

און זיך פעדערען באַגינען
צו די וויינבערג.
זעהען, צי דער וויינשטאָק בליהט,
און דאָס גרינס האָט אויפגעשפּראָצט
און עס קנאָספּען די גראַנאַטען, —

דאָרט גיב איך מיין
ליעבשאַפט דיר!

אויפגעדופט דער ליעבעס־עפּעל 1)
אויף אַלע טירען — זיסע פרוכטען,
אַלט און ניי; פאַר דיר מיין פריינד
אויפבאַוואַרט!

16. (2

וואָלט מיר דיך ווער
פאַר אַ ברודער געמאַכט,

---

1) דודאים — מזל׳דיג צו ליעבע, ווי אויך צו קינדער, ווי וויטער.

2) יונגפרויליכע בענקשאַפט, טרוימען, גלוסטונגען.

וואס געזויגען האט
פון מיין מוטערס ברוסט!

און באגעגען איך דיך אין גאס,
קוש איך דיך, —
מען שענדט מיך נישט!

פיהר איך דיך,
ברענג איך דיך
אין מיין (מוטערס) הויז,
לערענט די מוטער מיך,
ווי צו לאבען דיך
מיט ווייך געקאכטען,
מיט מיין מילגרוים־זאפט!

און אונטער מיין קאפ
איז זיין לינקע האנט, —
מיט זיין רעכטער האנט
האלזט ער מיך ארום!

איך באשווער אייך,
ירושלים׳ס טעכטער,
וועקט זי נישט,
וועקט די ליעבע נישט,
ביז זי בליהט נישט
אויף אליין!

אך, ווער שטייגט עס
אויף פון מדבר

און זי שמיגט זיך
צו איהר ליעבסטען ?

„אונטער'ן עפעל האב איך דיך געוועקט,
וואו דיין מוטער האט אין וועהען
דיך געהאט"...

נעם מיך צו דיין הארצען צו,
ווי א זיגעל !
ווי א זיגעל צו דיין ארעם דריק !
דען שטארקער ווי דער טויט איז די ליעבע !
ווי דער אפגרונט איז איהר אייפער !

וואסערען פיעל
ווענען די ליעבע נישט פארגיסען,
טייכען נישט פארפלייצען !

און זאל א מאן
זיין גאנץ פארמעג פון הויז
פאר ליעבע ביטען, —
מען לאכט איהם אויס !

17. (1

„א שוועסטער א קליינע האבען מיר
און קיין בריסטען האט זי נישט ! (2
וואס טו'מיר מיט דער שוועסטער, דאן
ווען עס וועט פון איהר גערעדט ? (3

1) שפאסיגער ווערבונגס-ליעד.
2) דאס טראכטען איהרע ברידער, וואס צירנען איהר.
3) מען וועט פארלאנגען זי.

איז זי א מויער 1), בוי' מיר אויף איהר
פון זילבער א טורעם ! 2) —
אויב א טיר — און אפענע 3)
פארקלאפ'מיר זי
מיט א צעדער־טאוועל ! 4)

— איך בין א מויער,
בריסטען האב איך,
ווי די טורמען !

זעה איך אין זיינע אויגען אויס
ווי די שטיפעריןן פון פרידען ! 5)

א ווייגבערג איז בעל המון האט
שלמה געהאט !
דעם ווייגבערג־היטער אפגעגעבען !
ברענגט איהם יעדער פאר זיין פרוכט
טויזענט זילבער־שטיק !

דער ווייגבערג מיין איז מיר פריי !
און די טויזענט, שלמה — דיין !
הונדערטער צוויי —
פאר די היטער פון זיין פרוכט ! 6)

---

1) גאנץ — נאך יונג־פרוי, די „ווייגבערג היטערין“.
2) כלה־שמוק אויפ'ן קאפ, ווי די קרוין חתן־שמוק.
3) „דלת“ — די טיר־עפענונג.
4) שליסען מיר זי אפ. פיליכט אויך ווירקליכער געברויך אין אזא פאל, אלס שאנד־סימבאל.
5) גליק־אנזאגענדיגע.
6) פאראבאל. זי זאגט זיך אפ פון איהר כלה־אפצאהל, נאר צוויי הונדערט פאר די ברידער, אויסקויף־געלט.

18. (1

— אַ, דו, וואס איז די גערטנער זינגסט,
קאמעראדען הערען זיך צו,
לאז דיך הערען!

— אנטלויף, פריינד!
זיי די רעה,
דער יונגער הירש
איבער די ווייראויך־בערג!

1) עפּילאָג.

אינהאלט:

פארווארט פון דוד פינסקי — III—XX

ראמאנצערא.

1. אויף דיין באלקאן — 3
2. עס שיינט די לבנה, עס בלאנקען די שטערען... — 3
3. וואו ס'וועט מיין מזל... — 4
4. שווארצע פליגעל — שווארצע קראהען — 4
5. כ'האב מיך אויפ'ן בעט געווארפען... — 4
6. עס מאכט צו מיר די לבנה פון הימעל — 5
7. א גאנצע נאכט האב איך... — 5
8. א טרער — 6
9. טיילמאל דאכט זיך מיר — 6
10. אין דער שטילער נאכט — 6
11. טרויריג פרעגען מיינע ליעדער — 7
12. האסט געצילט און האסט געטראפען — 7
13. צווישען בלומען — 8
14. פארגעסען און פארשטויבט — 8
15. שטאלץ געהט אויף די זון — 9
16. עס בליהט דער בוים גינגאלדען — 10
17. ס'מזל שטעלט מיר אוים א רעטזעל — 10
18. טרויער דריקט אויף מיין נשמה — 11
19. אוי, מיין לעבען הענגט — 11
20. צי כ'האב דיך ליעב? — 11
21. געליעבטער, טייערער חתן — 12
22. די אויגען זענען טרוקען — 12
23. אוי, טאכטערל, אוי, טאכטער קרוין — 13
24. מאמעניו, ליובעניו, הארצעניו קרוין — 13
25. געבליהט האב'מירביידע אמאל — 14
26. כ'האב אויסגעריזט א האלבע וועלט — 14

27. עלענד איז ער דאָ געוועזען — 15
28. האָף און גלויב — 15
29. ווען איך בין א גאָט — 16
30. די נאַכט — 16
31. וועמען איז ערגער — 17
32. אין קבר — 18

הומאָר.

אן איבערקערעניש — 20
אויספּאַרקויפט — 21
פאָלקס־מאַטיוו — 21
איך — האָב געוואָלט זי שטודירען — 22
דער יתום — 22
קליינע מענשען, דראָבנע מענשען — 23
דער געטער געשמאַק — 23
א תפילה — 24
אויגען און ליפּלעך — 25
דער פּאָעט — 25
טאָמער — 26
אמת און שקר — 27
ברידער — 27
א טעאַטער איז די וועלט — 29
אָך, מיין נשמה... — 29

ביטערקייט.

מיין מוזע — 31
די נאַכט־וועכטער — 31
דאָס נייע וויגען־ליעד — 32
כ׳בין א רעגען־וואָרעם — 34
דאָס חנוכה־ליכטעל — 34
וואָס גענאַרט איהר בלאַנקע בליצען? — 35

צייט געדיכטען.

1. אָך, פאַרוואָס האָסטו גאָט, מיד פאַרשאָלטען... 36
2. רבונו של עולם — 36
3. אז אקס א יונגער... — 37
4. גאָט זאָגט — 38
5. וואָס פאַר א מין חיה... — 39

	זייט
גאטס חסד	40
השגחה פרטית	41
מלכותא דארעא כמלכותא דרקיע	42
ער און איך	44
דאס געבעט פון שעפעלע	44
כסא שלומה	45
דעם לייבס לויה	53
ער און זי	57
ער און זי	66
פריהלינג	67
אמאל	68
יוכבד	69
די שול קאלינע	73
דער בעל־הגלה	75
פון דער ארבייט.	
דער נביא	97
מיין נישט	97
דריי נעהטארינס	98
וואס טראכטעו און קלערען	100
דאס געבעט	101
ביי דעם פרעמדען חופה־קלייד	102
געמישט.	
דער אידישער קוועסטאר	119
א ליטעראטור־סצענע	121
לשנה טובה תכתבו	128
די צייט	128
טרייסט	129
איך געה ארום אין פרעמדען וואלד	130
וואס איך וויל פון דיר?	130
דאס יאהר	132
צוריק אין דער אלטער היים	135
טרויער	142
פון אלע זייטען קרייזעלט דער ווינט	145
בענקשאפט און טרויער	148
א גוטע נאכט	151

באלאדען.

מאניש — 152
מאניש (נייע באארבייט) — 177
רב חנינה בן דוסה — 192
ר' יאסעל — 197

איבערזעצונגען.

נאדסאן — 223
קאנאפניצקא — 229
היינע — 231
פרוג — 234
ביאליק — 236
פון יחזקאל — 251
ירמיהו'ס בריף — 257
פון ישעיהו — 262
אקדמות — 264
חד גדיא — 270
שיר השירים — 275